

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

17. SNOPIČ

Velikonja - Zemljak

Uredil Martin Jevnikar

GORICA 1991
GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

Dne 12. jan. 1991 je nenadoma odložil pero naš zvesti in neutrudni sodelavec dr. Maks Šah iz Trsta. Pogrešali ga bomo in se ga hvaležno spominjali. (Življenjepis v PSBL III, 496-97).

SODELAVCI 17. SNOPIČA IN NJIHOVE ZNAČKE

(Imena umrlih sodelavcev so zaznamovana s križcem)

A. B.	dr. Andrej Bratuž, prof. v Gorici
Adč.	dr. France Adamič, univ. prof. v p., Lj.
A. Pr.	dr. Anton Prijatelj, dr. medic. znanosti, Zdravst. dom, Nova Gor.
Bevk	Samo Bevk, ravn. Mestnega muzeja v Idriji
B. Lu.	dr. Lučana Budal, prof., Gor.
B. Mar.	dr. Branko Marušič, znanst. svetnik ZRC SAZU, Lj.-Solkan
B-n	Pavel Budin, sodnik in kult. delavec v Novi Gorici
B. S.	inž. Boris Sancin, ravn. RAITrsta v p., Trst (†)
Dolenc	Janez Dolenc, prof. v p., Tolmin
Dolinar	dr. France Dolinar, svetov. dir. Arh. Sje, Lj.
E. D.	dr. Emil Devetak, prof., Gor.
Fikfak	mag. Jurij Fikfak, raziskovalni sodel. ZRC SAZU, Lj.
Har.	dr. Zorko Harej, programist RAITrsta v p., Trst
Holz	mag. Eva Holz, raziskovalni sodel. ZRC SAZU, Lj.
Hum.	dr. Kazimir Humar, stolni vikar, Gor.
Ij	Ivo Jevnikar, časnikar na RAITrsta, Trst
Ivančič	Damjana Ivančič, višji knjižničar, Matična knjiž. Izola
Jan	Zoltan Jan, prof. in sodelavec univ. v Trstu, Nova Gor.
Jem.	dr. Martin Jevnikar, univ. prof. v p., Trst
Jok	Jožko Kragelj, župnik v Batujah
Kčč	dr. Peter Krečič, ravn. Arhitekturni muzej, Lj.
Koren	Jože Koren, časnikar, Trst
Kralj	Franc Kralj, prof. na Škofijski gimnaziji v Vipavi
Kranjc	dr. Andrej Kranjc, Inštitut za speleol. ZRC SAZU, Postojna
Kvčč	Janez Kavčič, kustos, Mestni muzej Idrija
L. B.	dr. Lojzka Bratuž, prof. asist. na univ. v Vidmu, Gor.
Lc	Ljubomir Lisac, arhivar v p., Zgb
Idt	Lida Debelli Turk, urednica na RAITrsta, Trst
Les	Ivana Leskovec, kustos-etnolog, Mestni muzej Idrija
Mal	Andrej Malnič, diplom. etnolog in sociolog, Nova Gor.
Mat	Marjan Tavčar, prof. sociol., ravn. Zdravst. dom, Nova Gor.
M. Bajc	dr. Marjan Bajc, urednik na Deželi FJK, Trst
Mlakar	mag. Boris Mlakar, raziskovalec na Inštit. za novejš. zgod., Lj.
mlp	dr. Maja Lapornik Pelikan, urednica na RAITrsta, Trst
M. Pah.	Minka Pahor, učiteljica v p., Trst
M. Tavčar	Marko Tavčar, časnikar na RAITrsta, Trst
Mučič	dr. Karlo Mučič, inž. in prof., Ronke
M. Ur.	Mojca Uršič, umetnost. zgod., Celovec
M. V.	Marko Vuk, višji kustos Gor. muzeja, Nova Gor.

Prin.

11 5 -02- 1992 / 32

zma, ki jo je pobudila prav V-eva zbirka. Kacin meni, da je SKA »s tem izborom postavila Velikonjo na mesto, ki mu po objektivni sodbi gre«. Ista založba je 1969 izdala še *Zanke* (spremna beseda T. Debeljak). Med besedili tega izbora je zraven istoimenske novele tudi *Pomlad*. - V-evo pripovedništvo je skoraj v celoti zakoreninjeno v sodobnosti in nosi nepogrešljiv pečat krščanske etike s poudarjenim čutom za pravičnost in željo po izpovedovanju resnice. Že 1917 je v DS napisal: »Bolj kot lepote smo zdaj te dni željni resnice, nepreklicne, brezobzirne resnice.« Življenjske razmere mu niso dale, da bi svoja besedila vselej umetniško izoblikoval, čeprav si je prizadeval, da bi notranjemu doživljanju dal umetniški izraz. Po Koblarjevemu mnenju razodeva V-evo leposlovje »umetniško nadarjenost, ki ni dozorevala v organsko skladnost in urejenost, pač pa se je razraščala v motivnih posebnostih in samosvojih psiholoških iznajdljivostih«, po Slodnjakovem pa je V. ustvaril »nekaj psiholoških črtic in odlomkov o življenju starcev in bolnikov, kakršnih je sicer le malo ali nič v naši knjigi«. Vsekakor slovstvena zgod. o njegovem pripovedništvu še ni izrekla dokončne sodbe. - V. je pisal tudi liter. kritike in ocene. V Luči 1918 je npr. ocenil Lovrenčičevo Deveto deželo, v DS 1923 Meškove spise, 1925 pa Jalnovo Srenjo. Pomembna je študija o Pregljevem Plebanusu Joannesu (Č 1922). Gledal. ocene je pisal za list Gorica in za Slovenca. Za istega je pisal priložnostne podlistke, tudi iz liter. zgod., npr. o I. Grudnu (1930, št. 51, 83), J. Abramcu (1933, št. 144), A. Resu (1936, št. 129), ali iz polit. življenja, npr. o J. E. Kreku (1936, št. 142). Pisal je strok., deloma polit. članke o problemih javne uprave, o novih vladnih uredbah in o vprašanjih tujkega prometa (prim. S 1928, št. 61, 62, 257, 277-78; 1932, št. 1). Za Čas je napisal članek o kult.-soc. vplivu tujkega prometa (1931/32, 28-35). V samozal. je izdal izbor Jegličevih misli *Oporoka nadškofa Jegliča* (1938). - Prevajal je iz nem. proze, npr. P. A. Shenana (Kresalo duhov), B. Kellermannna (Tunel) in A. Bitziusa (Stric Jaka). - Pseudonimi: I. R., Zoran, Janez Oblak, Navis, Ivan Dolinar, J. S., L. P., R. S., I. S., Rastko Skorec, R. F., R. P., Orin, Izor Etran, I. N. V. idr. Del V-eve korespondence se hrani v rkp. odd. NUK in SAZU, nekaj v Koblarjevi zapuščini. Pisma Iz. Cankarja iz let 1911-14 je

objavil sin J. Velikonja v Medd. 1986, 66-80, pismo Koblarju pa v ZbSS 1956, 86-91. Izčrpno bibliografijo V-evih del vsebuje diplomatska naloga T. Možina Božič (FF U v Lj. 1990). Ob stoletnici V-evega rojstva je Društvo slov. pisateljev postavilo na rojstni hiši spominsko ploščo (odkritje in proslava 8. jun. 1991). Gor. Moh. družba je stoletnico počastila z izborom V-eve kratke proze *Ljudje in zanke* (spremna beseda H. Glušič).

Prim.: SBL IV, 390-91; I. Grafenauer, O naših najmlajših, DS 1915, 92-95; I. Pregelj, Iz slov. moderne, Mnt 1918/19, št. 7, 126; J. Solar, Višarska polena, S 1928, št. 284; J. Vidmar, Viš. polena, LZ 1929, 185-86; F. Koblar, Viš. polena, DS 1929, št. 3, 184-86; J. Šilc, Sirote, DS 1931, št. 3/4, 179; J. Lenček, Otroci, MP 1931/32, št. 1, 22-23; T. Debeljak, Otroci, DS 1931, št. 10, 513-14; Otroci, S 1931, št. 253; J. Vidmar, Otroci, LZ 1932, 570-73; S. Albert, N. Velikonja (s sl.), Kresnice 15, 1932; A. Rojnič, Sirote, Obzor 1933, št. 53; J. Lovrenčič, Naš pes, Mnt 1936/37, št. 6, 124; V. Smolej, Naš pes, M 1937, št. 2, 71-72; I. Grafenauer, Besede, DS 1937/38, št. 6, 290-92; A. Budal, Besede, LZ 1938, 286-87; T. Debeljak, N. Velikonja - petdesetletnik, DS 1941, št. 7/8, 356; Isti, N. Velikonja, petdesetletnik, S 1941, št. 135 a; Krvniki slov. naroda pred sodiščem, SPor 1945, št. 55; Obtožnica, SPor 1945, št. 56; Obtožba je izrečena, SPor 1945, št. 57; Obtožba proti nadaljnim petim vojnim zločincem, LdP 1945, 23. jun.; A. M., Pisatelj N. Velikonja, Svet in dom 1945, nov., 2-3; France, Spomini na Narteja, Svet in dom 1945, nov., 3-4; Več avtorjev, N. Velikonja, Svet in dom 1946, jun., 1-10; Ob petletnici smrti N. Velikonje, ZbSS 1950, 103; I. Velikonja, Bil je mož božji, Duh. življenje, Buenos Aires 1950, št. 6, 353-54; A. Kacin, Slovstveno delo Slovencev pod It. v času med obema vojnama, Vrednote, Buenos Aires 1951, št. 3/4, 296-97; Isti, Začetki slov. leposlovnega ekspresionizma, Medd., V, Buenos Aires 1959, št. 1-2, pass.; J. Velikonja, Moj oče, Ljudje, Buenos Aires 1955, 5-9; Ob deseti obletnici, Izbrani spisi N. Velikonje, Glas SKA 1955, št. 7/8; M. Jevnikar, Vsebine slov. leposl. del, III. del, Trst 1955, 252-60; T. Debeljak, Ob desetletnici smrti N. Velikonje, ZbSS 1955, 42-51; Isti, Pripomba in opombe, Ljudje, Buenos Aires 1955, 114-26; Isti, Spomini na N. Velikonjo, Medd. 1956-57, št. 1/2, 37-45; Isti, Končna beseda, Zanke, Buenos Aires 1969, 231-35; A. Slodnjak, Slov. slovstvo, Lj. 1968, 366, 468; L. Legiša, ZSS VI, Lj. 1969, 36-39, 265-67, 409-10 s sl.; F. Bevč, Moja mladost, Lj. 1969, 141, 172-75; F. Papež, Otroci in starci N. Velikonje, Medd. 1970, št. 2, 146-48; A. Slodnjak, Obrazi in dela slov. slovstva, Lj. 1975, 177-78; Z. K., N. Velikonja, Slov. država, Toronto 1975, št. 7/8; F. Koblar, Moj obračun, Lj. 1976, 180-82; J. Velikonja, Ivanka Velikonja praznuje devetdesetletnico, Amer. domovina 1986,

št. 97, 3; A. Puhar, Zapis ob petinštirideseti obletnici smrti, Delo 25. jun. 1990; Ista, N. Velikonja (1891-1945), Delo 28. jun. 1990; Ista, Pisateljeva drža na morišču, Delo 12. jul. 1990; T. Možina Božič, Liter. delo N. Velikonje. Odd. za slovan. jezike in književnosti na FF U v Lj., 1990. L. Bratuž, Narte Velikonja ob stoletnici rojstva, KolGMD 1991, 109-111; I. Velikonja, Narte Velikonja 1891-1945, PrimSreč št. 119-120, 1991, 386-388; T. Božič, Trudi se za objektivnost, ne odpove se pa poučnosti in vzgajanju, KL, Delo 6. jun. 1991; S. B. (ratina), Slavje na Predmeji, KatG 13. jun. 1991; J. Gril, Pričevalec za ideale krščanske vere, Družina 16. jun. 1991; D. Zajc, Sprejemamo te, pisatelj Velikonja, prav tam; A. Rebula, Če človeka navdihnejo »Književni listi«, prav tam; S. Bratina, Na Angelsko goro smo se podvzivali, KatG 20. in 27. jun. 1991.

L. B.

VELJAK Tita (Valentina Marija), igralka in kostumografka, r. 14. febr. 1911 v Nabrežini pri Trstu, živi v Lj. Oče Jožef, železničar, mati Jožefa Delpin, gospodinja. Igrati je začela v Mrbu 1936, nato je igrala na Ptuj, v SNG Mrb. je bila zaposlena od okt. 1945 do dec. 1972. Odigrala je številne vloge iz slov. in svetovne dramatike. Bila je Dacarka (Pohujšanje v dolini Sentflorjanski), Maya (Lodovic, Cvrček na ognjišču), Serafina (Bulgakov, Novi dom), Marta Bernick (Ibsen, Stebri družbe), Dejanira (Goldoni, Krčmarica Mirandolina), Beliza (Molière, Učene ženske), Rozalja (Veseli dan ali Matiček se ženi), Rina (B. Nušič, Pokojnik), grofica Montegova (Shakespeare, Romeo in Julija), Sybil Birling (Priestley, Inšpektor na obisku), Gina (Nušič, Žalujoči ostali), Melita (Krlježa, Leda), Barbara (Celjski grofje), Magdalena (Lorca García, Dom Bernarde Albe), Zina (Škvarkin, Tuje dete), Amelija (Casona, Drevesa umirajo stoje), Katarina (Hlapci), Lužarica (Kralj na Betajnovi), *Ajta* (Prežihov Voranc, Pernjakovi) idr. Kot kostumografka je v SNG Mrb. izdelala kostume za igro *Ivana iz Lorraina* Maxwella Andersona.

Prim.: SGL III, 760-61; Franci Rajh, Tita Veljak, dramska igralka (bibliografija odigranih vlog - arh. PSBL).

nsf

VELUŠČEK Anton, narodni heroj, r. 17. jan. 1917 v Ločniku pri Gor., u. nov. 1944 v Trstu. Oče Miha, torbar in krošnjar z Liga nad Kanalom, mati Rozalija Markočič, trgovka iz Ločnika. Družina je bila premožna, a je med prvo svet. vojno in po njej obubožala, tako da se je po 1924 preživljala le še s krošnjarstvom. 1928 se je preselila v Gor. Tu je V. dokončal osn.

š. in se pri avtoprevozništvu Ribi izučil za mehanika. Ker ni imel prave zaposlitve, je 1930 z bratom emigriral v Francijo in tu priložnostno in ileg. delal po raznih krajih. Ker ni imel dokumentov, so ga franc. oblasti 1933 vrnile v It., tu pa so ga zaprli, zatem pa je moral za pol leta v vojsko. 1934 je bil brezposeln, preživel se je s priložnostnim delom in krošnjarjenjem, naslednje leto pa je emigriral v Jslo in se tako tudi izognil mobilizaciji ob etiopski vojni. Nasilil se je v Mrbu. Delal je v tekstilni tovarni Zelenika, dejaven je bil tudi v emigrant. društvu Tabor. Tu se je vključil v polit. življenje. Sodeloval je v delavskem strok. gibanju, udeleževal se je tudi stavk tekstil. delavcev in zato že 1936 izgubil službo. 1937 je postal član KP in član mestnega komiteja KPS za Mrb. Polit. je delal pri Rdeči pomoči in pri snovanju Ljudske fronte. 1938 so ga jsle oblasti zaradi dejavnosti izgnale iz države. Odšel je v Lj. in tu ilegalno živel s ponarejenimi dokumenti ter polit. delal, med drugim tudi v društvu Vzajemnost. Spomladi 1940 je s svojo življenjsko družico Urško Zatler, telegrafistko CK KPJ, odšel v Zgb. Tam ji je pomagal pri delu in tudi sam polit. delal. Po napadu na Jslo je spremljal Rigoleta Martini-Quarta, člana KPI, ki je prišel iz SZ, na poti proti It., a so ju pri Novem mestu zajeli. V. se je kmalu rešil, pozno poleti pa je po naročilu vodstva KPS in OF odšel v SlovPrim kot organizator obeh organizacij. 1941 in v zač. 1942 je bil osrednja osebnost osvobod. gibanja na Gor., na Krasu, v Vipavski, Čepovanski in Soški dolini ter v Brdih. Tudi pozneje je bil funkcionar osrednjih pokraj. organov KPS in OF. 15. sept. 1944 je bil izvoljen tudi v PNOO za SlovPrim. Sredi jeseni 1943 je odšel v Trst. Njegovo polit. delo je od tu segalo tudi na Kras, v Brkine in v Slov. Istro. Veliko pozornost je posvečal osvobodilnemu gibanju v Trstu, zlasti organizaciji Delavske enotnosti, obnavljal je tudi stike med KPS in KPI v Trstu, ter med OF in CLN pri snovanju skupnega koordinacijskega odbora. 5. nov. 1944 ga je policija zaradi izdaje v Trstu aretirala. Poslednjič so ga videvali na zaslišanjih na kvesturi v Trstu nov. 1944, poslej pa se je za njim izgubila sled. Njegova smrt je nepojasnjena, domneva se, da je umrl v Rižarni. Njegovo ilegalno ime je bilo Matevž. 1953 je bil imenovan za narodnega heroja. V Novi Gor. ima spome-

nik. Po njem je poimenovana osn. šola v Kanalu ob Soči.

Prim.: PrimN 16. jan. 1959; 28. mar., 4., 11. in 18. apr. 1970; C. Zupanc, TV-15 1. apr. 1970; PDK 15. avg. 1953; 1. maja 1970; Narodni heroji Jsle, II, Bgd 1975, 288; Bogomil Vižintin, GorZb 1957, 84-97; Id., GorZb 1968, 8-19; A. Bebler, Čez dno in strn, Koper 1981, pass.; Primorska ni klonila, Koper 1982, pass.; B. Marušič, Z zlatimi črkami, Trst 1987, 283-85 s sl.

Plah.

VELUŠČEK Ciril, igralec, uradnik, r. 11. jul. 1889 v Trstu, u. 26. jun. 1971 v Gradišču pri Prvačini. Oče Anton, kočijaž, mati Ivanka Čeket, gospodinja. Igrati je začel v Nar. domu pod Vetrovškovim vodstvom do začetka prve svet. vojne. Po it. zasedbi Trsta je odšel v Mrb. Najprej je bil zaposlen pri železnici, nato pri SNG Mrb. V sez. 1919-20 do 1921-22 je nastopal v gled., ki ga je vodil Hinko Nučič. Igral je epizodne vloge. Nato se je preselil v Celje in se zaposlil kot uradnik, opustil poklicno igranje in se od 1925 ukvarjal le z amater. igranjem v Celju. Življenjska pot ga je kasneje zanesla v Lj., Sempeter na Krasu, Rovinj, Murter pri Šibeniku itd.

Prim.: SGL III, 761; Odsek za zgod. pri NSKT; matični urad Trst; D. Moravec, Slov. gled. od vojne do vojne, CZ Lj. 1980, 152, 154, 176; Dopisi in pogodba iz 1920 s SNG Mrb. v Gled. muzeju v Lj.

nsf

VENDRAMIN Cvetko, slikar samouk, r. 27. apr. 1927 v Lokovcu pri Čepovanu, živi v Solkanu. Oče Andrej, učitelj, mati Marija Leban. Slikarjev oče je bil preganjan v notranjost It., zato je družina od 1929-45 živela v Nonantoli pri Modeni. V. je tam obiskoval osn. š., od 1943-45 Istituto tecnico per geometri v Modeni, 1945-47 š. za geometre v Gor. in 1947-48 na Reki, maturiral 1948 v Zgbu. 1950-52 je bil zaposlen pri gradb. podjetju Edilit v Kopru, od 1952 dalje na katastrskem uradu v Novi Gor. do upokojitve 1989. - V slikarstvu je samouk, z njim se ukvarja od dijaških let naprej. Razvil je posebno tehniko slikanja na steklo z dodatkom raznobarvnih steklenih kristalov in drobcev. 1964 je razstavil v Novi Gor. ciklus podob iz let 1952-56 z naslovom *Mozaik noš in plesov narodov Jsle*. Isto tematiko, a še razširjeno z gor., trž., furlan. in koroš. nošami, je prikazal 1965 v Gor. v ustanovi Pro Loco. Poleg slov. so o razst. poročali tudi it. listi, tako Gazz., Picc. Kritik M. Bambič jo je takole ocenil: »Ni dvo-

ma o tem, da je Vendramin v svojih stvaritvah zelo posrečeno povezal umetnost z izredno obrtniško spretnostjo, ki jo zahteva tovrstno slikanje pri izbiri uporabljenega gradiva in delovnega postopka. Le-ta prehaja že v območje naj-sodobnejših posegov pop-arta po očarljivih optičnih učinkih odbojne svetlobe, ki spreminjajo blesk in živahnost odsevov drobcev barvanega stekla in kristalov s premikanjem gledalca, ko jih gleda iz različnih zornih kotov.« Omenjena tehnika se je izkazala kot zelo primerna za krašenje javnih prostorov, zato je eno od V-ovih folklornih podob odkupil Park hotel v Novi Gor. za svojo restavracijo. Isti način je uporabil pri opremlitvi samostanske kapele na Sveti Gori, kar sta 1974 uresničila skupaj s sinom **Julijem**, obsega pa podobe z dogodki iz zgod. tega svetišča in Križev pot. 1979 sta opremila tudi kapelo prikazanja za glavnim oltarjem svetogorske bazilike. V-ovo delo je prav tako oltarna miza proti ljudstvu iz kovanega železa in lesa za c. na Kostanjevici nad Novo Gor., grb upokojenega koprškega škofa J. Jenka in barvno okno z likom kardinala J. Missia v kapeli sv. Mihaela v c. na Sveti Gori (slednje 1981).

Prim.: Osebni podatki; sporočilo frančiškanskega samostana na Sv. Gori; Razstava - Ausstellung - Esposizione, Cvetko Vendramin, Nova Gor. 1.-10. maja 1964 (vabilo); PrimN 15. maja 1964; 19. sept. 1965; 13. jan. 1966; Folclore e costumi di tre nazioni di Floriano Vendramin. Pro Loco - Gorizia, dal 20 al 30 sett. 1965 (razst. katal.); PDK 21. sept. 1965; 2. okt. 1965; Delo 23. sept. 1965; 16. nov. 1965; KatG 30. sept. 1965; 21. okt. 1965; SBL IV, 393-94.

M. V.

VENIER Nikolaž, kirurg, r. 24. avg. 1929 na Raketu, živi v Novi Gor. Oče Cvetko, uradnik, mati Antonija Tavčar. Osn. š., gimn. in Stomatološko fak. je obiskoval v Lj. Zaposlil se je najprej v Lj., nato v Zdravstvenem domu Hrastnik, od 1958 pa dela v Zdravstvenem domu v Novi Gor. Najprej je delal kot splošni stomatolog, nato je specializiral oralno kirurgijo in napravil specialistični izpit (1978) kot prvi oralni kirurg na severnem Primor. Sedaj vodi ambulanto za oralno kirurgijo v Zdravstvenem domu v Novi Gor. - Strok. objave ima v ZdrV. Uspešno je delal pri Rdečem križu v Novi Gor. in zato tudi dobil priznanje.

Prim.: Osebni podatki.

A. Pr.

VENOSI Salvatore, javni delavec, r. 30. nov. 1938 v Žabnicah (Kanalska dolina), kjer živi. Oče Salvatore, finančni stražnik, mati Magdalena Schwarz, gospodinja. Po osn. š. v Žabnicah je v šol. letih 1953-54 - 1960-61 obiskoval slov. nižjo sred. š. in klas. gimn. v Gor. (matura 1961), nato je na U v Vidmu študiral moderne jezike. Kot uradnik je služboval na Trbižu, v Beli Peči in Pordenonu. V šol. letih 1974-75 - 1977-78 je poučeval liter. predmete na sred. š. Iga Grudna v Nabrežini. Od 1983 je zaposlen kot raziskovalec na sedežu SLORI v Ukvah. Od 1974 pomaga tudi pri upravi svetišča na Sv. Višarjah kot cerkovnik. - Svoje javno, publicistično in raziskovalno delo je V. posvetil Kanalski dolini, katere slovenstvo je ogroženo in brez vsake pravne zaščite. 1976 je z žpk M. Gariupom (gl. čl.) organiziral tečaj slov. v Ukvah, ki ga še vodi. V letih 1977-79 je vodil tečaj slov. v Žabnicah, 1978 soorganiziral slov. glasbeno š. v Kanalski dolini, 1987 je vodil tečaj slov. v Tolmeču, v letih 1988-90 pa v Reziji. - Kot dopisnik in publicist sodeluje pri Novem Matajurju, Našem tedniku, DPk. Do 33. št. (1975-88) je pisal slov. članke in kroniko v žpk vestnik Ukve. Od 1980 do 1988 je sodeloval pri rubriki RAI Trsta *Bom naredil stezice - glas Kanalske doline*, 1978 je sodeloval pri dokumentarcu *Slovenici v Kanalski dolini*. O problemih ožje domovine je govoril na številnih zasedanjih in občnih zbiorih (KKZ v Clc, SSk, SKGZ) ter strok. posvetih. V Novem Matajurju je objavil nize člankov o Kanalski dolini: *Spoznajmo naše kraje* (1986, št. 3-12 in 15-17; 1987, št. 13-17); *Slovensko šolstvo v Kanalski dolini* (1987, št. 8-11); *Zgodovinski škofijski zapiski. Župnija Žabnice* (prevod iz škofijskega letopisa 1875: 1987, št. 27-29, 42-44 in 46-48); *Župnija Ukve* (prevod iz letopisa 1879: 1988, št. 1-9). Nadalje je objavil naslednje pomembnejše referate in razprave: *Problemi linguistici della Valcanale - Kanalska dolina e struttura della popolazione di Camporosso - Žabnice in Valcanale* (Atti del simposio sui problemi socioeconomici e ambientali degli Sloveni in Italia, II, Trst 1978, v slov. kot razmnoženina); *Slovenici v Kanalski dolini - Gli Sloveni nella Val Canale* (v slov. in it., soavtor M. Gariup, Atti Conferenza sui gruppi etnicolinguistici della provincia di Udine, Videm 1978); *Slovenici in slovenščina v Kanalski dolini* (Posvetovanje o jeziku, Slovenščina v javnosti, Lj. 1983); *Inter-*

ferenze slavo-tedesche a Camporosso in Valcanale (soavtor R. Gusmani, Terra Cimbra, jul.-dec. 1981); *Slovenščina v štirijezičnem okolju* (Dvojezičnost - individualne in družbene razsežnosti, Lj. 1984); *La scuola slovena in Valcanale* (Storia contemporanea in Friuli, št. 18); *Kanalska dolina - Val Canale* (soavtor M. Komac, Razprave in gradivo, št. 20); *Tradicijska in perspektive preučevanja v Kanalski dolini* (Razprave in gradivo, št. 23); *Tečaj slov. jezika v Kanalski dolini 1987-1990* (soavtorica I. Sumi, Trst 1990). - V. je član dežel. tajništva SSk od II. dežel. kongresa (Števerjan, mar. 1977) in je kandidiral za SSk na dežel. volitvah 1978 in 1983. Član GO SKGZ od 6. mar. 1977, član TO SKGZ za vid. pokr., član IO SKGZ od 14. maja 1979. Član upr. odbora SSG. V številnih enotnih delegacijah Slov. iz It. je zastopal Slov. iz videmske pokr. - ZSKD mu je na občnem zboru 1982 podelila Zlati krog za požrtvovalnost, SSk pa na 5. dežel. kongresu (1986) odličke SSk.

Prim.: Osební podatki; šolska izveštja in časopisni viri.

ij

VENTURINI Domenico, zgodovinar, r. 16. sept. 1874 v Pulju, u. 20. jan. 1968 v Trstu. V Pulju je končal osn. š. (1888), 1893 je končal učiteljsko v Kopru. Učil je na osn. š. v Pulju, Lovranu, Izoli, Kopru; tu je v letih 1908-23 na it. učiteljsku predaval občo in posebno pedagogiko, it., zemlj. in zgod. 1925 je bil upokojen. V semenišču v Kopru je nato predaval it., zemlj. in zgod. Po 1945 je živel v Trstu. - V. je objavljajal poljudnejša dela o istrski preteklosti, posvečal se je zlasti zgod. šolstva. Važnejša samostojna dela so: *Sguardo sommario sullo sviluppo della scuola popolare in Istria nel sec. XIX*, Poreč 1900; *Vicende storiche della pubblica istruzione ad Isola*, Trst 1900; *La guerra di Gradisca*, Koper 1905; *Guida storica di Capodistria*, Koper 1906 idr. Objavil je tudi nekaj razprav. Bil je soustanovitelj in med 1903-07 tudi upravnik revije *Pagine Istriane*, objavljajal je tudi v AMSI, v L'Indipendente (Trst), v L'Azione (Pulj) in L'Eco dell'Isonzo (Gor.). 1920 je izšla njegova komedija *Ingresso dei Francesi in Capodistria*, Koper 1920.

Prim.: SBL IV, 394-95 in tam navedena liter.

Ured.

VENTURINI Fran, zborovodja, skladatelj, učitelj, r. 30. maja 1882 v Boljuncu pri Trstu, u. 7. okt. 1952 v Lj., pokop. pri Sv. Ani v Trstu,

1966 prekopan v Boljunec. Oče Josip, gostilničar, mati Ana Samsa iz Kozine. Po osn. š. v roj. kraju je hodil na učiteljske v Kopru in maturiral 1903. Obiskoval je kmetij. tečaj v Pazinu in v Trstu 1911-12 tečaj za poučevanje na mešč. šolah. Služboval je v Predloki pri Črnem Kalu, v Dolini, Borštu, po prvi svet. vojni na CM šoli pri Sv. Jakobu v Trstu (1920-27). V Dolini je bil tudi župan, a je moral po 1918 zaradi faš. nasilja odstopiti. Že kot otrok je kazal veliko nagnjenost do glasbe in se sam izpopolnjeval. Kot dijak se je sistematično ukvarjal z glasbo. Na učiteljsku v Kopru je vodil dij. zbor in orkester. V domači vasi je dal 1901 pobudo za ustanovitev Bralnega in pevskega društva Fr. Prešeren, v okviru katerega je organiziral pev. zbor in ga dolgo let uspešno vodil. Po prvi svet. vojni je učil petje člane društva Balkan v Trstu, potem je vodil zbor Kolo pri Sv. Jakobu v Trstu in občasno zbor v Boljuncu. Poučeval je na tečajih za organiste in pevovodje, ki sta jih prirejali GlasbM in Zveza pev. zborov na Tržaškem od 1924-27. Sodeloval je pri ustanovitvi šolskega društva, imel odborniško funkcijo v GlasbM in pomagal ustanoviti tednik Novice, ki jih je 1925-26 v presledkih urejal (do 1926, št. 35). 1927 je bil obsojen na konfinacijo, a se je pravočasno z družino umaknil v Jslo. - V Lj. je bil uradnik v prosv. službi in delal v organizacijah emigrantov iz Slov. Primor. Vodil je zbor Slavec, železničarski zbor Sava in zbor izseljenskega društva Tabor. Po smrti Zorka Prelovca (febr. 1939) je vodil združene zборе Hubadove župe. Ob it. zasedbi Lj. se je umaknil k sinu Oskarju v Senovo na Štajerskem. Aretirali so ga Nemci in ga izročili It., ki so ga internirali v Corropoli v juž. It. Tam je interniranec učil petja. Po it. kapitulaciji se je vrnil v Lj. - Po drugi svet. vojni je prišel v Trst in postal referent za glasbo pri prosvetni komisiji PNOO za Slov. Primor., kasneje pri SHPZ. Nekaj časa je bil preds. GlasbM v Trstu. 6. nov. 1945 je prevzel vodstvo svetoivanskega pev. zbora Slavko Škamperle, s katerim je veliko nastopal in prirejal koncerte po Dalmaciji, Srbiji in Makedoniji. - Komponirati je začel še mlad, najprej cerkvene skladbe: *Slov. sv. maša za mešč. zbor in orgle*, 1902 (ostala v rkp.); *Slov. sv. maša za mešč. zbor*, v spomin svojim ustreljenim učenecem Bidovcu, Marušiču, Milošu in Valenčiču, 1931; *Slov. sv. maša za mošč. ali mešč. zbor*, 1934;

Dvoglasna slov. maša za šol. mladino, 1936; *Usmili se, o Bog!*, nagrobnica za mošč. zbor, 1937; *Osem blagrov*, litanije, 1945, idr. - Največ skladb je namenil pev. zborom in so izšle v zbirkah: *Sest mešanih in moških zborov*, Trst 1923; *Deset moških zborov*, 1940; *Dva moška zbora*, 1945. Veliko je tudi pesmi, ki niso v zbirkah. Pred prvo svet. vojno je prirejal pesmi na pobudo nagradnih razpisov društev Slava (Sv. Marija Magdalena v Trstu) in Velesila (Škedenj-Trst). Izšle so v zbirki *Tržaške pesmi*, 1938, med njimi so: *Ko ptičica sem pevala*, *Nocoj*, pa oh *nocoj*, *Temna noč* se je storila. 1945 je priredil *Pesmi svobode za mošč. zbor* (7 partiz. pesmi, med njimi Bilečanka M. Apiha); *Štirinajst narodnih pesmi*, 1950 (7 mešč. in mošč. zborov). Več je posameznih skladb: *Pesem o Volgi*, 1947; *Zapojmo pesmico*, 1948; *Pohojena travca*, 1953; *Žrtvam*, ruska žalostinka; *Krasna zemljo*, Istra milo (po M. Brajši-Rašanu). - Napisal je tudi nekaj otroških pesmic, npr. *Cimbalo din*, *Pesmica o čričku* in 50 pesmic za šole (1948). Njegovih je tudi nekaj samospenov s klavirjem in Kantata za mešč. zbor, soliste in klavir (ali ork.) *Grobovi tuljijo* (klavir. spremljava V. Mirk). Antologijo V-jevih zborov (19) je 1974 zbral in uredil I. Ota. V zbirki je tudi znamenita *Bazovica*. - V-jeve pesmi so harmonsko preproste in zelo melodiozne.

Prim.: Jelerčič, 168-69; Trobina, 179; SBL IV, 395-96; spremna beseda M. Bolčiča k zbirki F. Venturini, *Mešani in moški zbori*, 1974; G. Radole, *Ricerche sulla vita musicale a Trieste (1750-1950)*, 271; C. Budkovič, *Razvoj mlad. zborovskega petja na Slov. od začetkov do druge svet. vojne*, 34, 63; Sv. Jakob, 132-33.

Har.

VENTURINI Oskar. učitelj, javni delavec, r. 9. jul. 1905 v Boljuncu pri Trstu, živi v Kopru. Oče Fran (gl. čl.), mati Ana Kraljič. Otroška leta je preživel v Boljuncu in Trstu. Osn. š. je opravil v Borštu in Trstu, učiteljske pa v Tolminu (matura 1924). Ko bi po naboru moral k vojakom, je emigriral v Jslo. Kot učitelj je služboval po raznih krajih Sje (*Prežganje*, Trebelno, Vojnik pri Celju, Dob pri Domžalah, Čemšenik, Senovo), dejaven je bil v sokoški organizaciji. 1941 se je v Senovem izognil nem. izgnanstvu in se z očetom preselil v Dobovo pri Brežicah, ženo in otroka pa je poslal k materi in bratoma, ki so živeli v Straži pri Novem mestu. Avg. 1941 se je ponovno izognil

nem. aretaciji, pač pa so odpeljali njegovega očeta. V. je odšel v Belo Cerkev na Dolenjsko, tu je živel z ileg. imenom Rado Medved. Vključil se je v NOB in postal tajnik terenskega odb. OF. 1942 se je priključil Dolenjskemu odredu, ob ustanovitvi Gubčeve brigade pa njej. Mar. 1943 se je vrnil v civilno polit. delo. Postal je aktivist novomeškega okrož., načelnik tamkajšnjega propag. odseka in vodja okrož. tehniko KPS. Po kapitulaciji it. vojske je aktivno delal pri organizaciji partiz. šolstva. Bil je okrož. šol. nadzornik novomeškega okrožja. Namero, da bi odšel za organizatorja partiz. šolstva na Primor., je mar. 1944 preprečila nasilna smrt njegove prve žene Jožice Cetin, partiz. učiteljice v Poljanah na Dolenjskem, pač pa je na Primor. odpotoval sept. 1944, ko ga je predsedstvo SNOS na prošnjo pokraj. šol. nadzornika za SlovPrim Henrika Zdešarja imenovalo za okrož. šol. nadzornika za zapadnoprimor. okrožje. Tu je organiziral partiz. šole; posebno skrb je posvečal partiz. šolam v Beneški Slov. Po vojni je postal okrož. šol. nadzornik za gor. okrožje. Pri delu se je zlasti boril za ohranjanje partiz. tradicij v slov. šolstvu pod ZVU. Bil je deležen številnih šikan, tudi aretiran in konec 1946 izgnan iz Gor. Odšel je v Koper in tu nekoliko razočaran nadaljeval s šol., kult. in polit. dejavnostjo. V. je nosilec spominskega znaka 1941, njegovo partiz. ileg. ime je bilo Šandar.

S pedagoško in kult. dejavnostjo se je ukvarjala tudi njegova žena **Danica Poberaj** (r. 6. avg. 1921 v Kromberku, živi v Kopru). Med NOB je bila učiteljica na partiz. š. v Kromberku in okrož. šol. nadzornica za gor. okrožje. Po vojni je najprej delala v oddelku za šolstvo pri okrož. NOO za Gor., za tem pri propagandnem oddelku. Febr. 1947 je odšla v Koper, kjer je nadaljevala s polit. in pedag. delom. Med drugim je bila tudi nadzornica za it. osn. š. v Koprščin. 1952 se je zaposlila na it. redakciji Radia Koper, kjer je delala do upokojitve 1972, z izjemo krajšega poučevanja na izolski it. š.

Prim.: Podatki arh. SKS-SDP, Lj.; S. Pavlič-V. Smolej, Partizansko šolstvo na Slovenskem, Lj. 1981, pass.; V. Winkler, Osnovno šolstvo med narodnoosvobodilnim bojem. V: Osnovna šola na Slovenskem, Lj. 1970, pass.; J. Beltram, Tukaj je Jugoslavija, Koper 1983, pass.; Isti, Pomlad v Istri, Koper 1986, pass.; Odgovor na vprašalnik (Arh. GorMuz); osebni podatki.

Plah.

VERBEC (VERBEZIUS) Janez Štefan, teolog, r. 1600 (?) v Glanitzu (Klanec pri Kozini), ni znano, kdaj je umrl. Oče Peter, poddavkar mitničnega urada, mati Katarina Haesiber. Družina se je 1601 s tremi otroki pod pritiskom protireformacije odselila v Meissen na Saško. V. se je šolal na U v Leipzigu. Prejemal je 8 let vojvodovo štipendijo, potem je bil učitelj na dežel. šoli v Turingiji. 1630 je bil prof. poetike na U v Leipzigu. Nato je odšel v Gradec in se vrnil v katol. vero. Prestop iz luteranstva je opravil slovesno v dvorni jezuitski cerkvi z javno pridigo, ki jo je objavil v knjigi 1631. V graški knjižnici hranijo unikat. Knjigi je dodal 12 izvirnih relig. pesmi v latin. in nemšč. Nekatero so posvečene cerkv. in drugim dostojanstvenikom. Dobro pozna latin. metriko.

Prim.: SBL IV, 400 in tam navedena liter.

Jok

VERBIČ Milena, por. **ŠTRUKELJ**, koncertna pevka in pedagoginja, r. 23. mar. 1903 v Postojni, u. 30. dec. 1979 v Lj. Oče Josip, glasbenik, mati Berta Buchta, gospodinja. 1919 je v Lj. obiskovala mestni dekliški licej, nato 1920-26 študirala solo petje na GlasbM in na drž. konservatoriju do 1932 (M. Hubad in V. Wistinghausen-Chulawska); hkrati je pri J. Ravniku študirala klavir. 1928 je opravila drž. izpit iz glasbe in 1934 končala študij operne šole pri AG. 1926-28 je honorarno poučevala na GlasbM v Lj. in Celju. Kazalo je, da bo postala izvrstna mezzosopranistka, toda zakon s prof. V. Štrukljem jo je preusmeril v pedagoški poklic. 1928-49 je poučevala klavir na GlasbM; 1949 je postala ravn. nove glasb. š. na Viču. 1959 je bila upokojena. 1960 je bila odlikovana z redom dela III. stopnje. Do 1935 je uspešno nastopala na šolskih, javnih, koncertnih in opernih prireditvah. Izborno je interpretirala predvsem samospeve slov. in slovan. skladateljev, kot so npr. J. Ravnik, A. Lajovic, J. Pavčič, E. Adamič, D. Švara, A. P. Borodin, S. V. Rahmaninov, A. T. Grečaninov, P. I. Čajkovski. Tudi njeno podajanje narodnih pesmi je bilo izvrstno. V. je bila solistka pev. zbora GlasbM in z njim nastopala doma in po Češkoslovaški, Poljski, Franciji, Švici, Bolgariji. 1933 je v Lj. uspešno debitirala v vlogi Marte (E. d'Albert, Nižava) in i.l. pela vlogo Lize (P. I. Čajkovski, Pikova dama). V glavnem se je posvečala poučevanju

klavirja. Prirejala je tudi celovečerne nastope svojih učencev z lastnimi komentarji.

Prim.: SBL IV, 402-03; Naša komuna 1973, št. 516 s sl.; podatki hčere Tanje.

Har.

VERC Ivan, univ. prof., publicist, prosvetni delavec, r. 2. febr. 1950 v Trstu, kjer živi. Oče Marcel, zdravnik, mati Milena Pertot, bolniška sestra, brat Sergej (gl. čl.). Osn. š. in nižjo gimn. pri Sv. Jakobu v Trstu, Znanst. licej Fr. Prešerna v Trstu; maturiral 1968. Študiral je na Fak. za tuje jezike in knjiž. na U v Trstu (s sedežem v Vidmu). Tu je diplomiral iz rušč. in angl. z disertacijo o Dostojevskem (1973). Od okt. 1973 do apr. 1974 je poučeval it. na sred. š. I. Cankarja v Trstu, potem je služil vojaščino v Firencah, Pistoi in Trstu. 1975 in 1976 je poučeval ruski jezik na poletnih tečajih rušč. U v Bergamu. Od nov. 1975 do jul. 1976 je imel štipendijo za podiplomski študij na Filol. fak. U v Moskvi. V šol. l. 1976-77, 1977-78 je učil slov., zgod. in zemlj. na sred. š. sv. Cirila in Metoda v Trstu. Istočasno je poučeval kot zunanji sodelavec ruski jezik na Laposlovni fak. trž. U. V akad. l. 1978-79 in 1979-80 se je izpopolnjeval kot štipendist na Filoz. fak. v Lj. (mentor A. Skaza). V letih 1978-79 - 1982-83 je bil pover. prof. za rus. jezik in knjiž. na Pedagoški fak. v Sassariju, do 1985 pa pov. prof. na U v Trstu; 1985 je bil imenovan za docenta (prof. associato) za ruski jezik in književnost na Laposlovni fak. U v Trstu, nov. 1990 pa je postal redni prof. Od 1987-90 je bil predstojnik Inštit. za slovan. filolog. na isti fak. Vzporedno s tem je delal tudi na prosv. področju in bil že od otroških let član in sodelavec Prosv. društva I. Cankar pri Sv. Jakobu v Trstu. Bil je scenograf in igralec v obnovljeni gledal. skupini (1966-69), ki jo je vodil brat Sergej. Bil je sour. mesečnika Novice v mesecu (1962-64) in sodelavec (1965, 1966) mladinske srednješolske revije Mladinska tribuna. 1969-70 je sodeloval kot igralec v Gledal. studiju SSG; bil je igralec in scenograf (1970-75) skupaj z bratom Sergejem, B. Kravosovo, B. Kobalom idr. pri Slov. amater. gled. 1977 je bil tajnik SSS. 1981 je pripravil za RAITrsta cikel 12 oddaj o *Sodobnem ruskem pesništvu* (komentar in prevod poezij B. Okudžave, A. Galič in Ž. Bičevske) in 4 oddaje o *Receptiji sodobne ruske stvarnosti med Slovenci, s posebnim ozirom na sprejemanje književnosti*

(1986). Bil je med ustanovitelji Skupine 85 (skupaj z Merkušjem, Vernierom, Spadarom). Več let je bil član uprav. odb. SK v Trstu; član je predsedstva združenja Italija-SZ v Trstu, član Ital. slavističnega združenja (AIS) in član SDS. 1989 je sodeloval na študijskih dnevih Draga 89. - Strok. se v glavnem ukvarja z zgod. in teorijo ruskega romana, z liter. teorijo in s semiotiko kulture. S tega področja je objavil: *Vdrug. L'improvviso in Dostojevski* (Trst 1977); *Književnost in pust: Kraški pust med Fojem in Bahtinom. Letteratura e carnevale: il Carnevale carsico tra Fo e Bachtin* (Most, 1977, št. 49-50); *Cankar in Dostojevski, nastavev nekatereh problemov* (Sdb 1977, št. 7); *O neožidanim dejstvi u Dostojevskogo* (Canadian-American Slavic Studies, 12, 1978); *Appunti sulla letteratura russa. Metodi e verifiche* (Sassari 1980); *Ob stoletnici smrti F.M. Dostojevskega. Umetnik za sodobno razmišljanje* (PDK 13-14. mar. 1981); *O tak nazyvaemoj »tradicii« Dostojevskogo v dvuh redakcijah romana »Vor« L.M. Leonova* (Dostoevsky Studies 2/1981); *Zenitev ali komedija o svetu, ki ga ni* (GL SSG Trst, 3, 1982); *L'anno nudo, romanzo di Boris Pil'njak. Con un saggio sul genere grottesco di Aleksander Skaza* (Sassari 1982); *Sulla cosiddetta »tradizione« dostoevskiana nelle due versioni del romanzo »Il ladro« di L.M. Leonov* (Actualité de Dostoevskij, Genova 1982); *Nekaj izhodišč za analizo poetike rusko-sovjetskega romana dvajsetih let* (JiS 1982-83, št. 4); *Per non dividere Majakovskij* (v: Majakovski e i manifesti della Rosta, Sassari 1983); *»Večnyj muž« F.M. Dostojevskogo i nekotorye voprosy o žanre proizvedenija* (Dostoevsky Studies 4/1983); *Umrl je starosta italijanskih slavistov Ettore Lo Gatto* (JiS 1983-84, št. 2-3); *Lirizacija ekspresionistične besede v Pregljevi noveli Thabiti Kumi* (Obdobje, Lj. 1984); *Pil'njak i Dostojevskij* (Slavica XXI, 1984); *Usoda Dantejevih »Nebes« v razvojni poti ruskega romana* (Primer. knjiž. 2, 1984); *Nekotorye istoričesko-teoretičeskie voprosy ritmičeskoj prozy* (v: Andrej Belyj, Pro et contra, Milano 1986); *Razmyšlenija o naučnom podhode k izučeniju istorii ruskoj kul'tury* (Studia Russica IX, Budapest 1986); *Puškinov roman v verzih* (JiS 1986-87, št. 5); *Nekaj pripomb k razvoju slov. literarno-kritičke misli tridesetih let* (Obdobje, Lj. 1987); *Pomensko-informativni potopis. Kronološki in bibliografski pregledi. Spremnna be-*

seda (v: Puškin A. S., Jevgenij Onjegin, Lj. 1987); *Ruski semilog Lotman v Trstu* (PDK 12. dec. 1987); *Literaturna etika kak praksis hudoženstvennega mišljenja* (Studia Russica XI, Budapest 1988); *Kak i na čto perevodima literaturnaja etika u Puškina* (Studia Russica XII, Budapest 1988); »*Kolhoznoe solnce*«: *alcuni aspetti della metafora nel racconto »Vprok« di Andrej Platonov* (v: Dalla forma allo spirito, Milano 1989); *Nekaj besed o literarni znanosti* (Bilten Slavističnega društva 3, TR-GO-VD 1989); *Limiti e possibilità della tradizione dantesca nello sviluppo del romanzo russo: Gogol' - Dostoevskij - Belyj - Pil'njak - Bulgakov - Erofeev* (v: Dantismo russo e cornice europea, Firenze 1989); *Leonid Leonov* (v: Histoire de la littérature russe, Pariz 1990). - Kot publicist pa posega na različna področja in piše o premoščanju strankarsko-nacionalne vizije slovenstva, o uveljavljanju »laičnega« mišljenja med Slov. in o »dvojni« kulturni pripadnosti Slov. v It.: *Zamejstvo, ustvarjalnost in ideologija* (NR 24-25, 1984); *La libertà di essere sloveni* (Il territorio, 16-17, 1986); *Uredniška beležka. Dvoje prispevkov k vprašanju notranje identifikacije* (Ednina, dvojina, večina, Trst 1987); *Essere e sloveno* (Informazioni regionali, 4-5, Trst 1987); *Realideološka gesla, identiteta kulture in zamejstvo* (PDK 28.-29. jan. 1987); *Iz sveta dolžnega v svet možnega* (PrimN 19. febr. 1988); *Pogovor z Ivanom Verčem* (NR 80, 1988, isto: Delo, Trst, 31. jan. 1989); *Manjšina, žrtev ideoloških bojev?* (Dnevnik, Sobotna priloga, 16. sept. 1989; isto: NRazgl 22. sept. 1989); *Kaj si pričakujem od KPI v 90. letih?* (Delo, Trst, 27. jan. 1990). Sodeloval je na strok. kongresih, simpozijih, srečanjih: Trst, Sassari, Trident, Budapest, Bergamo, Kopenhagen, Nottingham in drugod.

Prim.: Osební podatki; Arhiv OZE pri NŠK v Trstu.

Ropot

VERČ Sergej, pisatelj in režiser, r. 27. mar. 1948 v Trstu, kjer živi. Oče Marcel, zdravnik (1903-1982), mati Milena Pertot (1913), bolniška sestra, brat Ivan, univ. prof. (gl. čl.). Osn. in sred. š. pri Sv. Jakobu v Trstu, 1967 pa je maturiral na trž. učiteljskišči A. M. Slomška, 1964-65 je bil glavni ur. glasila slov. srednješolcev Mladinska tribuna, v Mladi poti je objavljajal pesmi (febr. 1965) ter pisal kritike za trž. Delo. 1966-75 je bil občasno zaposlen kot kronist in kasneje

kot praktikant pri PDK. 1971 je bil soustanovitelj Slov. amaterskega gledališča in do 1975 njegov umetn. vodja. 1974 je bil pri SSG zaposlen kot ur. GL. Od 1975-82 je bil učitelj v rednem staležu (služboval v Mačkovljah, Boljuncu, Dolini, Ricmanjah, Nabrežini in Šempolaju). 1976 se je vpisal na AGRFT v Lj., kjer je 1982 diplomiral iz gledal. in radij. režije (diplomske naloge: iz gledal. režije - rež. Žab G. Strniše; iz zgod. gledal. - Režiser Jože Babič: utemeljitelj umetniške rasti Slov. gledališča v Trstu; iz zgod. drame in dramaturgije: Gledališki izziv Luigija Pirandella). Od jul. 1982 je zaposlen na Radiu Trst A kot programist-režiser. - V. je avtor več dramskih tekstov za gledal. in radio. Dramski prvenec *Kocke v kocki* (premiera 25. febr. 1967 v izvedbi dramske skupine PD I. Cankar pri Sv. Jakobu, edini izvod tega teksta je izgubljen), sledili so: *Skodelica kave: 600 lir* (prem. 10. febr. 1968 v izvedbi SSG, rež. J. Babič); *Ko luna škili z desnim očesom in jaše Veliki voz* (prem. 2. mar. 1972, izvedba SSG, rež. M. Uršič); *S kakšno pravico ti rečem dober dan?* (soavtorstvo z M. Kravosom, prem. 29. maja 1981, izv. dram. skupina iz Boljunca, rež. S. Verč); drama v 14 postajah *Evangelij po Judi* (obj. 1986, prem. 1988, izv. PDG Nova Gor., rež. B. Kobal; v sept. 1990 je dramo objavila tudi it. revija Sipario); show o nespameti *Samo malo jih zaide v te kraje* (prem. 7. maja 1987, izv. Mlad. gled. Kresna noč, rež. S. Verč); *Plesna šola* (1990, izv. Mlad. gled. Kresna noč, rež. S. Verč). - Za radio je V. napisal dve kriminalki: *Rdeči gumb* (prem. 11. okt. 1969, izv. RO) ter *Sadamichi Hirasawa* (prem. 13. nov. 1971, izv. RO). Poslovenil in priredil je igro Alekseja Arbuzova *Moj ubogi Marat* (prem. 27. jan. 1968, izv. dramska skupina PD I. Cankar od Sv. Jakoba, rež. S. Verč), prav tako Aristofanovo komedijo *Lizistrata* (izv. gled. Argos z Vrhnike, sez. 1977-78); dramatisiral je fantastično bajko F. Bevka *Kozorog* (sez. 1984 na Radiu Trst A). - V. je veliko režiral predvsem za gledal. v Trstu kot tudi v širšem slov. prostoru. Režija komedije Barrasha in Moora Cvetje hvaležno odklanjamo (SAG 1971), farse J. Javorška Po večevalno steklo (SAG 1972), igro I. Torkarja Požar (1973), B. Brechta Izjema in pravilo (SAG 1974), D. Foja Burkaški misterij (ki ga je tudi priredil, SAG 1975); režiral ga je tudi 1984 v okviru poletne predstave ZSKD v It., lepljenko

po motivih I. Cankarja V areni življenja sem stal (SAG 1975), M. Kmecla Intervju (kazalište Marina Držića v Dubrovniku, sez. 1978-79), F. Kozaka Vida Grantova (Šentjakobsko gledal. v Lj., sez. 1978-79), G. Berta Neznani Benečan (SSG Trst, sez. 1979-80), dramske lepljenke za otroke T. Pavčka Čenčarija (Mlad. gled. Lj., sez. 1979-80), komedije A. T. Linhart Ta veseli dan ali Matiček se ženi (Prešernovo gled. Kranj, sez. 1979-80), N. Grafenauerja in J. Rodeta Spomenik za devetimi vrati (Lutkovno gledal., Lj., sez. 1979-80), mlad. igre Z. Tavčar Ah, kaj ribič je ujel (SSG Trst, sez. 1980-81), dokumentarne lepljenke A. Mermolje Pinko Tomažič in tovariši (SSG Trst, sez. 1981), enodejanki L. Pirandella Človek s cvetom v ustih in Cecè (SSG Trst, sez. 1985), B. Minolija Viliček z lune (SSG Trst 1986). Kot režiser radij. iger je podpisal režijo Lipuševih in Kravosovih Skornjev (prem. 21. okt. 1983, RaiTrstA), Tavčarjevo E' sempre troppo tardi (1984 za 3. it. mrežo RAI), režijo dramskega niza Večni sopotniki - 13 največjih pesnitev vseh časov (RaiTrstA 1985) ter režijo Slataperjevega Moj Kras (RaiTrstA 1989). - V zamejskem prostoru je V. poznan zaradi svojih kabaretov. S to gled. zvrstjo je začel že 1973, ko je z M. Košuto, A. Rustjo in A. Kraljem napisal prvi zamejski satirični kabaret *Dlaka v jajcu* (1973, izv. SAG, rež. A. Rustja). Sledili so radij. kabareti v sodelovanju z Borisom Kobalom *220 volt ali ne vtikaj prsta v bližnjega vtičnico* (RaiTrstA 1981), *Le Balcon* (za it. trž. radio 1983), *Toč* (RaiTrstA 1984), *Oprosti, ne juriš?* (RaiTrstA 1988) ter istoimenski gledal. kabaret (1988), nato *Yesterday: ali od jutri ne kadim več* (RaiTrstA 1990) ter v 1990 še dva gledališka kabareta: *Vse najboljše, gospod Bubnič* ter *Banana Hawaii*. - 1976 je Verč prejel Linhartovo plaketo za večletno plodno sodelovanje na področju gledal. umetnosti. 1978 pa ga je ZKO Sje imenovala za strok. sodelavca za gledal. Za režijo diplomske predstave (Strniševе Žabe) je prejel prvo nagrado na mednar. festivalu enodejank v Arezzu (nov. 1980) ter istega leta študentsko Prešernovo nagrado. 1984 je dobil nagrado za fotografijo in glasb. opremo za film Black-art (Tržaški kinoklub), naslednje leto pa II. nagrado Trofeo Trieste za film Tržaška melanholija. Za isti film je 1985 prejel III. nagrado v zvrsti dokumentarnega filma na 22. festivalu neprofesionalnega filma Sje v Zagorju. 1988 je

na Tednu slov. drame v Kranju prejel nagrado Slavka Gruma za najboljši slov. dramski tekst Evangelij po Judi, ki ga je v zbirki Dramska knjižnica objavila tudi ZKO Sje. Evangelij je prenašal R Mrb. 29. maja 1991.

Prim.: Osební podatki; časopisna poročila ob delu; PDK 6. jun. 1991; M(Trst) 1991, 51-52.

mlp

VERCON (VRČON) Milan, univ. prof., r. 10. febr. 1913 v Trstu, živi v Beogradu. Oče Ernest, mati Josipina Štibelj. Diplomiral je na Fak. za gradbeništvo v Bgdu. Med 1941-45 je bil v nem. ujetn. taborišču. Bil je predstojnik Fak. za gradbeništvo na U v Bgdu. V. je avtor številnih študij in projektov velikih hidroelektričnih instalacij. Za svoja dela na strok. področju je prejel več priznanj in odlikovanj.

Prim.: Kojecko u Jugoslaviji, 1125; Matični urad Trst.

nsf

VERGAN Jože, borec, pisec, r. 6. febr. 1904 v Popetrah v slov. delu Istre, u. 15. jul. 1975 v Seči pri Portorožu. Oče Jože, kmet, mati Antonija Vergan. Osn. š. v Truškah, z devetimi leti pa je postal hlapec v Kubedu. Po prvi svet. vojni se je vključil v KPI in sodeloval pri antifaš. akcijah. Star 18 let se je zaposlil v Trstu kot natak. Vojaški rok je odslužil v Firencah. Po vrnitvi je bil zaradi antifaš. večkrat zaprt. Delal je tudi v ilegali in nanj so karabinjerji razpisali tiralico. 1929 so ga ujeli in okt. tega leta poslali pred Posebno sodišče v Rimu, kjer je bil zaradi pomanjkanja dokazov oproščen. Kljub temu so ga poslali v konfinacijo na Lj. parske otoke in na Tremite, kjer je ostal tri leta. Sept. 1933 je pobegnil v Jslo in pozneje odšel v Francijo. Tam je delal kot aktivist Ljudske fronte in nastopal proti širjenju faš. vpliva med it. emigranti. Sept. 1936 se je vključil v Španiji v prvo republ. mednar. brigado, s katero se je bojeval za Madrid. V Španiji je bil dvakrat ranjen. Gustinčiču (gl. čl.) je pomagal organizirati razdelitev pošte za mednar. brigade in oblikovati cenzuro. Več časa je delal v vojni pošti, po umiku v Barcelono pa je postal artilerijski poročnik špan. republ. armade. Nov. 1938 je bila njegova Garibaldijeva brigada demobilizirana in v Franciji so V. in soborce zaprli v koncentracijsko taborišče. Jul. 1940 se je vključil med franc. partiz. in ob osvoboditvi južne Francije je bil komandant bataljona s

činom stotnika. 9. dec. 1944 je postal član jsl. vojne misije in nato komandant taborišča nem. vojnih ujetnikov v Marseillu. Ob koncu vojne se je vrnil domov. 1962 je pri založbi Borec v Lj. izdal knjigo spominov z naslovom *Od Marezig do Madrida*; knjigo je za objavo priredil pesnik Albert Širok.

Prim.: Podatki matičnega obč. urada Koper in Piran.

Stres

VERGERIUS (VERGERIO, VERGERIJ) Jeronim (Girolamo), zdravnik, univ. prof. in pisatelj, r. 19. nov. 1622 v Kopru, u. 15. sept. 1678 v Padovi. Oče mu je bil Girolamo, iz znane koprške plemiške družine. Prve študije je opravil v Kopru, nato se je izpopolnil v filoz. in medic. na U v Padovi. Službovati je začel kot redni lektor za medic. vede na U v Pizi (Studio di Pisa), nato je bil imenovan dvakrat zaporedoma (prvič med 1548 in 1552, drugič 26. dec. 1558) za zdravnika (pubblico medico) v roj. mestu. Na vabilo toskanskega nadvojvode se je 1660 vrnil na U v Pizo in sprejel katedro teoretične in nato tudi praktične medic. na U v Padovi. To službo je ohranil do smrti. - V. je napisal celo vrsto strok. knjig o medicini. Naj omenimo: *Disputationes variae pro circulo Pisano*; *Tractatum de urinis*; *Syntaxim medicamentorum tum internorum, tum exteriorum, simplicium, et compositorum*; *Tractatus de formulis medicamentorum usitatoribus*.

Prim.: P. Stancovich, *Biografia degli uomini distinti dell'Istria*, Trst 1828-29 (I-III), II, 268-72; B. Ziliotto, *Capodistria*, Trst 1910, 66; G. Caprin, *L'Istria Nobilissima*, Trst 1968 (I-II, ponatis), II, 21.

Vh

VERGERIUS (VERGERIO, VERGERIJ) Peter Pavel starejši (il seniore, il Vecchio), humanist, pedagog, zgodovinar, pripadnik znane koprške plemiške družine, r. med 23. jul. in 10. avg. 1370 v Kopru, u. 8. jul. 1444 v Budimpešti. Prve š je obiskoval v Kopru. Ko so jul. 1380 v vojni proti Benetkam Genovežani napadli in delno porušili Koper, se je V. z družino zatekel najprej v Čedad in nato v Padovo. V Padovi je nadaljeval študije na tamkajšnji U, kasneje se je izpopolnjeval v Firencah in Bologni. V Firencah je še zelo mlad poučeval dialektiko in navezal prijateljske stike s humanisti (C. Salutati, F. Zabarella). Med 1388 in 1390 je bil lektor

na bolonjski U in napisal prvo liter. delo: *Paulus, comoedia ad iuvenum mores corrigendos*, ki predstavlja prvi poskus komedije po zgledu rimskih avtorjev, posebno Terencija, v času humanizma. Med 1390 in 1397 se je izpopolnjeval v Padovi, kjer mu je bil za uč. Giovanni di Conversino da Ravenna, kancler carrarskega vojvode. V Padovi je napisal *Opuscola (Orationes) de divo Hieronymo*, *De arte metrica*, izdal Petrarcovo pesnitev *Africa* in se posvetil študiju medicine in pravnih ved. Okoli 1395 je postal doctor in artis liberalibus in zaključil medicinske študije (medicina licentiatatus). Kasneje je postal tudi doctor in utroque iure. Med 1398-99 je bil v Firencah. Tam se je učil gršč. pri M. Crisolariju, kar mu je koristilo, ko je pozneje prevedel iz gršč. v lat. Platonov dialog Gorgia in Arrianovo delo *De gestis Alexandri Magni* (okr. 1414). 1400 se je vrnil v Padovo in tam napisal med 1400 in 1404 svoje glavno delo, pedagoški spis *De ingenuis moribus et liberalibus studiis*, ki predstavlja obširen učni načrt za mladeniče plemiških družin. Mar. 1405 se je odpravil v Rim in se zaposlil na kuriji. V tem času se je zanimal posebno za cerkv. probleme in veliko pisal o verskih razkolih in prenovitvi Cerkve. Okoli 1409 se je vrnil v Padovo, med 1414 in 1418 se je mudil na koncilu v Konstanci in zagovarjal reformo Cerkve »in capite et in membris«. Jul. 1420 je bil v Pragi glavni zagovornik stališča rimske Cerkve v razpravi s husiti. Cesar Sigismund mu je namreč ponudil službo, štipendijo in naslov poeta laureatus in V. se je po koncilu odpravil s cesarjem skozi Češko in Madžarsko, od koder se ni več vrnil. Poleg že omenjenih del je V. napisal še mnogo knjig, posebno zgod. in biografskih: *De Urbe Justinopolis*; *De situ Justinopolis*; *De republica veneta*; *De statu veteris, et inclutae urbis Romae*; *Vitae principum Carrarensium*; *Apologia contra Albertinum Mussatum*; *Vita di Petrarca*; *Vita di Seneca*; *Elogio dello Zabarella*; *Epistole*. V. je tudi veliko potoval tostran in onstran Alp; poleg že omenjenih krajev je obiskal Sieno, Rimini, Benetske, Oglej, Ferraro, Faenza, Viterbo, Ravenno.

Prim.: P. Stancovich, *Biografia degli uomini distinti dell'Istria*, Trst 1828-29 (I-III), II, 49-74; B. Ziliotto, *Nuove testimonianze per la vita di P.P.V. il Vecchio*, v *Archeografo Triestino*, Trst 1906, III serie, vol. II, fasc. II, 249-61; Isti, *Capodistria*, Trst 1910, 12; S. Cella, *Paulus*.

Testo critico, v Atti e memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria, vol. XIV N. S. 1966 (z obširno bibl.); L. Smith, Vita di P.P.V., v Epistolario, Roma 1934; EncIt XXXV (1937), 162; E. Cecchi N. Sapegno, Storia della letteratura italiana, Milano 1965-69, III, pass. (še posebej 36 in 334-35).

Vh

VERGERIUS (VERGERIJ, VERGERIO) Peter Pavel mlajši (minor, il juniore, il Giovane), koprski škof, jurist, verski reformator in pisec, član plemiške družine, r. okr. 1498 v Kopru, u. 4. okt. 1565 v Tübingenu. Oče Giacomo, mati Coletta de Belgramoni (Bergomoni). Prve študije je opravil v Benetkah, nato je študiral humanistične vede in pravo v Padovi, kjer je 1517 postal doctor in utroque iure. Nekaj let je služboval kot advokat v Veroni, 1522 se je vrnil v Padovo, kjer je poučeval na U civilno in kriminalno pravo ter objavil 1523 svoj prvi spis, razpravo o zakonodaji. V teh letih je navezal stike s humanisti (P. M. Vermigli, C. S. Curione) in se začel zanimati za ideje prvih reformatorjev. Nato se je preselil v Benetke, kjer je služboval kot advokat in se poročil 1526 z Diano Contarini, ki pa je že naslednje leto umrla. V. se je tedaj odločil za cerkv. kariero in služboval 1527 v Padovi kot vicario pretorio. Vendar ni stopil v duhovski stan do 1536, ko je bil posvečen v duhovnika in postavljen za škofa najprej v Modrušu na Hrvaškem (5. maja), nato v Kopru (6. sept.). Okoli 1530 je šel v Rim, kjer ga je papež Klemen VII. 29. sept. 1532 imenoval za svojega tajnika (segretario apostolico e de' brevi) na mesto, ki ga je pred njim imel v avg. preminuli brat Avrelij. Proti koncu 1532 ali v začetku 1533 ga je papež poslal kot nuncija na Dunaj k cesarju Ferdinandu I. Pavel III. ga je 1534 poklical spet v Rim in mu podelil v beneficij župnijo Komen. V pismu Petru Carnesecciju 30. avg. i. l. V. ugotavlja, da je bil prvi center protestantizma v naših krajih mesto Trst. Naslednje leto ga je papež poslal v Nem. z nalogom, da se pogovarja v nem. knezi o sklicanju koncila. V. je potoval skozi Bavarsko in Češko, prispel na Dunaj, od tam se je odpravil v Berlin skozi Wittenberg, kjer se je srečal z Lutrom in drugimi protestanti. Istega leta se je vrnil v Rim, seznanil papeža z zahtevami protestantov in postal 1536 član komisije, ki je pod predsedstvom kardinala G. Contarinija pripravljala koncil in preučevala možnosti verske reforme. - Ko je postal škof, se je seznanil s

slovan. bogoslužjem, potoval po Dalmaciji in Bližnjem vzhodu, navezal stike s škofom K. Ravbarjem in baronom I. Ungnadom. Z bratom Janezom Krst. je začel širiti v Kopru luteranske nazore in se potegoval za ločitov furl. in istrske Cerkve od Rima. 1540-41 se je udeležil s kardinalom Contarinijem zborovanja v Wormsu, ki ga je sklical cesar Karel V. z namenom, da bi prišlo do sprave med katoličani in luteranci. V. se je pa prav tam še bolj oprijel nazorov nem. reformatorjev in se oddaljil od katol. vere. Po povratku v Koper je skušal pospešiti in okrepiti nekatere reforme, a frančiškan pater Bonaventura iz Zadra ga je 1544 zatožil deseterici v Benetkah. Benečani so zadovo prepustili inkvizicijski komisiji v Rimu, kateri je predsedoval msgr. G. Della Casa. V. se je umaknil najprej v Mantovo, nato v Rivo in Padovo. Na procesu, ki se je vršil 1546-47, je bil V. oproščen in povabljen v Rim, da razčisti pred komisijo svoje stališče. V. tega ni storil in 1548 se je začel proti njemu drugi proces. Maja 1549 se je napotil skozi Valtellino v Švico z dvema nečakoma (Avrelij in Alvis), 3. jul. ga je papež izobčil. V Švici se je vpisal na U v Baslu in bil žpk v Vicosopranu (1550-53). - Nov. 1553 se je dokončno preselil v Tübingen in postal svetovalec württembergškega vojvode Krištofa, s katerim je stopil v stik že v začetku istega leta. V teh letih se je srečal s Trubarjem, ki je bil žpk v Kemptenu in je prevedel 1555 v slov. dve V-evi deli. V. je skušal prevzeti vodilno mesto v širjenju protestantizma med Slovani (poznal je slov. in hrv. jezik), sodeloval nekaj časa s Trubarjem in ga nagovarjal k prevajanju biblije v slov. Trubar je privolil in prevedel 1555 evangelij sv. Mateja. - V. je veliko pisal, prevajal, potoval in se boril za širjenje protest. idej. 1556 je bil na Poljskem, 1557 na propagandnem potovanju po Švici (Bern, Basel, Ženeva), v začetku naslednjega leta pa po Avstriji (do Beljaka). Marca i. l. se je odpravil v Furlanijo in prispel skozi Tricesimo, Manzano, Mariano, Gradišče ob Soči, Gor. (19. mar.) in Oglej do Devina, vendar se je moral še pred koncem meseca umakniti čez mejo, ker so ga cerkv. in posvetne oblasti (šk. L. Bisenti, ces. nam. G. Morosini) preganjale. Po njegovem odhodu so se nasprotniki maščevali nad njegovimi pristaši in prijatelji (G. A. Petronio, A. Sereni, R. Bonifacio). V-evo potovanje po Furlaniji ni bilo brez

uspeha; nekateri furl. plemiči so namreč začeli pošiljati svoje sinove na protest. U. 1560 je bil V. v Nem. in na Poljskem. Do smrti je neutrudljivo potoval skozi Švico, Nem. in It. ter si prizadeval, da bi postal voditelj vseh it. protest. v tujini. To mu ni uspelo; nekdanji koprski šk. je izgubil pozicijo, ki jo je imel v katol. Cerkvi, a ni nikoli pridobil zaupanja protestantov, ker je bil preveč neodvisen in svoboden v svojih izbirah in odločitvah. Njegovi spisi (okoli 170 naslovov) so predvsem brošure, namenjene propagandi (*Bolla della inditione et convocazione del concilio*, 1550; *Concilium Tridentinum fugiendum esse omnibus piis*, 1551), prevodi del drugih reformatorjev (*Catechismo*; *Confessio Württembergica*; *Prolegomena*), polemični spisi (*Index librorum prohibitorum*; *Dialogi quatuor de libro quem Hosius contra Brentium et Vergerium edidit*).

V-ev brat **Avrellj (Aurelio)**, r. okoli 1491 v Kopru, u. avg. 1532 v Rimu, je bil malteški vitez in tajnik papeža Klemen VII. V mladih letih je napisal komedijo, ki so jo igrali v Kopru. Tekst se ni ohranil. Drugi V-ev brat **Janez Krstnik (Gianbattista)** je postal 1532 škof v Pulju in ostal v tej službi do jun. ali jul. 1548, ko je umrl v nejasnih okoliščinah. 1536 je sklical sinodo na temo: *Constitutiones synodales dioeceseos polensis*.

Prim.: SBL IV, 407-09 in tam navedena liter.; P. Stancovich, *Biografia degli uomini distinti dell'Istria*, Trst 1828-29 (I-III), II, 77-83, 294-312, 349-426; A. Battistella, *Il S. Ufficio e la Riforma religiosa*, Udine 1895, pass.; B. Ziliotto, *Capodistria*, Trst 1910, 41-45; *EncIt XXXV* (1937), 162; P. Paschini, *Eresia e Riforma cattolica al confine orientale d'Italia*, Roma 1951-52, pass.; D. Cantimori, *Eretici it. del Cinquecento*, Firenze 1967, pass.; G. Pusterla, *I nobili di Capodistria e dell'Istria*, Bologna 1968 (ponatis), 18-19.

Vh

VERGINELLA Josip, politični delavec, r. 17. avg. 1908 v Sv. Križu pri Trstu, ustreljen 16. jan. 1945 v Lumezzanah blizu Brescie. Rojen v delavski družini pri Jurjevih v Sv. Križu, je obiskoval krajevno osn. š. in se lotil kamnarskega poklica. Zgodaj se je vključil v aktivno delavsko gibanje in bil že pri 17 letih prvič aretiran. 1927 je postal član KPI. Mussolinijev režim ga je stalno preganjal, zato je 1930 ilegalno prešel v Jslo in tam postal član Rdeče pomoči in kot tak potoval v Francijo in Belgijo, 1932 pa v Moskvo na Leninovo šolo in postal član mest-

nega sovjeta. Kot kamnosek je delal pri gradnji Leninove knjižnice. Ob izbruhu španske državljanske vojne se je odzval pozivu mednar. brigad in se v garibaldinskih enotah bojeval za zmago republike. Zaradi hrabrosti je bil povišan v poročnika. Po vojni se je umaknil v Francijo in bil intendant v taborišču v Vernetu, od koder je 1941 zbežal in se pridružil 1943 franc. part. enotam in postal poveljnik čete mesta Lyon. Po kapitulaciji It. se je pridružil part. v Piemontu in postal poveljnik 54. garibaldinske brigade v sev. Lombardiji. Okt. istega leta je postal komandant novoustanovljene 122. garibald. brigade, ki se je borila v okolici Isejskega jezera in Brescie. 24. okt. 1944 je med sestankom načelnikov part. enot v kraju Provaglia d'Iseo padel v faš. zasedo. Po hudem mučenju so ga 16. jan. 1945 prignali na pol mrtvega v vas Monti di Carone pri Lumezzane, ga tam ustrelili in pustili, da je izkrvavel. Pokrajinska zveza borcev ANPI iz Brescie je takoj po vojni predlagala za V. odlikovanje, a it. vlada mu je podelila le srebrno medaljo za vojaške zasluge. V kraju Lumezzane mu je zveza krajevnih part. postavila spomenik za junaško smrt, v Sv. Križu pri Trstu pa je spominska plošča na V-ovi roj. hiši.

Prim.: SBL IV, 409 in tam navedena liter.; Križani v boju za svobodo, Sv. Križ pri Trstu 1975, pass.; Pdk 1965, št. 228; 1978, št. 104 s sl.; 1981, št. 208.

Sah

VERITI Franc, nabožni pisec, r. (krščen) 16. dec. 1771 v Tolmezzu, u. 16. jul. 1849 v Novem mestu. Oče Nikolaj je bil trgovec. Gimn. je dovršil v Vidmu (Udine) in stopil tu v bogoslovje. Studij teologije je opustil, bil nekaj časa trg. vajenec v Bratislavi, nato it. mornar, zatem gospodar doma, toda vse je pustil in se vrnil v bogoslovje. 1800 je bil posvečen v duhovnika. Na Slovensko ga je pripeljal lj. nadškof Mihael Brigido (v Lj. 1788-1806) in od 1800-03 je bil kpl. v Horjulu pri it. žpku Ziprianiju. Ljudje so ga imenovali »mutasti kaplan«, ker ni znal jezika, a se je takoj z vnemo lotil učenja slov. »in se je počasi naučil res lepe in prav po laško zgovorne slovenščine« (Legiša, Zssl II, 56). Od 1803-04 je bil v Selcih pri Škofji Loki, od 1804-06 na Krki pri Stični, od 1806-12 vikar v Rovtah pri Logatcu, od 1812-40 žpk v Horjulu, od 1840-49 kanonik v Novem mestu. V Horjulu je skrbel tudi za šolo in učil ljudi umnega sadjarstva. - Kot

žpk v Horjulu in potem v Novem mestu je napisal vrsto nabožnih knjig, ki so jih ljudje radi prebirali. Najprej je napisal alegorično povest *Popotnik široke in vozke poti ali popisovanje, kako se človek spači, v grehah živi, kako seboljšša in Bogu služi*, 1828. »V povestni obliki je napisana, "de bo branje perljudniši", zakaj zgodba, ki jo v prvi osebi pripoveduje Feliks, se pravzaprav ne tiče zunanjega, ampak samo notranjega življenja. Kakor podobni "moralni romani" iz baroka govori namreč, kako hodi Feliks z Radovednostjo v mesto Goljufije, na ulice Lenobe, v Hišo veselja, dokler ga ne reši sv. Poklic in pride po več stopnjah spolnjenjanja v hišo sv. Pokore. Motiv je zakasnel in pripovedniško neploden, treba pa je pripoznati, da je Veriti v pisanje nadrobil nekaj prijetno živih vrstic leposlovne vrednosti« (Legiša). Sledile so: *Življenje svetnikov in Prestavni godovi*, 1828-29 (ponatisa 1831 in 1855; to je njegovo najbolj znano delo, ki ga je sicer začel M. Hofman, V. pa je njegove zasnutke dokončal in prvi dal Slov. eno izmed standardnih del nabožnega slovstva na 2500 str.); *Razlaganje Jezusovih nauk na gori*, 1827; *Razlaganje sv. evangelja vsih nedelj in zapovedanih praznikov*, 1830; *Razlaganje terplenja Jezusa Kristusa*, 1831 (1845: *Premišljevanje terplenja in smerti Gospoda in Odrešenika našiga Jezusa Kristusa*); *Perpravljjanje k smerti*, napisano 1832, izšlo 1841; v vseh štirih knjigah so biblično-liturgične razlage, ki po domače podajajo svetopisem. odlomke, ki so jih v cerkvi sicer prebirali v sloven., razlagali pa le redki duhovniki; *Keršanski katoliški nauk za odraslene ljudi*, I-V, 1834; *Keršanski katoliški nauk za otroke, ki se perpravljajo k sv. obhajilu*, 1836 (obe deli sta namenjeni katezezi odraslih in otrok); *Mnogi sveti nauki in zreki iz bukev Pripovist, Pridgarja, Modrosti in Siraha*, 1846; to je razlaga Sv. pisma stare zaveze, ki mu je bilo dostopno v Japljevi izdaji in lekcionarju, vendar predloge, če se mu ni zdela dobra, ni dobesedno prepisal, ampak je natisnil izboljšano besedilo Ravnikarjeve redakcije lekcionarja Listi inu evangelji, 1825, in Škrinjarjevega prevoda modrostnih knjig. V naslednjih izdajah lekcionarja, ki ga je pripravil J. Bugar (1833), je nekaj V-jevih izboljšav. - Več V-jevih del je ostalo v rkp. (hrani jih Semeniška knjiž. v Lj.), npr: *Pridige* (1824-27); *Zapopadek evangelja* (napisal v Horjulu); *Življenjepisi starozaveznih svet-*

nikov (1845); *Zakaj in kako Jezusa ljubiti in mu služiti* (1845); več razlag Apostolskih del in Janezovega Razodetja (1846, 1848), *Psalmi Davida in njih kratko razlaganje* (1849, besedilo psalmov mi prepis iz Travnovega prevoda v Japljevem Sv. pismu, temveč marsikje zelo izboljššan prevod, kar velja tudi za besedilo Razodetja), *Libretto chronologico delle cose e fatti più rimarcabili dal principio del mondo fino al 1797* (prepisal 1845, podatki iz svet. in cerkv. zgod.); nekaj zdravniških nasvetov in še neocenjene furl. in it. pesmi *Canzoni composte in varie occasioni da me F. V.* (1798-1800; deset pesmi je nastalo ob karnevalu, poroki, novi maši, ko je bil še v Vidmu). - V. si je pridobil trajne zasluge za slov. nabožno liter. Čop je po izidu prvih knjig zapisal, da je V., čeprav tujec, »z vztrajno vnemo in prizadevnim študijem jezika postal rodoviten kranjski pisatelj« (Šafařík I, 42-43). Njegov prvi življenjepisec I. Jugovic je hvalil uglajeno, razumljivo pisanje, čedno slov. pisca, ki ni bil Slov. (Drobtinice 1850, 116-23). F. Metelko je napovedal, da bo »živel njegov spomin med Slov. od roda do roda« (Marn XXIII, 54). J. Benkovič ga je stavil v isto vrsto s Frid. Barago, ker je zlasti z Življenjem svetnikov privabil ljudi, da so radi brali slov. knjigo (VBV 1907, 70-72).

Prim.: Dr. Mar. Smolik, V. F., SBL IV, 410-11 in tam navedena liter.

Ured.

VERNE Mihael, cerkveni dostojanstvenik, potopisec, zgodovinar in prevajalec iz franc. in nem., r. 28. sept. 1797 v Orehku pri Postojni, u. 29. jul. 1861 v Trstu. Oče Blaž Bernjè (Vernè), mati Helena - mala kmeta. Osn. š. v Postojni, gimn. in filoz. v Lj. (1813-20), bogosl. v Gor., posvečen v duh. (1823). Začasno kpl. v Vrtojbi in Postojni, od 1825 v Trstu škofov kpl. in tajn. ter katehet na normalki (1826). 1836 je bil stolni kanonik, od 1846 stolni prošt. Po smrti škofa M. Ravnikarja (20. nov. 1845) je bil do prihoda novega trž. škofa J. Legata kapitularni vikar. Še preden je stopil v slov. javno življenje, je V. opravil več potovanj. Svoje vtise je izpričal v potopisih in jih objavil v N. V 30 pismih je opisal potovanje po Slovenskem in Hrvaškem, ki ga je opravil od 19. avg. 1851 dalje: *Potovanje po nekaterih jugoslovanskih krajih* (N 1852, št. 32-51). V 33 pismih je sledilo *Potovanje po Laškim* (N 1852, št. 56-87), zanimiv in kritičen opis potepa-

nja po It. 1847. Dvomesечно potovanje na Bližnji vzhod 1857 je V. opisal v 45 nadalj. (N 1858, št. 3-48) pod naslovom *Potovanje po zahodnem ali po jutrovih deželah* (napačni »zahodnem« so šele v desetem nadalj. zamenjali s pravilnim »izhodnem«). V knjižni obliki je izšlo kot *Potovanje v sveto deželo v letu 1857* (1859). Med 1853-56 je objavil v N nekaj prevodov iz nem. in franc., mdr. J. B. Bossuetov *Razgovor ob občni zgodovini* (Jadranski Slavjan 1850, št. 1-6), dva odlomka iz knjige H. Sander, *Betrachtungen über die Gute u. Weisheit Gottes...* (N 1853, št. 5-8; 1856, št. 56, 58), vrsto obsežnih poglavij iz dela Ch. Sturma, *Betrachtungen über die Werke Gottes...* (N 1854, št. 1-104), Chateaubriandovo *Atalo* (N 1859, št. 18-29). V rkp. je ostalo več prevodov, med njimi Montesquieuja *Les considérations sur les causes de la grandeur des Romains et de la leur décadence* - *Premišljevanje o vzrokih velikosti in upada Rimljanov*, *Sveti Aureli Auguštin, škof Hiponeski, o govoru Gospodovem na gori po sv. Matevžu* in nekaj odlomkov iz Korana, 114 sur po nem. prevodu K. Ullmana (v LMS 1876 je Bleiweis objavil odlomke iz 2. in 4. sure), Eutropijeva kratka rimska zgodovina. Več V-jevih rkp. sta Bleiweis in Miklošič v obdobju 1850-65 uvrstila v gimn. berila. Bleiweis za nižjo gimn. (1850-55), Miklošič za višjo (1853-65): *Nilov razliv po Egiptu*, *Koristnost mrčesov*, *Uloga iz rimske povestnice Eutropijeve*, *Potovanje po slov. krajih*, *Egipčani*, *Vzroki mraza in toplote*. V Cvetnike MD pa je Janežič dal naslednje spise: *Egipt*, *Fenicija in Feničani* (1865 in 1881); *Jeruzalem* (1876 in 1887). V. je našel pri nekem starinarju rkp. P. Puzla, zgodovinopisca stiškega samostana, *Idiographia sive Rerum memorabilium* in ga podaril lj. dežel. muzeju (danes je v DAS). - V. je pokazal dobro splošno kult. in zgod. razgledanost. Bil je usmerjen k pomembnim dogodkom sveta; o krajevni zgod. problematiki je le krajši zapis: *Sveti Just, mučenik, patron Tržaške škofije* (Drobtinice 1858). Med tedanjimi pisatelji je bil najprimernejši, da dopolni fragmentarno *Občno povestnico* Matije Vrtovca (u. 2. sept. 1851). Bleiweis je V. pregovoril, da obdela manjkajoča poglavja (88-96), napisal pa je povestnice srednjega časa (str. 495-533) ter celotno povestnico novega časa, pogl. 1-91, str. 1-439. Delo *Občna povestnica ali zgodovina celga sveta* je v celoti izšlo 1863.

Prim.: SBL IV, 411-12 in tam navedena liter.; J. Moder, *Mohorska bibliografija*, Celje 1957 pass.; B. Marušič, *PDK* 1981, št. 263-66 s sl.; Isti, *Z zlatimi črkami*, Trst 1987, 39-40 s sl.

Pan

VERTOVEC Josip, javni delavec, ravnatelj računovodskega oddelka videmske prefekture, r. 15. mar. 1889 v Podnanosu, u. 22. maja 1980 v Vidmu. Oče Filip, nečak Matije Vertovca (gl. čl.), posestnik, mati Josipina Podkrajšek, doma iz mešč. lj. družine. Osn. š. v roj. kraju in v Trstu, sred. š. v Trstu, klas. gimn. v Kranju in Lj. Tu je maturiral 1908. Študij ekon. ved na U v Pragi in Zgbu. Služboval je na rač. oddelku c. kr. namestništva v Trstu (1910-23). Kot pisec prispevkov z narodnostno tematiko in uvodnikov v trž. Edinosti (psevd. »x«) in član polit. društva Edinost in drugih slov. organizacij v Trstu je bil 1923 premeščen v Videm v okviru politike prisilne emigracije slov. inteligence. Sodeloval je z I. Trinkom, A. Budalom, J. Vilfanom in F. Bevkom. Tudi po padcu faš. je ostal v Vidmu. 1950 je sodeloval na prefekturi v Gor. kot strok. pri urejanju celotnega administrativnega gradiva, nastalega med nem. zasedbo, v času jsl. uprave in angloamer. oblasti v tem mestu. Prejel je odlikovanje Cavaliere al merito della Repubblica za dolgoletno delo v it. drž. upravi. Bil je tudi »zapriseženi prevajalec« za celotno takratno videmsko pokrajino. Poleg slov. je znal angl., češč., franc., it. in nemšč. V rokopisu je zapustil lepo število prevodov slov. (Prešeren), grške in lat. knjiž. v it. Napisal je več povesti s tržaško slov. tematiko. Vse življenje je kljuboval faš. in it. nacionalizmu, a gojil veliko spoštovanje do sosedov drugega jezika in vseh narodov.

Prim.: Podatki sina Marina Vertovca.

Ropot

VERTOVEC Marino, profesor, publicist, prevajalec in proučevalec slovenske problematike v Beneški Sloveniji, drugih manjšin v Italiji in Evropi sploh, r. 17. apr. 1939 v Vidmu, kjer živi. Oče Josip, ravn. računovod. odd. pri prefekturi v Vidmu (gl. čl.), mati Marija Znidaršič, doma iz Trsta, bančna funkcionarka. Osn. in sred. š. v Vidmu in tu maturiral na realni gimnaziji 1958. Leta 1964 je diplomiral iz polit. ved z doktorsko disertacijo o nacionalnosti in politični misli P. S. Mancinija (*Il concetto di nazionalità nel pensiero di Pasquale Stanislao Mancini*) na U v Trstu. Bil je prof. franc. in angl. na

sred. š. v Vidmu, od 1968 je tu redni prof. za angl. na DPTZ B. Stringher. Istočasno je imel tečaje slov. jezika in kulture (od 1976 dalje) v Čedadu, Spetru, Bardu, Tipani in od š. l. 1987-88 v Vidmu. Od 1989 poučuje slov. jezik in kult. za odrasle na ITZ A. Malignani v Vidmu. Od 1975 je član SLORI, od 1991 preds. društva I. Trinko, v ur. odb. Novi Matajur in od 1979 Dom; tudi je odb. in svet. slov. šol. sred. v Špetru in (od 1990) v odb. za kult. pri SKGZ. Prevaja iz slov. v it., shr. in angl. ter iz teh jezikov in franc. v slov. V glavnem prevaja slov. poezijo v it. V Mostu je prikazal sodobno furl. liter. (57-58, 1980) tudi s prevodi furl. poezije. Prevaja tudi strok. knjige in članke: *Atti del convegno sulla scuola slovena in Italia* (Trst 1976); *Atti del simposio sui problemi socioeconomici e ambientali degli Sloveni in Italia*, II (Trst 1979); R. Lenček, *Il pensiero di J. Baudouin de Courtenay sui dialetti parlati nella Slavia Italiana e nella Resia* (SLORI, Čedad 1977). V člankih, ki jih od 1975 objavlja v časopisju, obravnava predvsem Slov. v Italiji, šolstvo, kulturo, zlasti pa jezik, poroča o slov. knjigah in kult. dogodkih, piše o slov. ustvarjalcih, poučevanju slov. jezika na it. U, narodnostnih manjšinah v It., sodelovanju med Sjo in It. idr. NMat: *Viaggio attraverso le minoranze; Incontro con i Croati del Molise, i Greci e gli Albanesi di Calabria*, 1976; *Nekoga moraš imeti rad: Verzi sodobne slov. poezije* - v it. in slov., sept.-nov. 1982; *Trinko prevajalec*, 1984; *Novi pesniki iz Benečije in Režije*, jan. 1985; Dan: *Hrvatje v Moliseju in slovanske kolonije v južni It.*, 1977. Dom 1982: *Mille anni di parole slovene*. Radio Koper/Capodistria: *Nuove voci poetiche dalle Valli del Natisone*, sept.-nov. 1982. RAITrsta: *Kulturni odmevi iz Beneške Slovenije*, 13 oddaj, 1983. JKol 1983: *Beneški duhovniki in usodno leto 1933*. GorLtk 1984: *O rodu Matije Vertovca*. Sodeloval je v zborniku P. Zovatta *Ricerche su Ivan Trinko* (Videm 1986) s člankom *Ivan Trinko mediatore tra mondo slavo e mondo latino*. Na 10. kongresu slov. geografov v Zgornjem Posočju 1976 je imel referat *Mlada brieza v vasi Matajur kot poskus obnavljanja in revalorizacije kulture, jezika in okolja Beneške Sje in Novejši prebivalstveni in gospodarski razvoj v Beneški Sji* (Geogr. obzorik, 1-2, 1976). V Trstu je objavil (1979) v knjigi *Socioekonomski in prostorski problemi Sloven-*

cev v Italiji študijo Družbenogospodarski oris občine Grmek v Ben. Slov. Po krajevnih it. TV mrežah (Telefriuli in Voce dei colli Orientali) je govoril o Kosovelu, prevajanju slov. del v it. ter o slov. prisotnosti v deželi F-JK (o tem veliko piše). Sodeloval je pri snemanju z intervjujem in gradivom pri dokumentarcu o Slov. Benečiji za RTV Lj. 1990 je prevedel knjigo *Istituti di credito sloveni di Trieste* ob 30-letnici TKBCT. Sodelovalec je PSBL.

Prim.: Osebni podatki (junij 1991); Arhiv OZE pri NSK Trst; Sreč 1973, št. 39/40; Ob 1974, št. 26/27; PDK 1974, št. 47; Corriere del Friuli 1981, št. 3; NMat 6. febr. 1986; SBL IV, 417.

Ropet

VERTOVEC (VRTOVIZ, VERTOVČ, VRTOVEC, VERTOUZ) Matija, šentviški »fajmošter«, vinorejec, kemik, zgodovinar, r. 28. jan. 1784 v Jakulinah (Šmarje na Vipavskem) kmetu Francu in Marjeti (Margareti) Kodrič iz vipavskih Brij (ne Polšak - popravi SBL IV, 418, prim. Lib. bapt. Šmarje 1784), u. 2. sept. 1851 v Šentvidu (danes Podnanos) pri Vipavi, kjer je tudi pokopan. Osnovno izobrazbo je prejel deloma pri domačem duhovniku, deloma v vipavski farni šoli, gimn. obiskoval v Gor., licej v Gradcu. Prvi letnik bogoslovja je dovršil v Lj., drugega, tretjega in četrtega v Gor. z oceno »prima cum eminentia« (NALj, fascikel Planina pri Vipavi), ordiniran je bil v Gor. 8. nov. 1807. Svojih šmarskih korenin ni nikoli zatajil. - 21. dec. 1807 je bil dekretiran za duh. pomočnika v Vipavi (nastopil že 24. dec. i.l.); od jun. 1809 do mar. 1813 je bil kaplan-kurat na Planini pri Ajdovščini. Na prigovarjanje vip. dekana F. Štekarja (prim. Shodni ogovori 129) je prosil za premestitev v Šentvid pri Vipavi in 9. mar. 1813 nastopil ondi službo kurata in nato vikarja, tu ostal 38 let, do smrti. Ob stoletnici rojstva 1884 ima na hiši ob cerkvi, kjer je umrl, spominsko ploščo (Spominske bukve fare Šentvid 20; LZ 1884, 374-75). - Že v dijaških in študentskih letih si je poleg materinega slov. jezika dobro prisvojil znanje obeh klasičnih jezikov - latin. in gršč. - ter ob hrv. še treh modernih jezikov (nemšč., ital. in franc.) in si tako pridobil poglobljeno orodje za kasnejšo znanstveno delovanje. Dasi ni bil nikakršen šolan strokovnjak (takšnih ta čas še ni vzgajala nobena avstr. visoka šola), je zlasti s pomočjo znanja jezika virov uporabil tedanje najpomemb-

njejše strok. literature ter z lastnim zanimanjem in pridnostjo dosegel zavidljive uspehe na področju zgod., zemlj., kemije, fizike, astronomije idr., največ in najraje pa v kmetijstvu, zlasti v vinogradništvu in kletarstvu. Svoje znanje je bogatil s številnimi potovanji (redno v spremstvu dve leti mlajšega brata Franca, ki mu je bil kočijaž, tajnik, svetovalec) po domačih in tujih deželah (po Madžarskem, Nemčiji, Franciji in Italiji, mdr. v Berlinu, Dresdenu, Heilbronn, Milanu, Münchnu, Parizu, Rimu), si nabiral skušnje in se stalno izobraževal in je tako pri pisanju knjig vestno upošteval najnovejše izsledke znanosti (a stalno izobraževanje je priporočal tudi učiteljem in umnim kmetovalcem, zlasti pa duhovščini, ki je v najbližjem stiku s kmečkim človekom in na ta način lahko prispeva k čimvečjemu napredku in dvigu iz zaočalosti). Kot zelo aktiven član Kranjske KD (bil je še član Štajerske, Goriške in drugih kmetij. družb) se je udeleževal vseavstrij. zborovanj in drugih prireditev, npr. zbora nemških kmetovalcev in gozdarjev v Gradcu (N 1846, 163, 167), evropskih vinogradnikov in sadjarjev v Heilbronn, kjer se je seznanil z mnogimi kmet. strokovnjaki (N 1847, 74 do 75), podobnega v Salzburgu 1851 pa zaradi bolezni ne več. Kakor na Planini, tako v Šentvidu se je razdajal ne samo v versko-cerkvenem pogledu, ampak se je pomujal tudi za splošno izobraževanje in gosp. napredek (bil je preds. šentviške kmetij. podružnice do smrti). - V. velja za učitelja naših vinogradnikov. K vinogradništvu je pristopil s kritičnim raziskovalnim čutom. Učil se je na lastnih izkušnjah (v svojem in farnem vinogradu je preskušal trsne in sadne sorte, pridelovalne postopke in kletarska opravila), novosti je skušal znanstveno raztolmačiti tudi na osnovi tujih izsledkov ter prepričeval in spodbujal vinogradnike, da bi mu sledili. Kljub časovni oddaljenosti večino njegovih nasvetov lahko pohvalimo še danes. Nekateri principi so neverjetno napredni, korakal je daleč naprej in so mu sodobniki le težko sledili. Na področju vinogradništva in vinarstva spada med najbolj plodne slov. strok. pisce 19. stol., saj je večinoma pisal v slov. jeziku. Sestavki v nemškem jeziku so izšli v IB, npr. *Über das Reeren, Tröpfeln der Trauben* (IB 1820, 105 sl.), *Die Ursprüngliche Bildung der Wipbacher Gegend* (IB 1821, 30 sl.). Kot sodelavec N od ustanovitve

1843 je pogosto obravnaval kmetij. vprašanja, zlasti vinogradništvo; posebej izstopa njegov prvi slov. spis, hvalospev *Vinske terte hvala* (N 1843, 11-12), ki je menda pobudila Staničevo najboljšo pesem *Hvala vinske trte* (SBL III, 441; PSBL III, 447) in vsaj deloma tudi Prešernovo *Zdravljico* (SBL II, 553); opazen je tudi članek *Od zarajanja in množenja novih sadnih plemen* (N 1844, 58, 62). Najgloblje sledove so v tem pogledu zapustile tri njegove knjige: *Vinoreja za Slovence* je nastala iz prilog N 1844 in je v bohoričici izšla pri Blazniku v Lj. 1845, obsega 22 poglavij (15 jih obdeluje vinogradništvo, 7 vinarstvo oz. kletarstvo, govori še o sadjarstvu in pri kletarstvu tudi o kemiji, vmes drobi zemlj., zgod. in kult. dogodke, na koncu dodaja seznam vinskih sort na Dolenjskem, na Hrvaškem in Štajerskem ter imena nekaterih tujih sort). V vinogradniškem delu *Vinoreje* podrobno obdeluje sortiment vinske trte, osipanje, priporoča izbrane sorte, opisuje sorte na Vipavskem, Goriškem in v Brdih, tolmači sajenje in nego, varstvo pred pozebo, boj proti škodljivcem, obdelovanje vinogradov, rez, gnojenje, grobanje, cepljenje (V. ga priporoča že pol stoletja pred invazijo trsne uši v Evropo!); v vinarskem delu obdeluje trgatve in predelavo grozdja, vrenje, različne načine naprave vina, razlaga fiziološke in kemične procese in se pri tem sklicuje na vse pomembnejše pisce kletarstva tiste dobe, dasi ima hkrati kritičen odnos tudi do svetovnih veličin takratne kemije in takratnega vinarstva. To knjigo so N (1845, 193) imenovala »kmetijska šola« in jo zastonj razdelile med vinogradnike in naročnike N, kar je imelo izreden vpliv najprej na Vipavskem, pa tudi po celi Kranjski in Goriški, manj pa na Štajerskem, kjer je bil bolj očiten nemški vpliv. - Druga tovrstna knjiga, *Kmetijska kemija*, to je, natorne postavbe in kemijske resnice obrnjene na človeško in živalsko življenje in njegove pridelke, na kmetijstvo in njegove pridelke, je bila natisnjena 1847 (izhajala je kot priloga N). Napisana je bila za praktično rabo ter za strok. in druge šole. Njen izid so N (1847, 200) pospremile s priporočilom, da gre za prvo tovrstno slov. knjigo, ki nudi trdno podlago vsemu višjemu kmetijstvu. V njej poziva zlasti graščake, duhovnike, glavarstva in KD, naj jo prebirajo in razširjajo, da se doseže splošen gospodarski napredek. »Zlata vredna

knjiga» je pri Blazniku dosegla drugi ponatis 1856. Izšla je tudi v hrv. (Gospodarska lučba ili prirodni zakoni i lučbene zasade, prev. in prired. I. Matajić, Zgb 1894). - Naposled je V. 1850 izdal (prav tako pri Blazniku) knjižico (kot priloga N št. 51) *Sporočilo Slovenskim vinogradnikom sešobno vipavskim in primorskim*, v katerem skuša na kratko povzeti najvažnejše ugotovitve, razlage in nasvete iz svoje Vinoreje, ker je mnenja, da prva slov. knjiga o vinogradništvu ni našla dovolj zainteresiranih bralcev med vinogradniki, ali pa ni zajela dovolj širokega kroga tistih, katerim je bila predvsem na Primor. namenjena. - Na področje zgod. je V. posegel že skoraj šestdesetletnik in je kot prvi poskusil dati Slov. občo zgodovino. Njegov prvi zgodovinarski spis je članek *Ilirske dežele nekada in sedaj* (N 1843, 26-27, 31, 33-34). Podobnega značaja je še njegov polliterarni spis *Veličastno cerkvenovojaško obhajanje v ipavski dolini* (N 1845, št. 27, 175-76, 179-80) in nekaj skromnih zgodovinskih spominov v Shodnih ogovorih. V dogovoru z Bleiweisom je blizu deset zadnjih let življenja posvetil pisanju prve obsežne svetovne zgod. v slov., ki je pa ni dokončal (segel je skoraj do konca sred. veka). Iz nje je kot »poskušnjo občinskiga zgodopisa« objavil odlomek *Križanske vojske* (Letopis Slov. društva za Kranjsko 1849, 22-43). Postumno so bili objavljeni posamezni odlomki V-vega rokopisa, npr. *Zgodovinska pisma* (N 1852, št. 1-53), *Stari Slavjani* (SB 1852, 381-83, 388-90), dva odlomka je Bleiweis porabil v svojem slov. berilu za drugi gimn. razred (1852), devet odlomkov pa je Miklošič uvrstil v slov. berilo za peti (do osmi) gimn. razred (1853-65). Celoten rokopis je priredil in dopolnil do 19. stol. Miha Verne in je izšel pod imenom obeh avtorjev 1865 z naslovom *Občna povestnica ali zgodovina celega sveta* (Vertovec del je bil objavljen najprej kot »Doklada Novic« (1853). Čeprav so marsikatero koncepcije že za tedanji čas izrazito konservativne, vendar kaže precejšnjo pozornost za notranji razvoj, za kulturo in vsakdanje življenje in je hkrati zelo spoštljiv pri slikanju zgod. katol. Cerkve. Pri obravnavanju zgod. južnih Slovanov bistveno zaostaja za kritičnimi Linhartovimi spoznanji. - V šestnajstih sestavkih pod naslovom *Zvezdoslovje ali zvezdoznanstvo* (N 1847, št. 21-47) je V. podal poglobljene poteze stanja astronomije svoje dobe. Pr-

vih pet sestavkov obravnava Zemljo, njeno velikost in obliko, vrtenje in gibanje okoli sonca ter zemljino težo; šesti sestavek je namenjen zemljepisu, v sedmem obravnava Luno, v osmem govori o Soncu, deveti in deseti sestavek obravnava planete, enajsti komete (»zvezde z repam«), v dvanajstem je beseda o utrinkih, v trinajestem razmišlja o bodoči usodi osončja, v štirinajstem sestavku govori o nepremičnicah, v petnajstem o fiziki zvezd, v zadnjem podaja hvalospev Bogu Stvarniku. Sestavki so napisani s spoštovanjem in ljubeznijo do bralca, s toplino in neposrednostjo, s prodornostjo intuicije in s strok. kulturnostjo, tako da spada med naše najimenitnejše poljudnoznanstvene pisce. - V težnji »za pomnoženje domače pismenosti« je na prigovarjanje mnogih prijateljev duhovnikov 1850 izdal knjigo z zvenečim naslovom *Shodni ogovori*. V tem liter. delu je 26 pridig, ki jih je V. v časovnem razponu skoraj 40 let (1810-48) imel ob raznih cerkvenih slovesnostih. Njegove pridige kažejo, da je sicer obvladal baročne retorične prvine, da pa je raje sledil razsvetljenski miselnosti in estetiki ter menil, da duhovnik ni vernikom le »dušni skrbnik«, ampak tudi ljudski učitelj in svetovalec v posvetnih stvareh. - Napisal je tudi več drugih člankov, npr. *Coprnica* (N 1843, 40), *Kaj je bolji počasi ali naglo obogateti?* (N 1844, 130), *Hvaležnost visoko postavljenega sina viteza A. Lavrina do svojih kmetiških staršev* (N 1845, 107-08). Po smrti je izšel njegov jezikovni prispevek *Pokušnja stare slovenšine po Ipvavskim in Primorskim* (N 1852, 203). - V-ega delovanja pa ni vodila le »plemenita želja poučiti, omikati ter v gmotnem in duševnem oziru povzdigniti ves narod slovenski« (LZ 1884, 374), ampak mu tudi pomagati v stiskah, npr. ob epidemiji koz 1810 na Planini in pozneje v Šentvidu, ko je poskrbel za cepljenje (prvič se je dalo cepiti 161, drugič pa več kot tisoč oseb). V svojem urejenem in gospodarnem življenju si je iz honorarjev in drugih virov prihranil dokaj premoženja, ki ga je v oporoki volil v dobrodelne namene ubožnim zavodom v Šmarjah, Vipavi, na Planini, v Šentvidu, gluhozemnici v Gor., Alojzijevejšču v Lj., za novo župnišče in za ubožno ustanovo v Šentvidu.

Prim.: Matične knjige ž. arh. Smarje, Vipava, Šentvid pri Vipavi; Adamič, Vertovec M., SBL IV, 418-19 z viri in liter.; Kralj F., Matija Vertovec, GorLtk 11, 5-13 s sl.; Adamič F., Vpliv

evrop. kmetijstva na Kranjskem v Vertovčevem času, *ibid.*, 15-20; Hrček L., M. Vertovec - učitelj naših vinogradnikov, *ibid.*, 21-26; Terčelj D., Vertovčevi pogledi na kletarstvo, *ibid.*, 27-31; Koruza J., Značilnosti Vertovčevih cerkvenih govorov, *ibid.*, 33-38; Grafenauer B., Obča zgodovina v delih M. Vertovca, *ibid.*, 39-44; Dominiko F., Sestavki iz astronomije izpod peresa M. Vertovca, *ibid.*, 45-53; Vertovec M., O rodu M. Vertovca, *ibid.*, 67-70.

Kralj

VESEL Fran, odvetnik in politični delavec, r. 3. apr. 1894 v Boki Kotorski, u. 21. jan. 1954 v Trstu. Oče Fran je bil kartograf avstrijske vlade v Dalmaciji, sorodnik pesnika Jovana Vesela Koseskega in slikarja Ferda Vesela, mati Santina Agačič iz Kopra. V osn. š. je začel hoditi v Dalmaciji, dovršil jo je v Trstu in tudi gimn. (1914). Po maturi so ga poklicali k vojakom in 37 mes. je prebil kot oficir na gališkem, romun. in rus. bojišču, bil trikrat ranjen in večkrat odlikovan. Po razsulu avstro-ogr. monarhije se je ves posvetil svojemu bataljonu, ki je bil sestavljen iz Slov., Hrv. in trž. It., in ga srečno pripeljal domov. V tistih težkih razmerah je že kot mlad mož pokazal visok čut odgovornosti in dolžnosti do soljudi, s čimer se je odlikoval vse življenje. Po vojni je na U v Gradcu dovršil pravo (1921) in opravil odv. prakso v pisarni dr. I. M. Čoka, K. Ferluge in brata Jurija. 1925 je odprl lastno odv. pisarno in se posvetil civilnim zadevam. Ker je bil kot človek prijazen in človečanski, kot odv. pa izobražen in temeljit, si je kmalu pridobil veliko strank, slov. in it. Pri delu mu je vsestransko pomagala žena Julijana, ki mu je tipkala govore, pogodbe in druge spise, zbirala material, vodila blagajno in v njegovi odsotnosti sprejemala stranke. Da bi olajšal prim. Slov. pot do svoje pisarne, je odprl pisarno tudi v Postojni, pozneje še v št. Petru na Krašu (Pivka). Kot vnet narodnjak se je med vojno pridružil delu za narodno osvoboditev, zato so ga zaprli in pod Nemci je bil v veliki nevarnosti, da ga ustrelijo. Razsul ga je našel v Umagu v Istri, kjer je imel hišo, in tu so ga izvolili za preds. NOO, ko pa se je ustalila nova oblast, so ga za 4 mes. zaprli v Pazinu in mu zaplenili premoženje. V Trstu je nadaljeval z odv. delom, vključil pa se je tudi v polit. delo. Z dr. Agnelettom (gl. čl.) sta pripravila program za Slovensko demokratsko zvezo za STO, ki je imela ustanovni občni zbor na predbožično nedeljo 1947. V. je imel govor, v katerem je utemeljil

potrebo demokratske stranke in odklonil komunizem, ki ga je spoznal v Rusiji in Istri. Na občnem zboru so izvolili dr. Agneletta za preds. SDZ, dr. V. za glavnega tajnika. Oba sta ti mesti obdržala do smrti. Že 25. apr. 1947 je izšla prva št. Demokracije in V. je ves čas pisal vanjo članke o demokraciji, o STO, o gosp., soc. in polit. vprašanjih. Njegovo povojno delo so prežemali trije cilji: ker je vedel, da se Slov. na STO ne bodo mogli združiti z matično domovino, je zagovarjal ohranitev in uresničitev STO. Prepričan je bil, da bodo v tej državi uživali največ pravic in se enakopravno razvijali s sodržavljani it. narodnosti. Trudil se je, da bi prišlo do resničnega sožitja z It. Želel je, da bi se združili vsi trž. Slov., Hrvatje in Srbi v eno samo samostojno, svobodno in enotno politično skupnost, katere temelje in organizacijsko obliko je videl v SDZ. Zato je zagovarjal v naslovu besedo »zveza« in ne »stranka«, ker naj bi povezovala ljudi različnih nazorov in prepričanj. Kandidiral je na obeh volitvah v trž. obč. svet. Bil je preds. društva Pravniki in komisar Delavskih zadrug, deloval pa je tudi v drugih društvih in ustanovah. Kot človek je bil plemenitega značaja, čustven, dober in požrtvovalen; v njem je bilo nekaj tolstojevskega. Verjel je v Človeka, predvsem v mladino, zato jo je zbiral in vodil. Svoj narod je ljubil kot svetinjo, istočasno je spoštoval druge, zato je imel toliko prijateljev med It. Med vojno je skrival na stanovanju nekaj Judov in jih rešil smrti, po vojni je brezplačno zagovarjal mlade demokrate. Podpiral je umetnike, pri srcu sta mu bila narava in morje. V mladosti je bil športnik in je gojil plavanje, jadrnanje, hockey, nogomet, v zrelih letih veslanje. Sin Aljoša je bil vodilni inž. pri Grandi Motori v Trstu, sin Sergij je časnikar (gl. članka).

Prim.: Podatki vdove Julijane; E. D'Agostino, Professionisti ed artisti della Venezia Giulia, Torino 1935, 328 s. sl.; Dr. F. V., Demokr. 29. jan. 1954, 1-2 s. sl.; Dr. F. V., PDK 22. jan. 1954; La morte dell'avv. Vesel, CorrTs 22. jan. 1954; Dr. Avg. Sfiligoj, Slov. dem. zveza v Gor. 1947-1969, Gor. 1969, 14; B. C. Novak, Trieste 1941-1954, Milano 1973, 254; SBL IV, 420.

Jem.

VESEL Gorazd, časnikar, družbeno-politični delavec, športnik, r. 15. mar. 1926 v Lonjerju pri Trstu, živi v Gor. Oče Milan, inštalater, mati Amalija Čok. Osn. š. in nižjo gimn. obiskoval

v Lj. (Bežigrad), kamor se je z materjo preselil 1931, leto dni po očetu. 1941 se je vpisal na lj. učiteljskišče, 1942 in 1943 izključen, prvič z ostalimi sošolci, drugič sam, ker niso hoteli pozdravljati s faš. dviganjem roke. Od 1942 vključen v osvob. gibanje, spomladi 1943 vstopil v SKOJ. Maja 1944 so ga aretirali domobranci; bil je mučen in predan gestapu, ki ga je poslal v Dachau; jul. i.l. so ga premestili v taborišče Rabstein v Sudetih. Po vojni se je vrnil v Lj. in opravil maturo na učit. tečajih 1945-46. Tri mesece je poučeval v Krajni vasi pri Dutovljah, od jeseni 1946 delal pri Mestnem osvob. odboru v Trstu. V tem obdobju so ga Angleži dvakrat aretirali in je nekaj tednov bil v preiskovalnem zaporu. Veliko je delal kot telovadni vaditelj za prvomajske nastope. V tem času se je začel ukvarjati s časnikarstvom. 1948-50 je bil odg. ur. lista Glas mladih in bil istočasno tudi v vodstvu Zveze slov. mladine, tudi njen delegat na kongresu jsl. mladine v Bgdu 1949. Od tega leta dalje časnikar pri PDK in od dec. i.l. v ured. v Gor., od 1971-83 odg. ur. Sodeloval še pri Soči, Matajurju, Delu idr. Veliko se je ukvarjal z manjšinsko problematiko, bodisi slov. kot nem. na Južnem Tirolskem ter z it.-jsl. odnosi. V obdobju 1963-64 podpreds. v predsedstvu SKGZ, od 1964-66 tajnik pri predsedstvu, 1966-70 preds. predsedstva SKGZ. 1970-81 član izvrš. odb. SKGZ (1970-72 preds. komisije za tisk, 1972-77 referent za lokalne uprave za Goriško, 1976-79 odg. za PDK za Goriško, 1979-81 član izvrš. odb.). Od 1981-85 član glavnega odb. SKGZ (1981-83 član odb. za sredstva množičnega obveščanja, 1985-87 član odb. za telesno kult.). Od 1969 v odb. za gradnjo Kult. doma v Gor., zadnja leta, do dograditve 1981, preds. odb. - Uspešen športnik, smučar in ljubitelj jadrnanja. Uveljavil se je zlasti kot smučar. Štirikrat je bil drž. prvak na prvenstvih it. časnikarjev, na svet. časnikar. prvenstvu v Badgasteinu 1969 dosegel drugo mesto v veleslalomu.

Prim.: SBL IV, 421; Personalni urad PDK, arhiv SKGZ.

Ured.

VESEL Gvido, sadjar, r. 7. mar. 1901 v Trstu, u. 11. apr. 1984 v Izoli. Oče Alojzij, posestnik in trgovec, mati Filomena Amplatz. Osn. š. je obiskoval 1908-12 v Sežani, slov. gimn. 1912-15 v Gor., nem. gimn. 1916-17 v Trstu. Nekaj let je delal v očetovi trgovini v Trstu, odslužil vojaški-

no in končal šolanje na realki v Idriji (1922), obiskoval pa je tudi razne legalne in ilegalne tečaje, katere je vodil L. Čermelj v Trstu. Zaradi udeležbe na demonstracijah ob predaji Škocjanskih jam it. turističnemu društvu je bil 1926 obsojen na 18 mes. zopora, odsedel jih je 9. Leta 1929 je emigriral v Jslo in se pridružil ustanoviteljem Slov. vrtnarske zadruga v Cernomercu pri Zgbu, katero je ustanovil Leopold Brankovič st. (doma iz Šempasa, r. 1879, u. 1955 v Čortanovcih ob Donavi), nato je poldrugo leto upravljal posestvo grofa Kulmerja v Šestinah, maja 1932 pa se je pridružil Leopoldu Brankoviču, ki je začel že 1930 zasajati prvo jslo sadno plantažo na Müllerjevem bregu pri Zgbu. V. je prevzel vodstvo obrata, organiziral zasaditev sadovnjakov na 15 ha tipa Novi časi (New Times) ter plantažo vodil do 1946, ko je s sodelavci odšel na Ptuj ter v Štuki organiziral prvo slov. plantažo sadja Osojnik in jo vodil do 1952. Na povabilo OLO Krško je v Leskovcu organiziral kmetij. delovno zadrugo Sloga (kasneje Zadružno sadjarstvo Matija Gubec, sedaj Agrokombinat Krško), kjer je delal do upokojitve (1961). Razen tega je opravljal še več drugih dolžnosti v zadružnih in sindikalnih organizacijah: bil je preds. Okraj. zadružne zveze Ptuj, član upravnega odb. Glavne zadružne zveze Sje. Odlikovan je bil z Redom zasluge za narod III (1961) in z Redom dela z zlatim vencem (1977), prejel pa je tudi več priznanj in diplom, med njimi Priznanje GZZ Sje (1956), Priznanje z medaljo Janeza Vajkarda Valvasorja SO Krško (1971), diplomu častnega člana Zveze kmetij. IT Sje (1971) ter Sadjarskega društva Sje (1973), Medaljo Fr. Pirca (1987, posmrtno). - V. je objavil štiri pomembne strok. razprave, več člankov in knjigo *Napredno vočarstvo* (Zgb 1937, skupaj s Krešimirjem Petranovićem in Vlad. Orlom). Spominsko ploščo ima v Leskovcu pri Krškem.

Prim.: SBL IV, 421; Srečanja 1969, št. 20, 27; Gosp 1971, št. 3; Zadružni leksikon FLRJ, Zgb 1935, 2 s sl.; Agron. glasnik, (Zgb) 1985, 5-6; Delo 1984, št. 107 s sl.; Gvido Vesel in goriški sadjarji, Lj. 1987, 15-19 s sl.

Adč.

VESEL (VESSEL) Jovan-Koseski, pesnik in prevajalec, r. 12. sept. 1798 v Spodnjih Kosezah pri Moravčah, u. 26. mar. 1884 v Trstu. Oče Martin, premožen kmet, mati Marija Cerar. Pr-

va dva razr. normalke v Lj. (1808-10), 5-letna gimn. v Celju (1811-15), filoz. na lj. liceju (1816-18), pravo na Dunaju (1818-20) in v Gradcu (1820-23), kjer je diplomiral. Od 1823-25 je bil konceptni praktikant pri polic. ravnateljstvu v Lj., konec leta 1825 je prišel kot konceptist k Finančnemu ravnateljstvu za Primor. v Trstu, najprej v Tolminu in Gor., od 1832 v Trstu, kjer je ostal do smrti. Napredoval je do c. kr. finančnega svetnika. 1852 je zaradi nespretnosti operacije tura na licu tako zbolel, da so mu otrpnili udje, zato so ga upokojili. Po zdravljenju v toplicah Abano Terme pri Padovi 1856 si je telesno spet opomogel in hodil. - V. se je poročil (ne ve se, kje in kdaj) z Juliano Theresio, hčerjo trž. veletrgovca Andreja Tomana (Thomann, Thoman) (r. 24. jul. 1808, u. 11. maja 1882); tudi njen boter Anton Thomann (očetov brat?) je bil trgovec. Imela sta 5 hčera in 2 sina. Fr. Koblar piše v SBL IV, 423, da »so se potujčili«. Vnuk Julius Kugy trdi: »Materin jezik moje matere je bil italijanski« (J. Kugy, Delo, glasba, gore, Mrb. 1966, 16). Najbrž pa so v družini govorili slov., it. in nem., ker so se štiri hčere poročile z Nemci, ena z Italijanom, Julija s Pavlom Kugyjem, koroškim Slovencem, ki pa se je čutil Nemca; Marija z Josipom Tschurtschenthalerjem; Justa (Giusta) z Neuhoferjem; Ivana z Antonom Panfillijem, k. k. Corveten-Cpt.; Matilda z dr. Theodorjem Escherjem (prim. parte v Triester Tagblatt 27. mar. 1884); sin Viktor je govoril slov. na očetovem pogrebu: »Starši sin rajncega, Viktor, sedaj c. kr. notar v Gradišči, šel je nato h g. Cegnarju in se mu v slovenskem jeziku toplo zahvalil v svojem in v imenu vse rodbine in ga pred vsemi srčno poljubil« (E 2. apr. 1884). Prav tako se je »Rodbina Vesel« v S (1884, št. 74) v slov. javno zahvalila vsem udeležencem pogreba; tudi mrtvaške liste so izdali v slov.-it.-nem. Najbrž se je V. tudi v družini držal it.-slov.-nem. sodelovanja, ki mu je zapel slavospev v Viribus unitis (1850). - V Trstu je nastopil V. v javnosti leta 1848, ko so se trž. Slov. narodno prebudili in se začeli organizirati. Tako je z nekim trž. kanonikom svetoval uradniku in časnikařu Ivanu Cererju (PSBL I, 180-81), da je kandidiral jun. 1848 v dunajski parlament, a ni uspel. V dveh člankih v N je nastopil proti slov. zastopstvu v Frankfurtu ter poudaril zvestobo Avstriji: *Moje misli in Potrebne besede* (N 1848, št. 83,

88). Sept. 1848 so začeli trž. Slov. pripravljati ustanovitev Slavjanskega društva in za preds. pripravljalnega odb. izvolili V. Na ustanovnem občnem zboru 10. nov. je bil V. potrjen za preds. Ko so 6. dec. odprli svoje prostore v uglednem Tergesteju na Borznem trgu, je imel slavnostni govor V. Najprej je omenil žalostno stanje Slov. v času, ko se niso zavedali svoje narodnosti, nato je nakazal, kako lepa bodočnost se obeta, končno je opozoril na nasprotnike, ki bodo hoteli Slov. kratiti njihove pravice. Slavjanski rodoljub je poročal, da je V. odprl sedež »s krepkim slovenskim, srca vsih pričujočih ginečim govorom« (1849, št. 1). V. se ni strinjal s polit. delovanjem Slavjanskega društva, zato je že 28. jan. 1849 odstopil kot preds., izgovoril se je s prezaposlenostjo, odstop pa je bil tudi dokončni umik iz javnega življenja. - V. je začel že v gimn. zlagati nem. pesmi pod močnim Schillerjevim vplivom. V javnosti se je prvič oglašil s hvalnico J. Strassoldu *Ode auf die Ankunft Sr. Excellenz des Herrn Landes-Gouverneurs* (LW 1817, št. 3). Sledilo je še nekaj nem. balad in romanc, 1818 pa sonet *Potazba - Der Trost* (LW 1818, št. 24) v slov. in nem. Glede naslova se je posvetoval z Val. Vodnikom, M. Čop pa je bil vesel sonetne oblike. Oblika in zgradba sta klasični, ideja pa, da je pesnikov »stalni dom: veseli dom Očeta!« - Po odhodu na Dunaj je V. umolknil do 1844. Vzrok ni jasen, prof. Fr. Koblar domneva, da mu je mogoče slov. pesniški jezik povzročal preveč težav, na kar kaže njegovo pismo 3. nov. 1845 J. Bleiweisu. Vendar pa ga je Bleiweis tako spodbujal k delu, da se je končno odločil, da se upre omalovaževanju slov. jezika. Iz pisem Bleiweisu (1845-52) je vidno, kako sta se posvetovala o jeziku, kako je V. poznal slov. slovniče, zlasti Metelkovo, in kako je zagovarjal svoje posebne oblike zaradi ritma in rime. - Ko si je V. v Trstu uredil življenje (29. febr. 1836 se mu je rodila prva hči Julija, stanoval je v ul. Ghega 6 - v lepem predelu), se je 1844 oglašil z odo *Slovenija presvitlimu, premilostljivimu gospodu in cesarju Ferdinandu Pervimu ob veselim dohodu njih veličanstva v Lj.* (N 1844, št. 36, pril. - 4. sept.). V njej je z nezgodovinskimi podatki razširil Vodnikovo Ilirijo oživiljeno, naslikal veličino slov. pretoklosti in zatrdil vladarju zvestobo: »Hrast se omaje in hrib, - zvestoba Slovencu ne gane!« Za njo je objavil vrsto

pesmi, kot so: miselna parabola *Zima* (N 1845, 25); *Legenda* (ibid., 41, po Kosergartnu); *Raj zgubljen* (ibid., 141-42); *Vojaška* (ibid., 181, uglas. B. Ipavec); *Bravcam Novic h koncu leta 1845 v spomin* (ibid., 209) je V-ova izpoved in program: Bogu dušo in vest, vladarju zvestobo, veri zaupanje, zakonu posluš, starosti čast, mladeniču pouk, otroku ljubezen, ženi pomoč, bratu Slovencu objem, »biti slovenske kervi, bodi Slovencu ponos ... Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.« In še: »Jezik očistite peg...«; *Kdo je mar?* (N 1846, 121, uglasbil K. Mašek) poveličuje kreposti, pogum, nadarjenost in uspehe sinov slov. kmeta ter budi narodni ponos; *Pohlep oslepi* (ibid., 133, 137, 141); *Novice bravcam ob novim letu 1847* (N 1847, 1) kliče na delo za izobrazbo in napoveduje lepšo narod. prihodnost; *Začarana puška* (ibid., 117, 121, 125); *Naprej, slavenski Jug!* (N 1848, 171) je bojna pesem proti Madžarom; *Nemškutar* (Sja 1848, 96) je udaril po narod. odpadniku in slavil zamisel zedinjene Sje; *Viribus unitis* (Ob prihodu presv. ces. Franc Jožefa v Terst 1850. leta) (Jadranski Slavjan 1850, 45; N 1850, 88) je slavospev it.-slov.-germ. sodelovanju »na bregu Jadre«; v *Doveršivni* odkrito priznava, da bodo po njegovih pesmih nastale nove, boljše. - V. je veliko prevajal iz svet. poezije, da bi Slov. približal tuje zglede in širil obzorje, zato je prevodom sam ali Bleiweis večkrat dodajal pojasnila. Najbolj so uspeli prevodi Schillerjevih pesmi, posebno pred boleznijo: romanca *Grof Habsburški* (N 1844, 149), *Hoja na plavž* (N 1845, 113, 117), *Vodotop* (ibid., 197), *Pesem o zvonu* (N 1846, 37-38, 41-42, 45-46), *Bor z Drakonam* (ibid., 65-66, 73), *Rokavica* (ibid., 89), *Vrednost žen* (ibid., 105); *Ibikovi žerjavi* (N 1847, 193, 197), tragediji *Divica Orleanska* (N 1848, št. 38-52, pril.) in *Mesinska nevesta* (N 1849, št. 40, pril.). Drugi prevodi so šibkejši, tako pogl. o Jobu iz stare zaveze z naslovom *Ne sodi!* (N 1847, 29-30); G. A. Bürger, *Pesem od verliga moža* (N 1844, 181-82) in *Divji lovec* (ibid., 201-02, 205); A. Chamisso, *Orjaška igrača* (ibid., 161); G. Deržavin, *Bog* (N 1852, 69-74). - Sredi 1867 so se začeli med V. in Bleiweisom pogovori o objavi prevoda Byronovega *Mazeppa*. V. je čutil, da je v jeziku zaostal, da prevod ni zrel za objavo, zato je zahteval rkp. nazaj. Zdi se, da je hotel izpolniti nekdanjo Copovo željo o rabi renesančnih oblik. Uvod v *Mazeppi* je namreč napisal v tercinah,

I. in III. spev v stancah, Byron pa je uporabljal nekitični rimani enajsterec. *Mazeppa* je kljub vsemu izšel (N 1868, št. 4, pril.) z glasnimi napovedmi (N 1867, 257, 431), sledila pa je uničujoča Stritarjeva kritika V. kot pesnika in prevajalca *Mazeppa* (SG 1868, 130-37, 226-30; ZbD VI, 452-61). Zagovarjal ga je samo Cigale (N 1868, 127-28). V. je nadaljeval s prevajanjem, a je vidno nazadoval, mdr.: *Rusko-Puškinovih petero* (N 1869, št. 2-22: Ribič in zlata riba, Kavkazki vjetnik, Mertva carevna in sedmero viteзов, Bakčisarajski vodomet, Car Saltan in knez Gvidon), celotno *Visoko pesem* (ibid., št. 40-50), Dante, *Paklo* (LMS 1877, 233-50, spevi 1-4; LMS 1878, I/II, 79-186, vsi spevi). - 1870 mu je SM izdala obsežno knjigo (692 str.) *Razne dela pesniške in igrokazne Jovana Vesela-Koseskiga*. V njej so izvirne pesmi in zlasti prevodi, večinoma ponatisnjeni. Novi so mdr. nekateri spevi iz Homerjeve Iliade (I, III, V, XII, XIV) in izvirne, toda zelo banalne glose *Jugo-Evropski glosar ali Slovenski glasnik*. 1879 je izšla pri SM še knjiga prevodov *Raznim delom pesniškim in igrokaznim Jovana Vesela-Koseskega dodek* (66 str.). V obeh knjigah je izšla večina njegovih izvirnih pesmi in prevodov, med temi so: Chamisso (47 pesmi), Schiller (23 pesmi in 2 tragediji), Bürger (2), Byron (*Mazeppa*), Deržavin (oda Bog), Goethe (4), Homer (5 spevov Iliade), Körner (odlomek iz Nathana), Manzoni (1), Puškin (5), Uhland (15), Zajotti (4) in Visoka pesem. - V. je razen Potažbe napisal vse pesmi v Trstu, vendar pa se samo ena naša na Trst, še to pa je spodbudil cesarjev prihod v mesto. K pesnjenju ga je spodbujal Janez Bleiweis, s katerim je bil močno povezan, zato je zagovarjal polit. in kult. program, ki ga je ta razvijal v Novicah. Svoj program pa je razgmil v *Bravcam Novic...*; bil je za narodno prebujenje, spodbuden, praktičen in usmerjen v prihodnost. Narodno kult. in versko noto je ohranil v vseh pesmih, pel jih je z zanosom, baročnim kopičenjem besed, s tekočimi verzi, z miselno jasnostjo in v jeziku tedanje proze. Pesmi so pogosto recitirali in poslušalci so od navdušenja jokali in kričali. Prav tako so slavnostni govorniki navajali spodbudne izreke iz njegovih pesmi. Fr. Levec je zapisal, da so njegove pesmi »v Slovencih zbudile narodno zavednost in silno povzdignile narodni ponos«; povzročile so, da so Slov. »opustili tisto kleče-

plazenje pred svojim mogočnim gospodarjem, in oživila se jim je zavest, da so tudi sami sicer majhen, toda vrl in čil narod na svetu; po Levcu je bil »naš prvi in naš največji politični pesnik, s katerim se gledé faktičnega uspeha nobeden naših pesnikov ne more primerjati« (Fr. Levec, Ob stoletnici J. Vesela Koseskega). Sodobniki so V. precenjevali, Bleiweis ga je imenoval princa pesnikov, drugi Orfeja, tretji mojstra pevcev, ob bolezni so mu zlagali spodbudne prigodnice. V. je bil pesnik svoje dobe in razmer, ko se je to spremenilo, so izgubile pomen tudi njegove pesmi, ker je imel premalo ustvarjalne nadarjenosti in jezikovne izvirnosti. Tega se je sam zavedal, kar lahko bemo v pesmih Uvodivna in Doveršivna. - Posebno vprašanje pa so V-ovi prevodi iz svet. poezije. Tukaj je njegov jezik pomanjkljiv, starinski, samovoljen, ker je besede sam koval, krčil ali daljšal. Izpopolnil je slov. šestomer in petomer, toda pri teh se je tako držal zahtev metrike, da je »rajši naredil slovniško napako, nego li žensko zarezo« (Fr. Levec, Pravda o slov. šestomeru, 27). Pravi vihar je zbudil njegov prevod Byronovega Mazeppa, ki ga je v SG tako odločno raztrgal J. Stritar, da je občutil posledice tudi SG. Obe knjigi V-ovih Zbranih del je ostro ocenil Fr. Levstik in zapisal, da V. nikoli ni bil pesnik. Pravično sodbo je izrekel Fr. Levec ob 100-letnici rojstva (KK 1898, 191-209), kjer je ocenil pesmi in upošteval razmere. Fr. Koblar je zapisal, da je bil V. »svojestven pojav v slov. lit. preteklosti; sad nepristne romantike in nerazčiščenih estetskih pojmov, posledica nezdrave zveze med politiko in kulturo, ki je pesem zamenjavala s samovoljnim prisvajanjem tujih literatur in narodna čustva presinjevala z retoriko« (SBL IV, 424). Najizčrpnejše je analiziral V-ovo izvirno poezijo Andrej Inkret v knjigi *Jovan Vesel Koseski*, vprašanje liter. zgodovine (Mrb. 1971). Alfonz Gspan je ponatisnil v Cvetniku slov. vezane besede, II. knjiga, SM 1979, naslednje V-ove pesmi: Potažba, Slovenija presvitlimu, premilostljivimu gospodu in cesarju Ferdinandu Pervimu..., Bravcam Novic h koncu leta 1845 v spomin, Kdo je mar?, Nemškutar in Visoka pesem III. - S-ov pogreb v Trstu je bilo pravo narodno zmagoslavje. Fr. Cegnar je navdušeno govoril in pevski zbor je mogočno zapel Jelenovo Molitev. »Mej govorom so se mnogim ulile solze, a britko so jokale

posebno njega hčere in sinova, in ko je Cegnar nehal, zaklicalo je na vso moč ganjeno občinstvo trikratni "Slava" ... Tako smo dostojno pokopali našega pesnika in le en glas gre po Trstu, da Slovenci znajo čestiti svoje slavne mrtve« (E 2. apr. 1884).

Prim.: Fr. Koblar, V. J.-K., SBL IV, 423-25 in tam navedena liter.; posebej: roj. matice Novi sv. Anton v Trstu; arh. SBL; Triester Tagblatt 27. mar. (osmrtnica) in 29. mar. 1884 (članek); E 1884, št. 26, 27; Fr. Levec, Pravda o slov. šestomeru, Lj. 1878; Isti, Ob stoletnici Jan. Vesela Koseskega, KK SM 1898, 191-209; Bleiweisov zbornik, SM 1909; J. Kugy, Delo, glasba, gore, Mrb. 1966, 10, 16; Andr. Inkret, J. V. K., vprašanje liter. zgod., Mrb. 1971; Dj. Planjavec, Grob pesnika J. V.-K., PDK 7. maja 1972 s sl. pesnikovega nagrobnika pri Sv. Ani v Trstu (na nagrobniku je samo napis FAMIGLIA VESSEL; Vessel piše tudi v osmrtnici v Triester Tagblatt); Alf. Gspan, Cvetnik slov. vezane besede, II. knj., SM 1979, 185-98, 406-14; v vseh liter. zgodovinah; slika v ASK; Celjski zbornik 1989; Tita Kovač Artemis, Slovenski oratar, Dr. J. Bleiweis, Lj. 1990, pass.; Ar. Bressan, Dante in sloveno, Udine 1990.

Jem.

VESEL Karel, zdravnik, r. 13. okt. 1808 v Postojni, u. 27. jan. 1863 v Lj. Medicino je študiral na Dunaju, kjer je promoviral 1833. Služboval je kot zdravnik splošne prakse v Lj. (1834-36). Distriktni zdravnik je bil v Ribnici na Dolenjskem od 1836 do 1840, nato v Postojni do 1849. Tega leta je postal okraj. zdravnik v Lj. Kot zdravnik v Postojni je sodeloval v akciji za ustanovitev splošne bolnišnice, ki je začela delati 1853. Leta 1861 je bil soustanovitelj zdravniškega bralnega društva za Kranjsko, bilo je predhodnik sedanjega Slov. zdravniškega društva. Zdravniškemu bralnemu društvu za Kranjsko je odstopil tudi svojo strok. knjižnico. Precej se je ukvarjal z epidemijo kolere na Kranjskem.

Prim.: SBL IV, 425 in tam navedena liter.

A. Pr.

VESSEL (VESEL) Aljoša (Alessio), inženir, polit. delavec, r. 27. avg. 1928 v Trstu, živi tam. Oče Fran, odvetnik in politik (gl. čl.), mati Julija Kapelj, uradnica, brat Sergij. Ital. osn. š. in klas. gimnazija Dante Alighieri v Trstu, maturiral 1946. Vpisal se je na Fak. za strojno inženirstvo trž. U in diplomiral 1958. Med študijem na U je od 1950-56 poučeval na slov. strok. šolah na Opčinah, v Dolini in v Rojanu, 1952/53 je bil rav. strok. š. v Dolini. 1958 se je zaposlil pri

Fiatu v Turinu in delal v Torino Mirafiori, nato v tovarni OM koncerna Fiat v Bresciji. 1962 je nastopil službo tehn. dir. v štivanski papirnici, kjer je ostal do 1964, ko je prišel k pivovarni Dreher v Trstu. 1970 je po daljšem delovanju v Piemontu postal dir. tovarne Eaton v Tržiču. 1973 je sprejel mesto ravn. mehanškega centra tovarne Alfasud v Pomigliano d'Arco (Neapelj). 1977 se je vrnil v Trst kot ravn. proizvodnje v tovarni Grandi Motori. Na tem mestu je ostal kot dir. treh tovarn motorjev (Trst 1, Trst 2 in Bari) do upokojitve 1990. - V javno življenje se je vključil že v dijaških letih v okviru Akad. kluba Jadran, pri katerem je bil preds. od 1948 do 1954. Proti koncu 40-ih let je bil med prvimi člani SDZ za STO. Aktiven je v Slov. dobrodelnem društvu (član od 1948, od 1984 tajn., potem preds.) ter pri Jadrlnem društvu Čupa kot odb. Član je uprav. odb. TKB od 1984 in podpreds. od 1987; upravitelj pri podjetju engineeringa MicroM v Trstu; preds. razsodišča pri dežel. sindikatu Dirigenti d'azienda. Polit. dela v okviru Slov. skupnosti kot član dežel. tajništva. V zadnjem desetletju se je obširno bavil s problematiko novih tehnologij in pripravljanjem kadrov za nove scenarije v industriji (sodeloval je pri Programu Industrija-Univerza, ki ga več let organizira IRI).

Prim.: Osební podatki.

ldt

VESSEL (VESEL) Sergij, časnikar, r. 19. mar. 1937 v Trstu, živi tam. Oče Fran, odvetnik (gl. čl.), mati Julija Kapelj, uradnica, brat Aljoša. Osn. š. v Ampezzu, potem slov. v Rojanu, slov. nižjo gimn. pri Sv. Jakobu v Trstu in slov. klas. licej v Trstu, maturiral 1956. Bil je član raznih društev in v letih 1958-59 kot študent prava preds. društva slov. visokošolcev. Od 1958 do 1966 je bil zunanji sodelavec RAITrsta, pisal predvsem tekste s področja kinematografije in avtomobilizma ter delal kot prevajalec za RAI in za razne ustanove. 1966 je postal časnikarski praktikant, potem časnikar pri trž. it. dnevniku Il Piccolo, kjer se je ukvarjal večinoma z mestno in deželno kroniko. S članki je občasno sodeloval v NL. 1972 je nastopil službo časnikarja pri tiskovnem uradu dežele F-JK, od 1973 vodi kot glavni ur. tiskovno informativni odd. dežel. uprave F-JK. Spremljal je razne dežel. delegacije na obisku v sosednjih in drugih državah

in kot član vsedrž. koordinacijskega odbora tiskovnih uradov it. dežel večkrat predstavljal dežel. upravo na raznih srečanjih in kongresih. Kot odbornik aktivno dela v časnikarskem sindikatu. Odgov. ur. je dnevnega biltena, ki ga izdaja dežel. tiskovna agencija, in raznih publikacij, ki jih izdajajo dežela in razne z deželo povezane ustanove. Ureja monografske zvezke dežele F-JK (Regione cronache FVG), ki izhajajo štirikrat letno.

Prim.: Osební podatki; vprašalna pola Ods. za zgod. pri NSKT.

ldt

VETRIH Alojz, duhovnik, publicist, organizator, r. 25. febr. 1926 v Batujah, živi v Vrtojbi. Oče Filip, mali kmet in zidar, mati Marija Koron. Osn. š. v Batujah (1932-39), poklicna š. (avviamento industriale) v Gor. (1939-40), gimn. v semenišču v Castellerio pri Vidmu (1940-44) in Gor. (1944-47), bogoslovje na Teol. fak. v Lj. (1947-52), tam promoviral za doktorja teologije 20. febr. 1964 z disertacijo *Krščanstvo kot dobrina v spisih Janeza Svetokriškega*. Posvečen 29. jun. 1951 v Lj. Služboval je: kot žup. uprav. v Kobjeglavi-Štanjelu (1952-60), na Otlici (1960-65), kot žpk in dekan v Črničah (1965-73), kot rektor Malega semenišča v Vipavi (1973-79), kot žpk v Vrtojbi (1979 do zdaj); od 1986 je dekan dekanije Nova Gor. - Od 1964 je član raznih škof. in medškof. svetov. Z risbami je opremil katekizem *Krščanske resnice*, ki ga je izdala Apost. administratura Nova Gor. 1957. Prva leta je sodeloval pri tečaju za zaročence v Ajdovščini. Občasno sodeluje v Družini, Cerkvi v sedanjem svetu, Katehetskem zborniku, PSBL (vsega nad 35 prispevkov). Izdal je 8 snopičev župnij. glasila *Oznanila župnije Vrtojba*, v katerih je med drugim obdelal kroniko Vrtojbe. Sodeloval je pri prevajanju obširne katehetske enciklopedije, ki čaka na natis. - Vajnejši članki: Družina: Apologetični odstavki, Zakaj ne bi postal duhovnik?, Val duhovnosti nad Evropo (tečaj za voditelje duhovnih vaj), Vredni spomina (Novak, Bernardin Godnič), Verouk za osemletkarje in družinska kateheza, Zidovi visoki kot gora (katehetska št. Družine), Pokoncilska prenova na Slov. napreduje (katehetska št. Družine). - Cerkv v sedanjem svetu: V jeseni življenja človek potrebuje Cerkve in Cerkve potrebuje človeka, Usposabljanje katehetov za versko vzgojo otrok v detinski dobi, Verski pomen spomenikov kr-

ščanske umetnosti, Naši tečaji, Izkušnje z novimi katekizmi, Kaj hočemo doseči s pripravo na birmo v malih skupinah, Okrogla miza o pomenu družine pri bujenju in gojenju duhovnih poklicev, O prenovljenem birmanskem obredniku. Znanje verskih resnic še zdaleč ni verovajska predanost Bogu. - V Oznanjevalcu je priobčil osem prispevkov, v Katehetskem zborniku dva, itd. - Veliko je tudi predaval in predavanja so ostala v rkp. Pomembno je bilo predavanje *Mirenski Grad včeraj in danes*.

Prim.: Osební podatki 28. avg. 1990; Letopis Cerkve na Slov. 1985, 276 in pass.

Jok

VETRIH Jožko, prof., kult. delavec, likovni kritik, r. 12. avg. 1936 v Solkanu pri Gor.; živi v Gor. Oče Ivan, veletrgovec, doma iz Batuj, mati Angela Ipavec iz Črnič na Vipavskem, brat Tomek (gl. čl.). Osn. š. in nižjo gimn. je obiskoval v Gor. (1942-44 v it., od 1944 do 1950 pa v slov.). Od 1947 do 1950 je bil v gor. Alojzijevišču. Ker je oče optiral za it. državljanstvo, se je moral vpisati na it. š. Med 1950 in 1955 je opravil višjo gimn. in klas. licej v salezijanskem zavodu (ginnasio-liceo parificato Don Bosco) v Pordenonu. Po maturi se je vpisal na Pravno fak. v Trstu, 1965 pa se je prepisal na Filoz. fak. Promoviral je 1980 z diplomsko nalogo iz zgod.: *La divisione dei terreni comunali nella Contea principesca di Gorizia e Gradisca*. 1972 je začel poučevati kot suplent na nižji sred. š. I. Trinko v Gor., 1980 pa kot redni prof. V študij. letih je pomagal v domačem trg. podjetju in se aktivno zanimal za film (v petdesetih letih je sodeloval pri pripravi »cineforumov« gor. sekcije trž. U, CUC), za gledališče (1961-66 je sodeloval kot tonski tehnik pri gor. gledališki skupini Piccolo teatro città di Gorizia, ki jo je vodil režiser F. Macedonio) in za likovno umetnost. V sedemdesetih letih je začel delovati kot likovni kritik, ko je skrbel za predstavitev domačih it. in slov. umetnikov v gor. lik. galeriji Il Torchio. Od 1981 je skupno z M. Rennerjem (PSBL III, 191-92) odgovoren za razstavno dejavnost v gor. Kultur. domu. Zanima se predvsem za primor., še posebej zamejske umetnike, za katere je napisal predstavitve ali uvode k razst. katal. in zloženkam: S. Altieri, M. Bambič, S. Bevčar, D. Cej, E. Calabrese, B. Canella, M. Cordeschi, I. Doliac, B. Doljak, F. Dugo, O. Grandesso, H. Jussa, V. Klanjšček,

M. Kordež, A. Kosič, F. Milani, F. Monai, K. Palčič, M. G. Persolja, E. Pirusel, S. Puddu, C. Raza, R. Saksida, A. Tonutti, G. Toplikar, K. Tutta, G. Valvassori, F. Vecchiet, A. Velussi, E. Žerjal, S. Žerko idr. Svoje kritike objavlja tudi v časopisju in raznih publikacijah. Kot prevajalec iz slov. v it. je sodeloval pri pripravi več razst. katalogov (Gorše na Primorskem, Gor. 1981; Janez Pirnat, Lj. 1983; Silvester Komel retrospektivna razstava, Nova Gor. 1985; Frontiere d'Avanguardia, Gor. 1985; Negovan Nemec, Gor. 1986; M. D. Savinšek, Gor. 1989; M. I. Rupnik, Gor. 1989). Prispeval je prevode za zbornik Stefano Kocjančič (1818-1883), Gor. 1984 (B. Marušič, Il contributo alla cultura slovena); za revijo StudG LIX, genn.-giu. 1984 (B. Marušič, Lo storico goriziano Milko Kos); za zbornik Zveza slov. katol. prosvete - Ob tridesetletnici 1959-1989, Gor. 1989; za Goriški letnik in za številne druge publikacije. Zanima se za enogastronomijo: sestavil je več besedil in prevodov za prospekte, med drugim tudi brošuro z izvirnimi kuharskimi recepti (Trst 1986, ponat. 1990). Od 1976 je redni sodelavec PSBL (šifra Vh), od 1985 član odb. Istituto di Storia Sociale e Religiosa di Gorizia.

Prim.: Osební podatki; Slovensko Alojzijevišče v Gorici, Gor. 1961; IzvGor od 1970 dalje; L. Spangher, Cent'anni della »Ginnastica goriziana« 1863-1968, Gor. 1968; M. Breclj, Med Brdi in Jadranom, Celje 1983, 238; časopisna poročila. B. Lu.

VETRIH Tomek, pesnik (samouk), r. 4. avg. 1948 v Gor., kjer živi. Oče Ivan, veletrgovec, doma iz Batuj, mati Angela Ipavec iz Črnič na Vipavskem, brat Jožko (gl. čl.). Osn. in sred. š. je opravil v Gor. (v it. jeziku, ker je oče optiral za it. državljanstvo), nato se je zaposlil kot pek. Med prvimi se je vključil v gor. skavtsko organizacijo (1965) in bil njen dolgoletni aktivni član. Pesmice je začel objavljati pod skavtskim imenom Sinjeoki orel v skavtskem glasilu Planika, v Pastirčku, v tedniku KatG. V samozaložbi je izdal 1977 pesniško zbirko *Kapljice*, 1985 pa zbirko *Zeleni cvet* (uvodna beseda Franke Ferletič, ilustracija Paole Bertolini). Nekatere pesmi so dobile svojo melodijo: Lojze Hlede (PSBL I, 538) je uglasbil *Goriška Brda*, Mirko Špacapan (PSBL III, 424-25) božično *Je polnoč*, Marinka Lasič *Noč božično*, Hilarij Lavrenčič *Večer ob jezeru*, ki je bila objavljena v pesmarici Od Portoroža do Devina (Trst 1989). Sedaj

pripravlja tretjo pesniško zbirko, v rokopisu pa ima tudi nekaj krajših odrskih del.

Prim.: Osební podatki; M(Trst) 1977, 9; 1986, 2-3; KatG 2. jun. 1977; 4. apr. 1985; NL 28. jul. 1977; 18. apr. 1985; P. Zidar, Moj prijatelj Fomek, Dan 1978, 75-76, 34-5; M. Brecelj, Slovenci ob Soči med Brdi in Jadranom, Celje 1983, 230.

B. Lu.

VICENTINI Raffaele Angelo, hidrotehnik, r. 1826 ali 1827 verj. v San Pier d'Isonzo blizu Tržiča (Monfalcone), u. 8. avg. 1885 v Coneglianu (Veneto) pri svoji hčeri. Po sred. š. v Vidmu (Udine) ter univ. študiju v Padovi in na Dunaju se je nastanil v Trstu in po strok. izpitu 1857 postal civilni inž. Tu je bil tudi član mest. obč. odbora, preds. 1876 razpuščenega telovadnega društva, preds. združenja za obrt in industrijo, delaven član liberal. stranke. Sept. 1887 je bil na listi veleposestnikov za Goriško izvoljen za poslanca v dunaj. parlament, kjer se je mdr. zaval, da bi bil pouk ital. in slov. dijakov na takrat povsem nem. sr. šolah avstr. Primorja v materinščini (gl. Osservatore triestino 1879, št. 77). - Kot strokovnjak, ki so ga zanimala predvsem hidrotehnična vprašanja, je izdelal vrsto tehničnih elaboratov za saniranje močvirnih in poplavam izpostavljenih področij, med katerimi je bila uresničena le melioracija nižine ob Soči pri Tržiču (Monfalcone) dokončno šele po njegovi smrti. Med elaborati, ki niso bili izvedeni, je študija o melioracijskih posegih na kraških poljih (Loško, Cerkniško in Planinsko), ki jo je pri njem 1873 naročila dežel. vlada na Kranjskem, ker ni bilo na voljo domačega strok. Dasi je V. gotovo poznal prvi poskus za osušitev Cerkniškega polja, ki ga je bil predložil Al. Schaffenrath (PSBL III, 310-11), in tudi ankete, ki so bile opravljene 1840, je njegova študija *Relazione e voto sul bonifico delle valli di Laas, Zirknitz, Planina e Lubiana nella provincia della Carniola* (Trieste 1875) samostojno delo, ki je na tedanje ugovore odgovorilo in jih kot neutemeljene ovrгло. Študiji priložena karta v merilu 1:14400 ima vrisane požiralnike, regulirane struge in načrtovani predor (do Cerkniškega jezera) ter karto podolžnih profilov od izvira Velikega Obrha v Loški dolini do izvirov Ljubljaničnice; vključen je tudi Rakov Škocjan. Da bi spoznal, kako in kam odtekajo notranjske vode, je preučil tudi Postojnsko kotlino, Rakov Škocjan in Lj. barje. Ker takrat še ni bilo podatkov o pretakanju tamkajšnjih voda in se je lahko

zanašal le na podatke domačinov, je 2 leti opazoval kraška polja v vseh letnih časih, ob navalih voda in v sušnih obdobjih. Pravilno je sodil, da bi bila popolna osušitev polj neizvedljiva; zato je izdelal generalni načrt le za omejitev in skrajšanje povodnji. Pri tem je povsod predlagal očiščenje požiralnikov, zlasti v Loški dolini tudi izravnavo pretokov in zgraditev predora do Cerkniškega jezera. V jezeru: zajezitev Zadnjega kraja z nasipom in v njem zapornice, da bi vode lahko poljubno odtekale; izravnavo pretokov: na najnižjem mestu poglobitev dna in vhodov v Veliko in Malo Karlovico, skozi katere odteka glavna površinska voda. Na Planinskem polju regulacijo Unice, ki teče po mnogih zavojih. Kljub temu da bi s temi posegi pridobili veliko kakovostnih travnikov, je dežel. vlada izvedbo načrta odklonila zavoljo prevelikih stroškov (283.000 gld.), a tudi zaradi nasprotovanja veleposestnikov in lastnikov ribolova na Cerkniškem jezeru. Ko je bil 1877 sprejet dežel. zakon o obdelovanju Lj. barja in nato ustanovljen Glavni odbor za obdelovanje Barja, je na njegovo pobudo sklicala dežel. vlada anketo interesentov in strokovnjakov, ki naj sestavijo natančen program in načrte; 1880 je bila v Lj. prva seja, ki se je je med strok. udeležil tudi V. - V. je mdr. izdelal še elaborate: *Progetto d'un nuovo porto per la città di Trieste* (Trieste 1863); *Relazione sul progetto di formare con le acque del fiume Isonzo una rete di canali allo scopo di promuovere e sviluppare nel territorio di Monfalcone l'industria agricola col mezzo dell'irrigazione e l'industria manifatturiera con l'erezione di stabilimenti industriali alimentati dalla forza motrice naturale* (Gor. 1867); *Relazione della Commissione tecnica dell'Associazione per le Arti e l'Industria incaricata di studiare la questione dell'acquedotto di Trieste* (Trieste 1871); *Relazione e voto sulla irrigazione e bonifica dei terreni posti alla sponda destra del fiume Isonzo e formanti la superficie piana compresa nei distretti giudiziari di Cormons, Gradisca e Cervignano* (Trieste 1882).

Prim.: R. Savnik, V. R. A., SBL IV, 432-33 in tam navedena liter.

Svk.

VIDALI Ksenija, por. **ŽEBRE**, pevka, r. 29. apr. 1913 v Škednju pri Trstu, živi v Lj. Oče Peter Angel, elektrotehnik, mati Frančiška Škergat. Osn. š. v Škednju, nato se je štiri leta privatno

izobraževala pri nunah, učila se je glasbo. Z 18 leti se je začela ukvarjati s petjem, bolj sistematično pa leto kasneje. Solopetje je študirala pri prof. Ernestu Justu, klavir pa pri prof. Alojziju Sancinu. Že med študijem se je uveljavila kot velik talent. Ker ni mogla dobiti v Trstu angažmaja, je 1934 odšla v Lj. in dobila redni angažma v slov. operni hiši, kjer so bili redni člani tudi nekateri škedenjski gledališki delavci kot Modest Sancin, violinist Flego idr. 2. maja 1937 je stopila prvič na oder lj. O kot Mimi v La Bohème. Predstavo je vodil Niko Stritof. Na čelu O je bil Mirko Polič, upravnik NG v Lj. pa Oton Župančič. Spominja se besed, s katerimi jo je nagovoril Župančič: »Kajne, primorska Slovenka, zdaj boste ostali naši!« V lj. O je ostala do 1946. V devetih letih je osvojila obsežen repertoar glavnih sopranskih vlog in odpela vrsto glavnih vlog od Verdijeve Traviate, Puccinijeve Bohème in Massenetove Manon do Sneguročke Rimskega Korsakova, Mozartove Figarove svatbe, Don Juana istega skladatelja, Gluckovega Orfeja, Smetanove Prodane neveste idr. S svojim kultiviranim, toplim in kristalnim sopranom je V-jeva navduševala občinstvo in žela laskave ocene. Širina njenega repertoarja in njena visoka umetniška raven sta ji odprli pot v tujino. Pot jo je najprej zanesla v It., v Milanu je opravila avdicijo avg. 1946. Izpopolnjevala se je pri prof. Emiliju Ghirardiniju. V It. je poleg v Manon nastopila v operi F. Cilee Adriana Lecouvreur, za katero že vrsto let niso imeli It. ustrezne interpretke. Tako so jo it. kritike (npr. Il nuovo Corriere, Firenze 27. dec. 1946) označile kot pevko, ki ima »svež glas simpatičnega timbra, ki mu ne manjka potrebne dramatičnosti, zaradi katerih je V-jeva med najboljšimi pevkami današnjega časa«. Kasneje je odšla na Portugalsko, v Španijo, v Avstrijo, Afriko (Tunis), kjer je pela z znanimi it. solisti. Izjemen uspeh je žela na Portugalskem z naslovno vlogo v operi Manon skupaj z Beniaminom Giglijem. Sledili so angažmaji v San Remu na Festivalu oper takrat še živečih opernih skladateljev (Giordano, Alfano, Cilea), v Palermu, Bariju, Catanii in vrsti drugih mest. Z njo so nastopili pomembni pevci kot Giuseppe di Stefano, Mariano Stabile idr. Evropski uspehi je niso mogli odtegniti od lj. O in drugih jsl. opernih hiš. Redno je nastopala v Lj., Zgbu, Bgdu in Mrbu. V Lj. se je za stalno vrnila 1959

in občasno nastopala. V sez. 1964-65 je kot Margareta v Gounodovem Faustu stopila zadnjič na oder lj. O. Po naporni in strastno doživeti umetniški karieri se je odpovedala solističnemu nastopanju in se od 1965 posvetila prenašanju svojega bogatega znanja in gled. izkušenj na mlade rodove kot pedagoška delavka. Iz njene šole so izšli mnogi priznani pevci. Med drugo svet. vojno je bila V-jeva med tistimi umetniki, ki so se odzvali NOB, po koncu vojne se je večkrat vrnila v Trst, kjer je v svoji dolgi umetn. karieri pela samo vlogo Mimi v La Bohème v gled. Verdi 1944. Na RTV Lj. ima posnetih več krajših opernih odlomkov.

Prim.: PDK 1. maja 1983; Delo 22. apr. 1983; Muzička Encikl., Zgb 1963, 763; SGL III, 766-67; Gled. list 46-47, št. 11-12, 161; Ciril Cvetko, K. Vidali - sopran; Zgod. odsek NSK v Trstu.

nsf

VIDALI Vittorio, poslanec, senator, član CK KPI, r. 27. sept. 1900 v Miljah (Trst), u. 9. nov. 1983 v Trstu. Oče delavec v ladjedelnicah, mati Bianca, šivilja. 1916 se je družina preselila v Trst, kjer je V. obiskoval večerno sred. š., nato trg. akad. in dosegel diplomu računovodje in trgov. izvedenca. Že 1917 je stopil v zvezo mladih socialistov in 1921 v KPI. Od 1919 je bil večkrat zaprt zaradi antifaš. delovanja, večkrat ranjen in dec. 1921 prisiljen pobegniti iz It., da se je ognil aretaciji. V Nemčiji so ga zaprli, a je pobegnil nazaj v It., kjer so ga v Aleksandriji napadli in težko ranili. Po pohodu faš. na Rim je bil aretiran in začasno izpuščen 1923. Ko so ga ponovno iskali, je pobegnil v Alžir, nato v ZDA, od koder je bil 1927 deportiran zavoljo prevratnega delovanja. Dvanajst let je prebil v Evropi (v Franciji, Belgiji, Avstriji, Španiji in SZ). Zaradi polit. delovanja je bil izgnan iz Francije in Belgije. 1934-38 se je udeležil španske drž. vojne kot polit. komisar Carlos in poveljnik V. polka. Nov. 1938 je bil pred Madridom težko ranjen. Nato se je umaknil kot polit. begunec v Mehiko, kjer je opravljal posle antifaš. zveze in časnikarstva. 1947 se je vrnil preko Rusije in Jsle v Trst in jul. 1948 postal tajn. KP za Julijsko krajino. Po hudih prepirih in sporih med komun. je prišlo do razcopa med kominformom (za Stalina in SZ) in privrženci za Jslo in Tita. Po 4. jul. 1948 je Babičeva skupina sklicala vrhovno zasedanje, na katerem so izključili V. in kominformovce. V.

je postal tajnik KPI za Trst in nato pri prvih občinskih volitvah svetovalec, od 1958-63 poslanec, nato od 1963-68 senator in član CK KPI in preds. politično-socialnega krožka »Che Guevara« v Trstu, podpreds. Zveze it. antifaš. in španskih borcev. - V dolgi dobi svojega polit. dela je V. napisal vrsto knjig: 1973: *Il Quinto Reggimento* (o španski vojni), Ed. La Pietra; *Tina Madotti*, Ed. E. Mauro; *Milicia Popular*, Ed. La Pietra; *La guerra antifascista*, Ed. Vangelista; *Compagno Assolut*, Ed. Editori Riuniti; *Patria o muerte, venceremos*, Ed. Vangelista; 1974: *Giordano Pratolongo*, Ed. Che Guevara; *Diario del XX Congresso*, Ed. Vangelista; 1975: *Spagna lunga battaglia*, Ed. Vangelista; 1976: *Dal Messico a Murmansk*, Ed. Vangelista; 1977: *Giornale di bordo*, Ed. Vangelista; 1978: *Missione a Berlino*, Ed. Vangelista; 1979: *La caduta della repubblica*, Ed. Vangelista; 1980: *Orizzonti di libertà*, Ed. Vangelista; 1982: *Ritratto di donna*, Ed. Vangelista; *Ritorno alla città senza pace*, Ed. Vangelista; 1983: *Comandante Carlos*, Ed. Editori Riuniti.

Prim.: Comunisti a Trieste, Ed. Riuniti 1983; B. Novak, Trieste 1941-54, Ed. Mursia 1973; Picc. 10. nov. 1983; PDK 10. nov. 1983; *Diario del XX congresso*, 1974, Ed. Vangelista.

Šah

VIDAU Jožef, duhovnik, r. 30. maja 1904 na Opčinah pri Trstu, u. 11. apr. 1983 v Pazinu. Oče Jožef, mati Marija, sestra pok. msgr. Jakoba Ukmarja. Po teoloških študijih je 3. okt. 1926 prejel v Gor. mašniško posvečenje in že naslednjo nedeljo pel novo mašo na Opčinah, star komaj dobrih 22 let. Prvo duhovniško službo je začel v Škednju, kjer pa je ostal le 10 mesecev. Vse ostalo življenje (56 let) je preživel v Istri, kjer je deloval po raznih hrv. župnijah. Iz Škednja je bil premeščen k Sv. Mateju (Cere) pri Zminju (1927-33). Upravljal je tudi župnijo Sv. Ivanac nad Rašo. Kasneje je bil imenovan za uprav. župnije Kringa pri Pazinu, kjer je ostal do 10. okt. 1960. Od tu je upravljal župnijo Tünjan in nekaj let tudi župnijo Sv. Petar u Šumi. 1960 je postal župnij. uprav. na Humu, ne daleč od Buzeta, kjer je ostal vse do 26. sept. 1979. Bolehen in utrujen je zadnja tri leta preživel v duhovniškem domu v Pazinu, kjer je tudi umrl. Pokopan je v Kringi. O njegovi priljubljenosti priča ogromna množica, ki ga je pospremila k zadnjemu počitku. Razen številnih župljanov je pogrebu prisostvovalo več kot 40 istrskih du-

hovnikov s škofom Dragutinom Nežićem na čelu ter mnogo redovnic. Poslovilni govor je imel msgr. Božo Milanović, znani hrv. narodni in kulturni delavec in publicist. - V-u, ki je vse življenje daroval istrskim Hrvatom, je treba priznati tudi veliko skrb in uspeh, ki ga je imel pri pridobivanju mladih za duhovniški in redovniški poklic, in to med zadnjo vojno in takoj po njej, ko so bile razmere za to najtežje (3 novomašniki v Kringi, 2 v župniji Sv. Petar u Šumi, 6 redovnic v Kringi). - V. je slovel tudi kot dober poznavalec istrskih zdravilnih rastlin in znano je, da je kot domači lekarnar mnogim pomagal do zdravja.

Prim.: Istarska Danica 1984 s sl.; KatG 12. maja 1983.

ViK

VIDAU Marija, kostumografka, r. 25. jul. 1942 na Opčinah pri Trstu, živi v Trstu. Oče Peter, delavec, mati Danila Tence, gospodinja. Na Opčinah je opravila osn. ter slov. industr. sred. š. V sezoni 1966-67 je bila sprejeta kot šivilja in garderoberka v SSG Trst. V Rimu je nato tri leta študirala na Akad. za kostumografijo in modo in tam 1970 diplomirala. 1970 je bila sprejeta v ZDUS. V. je umetniško nadarjena, domiselna, garaško marljiva, zasidrana v domačem kraju med Krasom in morjem, z velikim čutom za estetiko. Njena pot je šla naglo navzgor in se še vedno spopolnjuje z delom pri vseh slov. gled., a tudi z obiski in študijem v tujini; tako je bila npr. 1985 štiri mes. na študiju v ZDA. - Prvo delo, za katero je pripravila kostume, je bila J. Štoke Moč uniforme; zadnje Ivona, princesa Burgundije W. Gombrowicza, ki jo je izvedlo MGIJ 16. okt. 1990. Do zdaj je pripravila kostumsko opremo za 210 gled. del. Sem spadajo med drugimi: D. Smole, Antigona (SSG Trst, rež. M. Korun, 1970); S. Verč, Ko luna škili z desnim očesom in jaše Veliki voz (SSG, J. Babič, 1972); I. Cankar, Za narodov blagor (SSG, M. Uršič, 1974); J. B. Molière, George Dandin (PDG, Babič, 1974); I. Cankar-J. Povše, Martin Kačur (PDG, J. Povše, 1976); I. Cankar-J. Drozg, Hiša Marije Pomočnice (Prešern. gled. Kranj, A. Kos, 1976); E. De Filippo, Sobota, nedelja, ponedeljek (MGIJ, Uršič, 1976); C. Kosmač, Balada o trobenti (PDG, Povše, 1977); L. Kraigher, Školjka (MGIJ, Babič, 1978); M. Držić-M. Rupel, Boter Andraž (SNG D Lj., Uršič, 1978); J.M. Synge, Vražji fant zahodne strani

(SSG, Z. Sedlbauer, 1980); D. Smole, Krst pri Savici (SNG D, J. Pipan, 1981); D. Har, Molči in bodi lepa (PDG, M. Bevk, 1981); D. Švara, Veronika Deseniška (SNG O in balet, Sedlbauer, 1982); M. Bulgakov, Molière (SNG D, Sedlbauer, 1982); Fojeve enodejanke (SNG D, Uršič, 1982); L. Kraigher, Umetnikova trilogija (SNG D, Babič, 1982); P. Terencij Afer, Evnuh (SLG Celje, Uršič, 1983); Sofokles, Antigona (Kult. umetn. društvo Fr. Žiberna, Povir, A. Pregarc, 1981); M. Bulgakov, Don Kihot (PDG, Sedlbauer, 1984); Wycherley, Podeželanka (SLG Celje, Fr. Križaj, 1984); E. Petrolini, Chicchignola (SSG, Uršič, 1985); J. Javoršek, Dežela gasilcev (MGIJ, Uršič, V. Möderndorfer, 1985); W. Shakespeare, Kar hočete (SLG Celje, M. Korun, 1986); F. Lehar, Vesela vdova (SNG O in balet, 1986); P. Barnas, Rdeči nosovi (PDG, D. Mlakar, 1986); I. Hergold, Paracels - Asklepiju smo dolžni petelina (SSG, B. Kobal, 1986); B. Nušič, Sumljiva oseba (SSG, D. Jovanovič, 1987); J. B. Molière, Zgrabite Sganarela (SLG Celje, V. Möderndorfer, 1987); G. Strniša, Ljudožerci (PDG, Korun, 1987); E. De Filippo, Velika magija (SNG D, Kobal, 1988); F. Schiller, Marija Stuart (SNG D, D. Mlakar, 1989); D. Zajc, Medeja (SNG D, M. Hočevnar, 1990); I. Cankar, Hlapci (SSG, Kobal, okt. 1990). - Razstave: 1969 se je udeležila slikarske razstave v rimskem Palazzo delle esposizioni, kjer je dobila diplomu in srebrno kolajno; 1965 je v dvorani SPD Tabor na Opčinah na skupinski razstavi predstavila 8 slik; 1974 je imela v TKG osebno razstavo svojevrstnih risb v črno-belem, pastelov in temper z živobarvnimi slikami ljudskih noš iz trž. okolice; 1983 na začetku Tabora na Opčinah je imela razstavo s številnimi slikami, skicami, osnutki in vzorci kostumov; 1985 je po premieri Javorškove Dežele gasilcev imela v MGIJ razstavo skic; 1988 je na razstavi skupno z Branko Donassy in Magdo Starc Tavčar prikazala modne izdelke. - Nagrade: 1969 je dobila častno diplomu na Narodni in mednar. razstavi slikarstva in kiparstva v Cenacolo degli artisti ciampinesi »Giovanni XXIII« v Rimu; 1969 bronasto medaljo na mednarodni razstavi Martin Luther King v Rimu; 1975 Borštnikovo diplomu v Mrbu za kostumsko opremo drame A. Leskovca Dva bregova v izvedbi SSG; 1982 na Jsl. oper. bienalu priznanje v kostumografiji opere Veronika Deseniška za najboljšo kostumografijo bienala; 1982 Borštni-

kovo nagrado in diplomu za kostumografijo v Lorcovi drami Krvava svatba v izvedbi SSG; 1983 nagrado Prešernovega sklada za kostumografsko delo v gled. v zadnjih dveh letih; 1983 Borštnikovo nagrado za kostumografijo v predstavi Zarota svetohlincev M. Bulgakova v izvedbi SSG; 1982 na Borštnikovem srečanju nagrado za skulpturo oblikovalcev Sje; 1985 na Srečanju gled. Alpe-Adrija nagrado strok. žirije za oblikovanje kostumov v Müllerjevem Kvartetu v izvedbi SNG D s podelitvijo bronaste vrtnice; 1987 Borštnikovo diplomu za kostume pri uprizoritvi Barnesovih Rdečih nosov v izvedbi PDG; 1988 v Novem Sadu posebno priznanje Udruženja likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Vojvodine za kostumografijo za Strniševe Ljudožerce; 1988 v Novem Sadu Sterijino nagrado za kostume v predstavi Ljudožerci v izvedbi PDG; 1988 Borštnikovo diplomu za kostumografije za naslednja dela: Ljudožerci (PDG), Savannah Boy (EG Glej Lj.), Zgrabite Sganarela (SLG), Kralj na Betajnovi (SSG); 1985 v Sarajevu Zlati lovorov venec za kostumografijo za Müllerjev Kvartet v izvedbi Male drame SNG.

Prim.: SLG III, 767; Ogledi in pogledi (A. Berger), 1984; osebni podatki; ob premierah, nagradah in razstavah: PDK, NL, M(Trst), PrimN, Delo, Dnevnik, Večer, NRazgl.

Har.

VIDAV Ivan, matematik, r. 17. jan. 1918 na Opčinah pri Trstu, živi v Lj. Oče Ivan, kmet, mati Josipina Sosič. Druž. se je po 1920 preselila v Jsl. Osn. š. je obiskoval v Krčevini pri Mrbu (1924-29), klas. gimn. v Mrbu (1929-37). Po maturi 1937 je študiral matem. na Filoz. fak. U v Lj. (1937-41); kot študent je bil asistent prof. Plemlja. Diplomiral apr. 1941, maja 1941 promoviral za dr. filoz.-matem. z disertacijo *Kleinovi teoremi v teoriji linearnih diferencialnih enačb.* 1941-42 je bil s Turnerjevo štipendijo na podiplomskem študiju matem. v Rimu. Ob vrnitvi je bil interniran v taborišču Gonars, po posredovanju SAZU izpuščen. Od avg. 1944 do konca vojne je bil na prisilnem delu. 1943 je postal honorarni asistent na Filoz. fak. v Lj., 1946 docent, 1949 izred. prof., 1953 redni prof. matem. V letih 1951-54 je bil skupaj 8 mesecev na štud. izpopolnjevanju v Parizu, kjer je delal pri prof. S. Mandelbrojtu. Kot prof. je predaval na Naravoslovni fak. oz. Fak. za naravoslovje in tehnologijo naslednje predmete: analiza I in II,

diferencialne enačbe, funkcionalna analiza, teorija analitičnih funkcij, algebra, projektivna geometrija in diferencialna geometrija. Na odseku za matem. pa je v podiplomskem programu predaval razna poglavja iz funkcionalne analize in algebre. Bil je prvi dekan Fak. za naravoslovje in tehnologijo (1957-58) ter dolgoletni predstojnik katedre oz. odseka za matem. na fak. in predstojnik oddelka za matem. na Inštitutu za matem., fiziko in mehaniko, katerega član je bil od ustanovitve 1962, dolga leta pa tudi preds. njegovega strok. odbora. - Dopisni član SAZU je postal 1958, redni 1962. Od ustanovitve 1949 član Društva matem., fizikov in astronomov SRS, v letih 1951-55 tudi preds., ter član Société Mathématique de France. Dolgoletni preds. komisije za republ. tekmovanja mladih matem. Ur. knjižne zbirke Sigma, sour. časopisov Obzornik za matematiko in fiziko, Matematični vestnik (Bgd) in Mathematica Balkanica (Bgd), zbirke univ. učbenikov in monografij Matematika-Fizika, zvezkov Postdiplomski seminar iz matem., sodelavec referativnega časopisa Zentralblatt für Mathematik. 1952 je prejel za prvi slov. visokošolski učbenik *Višja matematika I in II* Prešernovo nagrado, 1965 odlikovan z Redom dela z rdečo zvezdo, 1970 za znanstv. članke Kidričevo nagrado, 1974 z Redom republike s srebrnim vencem, 1978 z Redom zaslug za narod z zlato zvezdo in zlato Plemljevo medaljo, 1981 prejel nagrado AVNOJ. - V. je učenec velikega slov. matem. Josipa Plemlja in poleg njega najpomembnejši slov. matematik. Raziskovalno se je posvetil predvsem klasični in funkcionalni matematični analizi in teoriji operatorjev ter drugim področjem, pomembnim v kvantni mehaniki. Na svoj talent je opozoril že z disertacijo. Funkcionalno analizo je dvignil na raven vodilne smeri v slov. matem. šoli, katere ustanovitelj je. V Sji je utemeljil tudi topologijo in numerično analizo. Poleg številnih strok. člankov v slov. in tujih znanst. časopisih je avtor naslednjih monografij: *Višja matematika I in II* (1949, 1951, s ponatisi); *Rešeni in nerešeni problemi matematike* (1959, tri izd.); *Algebra* (1972); *Afina in projektivna geometrija* (1982). V pedag. delu je še posebej podpiral usmerjanje mladih matematikov v raziskovalno delo; pod njegovim vodstvom je zrasla večina slov. matem. raziskovalcev v povojnem obdobju.

Prim.: Osební podatki; ULjBB II in III/1;

SAZU ob 40-letnici (127) in 50-letnici (177-78), Lj. 1978 in 1988; Obzornik za matematiko in fiziko 1978, št. 2 (posvečena V.); SBL IV, 435-36 in tam navedena liter. in bibl.

SAS

VIDAV (VIDAU, VIDALI) Josip, duhovnik, r. 5. mar. 1894 na Opčinah pri Trstu (doma se je reklo »pri Drikavih«), u. 10. apr. 1974 v Rodiku. Oče Andrej, kmet, mati Jožefa Klemen, gospodinja. Kot sin revnih kmečkih staršev je moral že kot otrok trdo delati. Osn. š. je obiskoval na Opčinah, nem. gimn. v Trstu, kjer je maturiral. Nato je odšel na rusko fronto v Galicijo. Po dveh letih ujetništva in po končani vojaški obveznosti je študiral teologijo v Trstu in Gor. ter bil 29. jun. 1921 posvečen v trž. stolnici. Njegovo prvo službeno mesto je bilo v Lokvi pri Divači, kjer si je kot zaveden domoljub kmalu pridobil simpatije in zaupanje pri ljudeh. S tamkajšnjim učiteljem Hreščakom si je mnogo prizadeval, da bi vzbudil pri mladini ljubezen do domovine in naroda. Po dveh letih službovanja v Lokvi je odšel v Klanec pri Kozini, odtod v Podgrad pri Ilir. Bistrici. Tudi tu je bil kot zaveden Slov. preganjan. Upri se je blagoslovitvi novega šolskega poslopja v Podgradu in s tem prišel v nemilost pri tedanjih it. krajevnih veljakah, tako da so ga hoteli vreči v vodnjak. 1927 je nastopil službo župn. uprav. v Rodiku pri Kozini. Zvest svojemu narodu je po konfinaciji znanega vaškega učitelja Gregorčiča kljub prepovedi skrivaj poučeval v cerkvi verouk ter učil otroke slov. abecede. Tudi med zadnjo vojno je ostal v župniji in svojim ljudem tesno ob strani. Dvakrat je vas rešil požiga in številnim vaščanom pomagal, da so se rešili iz zaporov in internacij. Podpiral je partizane moralno in materialno ter večkrat dovolil uporabo cerkv. prostorov za razna zborovanja.

Prim.: E. R., župnik Vidav zlatomašnik, PDK 30. maja 1971, 126 s. sl.; openski župnik Viljem Žerjal; matična knjiga župn. urada na Opčinah; sorodniki.

ViK

VIDIC Franc, duhovnik, šolski nadzornik, r. 27. sept. 1842 v Trnovem v Lj., u. 20. jan. 1907 v Kanalu, kjer je pokopan. Oče Jakob, brodarčolnar, mati Marija Kuman. V mašnika je bil posvečen 6. sept. 1871, novo mašo pa je pel v Trnovem 17. sept. 1871. Kaplan v Kanalu 1871-73, nato pri Sv. Ignaciju v Gor., 23. apr. 1879 kot dekan premeščen v Kanal, kjer je ostal do

smrti. Skrben duhovnik je vpeljal pobožnost šmarnic in skrbel za rast verskega življenja v dekaniji. Slovel je kot odličen pridigar. Skušal je preurediti cerkev, vendar so gosp. težave to preprečile. Kot dekan je bil tudi zadolžen za šolskega nadzornika.

Prim.: Kronika v župnišču v Kanalu; I. Vrhovnik, Trnovska župnija v Lj., Lj. 1933, 197, 412; NadškAgor.; osebni podatki.

M. Tavčar

VIDIC Stefan, šolnik, r. 26. dec. 1797 v Gradu (Bled), u. 13. nov. 1861 v Gor. Oče Valentin, kmet, mati Mini Valant. Gimn. in filoz. je dokončal v Lj. (1811-18). Nato je bil do 1821 suplent na lj. gimn., 1821-22 prof. v Karlovcu, 1822-34 namestnik prefekta v Rzeszowu na Polj. Tu se ni strinjal s polj. študenti, ker so se pridružili preganjanju Židov, in prišel z njimi v spor. Tudi s prefektom se ni razumel, kar mu je zagrenilo bivanje na Polj. in mu tudi preprečevalo premestitev po želji. Po 12 letih službe je končno dobil mesto prof. na gimn. v Kopru (1834-42) in bil po 1839 tudi prefekt. 1842 so gimn. ukiniteli in jo z osebjem premestili v Trst. Tu je V. organiziral novi zavod, kateremu je bil do 1849 prefekt in zadnje leto tudi ravn. Na lastno željo so ga premestili na Reko za začasnega ravn. tamkajšnje gimn. (1849). Takoj se je lotil organizacije zavoda po novem sistemu. Že pred koncem prvega polletja so ga pohvalili zaradi očitnega napredka zavoda, zaradi previdnosti, modrosti in energije, ki jo je pokazal pri reorganiziranju gimn. v smislu Organizacijskega načrta, in ga 1856 imenovali za pravega ravn. Zavrlo bolezn (rak na jeziku) je 25. okt. 1860 stopil v pokoj in se naselil v Gor. J. Trdina mu je v Bachovih huzarjih in Ilirih namenil poglavje *Stefan Vidic, ravnatelj reške gimnazije*. Opisal ga je predvsem kot jožefinca in prikritega prijatelja Francozov. Zdel se mu je »prekanjen lisjak, brezsrčen s supletji, brezčuten do slov. narodnih vprašanj, čeprav je imel za sošolce več uglednih kult. delavcev, kot ravn. na Reki pa več slov. prof. Hvali pa Trdina V-čvo vestno opravljanje ravn. poslov, skrb, da se vede mladina ob vsaki priložnosti pošteno in spodobno, željo, da bi pridobil gimnaziji ugled, kar mu je uspelo.

Prim.: SBL IV, 440 in tam navedena liter.; J. Trdina, ZbD III, pass.

Pan

VIDMAR Anton, duhovnik, r. 24. jul. 1890 v Černjeji pri Nemah (Ben. Sja), u. 19. jan. 1967 v bolnišnici v Vidmu. Oče Pavel, mati Marija Marinutti. Njegov rod izhaja iz Ajdovščine, od koder sta se dva brata naselila v Černjeji. Sedaj je v Černjeji večje število družin Vidimar. - Po posvetitvi je bil več desetletij duhovnik v Tipani in Solbici v Reziji. Po smrti (1959) znanega duhovnika A. Cuffola v Lazah pri Podbonecu je prevzel upravo te duhovnije. Po značaju je bil miren in zadržan. V času svojega delovanja je opremil cerkev v Lazah z elektriko. V Lazah je bil samo nekaj let. O njegovem duhovniškem delovanju v Lazah poroča tudi zapis v kroniki župnije Landar (San Giovanni d'Antro) (Cronaca di fatti).

Prim.: Izjava Alberta Zimbaro, Čižerje (Cise-riis) pri Tarčentu; podatki v župniji Neme; razgovor z večjim številom družin Vidimar v Černjeji.

Stres

VIDMAR Cvetko, pravnik, r. 25. avg. 1932 v Braniku (Rihemberku), živi v Novi Gor. Oče Maksimilijan, trgov. pomočnik, mati Silva Birska, šivilja. Osn. š. v Braniku, gimn. v Šempetru pri Gor. Študiral na lj. U pravo in diplomiral 1956. Zaposlil se je na OLO Nova Gor. (1957-61), kjer je postal načelnik oddelka za obč. upravo. V času od 1961 do 1973 je bil tajnik obč. skupščine. Uvedel je modernejše metode v delo obč. uprave: računalniško obdelavo podatkov in sistematično izobraževanje upravnih delavcev, sodeloval je pri ustanovitvi regionalne izdaje PrimN, ustanovitvi Pokraj. arhiva, revije Gor-Sreč, Meteorološke postaje v Novi Gor., pri razvijanju krajevne samouprave in sodelovanja z občin. upravami obmejnih slov. občin v It. Od 1973 do 1976 je bil dir. projektantskega podjetja Projekt Nova Gorica. Od 1976 do 1978 je bil družbeni pravobranilec samoupravljanja za občine Ajdovščina, Idrija, Nova Gor. in Tolmin. 1976 je magistriral na Pravni fak. v Lj. 1978 je bil imenovan za svetovalca Izvršnega sveta SRS v Lj., l. 1980 je postal za štiri leta generalni sekretar Predsedstva SRS, nato se je zaposlil v Salonitu Anhovo kot član poslovnega odbora podjetja, kasneje pa kot pravni svetovalac glavnega direktorja. V tem času je opazen njegov prispevek k izboljšanju varstva delavcev in okolja v tovarni. 1986 je doktoriral na lj. Pravni fak. na temo družbeni dogovori kot poseben inštitut jsl. samoupravnega prava.

1990 je bil izvoljen za profesionalnega člana Izvršnega sveta občine Nova Gor. kot načelnik oddelka za občo upravo in notranje zadeve. Bil je član predsedstva Zveze društev pravnikov Sje, član izvršnega sveta Zveze društev za upravne znanosti in prakso, član Republ. komiteja za zakonodajo, preds. Kult. skupnosti v Novi Gor. Objavljal je v PrimN, Delu, Občanu. Gor-Sreč, PrimSreč, Vestniku Instituta za javno upravo. Pisal je o krajevni samoupravi, o uvajanju avtomatske obdelave podatkov v javno upravo, o družbenih dogovorih itd. Pomembni sta razpravi *Od prvih zametkov ljudske oblasti do današnje komune* (GorZb II, 20-37) in *Oris Zavezniške vojaške uprave v Slovenskem Primorju (12.6.1945-13.9.1947)* v GorLtk 8/1981, 173-222.

Prim.: Delo 5. sept. 1973; PrimN 31. jan. 1975; TV-15 26. avg. 1982; Dnevnik 20. maja 1987.

Mat.

VIDMAR Drago, slikar, grafik in ilustrator, r. 25. jan. 1901 v Šapianah (občina Opatija) v Istri, u. 5. maja 1982 v Lj. Oče Ferdinand, železniški uradnik, mati Helena Benčina, gospodinja. Osn. š. je obiskoval na Brezovici in v Lj. Po nižji gimn. v Lj. se je 1914 vpisal na lj. učiteljsko, uspešno maturiral 1919 in se zaposlil kot učitelj, najprej pri Sv. Lovrencu pri Celju (danes Kompolje pri Storah), nato v Svetini, na Kalobju, pri Sv. Jederti (danes Sedraž). Slikarsko znanje si je razširil s šolanjem na umetn. akad. v Zgbu (1924), se izpopolnjeval v tujini (Dunaj, Dresden). Od 1933 je bil z bratom Nandetom (gl. čl.) vpisan na VPS v Zgbu. Od 1934, ko se je preselil v Lj., pa do 1942 je poučeval na meščan. šolah (Prule, Bežigrad, Vič). 1941 se je vključil v OF. 25. febr. 1942 je bil aretiran in poslan v internacijo (Čiginj, Gonars, Renicci). V jeseni 1943 je odšel v partizane, najprej v Cankarjevo brigado, nato k Propagandni komisiji IO OF. V začetku 1944 je postal sekretar SNG na osvobojenem ozemlju. Na bazi 13/23 nad Kolpo, kamor je odšel konec avg. 1944, je ustvaril večji del svojega part. lik. opusa. 1945 je poučeval risanje na part. gimn. v Metliki in do avg. delal v Fotosekciji Propagandne komisije pri IO OF. Od 1946 do 1950 je bil v Lj. prof. risanja na I. moški gimn., nato do upokojitve 1956 na VPS, kjer je organiziral slikarski oddelok. - Prve, bolj zaokrožene rezultate svojega slikarstva je predstavil na skupinski razstavi v Jakopičevem paviljonu 1922. Sledile so si še druge skupin. razst.

v Lj., Bgdu, Hodoninu na Moravskem, Splitu, Reki, Sarajevu, Pragi, Berlinu, Dunaju, Zgbu, Trstu, Gorici, Gradišču ob Soči, Gradcu. Pogosto je razstavljaj skupaj z bratom Nandetom, in sicer: Lj. 1928, skupaj z njima še Tine Kos, 1936, 1938, 1942, 1970, Tržič 1971. 1990 je bila v Galeriji revolucije v Lj. retrospektivna razstava, kjer je bilo na ogled 120 slik, grafik, risb in fotografij izgubljenih del. Ilustriral je tudi knjige: ADK, 1926; T. Seliškar, Janko in Metka, 1939; F. Bevk, Železna kača, 1946; Na juriš, naprej partizan!, 1947. Bil je član raznih umetniških združenj: Klub mladih, Slovenski lik, Udruženje prijatelja umetnosti Cvijeta Zuzorić, DSLU in dopisni član umetn. društva Hagen na Dunaju. V. je uporabljal različne slik. in ris. tehnike: olje, tuš, kredo, sepijo, oglje. Motive je črpal iz življenja preprostih ljudi na vasi in iz NOB. Njegove pokrajine so mehke, kot da pokrajina sama ustvarja harmonijo med njo in kmetom, ki dela. - »V interieru pa se razvija med prostorom in ljudmi dialog, tih in skrivnosten, ki ga podajajo linije, barve, predmeti, figura« (Špelca Čopič, Slov. slikarstvo, str. 152). Kot vsi ekspresionisti je tudi pomemben grafik in je v veliki meri prispeval k razvoju part. grafike. Ustvarjal je predvsem lesoreze, linoreze, monotipije. V prvi dobi je slikal v ekspresionistični smeri, a že ob koncu 1925 je skupaj s Klubom mladih pripravil razstavo v Galicčevem salonu v Splitu, kjer so »Mladi« predstavili rezultate povsem novih umetnostnih iskanj, ki so jih kritiki kasneje označili za novo stvarnost. V naslednjem desetletju je ustvarjal dela, ki jih lahko označimo z izrazom socialnokritični realizem, katerega predmet je bilo slov. podeželje in njegove težke socialne razmere. Pomemben je njegov doprinos k partiz. likovnemu ustvarjanju in tudi povojni slikarski opus je v veliki meri prežet s spomini na part. čas. Za svoje umetniško in družbeno polit. delovanje je prejel številna priznanja: medalja za hrabrost in red za sluge za narod (po 1945), red dela II (1957), red zaslug za narod z zlato zvezdo (1975), Prešernovo nagrado za leto 1977 (1978).

Prim.: SBL IV, 442-43 in tam navedena liter.; M. Jevnikar, N. in Dr. Vidmar, KolGMD 1983, 133; Iztok Durjava, Nande Vidmar, Mestni muzej in Part. knjiga, Lj. 1989 - Borci umetniki, in tam navedena liter.; Knjiga 89, št. 9-10, 402; Iztok Durjava, Drago Vidmar, Part. knjiga, Lj. 1990 - Borci umetniki, in tam navedena liter.

VIDMAR Igor, glasbeni organizator in publicist, r. 10. dec. 1950 v Lj., živi prav tam. Oče Slavko, mizar, mati Angela Pavlica. Živel je v Lj., Kopru in Novi Gor., kjer stanujejo njegovi starši. Osn. š. v Novi Gor., gimn. prav tam (matura 1969). Študiral je na FSPN Lj. U. Glasbeno se ni šolal. Organiziral je številne koncerte domačih in tujih glasb. skupin. Tesno je sodeloval s skupino Laibach. Publicistična dejavnost je obsežna, objavljala je članke v Telexu, Mladini, Nedeljni Dalmaciji, Problemih, Neue slowenische Kunst - NSK, Ekranu, Ninu, Tribuni. Imel je tudi nekaj TV oddaj (strip Laibach). Zaslužen je za promocijo slov. mladine in subkulturnega gibanja »punk« in velja za »očeta punka«. Prav tako je njegovo delo promocija skupin Laibach in NSK v domovini in tujini. - V zgodnjem obdobju je bil ur. in časnikar na radiu Študent (1970-75) v aktualno-polit. in družbenih redakcijah ter nato v glasb. (1978-88). Leta 1977 je napisal in pri SKUC-u v Lj. izdal esej za knjigo stripov akad. slik. Kostje Gatnika. Bil je pobudnik prireditve Novi rock (1984-89) in njen glavni organizator. Bil je producent in založnik slov. rockovskih skupin (npr. Pankrti). 1980 je začel z rednimi glasb. oddajami na radiu Lj. Trenutno je ur. programa II. val na drugem programu in stalni sodelavec TV studia Lj. - Imel je intervjuje v Startu, Delu (sobotna pril.) in Stopu. V Ninu, Startu, Tribuni, Melody Makerju (London) in drugod pa so izšli članki o njegovem delu.

Prim.: Osebni podatki.

Stres

VIDMAR Ivan (WIDMER Giovanni), letalec, r. 25. apr. 1892 v Trstu, u. neznano kdaj v Italiji. Njegov rod izhaja iz Sežane, oče je bil zaposlen v tržaški plinarni in se je poitalijančil, kar je vplivalo tudi na življenjsko pot njegovega sina. V. je v Trstu obiskoval slov. osn. š., nato pa it. industr. sr. š. Ker je že zgodaj kazal navdušenje za tehniko in šport, mu je oče omogočil obiskovanje pilotske šole v Pordenonu in Milanu, kjer je 30. maja 1911 opravil izpit kot drugi pilot slov. rodu (za Celovčanom J. Zablatnikom). Oče mu je nato kupil prvo letalo znamke Ble-riot. Z njim je 23. jul. 1911 preletel morje med Gradežem in Trstom; to je bil prvi polet dela Jadrana in prvi pojav letala nad Trstom. Od 30. jul. do 6. avg. 1911 je bil nato v Trstu prvi mednar. letalski miting, na katerem se je V.

enakovredno uveljavil. 25. sept. 1911 je skušal leteti iz Benetk v Trst, a je moral zaradi megle pristati v Tržiču. V okt. 1911 je uspešno nastopil na Prvem avstrij. letalskem tednu v Dunajskem Novem mestu, nov. t.l. pa se mu ni posrečil polet iz Gor. v Trst. - 25. apr. 1912 je preletel iz Trsta v Benetke; to je bil prvenstveni podvig te vrste, obenem pa tudi prvi primer letalske pošte v tem delu Evrope. Poleti 1912 se je odpravil na turnejo in je prirejal letalske mitinge v Zadru, Splitu, Cetinju, Lj. (16. jun. 1912), Zgbu, Bgdu, Sarajevu, Mostarju in še po drugih krajih ter sosednjih državah. 12. in 13. mar. 1913 je opravil v štirih etapah prvenstveni polet od Lida pri Benetkah do Rima. V tem letu je nastopal od San Marina do Neaplja. Z novim Etrichovim letalom je nastopil na mitingu v Aspernu, 16. avg. 1913 pa je v Zgbu izvedel svoj že stoti javni nastop. Še pred prvo svet. vojno je nastopil v Aspernu z Lohnerjevim letalom, nato pa je že v vojaški uniformi preletel iz Sečovelj v Trst. Kmalu nato je dezertiral in poslej živel v It. Med vojno je deloval kot preskusni pilot, nato je bil inštruktor letenja v hidroplanski bazi v Portorožu, kjer je bil med drugo svet. vojno upravnik letališča. Nekaj let po vojni je bil še vedno aktiven, upokojitev pa je dočakal pri Alitalia v Reggio Calabria. V vsem it. obdobju pa ni več dosegel toliko kot v pionirskih letih letalstva 1911-14, v katerih si je V. pridobil 12 zlatih medalj, 3 pokale, 3 plakete, 3 posebna odlikovanja, vrsto denarnih nagrad in spominsko ploščo v San Marinu. Vendar njegovega prehoda v It. ne kaže obravnavati tako strogo, kot so to čutili njegovi sodobniki: ko bi imel enakovredne možnosti za letenje na Slov., bi se najverjetneje nikoli ne odpravil trajno na tuje.

Prim.: O V-jevi letalski dejavnosti v l. 1911-14 je veliko pisalo vse slov. časopisje, največ pa E; letenje v Lj. je opisal SN 17. jun. 1912; glej tudi S. Sitar, Začetki letenja v Lj., Kron 1988, št. 1-2, 22-23; o letenju v drugih isl. krajih: L. Kirrić, Počeci zrakoplovstva u Hrvatskoj, Zgb 1960; celovitejši prikazi V-jevega življenja in letalstva: S. Sitar, Začetki letalstva v Trstu, Življenje in tehnika 1982, št. 11; Isti, I. V., Naša obramba 1984, št. 3; Isti, Letalstvo in Slovenci 1, Lj. 1985, 223-35, 394-96 idr. s sl. na str. 395.

SAS

VIDMAR Jože, duhovnik, r. 25. avg. 1909 na Otlici nad Ajdovščino, u. 18. nov. 1967 na Opčinah pri Trstu. Osn. š. je opravil v domačem kraju, nižjo gimn. pri salezijancih v Veržeju,

višje študije pa v raznih krajih, ker se je zaradi vojne moral seliti. 29. jun. 1946 je bil posvečen v Montecortone pri Padovi. Prvih deset let je misijonaril, kamor so ga klicali. Po značaju je bil vesele narave, zadovoljen in vedno več v raznih okoliščinah. To mu je odpiralo srca. Misijonaril je od Trsta do Celovca, po zah. Evropi, v Kanalski dolini in Slov. Benečiji. 1958 je sprejel kaplansko mesto v Barkovljah pri Trstu, po letu dni pa je bil premeščen na Opčine, kjer je ostal do smrti. Duhovne vaje, skupna romanja, romanje v Fatimo in Lurd so ostala ljudem v spominu. Imel je dar besede, s katero je napravil veliko dobrega. Pokopali so ga v domači vasi Otlici.

Prim.: KatG 23. nov. 1967 s sl.; šematizmi.

Šah

VIDMAR Maja, pesnica, r. 28. jun. 1961 v Lj. Oče Cvetko (gl. čl.), mati Milena Kavčič, sodnij. uradnica pri Temeljnem sodišču v Novi Gor. Tu je V. preživela svoje otroštvo, obiskovala osn. š. (1968-76) ter gimn. (1976-80), nato pa je študirala na Filoz. fak v Lj. slov. in primerjalno književnost, a študija ni dokončala. Medtem se je poročila z dramskim igralcem Iztokom Jerebom (gl. čl.) ter si uredila življenje v Črnučah pri Lj. Bila je tudi sodelavka RTV Lj., od 1987 pa je svobodna umetnica ter članica DSP. - Že v gimn. je zbudila pozornost s svojo liriko, ki jo je najprej objavljala v dij. glasilih, pojavila se je v izboru slov. srednješol. lirike Pokušina (1978), kmalu pa tudi v PrimSreč in drugih revijah (Mladina, Sdb, Dial, Problemi, NR). Veliko pozornost je zbudila njena pesniška zbirka *Razdalje telesa* (Lj. 1984), ki je prežeta z močno erotično in senzualno izpovedjo. 1988 (ko izdala svoji pesniški zbirki tudi dve drugi novogor. pesnici Vida Mokrin in Vita Žerjal) dobimo njeno drugo zbirko *Način vezave* (Mlad. knjiga), naslednje leto pa *Ihta smeri* (Emonica). V njenih pesmih prevladuje poleg erotike bivanjska tematika, lirski subjekt si ustvarja svobodno razmerje do narave in sveta, oboje pa doživlja včasih povsem kozmično. Prevladujejo modernistični oblikovalni postopki.

Prim.: Osební podatki; kritike ob posameznih zbirkah (prim. SBibl.); V. Žerjal, Erotika in ekistenza v poeziji M. Vidmar, JiS 1987/88, 154; M. Mercina, Novejša novogoriška lirika. Ob pesniških zbirkah Vide Mokrin in Maje Vidmar, PrimSreč 1989, 196; M. Košir, Živeti v poezijo, LDk 5. jan. 1985 s sl.; V. Cuder, Beseda je slast

in tudi muka, PrimN 18. jan. 1985; A. Blatnik, Beseda o telesu in prek njega, LDk 18. jan. 1985; M. Pušavec, Skozi razdalje telesa, Delo 21. mar. 1985 (KL); T. Kermauner, Poezija slov. zahoda, I. del, Mrb. 1990, 218-27.

Jan

VIDMAR Marlján, generalmajor, načelnik štaba lj. korpusa, r. 21. jun. 1936 v Idriji. Oče Franc, delavec, mati Frančiška Kogej, gospodinja. Osn. š. v Idriji, v Lj. je dokončal sred. tehn. š. - rudarski odsek. Nato je nadaljeval šolanje na vojaških šolah, dokončal je Vojaško akad. v Bgdu, Inženirsko akad. »Kujbišev« v Moskvi ter šolo ljudske obrambe in šolo splošne ljudske obrambe v Bgdu. Služboval je v Titogradu, Karlovcu, Obrenovcu, Bgdu, Postojni in Lj. Opravljal je dolžnosti komandirja osnovnih enot, bil načelnik štaba polka, referent in pomočnik načelnika Uprave inž. enot v Generalštabu JLA, načelnik Uprave vojaškega okrožja, načelnik odseka v poveljstvu lj. armadnega območja, načelnik štaba divizije v Postojni, načelnik Republ. štaba teritorialne obrambe Sje. Ko je bilo ukinjeno lj. armadno območje, je postal načelnik štaba lj. korpusa v okviru 5. armadnega območja v Zgbu. Generalmajor je postal 1989.

Prim.: Osební podatki v pismu z dne 12. okt. 1990.

Bevk

VIDMAR Matjaž, elektrotehnik, r. 16. febr. 1959 v Ajdovščini, živi v Novi Gor. Oče Ivo, diplomiran inž. elektrotehnike, mati Darija Vodopivec, učiteljica. Osn. š. v Novi Gor., gimn. prav tam. Elektrotehniko študiral na lj. U (diploma 1980). Po diplomi se je vpisal na podiplomski študij, magistriral 1983 na lj. U z delom *Numerična obravnava vijačnih anten*. 1986 je bil imenovan za asistenta na lj. Fak. za elektrotehniko. V osn. š., gimn. in U se je udeleževal republ. in zveznih tekmovanj v matem. in fiziki ter bil večkratni republ. in drž. prvak v znanju matem. in fiz. 1980 je prejel Prešernovo nagrado za študente za študij. delo *Postaja za sprejem podatkov z vremenskih satelitov*. Jun. 1984 se je udeležil 28. jsle konference ETAN v Splitu s strok. delom *Numerična obravnava vijačnih anten*. V šol. l. 1988/89 mu je bila odobrena Fulbrightova štipendija za nadaljevanje študija na U of Colorado, Boulder, v programu študija za doktorat. Na U v Boulderju je eno leto študiral predmete s področja elektrotehnike in vesoljske tehnike (aerospace). Poleg študija je delal pri svet. znanem National Institute of

Standards and Technology, Time and Frequency Division, pri razvoju sprejemnikov za prenos točnega časa s pomočjo navigacijskih satelitov in natančnejšo sinhronizacijo avtomatskih ur preko satelita. Njegov glavni doprinos je nova vrsta anten in sprejemnik, ki meri pogrešek zaradi ionosfere, tako da se skupna točnost meritve izboljša desetkratno. - Prvi na svetu je izdelal zasebni sistem za prenos in obdelavo slik z vremenskih satelitov; prvi v Jslj je razvil naprave za spremljanje TV programov prek sovjetskih satelitov, naredil pretvornik za evrop. satelit; kot prvi radioamater v Jslj je vzpostavil mednar. zveze na visokih frekvencah (do 5,7 Ghz), skonstruiral je prvo amatersko računalniško daljinsko vodeno radij. postajo v Evropi in napravo za digitalno procesiranje signalov. Med študijem v ZDA je v prostem času kot sokonstruktor 4 radioamaterskih satelitov, ki jih je v začetku 1990 ponesla v vesolje evrop. raketa Ariane iz franc. Gvajane, razvijal opremo za satelite organizacije AMSAT-NA. Razvil je visokofrekvenčne oddajnike z zelo visokim izkoristkom pretvorka enosmerne v visokofrekvenčno energijo: 84 % v VHF področju in 74 % v UHF področju. Svoje delo je nov. 1988 predstavil na simpoziju AMSAT-NA v Atlanti (ZDA), kjer mu je AMSAT-NA izrekel uradno priznanje. V letih 1987, 1988 in 1989 se je udeležil mednar. konference AMSAT-UKY VosSAT COUOQVIM pri U of Sney, Guilford (Anglija). Po vrnitvi iz ZDA predava na U v Lj., Fak. za elekt. Poleti 1988 je razvijal hardver za amatersko računalniško omrežje v Sji. Razvil je mikrovalovne sprejemnike in oddajnike ter ustrezne modele. Novorazvita oprema omogoča delovanje omrežja s hitrostjo 38400 bitov v sekundi, kar pomeni znatno izboljšavo glede na komercialno razpoložljivo opremo, ki običajno dela s 1200 biti v sekundi. Omenjena oprema pomeni novost tudi v svet. merilu, kjer podobna omrežja delajo s hitrostmi do vključno 9600 bitov v sekundi. - 1990 je doktoriral na lj. U s področja zanesljivega posredovanja točnega časa, kar predstavlja prvo znanst. obravnavo tovrstne problematike v Jslj. Sodeluje v projektni skupini za dograditev sistema »packet radio«, ki zmore tipkano stran informacije iz katerega koli dela države prenesti na terminal že v nekaj sekundah.

Prim.: Igor Mušič, PrimN 23. jan. 1990.

Mat.

VIDMAR Nande, slikar, r. 17. avg. 1899 na Proseku pri Trstu, u. 16. jun. 1981 v Lj. Oče Ferdinand, zaposlen na železnici kot odpravnik vlakov, mati Helena Benčina, gospodinja. Bil je prvi od sedmih otrok (še štirje bratje in dve sestre). Osn. š. je obiskoval na Brezovici, niž. gimn. v Lj., med leti 1913-17 učiteljske v Lj. (maturiral 1919). 1917 je služil v avstr. vojski in imel prvi resnejši stik s slikarsko umetnostjo, ko je slučajno obiskal Dunaj. Okt. 1920 je bil na Koroškem, učil na šoli pri Sv. Rupertu (danes Breze pri Laškem). 1923 se je vpisal na likovno akad. v Zgbu, 1928 bil upravitelj osn. š. pri Sv. Lenartu (danes Vrh nad Laškim), 1933 je nadaljeval študij skupaj z bratom Dragom (gl. čl.) na VPS v Zgbu. 1934 se je zaposlil kot učitelj risanja in deških ročnih del na mešč. š. v Tržiču na Gorenjskem. 1937 je študijsko obiskal Pariz. Po kapitulaciji jsl. vojske je odšel v Lj. in se vključil v OF. 25. febr. 1942 so ga It. aretirali skupaj z ostalimi člani družine in internirali v taboriščih Ciginj, Gonars, Renicci. Po kapitulaciji It. je odšel v part., najprej v 12. brigado in nato k štabu 15. div., kjer je delal na propagandnem odseku. Za nekaj časa je odšel na bazo 13/23 nad Kolpo, nato poučeval risanje na part. gimn. v Črnomlju. Delal je pri Fotosekciji propag. komisije pri IO OF. Apr. 1945 je odšel iz Bele krajine preko Gorskega Kotarja v Trst in nato v Lj. 1946 se je zaposlil kot prof. risanja na II. drž. gimn. v Lj. Upokojen je bil 1954. - Njegova prva dela, razstavljen 1920 v Mrbu, so še realistično-impresionistična, a že na prvi samostojni razst. 1921 v Mrbu (skupaj s F. Stiplovškom) je čutili vpliv O. Kokoschke in ekspresionistične avantgarde, ki postopoma pripelje V. sredi dvajsetih let v bolj umirjeno novo stvarnost. V naslednjem desetletju se je preko socialnokritičnih iskanj preusmeril v socialni realizem, ki ga spremlja do prvih povojnih let. Od začetka pa do srede petdesetih let je ustvaril zelo obsežen opus, predvsem slike, ki jih označujemo z izrazom barvni realizem. Prvič se po kratkem ekspresionističnem obdobju v začetku dvajsetih let sooča s problemom čiste, intenzivne barve in njenimi učinki. Počasi se odpove bogatim barvnim harmonijam in preide v novi realizem. »V svojem novem realizmu, ki ga je označil kot delno senzacijo in ekspresijo form, slikar gradi novo barvno sintakso na osnovi kontrastov med

monokromnim barvnim nosilcem (črna, rjava, siva) in intenzivnimi barvnimi poudarki (tudi zlata barva), ki jim odmerja zelo skop prostor. Sicer pa se v nasprotju s poprejšnjim barvnim realizmom odloča za hladne barve» (Iztok Durjava, Nande Vidmar, str. 53). - V. je ustvarjal predvsem v olju, akvarelu, tušu, kredii, temperi, pastelu, gvašu, risbi in mešanih tehnikah. Kot grafik je izdelal več lesorezov in linorezov zlasti s part. tematiko. Ilustriral je naslednje knjige: T. Seliškar, Rudi, 1938; S. Mihelič-Ambrož, Borba za Zdensko vas in N. Košir, S topovi in havbicami, 1944; D. Savnik-San, Lavrica, 1944. Bil je član umetniških združenj: Klub Ivan Grohar, Klub mladih, Slovenski lik, Udruženje prijatelja umetnosti Cvijeta Zuzorić in DSLU ter od 1928 dopisni član umetn. društva Hagen na Dunaju. Samostojno je razstavljal v Mrbu 1921, Lj. 1928, 1936, 1938, 1942, 1970, v Zgbu 1935, Tržiču 1971, Murski Soboti 1980. 1989 je bila v Galeriji revolucije v Lj. retrospektivna razstava s celovitim pregledom in monografsko knjižno predstavitev V-jeve ustvarjalne poti. Skupinsko je razstavljal še v Bgdu, na Reki, v Splitu, Sarajevu, Pragi, Berlinu, Dunaju, Novem Sadu, Londonu, Amsterdamu, Bruslju, Košicah, Zgbu, Trstu, Gor., Moskvi, Veroni, Idriji, Ajdovščini, Bukarešti, Minsku, Gradišču ob Soči, Gradcu. Prejel je naslednje nagrade in priznanja: medalja za hrabrost in red zasluge za narod (po 1945), prva nagrada za sliko na temo socialist. izgradnje Glav. odb. Zveze sindikatov Sje (1947), red zaslug za narod z zlato zvezdo (1975), Prešernova nagrada za leto 1977 (1978).

Prim.: SBL IV, 459-60 in tam navedena liter.; M. Jevnikar, Nande in Drago Vidmar, KolGMD 1983, 133; Iztok Durjava, Nande Vidmar, Mestni muzej in Part. knjiga, Lj. 1989 - Borci umetniki, in tam navedena liter.; Knjiga 89, št. 9-10, 402; Iztok Durjava, Drago Vidmar, Part. knjiga, Lj. 1990 - Borci umetniki, in tam navedena liter.

2-1

VIDOVIĆ Ada, slavistka, glej **MUHA Ada**

VIDRIH (VITRI) Rudolf, polit. delavec, r. 7. jul. 1899 v Trstu (Sv. Jakob), u. tam 24. okt. 1982. Oče Josip, težak, mati Ivana Hlača. Obiskoval je osn. in mešč. šolo CMD pri Sv. Jakobu, nato zasebno trgov. dvorazr. šolo. Zaposlil se je 1921 kot ured. pri trž. dnevniku E in delal tam do ukinitve lista 1928. Leta 1929 so ga aretirali v

Ardenzi pri Livornu, kjer se je hotel prepričati, da živi tam pod varstvom it. oblasti poznejši vodja ustašev A. Pavelić (L. Cermelj) in ga hotel fotografirati (Sardoč). Konfinirali so ga avg. 1929 na otok Favignana v Egadskem otočju, kjer je ostal do avg. 1934. Po vrnitvi v Trst je bil kmalu aretiran v Bovcu in nekaj dni zaprt v Tolminu. Moral se je vrniti domov, kjer so mu na kvesturi »odsvetovali« obiske obmejnih krajev. Ker v Trstu ni mogel dobiti zaposlitve, se je sept. istega leta izselil v Lj. in se zaposlil v Manjšinskem inštitutu, ki sta ga vodila L. Cermelj in Vinko Zorman. Z njima je sodeloval pri zbiranju gradiva za Čermeljevo knjigo *Life and Death Struggle of a National Minority*. V Lj. se je V. povezal tudi z drugimi emigranti, bil tajn. in odb. Delavskega prosv. in podpornega društva Tabor. Ob it. okupaciji Lj. so ga aretirali. Njegovo ime je bilo na seznamu 86 emigrantov v spomenici, ki so jo Nemci dobili v roke ob zavzetju Bgda. Konfinirali so ga na otok San Domino di Tremi. Po kapitulaciji It. se je prve dni okt. 1943 s skupino anglo-ameriških padalcev odpeljal v Termoli (Foggia), kjer jim je bil za tolmača. Prve dni nov. so mu dali angl. uniformo, orožje ter na svili tiskan zemljevid, da je z manjšim oddelkom padalcev odplul proti Malemu Lošinju. Tam so jih partizani sprva nezaupljivo sprejeli in jih nato namestili v vili brodarja Cosulich. Dva oficirja so odpeljali na sestanek v Titov glavni stan na Velebitu. 13. nov. so Nemci napadli Mali Lošinj in V. se je z Angleži skušal rešiti z barko, ki pa so jo Nemci bombardirali in zajeli. Bil je ranjen v ramo in nogo in so ga odpeljali v bolnišnico v Pulj, potem v nem. lazaret, v zasilno bolnišnico v Lovranu, potem z vlakom RK v Verono, Gradaro, dec. 1943 pa v Nemčijo, kjer je bil do konca vojne v raznih taboriščih (Pfalingsbest). Dogodke na Malem Lošinju je angl. oficir opisal v knjigi. Po koncu vojne se je V. vrnil v Lj., nato v Trst, kjer je delal kot uradnik in korespondent za angl. v trgovskem podjetju.

Prim.: Župn. arhiv Sv. Antona Novega v Trstu; Pisno pričevanje R. Vidriha; bp, Umrl je R. Vidrih, PDK 31. okt. 1982 s sl.; L. Cermelj, Spomini na moja trž. leta, 156; Isti, Med prvim in drugim tržaškim procesom, 34, 54, 71; Isti, Slovenci in Hrvatje pod Italijo, 283; Sardoč, 76-78, 259-260.

ldt

VIDRIH Verena, por. **PERKO**, arheologinja, r. 13. nov. 1952 v Čehovinih, živi v Lj. Oče Jože, delavec, mati Ivanka Bizjak, gospodinja. Osemletko je obiskovala v Spodnji Branici in v Štanjelu, gimn. v Postojni. Študij arheologije na Filoz. fak. v Lj. je končala z diplomo iz provincialne arheologije in zgodnjega sred. veka (1978). Od 1975 do 1982 je s presledki poučevala zgod. in likovno vzgojo na gimn. v Kamniku, delala v Mestnem muzeju v Lj. in na Odd. za arheologijo na Filoz. fak. lj. U, kjer je od 1991 raziskovalka in vodi proseminar za provincialno rimsko arheologijo. V arheologiji se, sicer večsmerna intelektualka, posveča pretežno antični keramiki. Iz te teme je tudi magistrirala (1991, *Studij keramike kot doprinos k ekonomsko historični podobi Hrušice*), pa tudi sodelovala na kongresih Mednar. društva za proučevanje rimske keramike (RCRF), 1988 v Plevnu (Terra sigillata chiara auf die einheimischen Keramikformen in Emona, Acta RCRF), 1990 pa v Pavii (La ceramica tardoantica di Hrušica-Ad Pirum, Acta RCRF). V. je članica RCRF in it-avstr. slov. skupine za raziskovanje antične keramike s sedežem v Bologni. Izkopavala je v Lj. (rimska Emona), na lj. Barju, v Stični, na Hvaru in v Ogleju (prim. študijo o afriški sigillati v *Scavi di Aquileia I*, Roma 1991, 119-38, in *Afriška sigillata v Emoni*, ArhV 42/1991). S prispevki o arheologiji (recenzije, ocene, poročila, didaktika), likovni umetnosti in književnosti se oglašava v PrimN, PrimSreč, Delu in v Gei. Pisala je o človeških stiskah, tudi iz lastne izkušnje (Družina od 1981 dalje), z zabavljivimi bodicami iz okolja, ki ga najbolje pozna in doživlja, pa prav pogosto v Kamniškem občanu (od 1982 dalje). V slednjih dveh pod različnimi psevdonimi. Za pesniški cikel *Potovanje na Kras* (Mladika 1983, št. 7, str. 86) je 1982 prejela nagrado Mladike.

Prim.: Osební podatki; časopisna poročila o delu.

Svd.

VIHER Danilo, pedagog, pesnik, r. 4. jan. 1912 v Bovcu, u. 21. avg. 1971 na Jesenicah, pokop. v Lj. Oče Martin, sodnijski uradnik, mati Marija Karbič. Osn. š. v Bovcu, 1924 pa je družina pobegnila pred faš. v Mrb., kjer je obiskoval nižjo klas. gimn. (1924-28), nato učiteljišče, kjer je 1933 maturiral z odliko. Tedaj je pričel objavljati pesmi, črtice in epigrame, ki so med

drugim izšle v maturant. almanahu *Mladi utripi* (Mrb. 1933), bil je preds. društva Mariborski učiteljski naraščaj in mlad. delavskega društva Nanos, sodeloval pri društvu Svoboda. Po maturi je ostal brez službe, zato je študiral v Zgbu pedagoško-filoz. skupino predmetov in jsl. književnost (1933-37) ter kmalu po diplomi doktoriral (1939) s tezo *Problem pedagoške fundacije kulturnoga stvaranja*, ki je bila objavljena v Zgbu 1939. Tedaj se je zaposlil kot učitelj pripravnik na mešč. š. na Jesenicah. Kmalu po okupaciji so ga Nemci zaprli v Begunjah, nato pa premestili v Spittal ob Dravi. Ker je V-jeva žena ostala na Jesenicah, je prihajal k njej na obiske in se vključil v OF (od sept. 1941), bil komandant in politkomisar spittalskega (zahodnokor.) sektorja ter bil podrejen III. alpski coni IX. korpusa. Po koncu vojne je vodil štab za repatriacijo vojnih ujetnikov na Jesenicah. 1946 se je preselil v ženini rojstni Split, kjer je postal tako kot ona prof. na Višji pedagog. š., sodeloval pri pedagog. centru, pedagog. društvu, svetu za prosv. in kult., ljudski tehniki, zavodu za napredek osnovnošol. izobraževanja, postal predstojnik katedre za pedagog. vede in bil vsestransko vidna osebnost javnega življenja. V Splitu je ustanovil tudi Šolo za družinsko vzgojo, ki jo je vodil in v njej predaval vrsto let. Delal je tudi v jsl. zavodu za šol. in prosv. vprašanja v Bgdu, v skupnosti pedagog. akademij SR Hrvatske. Prejel je vrsto priznanj in odlikovanj. Umrl je v jeseniški bolnišnici po prometni nesreči v Vrbi na Gorenj. - Aktivno je sodeloval na številnih kongresih in znanstvenih srečanjih, bil stalni sodelavec strok. revij, v katerih je objavil nad 70 člankov: Pedagoški rad (Zgb 1952, 1954, 1956), Školske novine (Zgb 1952-60), Školski vjesnik (Split 1952-67), Predškolsko di-jete (Zgb 1953), Savremena škola (Bgd 1955, 1957), Sodobna pedagogika (Lj. 1956, 1958, 1967), Mladi svet (1958), Hortikultura (Split 1969). Poleg disertacije je samostojno objavil strok. knjige: *Naš put k djeci* (Split 1956); *Oko sedme godine života* (Zgb 1956); bil je soavtor zbornikov *Opća pedagogija* (Zgb 1956), pa tudi zbornikov, ki so izšli v Splitu: *Pedagoške analize* (1961), *Gno-seološki elementi pedagoške svijesti* (1962), *Nastavno odgajalaštvo* (1962), *Problem didaktološke spoznaje* (1965), *O 20-godišnjici Pedagoške akademije u Splitu* (1965), *Tehniško stvaralaštvo kao pedagoški problem* (1971). Za študente je izdal

tudi dvoje skript. - Vse življenje je ostal zvest tudi leposlovnemu ustvarjanju in v samozaložbi je izdal pet pesniških zbirk, ki so vse izšle v Splitu: *Cesta življenja* (1965), *Ceste svobode* (1965), *Razdane tišine* (1966), *Atlantida* (1967), *Slutnje* (1968). V pesmih, ki jih je pisal v slov., se vprašuje o smislu življenja, o vrednotah in idealih, upa v pravičnejši svet in v odpravo krivic. Ponekod najdemo tudi duhovite bodice na družbene napake.

Prim.: Članki v dnevnem časopisju ob smrti; SBL IV, 463-64; R. Lešnik, Dial 1968, 414-19; Isti, Nagrada pedagogu dr. Viherju, Prosvetni delavec 18. dec. 1970; F. Jakelić, Dr. D. Viher, Pedagoški rad (Zgb) 1971, 358-60 s sl.; J. Demarin, O življenju in delu prof. dr. D. Viherja, SodP 1972, 94-96 s sl.; Isti, V spomin dr. D. Viherju, Dial 1972, št. 5, 328-30; F. Bizjak, Spominu dr. D. Viherja, Sreč 1972, št. 35/37, str. 57-59.

Jan

VILER Elda, pevka zabavne glasbe, r. 17. dec. 1944 v Koštaboni, živi v Lj. Oče Karel, mati Ana Baruca. Na radijski oddaji Pokaži, kaj znaš v Kopru (1961) je prvič vzbudila javno pozornost. Tri leta kasneje je nastopila na festivalu slov. popevke (1964; Sepetova skladba *S teboj*). Potlej se je vidno uveljavljala v slov. in jsl. zabavni glasbi zlasti zaradi specifičnega glasu in stilne interpretacije. Nastopala je na vrsti festivalov slov. popevke (1966, 1967, 1968, 1969, 1971, 1972). Leta 1967 je na festivalu slov. popevke tudi zmagala (Sepetova skladba *Vzameš me v roke*), isto leto je zmagala tudi na festivalu jsl. popevke v Opatiji (Robežnikova *Na deževen dan*). Gostovala je v mnogih evrop. državah, med drugim je pela tudi na popevkarskem festivalu v Sopotu (Poljska). Posnela je več gramofonskih plošč za jsl. in nemške družbe ter tudi za češki Supraphon. Številni so tudi njeni TV nastopi. Poleg popevke in šansona je gojila tudi jazz.

Prim.: Osební podatki; Leksikon jugoslovenske muzike 2, Zgb 1984, 504.

B. Mar.

VILFAN Draško (Karel), zdravnik, ginekolog, r. 4. febr. 1914 v Trstu, živi v Lj. Oče Josip, politik, mati Marija Savnik. Osn. š. v Kranju (1920-24), gimn. v Kranju in Lj., kjer je maturiral 1932. Vpisal se je na Medic. fak. na Dunaju, kjer je 10. febr. 1939 promoviral. Vmes je eno leto hospitaliral na patološko-anatomske inštitu-

tu pri prof. K. Strenbergu. Specializiral je ginekologijo v Bgdu (1940-44). Med 1944-45 je bil v NOV. Po vojni je bil v jsl. zveznem ministrstvu za zdravstvo šef odd. za poliklinično službo, nato njegov predstavnik pri jsl. misiji UNRRA v Bgdu in pri drž. Zavodu za socialno zavarovanje. Apr. 1946 se je zaposlil v Lj. na kliniki za porodništvo in ginekologijo. 26. sept. 1946 je opravil spec. izpit. 1947 je postal asistent, 1956 docent, 1972 izredni in 1977 redni prof. Leta 1971 je obranil doktorat znanosti z naslovom *Objektivizacija in kvantifikacija zdravstvenega dela (s pomočjo računalnika)*. Od 1973 je bil dir. klinike za ginekologijo in porodništvo, od 1. jan. 1980 je upokojen. - Predaval je tudi na š. za medic. sestre, babice in fizioterapevte. Bil je štipendist UNICEF, 1949 se je udeležil trimesečnega tečaja za socialno pediatrijo v Liverpoolu, 1950 je bil na obisku pri sorodnih ustanovah v Londonu in Švici. - Raziskoval je vpliv prehrane na nosečnost, porod in novorojenčka, še posebej pa se je ukvarjal z eklampsijo. Organiziral je dispanzer za zdravstveno varstvo žena. Sodeloval je pri konstrukcijah aparata za vakuumsko aspiracijo in vibracijskega dilatatorja. Še posebej se je ukvarjal s fiziologijo in patologijo generativne funkcije žene ter socialno ginekologijo. Njegovo sodelovanje pri organizaciji zdravstva in zdravstvenega varstva je dalo svoj pečat slov. zdravstvu. - Od 1950-55 je bil dopisni član ginekološke sekcije Excerpta Medica v Amsterdamu. - V mladih letih se je aktivno ukvarjal s športom. 1929 je postal državni prvak in rekorder v plavanju na 100 m kravl in 100 m hrbtno. Prvak in rekorder v teh dveh disciplinah je ostal do 1937. Kasneje se je ukvarjal s planinstvom bolj kot samohodec. Sodeloval je na olimpiadi v Berlinu (1936). - Številne so V-ove objave. Napisal je skripta *Vodstvo nepravilnega poroda* (Lj. 1954, cikl.), sodeloval kot soavtor pri učbenikih *Ginekologija* (Lj. 1961) in *Porodiljstvo* (Zgb-Bgd 1966). Razprave, članke in ocene je objavljial v ZstV, BabV, NRazgl, SPor, Narodno zdravlje, Pro Medico, Medicinski razgledi itd. Objavil je šest letnih poročil ginekološke hospitalne službe v Sji (1960-65) in več elaboratov o zdravstveni službi.

Prim.: SBL IV, 464-65 in tam navedena liter.; Ldk 5. avg. 1981.

A. Pr.

VILFAN (WILFAN) Jela (Gabrijela), kostumografka in dekoraterka, r. 27. dec. 1906 v Trstu, živi v Lj. Oče politik Josip ml. (sestra Draška in Joža, gl. čl.), mati Marija Šavnik. Osn. š. v Trstu, nato se je preselila k starim staršem v Kranj. 1918 se je vrnila v Trst, po 1. razr. gimn. prišla v Lj. in 1921 končala 3-razr. mešč. š. 1920 je zaradi zdravstvenih razlogov prekinila redno šolanje, se po operaciji preselila na Dunaj in se učila tujih jezikov. Med 1925-28 je študirala na žen. akademiji ter šoli za prosto in uporabno umetnost, delala nekaj mesecev kot vajenka v ateljeju za zlate in srebrne predmete Eilfriede Berbalk; 1934 je diplomirala na dunajski visoki šoli za umetnostno obrt (odd. za kovinska dela prof. E. Mayerja in strok. razred za arhitekturo prof. dr. J. Hoffmana). Obiskovala je tudi strok. tečaje za zgod. kostuma na Dunaju (prof. Alfred Roller) in za osnutke gledal. kostumov v Berlinu (prof. H. Poirepp) in tečaj za izdelovanje tkaninskih vzorcev v modnem zavodu v Berlinu (Matija May). Ves čas študija na Dunaju in v Berlinu je delala tudi po naročilu vzorce za tekstil, za predmete iz kovine, usnja in lesa, igrače, nakit, zaponke, plakate in izložbena okna za delavnice in tovarne. Študij je še izpopolnjevala s potovanji po It., Franciji, Švici, Švedski in drugod. - Svoje izdelke je uspešno razstavljala najprej v tujini, nato doma. Preživljala se je kot svobodni umetnik, mdr. je poučevala risanje (E. Pavlin, D. Knez, D. Počkaj idr.). Od okt. 1942 do febr. 1946 je bila kostumografka SNG v Lj. in pripravila 43 predstav. Od 1947 je delala v SNG v Mrbu, tako v D kot v O, 1955 je odšla na Reko (v gled. Ivan Zajec) in tam ostala do upokojitve. Zasnovovala je kostumografije za drame različnih dob, slogov in avtorjev. Od teh velja omeniti kostumografije za: Kleist, Razbiti vrč; Ibsen, Normanski junaki; Pregelj, Azazel idr., za balete in opere: Šeherezada, Slovanski plesi, Traviata, Manon, Madame Butterfly, Rusalka, Labodje jezero, Peer Gynt idr. Za svoje stvaritve je prejela številne nagrade in priznanja. - V-ova sodi med prve slov. umetnice, ki so se uveljavile na mnogovrstnih in samostojno usmerjenih dejavnostih. Raznovrstne tehnike in okusne knjižne opreme zahtevajo posebno pozornost in željo po ovrednotenju.

Prim.: SBL IV, 466; SGL III, 772-73; Umetniški zbornik I, 262-63.

VILFAN (WILFAN) Josip, pravnik, politik, r. 30. avg. 1878 v Trstu, u. 8. mar. 1955 v Bgdu, pokopan v Lj. Oče Josip, pristaniški inž. (gl. čl.), mati Gabrijela Jugovic. Osn. š. in prva dva razr. gimn. v Trstu; ker je bil oče službeno predstavljen v Dubrovnik, je tu šolanje nadaljeval in maturiral 1896. Na dunajski U je študiral pravo in 1901 promoviral; nato je bil v Trstu pri dežel. sodišču enoletni brezplačni praktikant. S prakso je nadaljeval v Pulju v pisarni dr. Matka Laginje, odvetnika in polit. delavca med Hrvati v Istri (1902-04). Zgodaj jeseni 1904 se je vrnil v Trst in bil do konca 1908 praktikant v pisarnah dr. Pretnerja in dr. Fillinicha. Nato je postal samostojen odvetnik in bil v trž. odvetniško zbornico vpisan do leta 1930. - V-ov prihod v Trst po končanem šolanju je povezan s pričetkom njegovega javnega delovanja, kar je seveda posledica dozorevanja, ki se je pričelo v družinskem krogu (narodna zavednost staršev, družinski stiki z uglednimi trž. Slov. - dr. S. Pertot, Fr. Cegnar, 10-letni V. je član Sokola) in nadaljevalo v letih študija (prebiranje Montesquieja, Lessinga, rimskih in franc. klasikov, zahajanje v kroge socialistov na Dunaju itn.). Med 1901-02 je bil v Trstu blagajnik Ruskega krožka in tedaj je obnovil svoje članstvo v Sokolu, pravi vstop v polit. življenje pa je V-ova izvolitev za tajnika polit. društva Edinost v Trstu (jeseni 1906), potem ko je društvo preživelo krizo in prenovilo svoje vodstvo. V-ova intenzivna polit. dejavnost traja poslej celih trideset let. Ena prvih V-ovih akcij je bilo sodelovanje pri parlamentarnih volitvah 1907 (splošna volilna pravica), objavil je tudi prve publicistične prispevke v E (1908, št. 120, 124) v podporo boja trž. Slov. zoper it. iredento; pričenjajo se tudi njegovi govorniški nastopi. V. se tedaj zavzema za uveljavljanje slov. naroda na Trž. na podlagi enakopravnosti in brez »osvajalnih namer... na podlagi obstoječih zakonov« (JKol 1980, 177). 1910 je postal preds. društva Edinost in z manjšimi prekinitvami ostal na tem mestu do njegove ukinitve (19. sept. 1928). V tej funkciji je V. aktivno posegel v dogajanja okoli drž. ljudskega štetja v Trstu in okolici (31. dec. 1910); zaradi očitnih potvorb je društvo doseglo revizijo štetja (1911), ki je prvotno ugotovljeno število slov. govorečih (37.063) povečalo za 19.853 (56.916). V svojih nastopih je V. zagovarjal načelo enakopravnosti do vseh partnerjev polit. boja. Trst mora postati primer

sožitja narodov, ker »jemati Lahom Trst se mi je zdelo šovinizem, proti kateremu sem vedno nastopal«, vendar morajo Slov. težiti, »da dobimo v roke vso našo narodno posest« (JKol 1980, 179). V okvir polit. boja Edinosti je sodil tudi trž. mestni (deželni) svet, kamor je bil V. dvakrat izvoljen (1909, 1913). Tu se je odlikoval kot govornik v korist slov. narodnopolit. programa (njegovi govori so objavljeni tudi v E, Soči, Pm). - Svet. vojna je prekinila to obliko V-ovih javnih nastopov, pojavili so se novi problemi, zlasti mednarodnopolit. obsega. V. je sodeloval jan. 1915 na sestanku predstavnikov trž. Slov. z it. diplomatom C. Gallijem, ki je v Trstu želel zvedeti o reakciji prim. Slovanov, če It. stopi v vojno na strani antante. Med vojno je postal član Comitato di pubblica assistenza, ki naj bi reševal probleme Trsta, če bi bilo mesto zapleteno v neposredno vojevanje; kasneje imenovani vladni komisar ni dopuščal odborovega delovanja. V. je ob koncu vojne deloval pri ustanavljanju in bil član Narodnega sveta v Lj. (avg. 1918) ter postal član Krajevnega Narodnega sveta v Trstu (KNS; ust. 11. sept. 1918). Vključil se je v publicistično delovanje zlasti v zvezi z ugiibanji, komu pripade Trst po končani vojni (E 1918, št. 154, 161, 165). Stal je na brezkompromisnem stališču, da sodi mesto k Jsl, it. manjšina pa naj bi svoj status reševala na podlagi medsebojnega sporazuma. To je dalo povod polemikam, tudi na strani slov. socialistov. Vojna je globoko zarezala tudi v V-ovo osebno življenje. 6. sept. 1918 je u. njegova soproga Marija r. Šavnik, zapustila mu je štiri nedorasle otroke: **Joža** (gl. čl.), **Jela** (gl. čl.), **Draško** (gl. čl.) in **Janka** (u. 1924). Prav ob koncu vojne je stopil v trž. Comitato di salute pubblica (Odbor za javni blagor), ki je po odhodu avstr. oblasti prevzel upravo Trsta, potem ko KNS-u ni uspela podobna pobuda. Iz sodelovanja Slov. v it. odb. je prišlo do znane misije predstavnikov Odbora, ki so odšli s torpedovko KNS v Benetke prosit antantne sile za pomoč nemirnemu Trstu. Namesto antante je Trst zasedla it. vojska. - Prihod It. pomeni nastop novega obdobja v V-ovem polit. delovanju, ki traja celo desetletje. V novih razmerah je V. ohranil do sožitja z It. stališča, ki jih je zagovarjal pred vojno, vendar pa je za Slov. zahteval, da jim nova oblast da njihove osnovne pravice ter da se jim prizna »naša kultura«. Ta svoja temeljna načela je V.

razvijal pri delu na domačih tleh, dokler mu je bilo omogočeno legalno delovanje, ter v evropskem prostoru, kamor ga je privedlo delo pri manjšinski problematiki. Ostal je preds. Edinosti tudi potem, ko je društvo (3. avg. 1919) razširilo svoje področje na celo Prim. ter je združevalo nekaj časa tudi katol. strujo (krščanske socialce). V. je tedaj vzdrževal stike z udeleženci mirovne konference, po aneksiji Prim. k It. pa je v zavesti, da s svojimi rojaki vred pripada It., vztrajal na odločnem prepričanju, da je treba gojiti pri Slovanih v Julijski krajini občutek, da pripadajo jsl. narodom. To načelo zrcali V-ovo parlamentarno delovanje v Rimu. Za drž. poslanca je bil izvoljen v dveh zaporednih mandatnih dobah (1921, 1924), in sicer kot predstavnik Jugoslovenske narodne stranke. Že v prvem poslanskem govoru (21. jun. 1921) in v vseh naslednjih ter mnogih interpelacijah se je odločno zavzemal za temeljne pravice slov. in hrv. manjšine v It. Svoj poslanski mandat je V. opravljal v težkem vzdušju, ki je zaradi nastajajočega fašizma (od 1922 že na oblasti) vladalo v it. parlamentu. To se preočito kaže v V-ovi poslanski dejavnosti, ki je bila v 26. legislaturi it. parlamenta (1921-24) obširnejša (čeprav je tedaj it. Slované zastopalo pet poslancev). V celotnem poslanskem delovanju je imel 4 parlamentarne govore, preko 20 interpelacij, predlagal je spremembo volilne zakonodaje in postavil nekaj predlogov; bil je tudi član parlamentarne komisije. Kot poslanec je trikrat obiskal Mussolinija (1922, 1924, 1928). Rezultati njegovega parlamentarnega delovanja pa zaradi značilnih okolišnosti niso bili posebni. Med poslansko dejavnostjo, pa tudi kasneje, ko je moral zapustiti It. (po 1928), je it. oblast budno spremljala V-ovo delovanje. Povezovala ga je tudi z jsl. vlado, ki je V. finančno pomagala. - V. je vzporedno široko razvijal predavateljsko dejavnost in prispeval zlasti za E vrsto člankov (E 1922, št. 52, 174; 1923, št. 1, 3, 6), ki so skušali razčiščevati nejasnosti znotraj slov. tabora na Prim., kazali na manjšinsko problematiko in na razmenja do it. vladne politike zlasti v odnosu do manjšine. Z letom 1923 začenja V-ovo področje zaobjemati evrop. prostor, ko se je udeležil kot član it. skupine v Interparlamentarni uniji (deloval je v njeni komisiji za manjšinska vprašanja) njenega kongresa v Kopenhagnu. V isti funkciji se je udeležil kongresov unije v Ženevi (1926), Parizu

(1927) in Berlinu (1928). Na kongresu v Kopenhagenu so udeleženci sprejeli V-ovo resolucijo o pravicah in obveznostih narodnih manjšin. - V. je v Trstu ustanovil slov. društvo za ligo nacij (1925) in kot delegat društva sodeloval pri mednarodni zvezi teh društev. V-ov memorandum za zasedanje Zveze društev za ligo nacij (Bruselj 1932) *O tisti obliki življenja, ki ji pravimo narod* je bil objavljen po smrti (JKol 1978, 75-77). 1925 je bil sklicatelj prve konference evropskih narodnih manjšin v Zenevi; izvoljen je bil za preds. stalnega delovnega odbora Kongresa evrop. narod. manjšin in vodil pisarno Kongresa na Dunaju do 1928. Ta zveza evropskih manjšin se je sestajala enkrat letno, zadnjič v Stockholmu (skupaj 14 kongresov) 1938; nadaljnje delo so preprečile razmere v tedanji Evropi. Vsa ta mednar. dejavnost je seveda negativno vplivala na V-ovo razmerje do it. oblasti, ki je z letom 1926 postala povsem fašistična. Prvi boleči stik s fašizmom je bil gotovo požig Narodnega doma v Trstu (13. jul. 1920), ki ni uničil samo središča slov. družbenopolit. življenja, ampak tudi V-ov dom in imetje (v Narodnem domu je imel svoje stanovanje); istega dne so mu faš. opustošili odvet. pisarno. 1926 je bil dvakrat aretiran (Rim, Firence) in doživel vrsto šikan. Zaradi pojačanega faš. pritiska je 1928 zadnje leto V-ovega delovanja na Prim. 19. sept. 1928 je bilo prepovedano društvo Edinost, čez nekaj dni se je V. zadnjič sestal z Mussolinijem, kmalu pa je emigriral v Jslo oz. na Dunaj, kjer je poslej živel celo desetletje in se posvetil delu na Kongresih evrop. narodnosti skupaj z dr. E. Besednjakom. V-ovo delovanje je tedaj obsegalo poleg vodenja te ustanove še predavateljsko dejavnost, ko je v mnogih evropskih središčih seznanjal poslušalce z manjšinsko problematiko v It. in drugod v Evropi. Deloval pa je tudi kot teoretični pisec o manjšinskih vprašanjih. V slov. jeziku je tako prva obširnejša razprava *Politika in etnika* (Luč, 2/1928, 5-19), več svojih pogledov pa je objavil v predavanju *Manjšinski kongresi* (Sd 2/1934, 145-51, 200-05), kjer je poudaril postulate kulturne avtonomije kot podlago reševanja manjšinskega problema ter potrebo sklepanja meddrž. konvencij, ki bi platonske zahteve postavile na tla pozitivnega prava. Med objavami v tujih jezikih je omeniti *Les minorités ethniques et la paix en Europe* (Vienne 1929), razprave v dunajski reviji *Nation und Staat* (*Die Organisierung*

der Volksgemeinschaft, 1932, zv. 7; *Die programatische Arbeit der Nationalitätenkongresse*, 1934, zv. 1; *Der europäische Nationalitätenkongress und das Problem des Friedens*, 1936, zv. 8), v drugih tujih revijah (*Der Morgen*, *Südd. Monatshefte*) in v jsl. tisku (Istra, *Politika*, *Obzor*, *Vreme*, *Domovina*, *Danica*, *Vidici*, *Nova doba* itd.). - Zaradi svojih pogledov na manjšinsko problematiko si je V. naprtil kritiko levo usmerjene emigracije iz JK. V-ovo polit. delovanje je z ideoloških pozicij grajala tudi OF (npr. pokraj. plenum OF v Lokah pri Kromberku 14. febr. 1943). - V. se je 1939 z nacističnega Dunaja preselil v Bgd, kjer je poslej živel do smrti. Med 1945-47 je sodeloval pri Ministrstvu za zunanje zadeve (Inštitut za preučevanje mednar. vprašanj) pri zbiranju gradiva, ki naj bi služilo bodoči mirovni konferenci. Sodeloval je pri pisanju knjige *Oko Trsta* (Trst 1945). Zadnjič je kot govornik nastopil ob tržaški krizi 1953 (zbor trž. rojakov v Lj.), zadnja njegova objava je predgovor v knjigi V. Pertota *Trst, mednarodni privredni problem* (Bgd 1954). - Kljub polit. delu pa je bil V. poznan tudi kot pravni strokovnjak. Pisal je strok. članke za trž. Pravni vestnik (1921-28). Zanimala so ga tudi jezikovna vprašanja in obvladal je vrsto svetovnih jezikov. - V. izhaja iz trž. narodnjaškega in edinjaškega kroga. Njegovo polit. delovanje nosi pečat take usmeritve, ki je kljub nalogam in ugotovitvam kasnejših let prenašala v sodobnost neizpremenjene zahteve in metode iz let narodne probuje druge polovice 19. stol. Tudi kasneje ni mogel prisluhniti novim idejnim tokovom in je nastalim problemom vedno skušal najti rešitev v pravnih normah, v njih vestnem izvrševanju. Med drugo svet. vojno je v Bgdu narekoval oz. pisal spomine (objavljeni v JKol 1980, 168-88), deloma je bila objavljena njegova zanimiva korespondenca s sinom Jožo (Dan 1978, št. 77-83, 85-88, 90-91, 93). - V-ov bogati osebni arhiv, last INV v Lj., je deponiran pri Zgod. arhivu v Lj. Po njem se imenuje ulica v Piranu, v Novi Gor. pa ima spomenik (odkrit 1. jul. 1979, delo kiparja N. Nemca). V. je do okt. 1939 pisal svoj priimek v obliki Wilfan, potem pa je nem. W dosledno zamenjal s slov. V.

Prim.: SBL IV, 467-69 in tam navedena liter.; GorLtk 8/1981, 260-61; C. Rinaldi, I deputati del F-VG a Montecitorio dal 1919 alla Costituente, II, Trieste, 1983, 763-70 in tam navedena liter.;

B. Marušič, Z zlatimi črkami, Trst 1987, 132-34 s sl.

B. Mar.

VILFAN (WILFAN) Josip st., gradbenik, r. 11. mar. 1838 v Skofji Loki, u. 14. febr. 1907 v Trstu. Oče Jakob, barvar, mati Jožefa Luzner. Osn. š. je obiskoval v roj. kraju, realko najverjetneje v Gradcu, na Dunaju je končal politehniko (1859). Sept. 1861 je stopil v avstr. vojno mornarico. Služil je kot pripravnik in kadet na raznih ladjah in v pristaniških admiralatih. Udeležil se je 20. jun. 1866 bitke pri Visu na fregati Donau. Kasneje je postal uslužbenec Južne železnice in sodeloval pri gradbeni inšpekciji pri gradnji tržaškega pristanišča. Nato je delal pri ogrskih železnicah na Reki in prišel 1874 zopet v Trst k Pomorski upravi (Seebehörde). Tu je bil imenovan za inž. (1884), za predstojnika gradbenega vodstva novega pristanišča (1887), za nadinž. (1890). Nato je bil premeščen v Dubrovnik, 1895 je bil znova v Trstu, 1896 je postal gradbeni svetnik, 1899 pa višji gradbeni svetnik. - V. je nad trideset let spromljal in vodil gradnjo pristanišč vzh. obale Jadranskega morja. Izkušnje je imel tudi pri utrjevanju morskega dna. Zaradi uspešnih sanacijskih del pri Stonu ga je tamkajšnja občina imenovala za častnega meščana (4. maja 1899). Objavil je članek o gradnji pristanišča na Reki (Zeitschrift d. Oesterr. Ing. und Architektenvereines, 1874), patentiral je varovanje proti onesnaženju ležajev pri strojih in vozovih za malto. Bil je član avstr. društva inž. in arhitektov.

Njegova dva sinova sta **Fran** (1874-1931), navtik, in **Josip** (1878-1955), politik (gl. čl.).

Prim.: SBL IV, 466-67 in tam navedena liter.

Ured.

VILFAN dr. Joža, narodni borec, politik in diplomat, r. 6. jul. 1908 v Trstu, u. 21. nov. 1987 v Lj. Oče dr. Josip, (gl. čl.), odvetnik in politik, mati Marija šavnik, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Kranju (1914-18), prvi razr. gimn. v Trstu (1918-19), po požigu Narodnega doma v Trstu, ko je izgubil dom, in po zaprtju slov. šol pa v Kranju (1919-26), kjer je maturiral. V dijaških letih je aktivno sodeloval v naprednem gibanju in bil 1925 preds. dijaškega krožka Nicolò Tommaseo v Trstu. Pravo je študiral na U v Rimu (1926-28), po emigriranju v Jslo na Dunaju (1928-29) in v Lj. (1929-32), tu je 1932 diplomiral in 1933 doktoriral. V Lj. je bil med

organizatorji in vidnimi predstavniki študentske leveice, v letih 1931-32 preds. predstavniške organizacije univ. v Lj. V letih 1933-34 se je kot Turnerjev štipendist izpopolnjeval v Parizu in tu 1934 postal član KP. Od 1934 je bil sodni in odvet. pripravnik, po odvet. izpitu 1938 pa samostojen odvetnik v Kranju, kjer je 1939 odprl lastno pisarno. V letih 1935-36 je urejal prva dva slov. ljudskofrontna lista Ljudsko pravico in Staro pravdo ter Slovensko zemljo (do 1940) kot organizator kmečko-delavskega gibanja. Zaradi te dejavnosti je bil mar. 1941 aretiran in v preiskovalnem zaporu do izbruha druge svet. vojne oz. vdora Nemcev v Jslo. - Po zasedbi so ga Nemci maja 1941 zaprli v preselitveni taborišči v Begunjah in Sentvidu nad Lj. in nato izselili v Srbijo, od koder se je jan. 1942 ilegalno vrnil v Lj. z odvet. izkaznico na ime Palme do Zgba in z ileg. legitimacijo na ime Ivana Javornika do Lj. Leta 1942 in del 1943 je preživel v Lj. kot aktivist OF s polit. in propagadnimi zadolžitvami, jun. 1943 je po nalogu vodstva OF odšel preko Dolenjske na Primor. kot polit. delavec in bil kooptiran za člana pokraj. vodstva OF za Primor., po kapitulaciji It. je bil izvoljen za podpreds. Pokraj. narodno-osvob. sveta za Primor. Sjo (PNOO), od sept. 1944 do febr. 1945 je bil sekretar na novo izvoljenega PNOO za Slov. Primor. in Trst. V jeseni 1943 je bil izvoljen za poslanca na Kočevskem zboru, za člana AVNOJ, za člana plenuma OF in Slov. narodnoosvob. sveta (1944). - Febr. 1945 je bil poklican v Bgd, bil je član predsedstva ljudske skupščine FLRJ in do febr. 1946 javni tožilec FLRJ, od febr. 1946 do apr. 1947 pa gen. sekretar jsl. delegacije na mirovni konferenci v Parizu in vodja jsl. delegacije na konferenci namestnikov zunanjih ministrov v Londonu (jan. 1947) ter član delegacije na sestanku zunanjih ministrov v Moskvi. Od apr. 1947 do jan. 1950 je bil stalni delegat Jsle pri OZN v New Yorku, od jan. 1950 do dec. 1952 pomočnik ministra za zunanje zadeve FLRJ, od febr. 1952 do mar. 1953 veleposlanik v Indiji in Burmi. V letih 1950-54 je bil tudi poslanec v skupščini FLRJ. Od mar. 1953 do sept. 1958 je bil generalni sekretar predsednika republike FLRJ. - 1958 se je vrnil v Lj. in bil do maja 1963 preds. izvrš. sveta SRS, od 1963 do 1967 član glavnega odb. SZDL Sje. Kot zvezni poslanec je deloval v Medparlamentarni uniji v

Ženevi, kjer je bil od 1964 do 1968 tudi član izvrš. komiteja. Bil je tudi član mednar. arbitražnega sodišča v Haagu, International law association v Londonu in komiteja strokovnjakov za izvajanje konvencij in priporočil Mednar. organizacije dela v Ženevi. Od 1967 do 1969 je bil preds. republ. odb. skupščine SRS, od 1969 do 1974 poslanec v zveznem zboru skupščine in obenem starešina slov. delegacije, od 1974 do 1978 delegat v zveznem odboru skupščine FLRJ in istočasno vodja delegatov, od 1978 preds. republ. komisije SZDL Sje in član sveta federacije do smrti. 1979 se je habilitiral za prof. Pravne fak. univ. v Lj. - Ves čas svoje polit. in diplomatske dejavnosti je živo deloval v korist slov. narodnostne skupnosti v It. in na Koroškem. Prejel je številna visoka odlikovanja, med katerimi: Red bratstva in enotnosti (1945), Red jugoslovanske zastave II. stopnje (1951), Red narodne osvoboditve (1968), Red dela z rdečo zastavo (1978) idr. - V. je objavil številne razprave in članke ter govore o manjšinskih vprašanjih, Slov. Primor. in Trstu, o zunanjepolit. in notranjepolit. vprašanjih, o marksističnih temah in o raznih osebnostih v glasilih, revijah in knjigah med obema vojnoma, med vojno in po vojni. O manjšinskih problemih: *Mi in evropska manjšinska politika* (Slovenija 1933, št. 25), *Vprašanja slov. primorske emigracije* (LdP 1935, št. 6), *Bazovica - prelomnica v primorski zgodovini* (Part. dnevnik 1944, št. 238), *Skupščina Slov. primorja* (Part. dnevnik 1944, št. 248), *Odgovor šefa jsl. delegacije o Slov. Koroški, obmejnem delu Štajerske* (LdP 1947, št. 39), *Vprašanje Koroške* (Iz dnevnika 28.11.1946), *Politika zapadnih imperialista i Slov. Koruška* (Trideset dana 1947, št. 13-15), *Teža manjšin v evropskem sodelovanju* (PDK 1975, št. 43), *Manjšinsko vprašanje danes* (Prim-Sreč 1977, št. 3). - O Slov. Primorju kot integralnem delu Slovenije: *Ancora sulla Tigor* (Lo stato operaio, Pariz 1934), *Slovenija samo Slovencem!* (LdP 1935, št. 24), *Trst in Slov. Benečija - dokaz naše demokratičnosti* (Part. dnevnik 1944, št. 261), *Dve poti od Kočevskega zhora do danes* (Part. dnevnik 1944, št. 266), *Tržaško vprašanje v okviru slov. narodnega vprašanja* (esej 1942), *Trst med vojno in na pariški konferenci* (iz teksta Trst v mojih spominih), *Trst v New Yorku* (iz teksta Trst v mojih spominih), *Obramba naših nacionalnih pravic je obramba*

demokratičnih načel v mednarodnih odnosih (LdP-Borba 1953, št. 224), *Priključitev Primorske kot dejanje samoodločbe* (Part. dnevnik 1953, 5. sept.), *Uresničevanje zgod. teženj* (Komunist 1967, št. 40). - O zunanjepolitičnih vprašanjih: *Državljska vojna v Španiji* (Slov. zemlja 1936, št. 14), *Jugoslavija pričakuje od mednarodne organizacije popolno zaščito svojih pravic* (LdP 1948, št. 43, govor pred ekonomsko-socialnim svetom OZN), *Tehnična pomoč OZN se ne sme uporabljati za razširjanje gospodarskih in političnih sfer* (LdP 1949, št. 241, govor v komiteju za gospodarska in finančna vprašanja OZN), *Duboke promene* (Borba 1957, št. 1, o aktivni koeksistenci), *Interparlamentarna unija mora biti aktivna v odnosu do koeksistence* (Delo 1964, št. 87), *Svetovna integracija in samostojnost nacionalnih ekonomij* (TiP 1964), *Razgovor z Ashoko Mehito 18. sept. 1952* (iz gradiva za še nenatisnjeno knjigo o J.V.), *O Indiji* (Danas 9. jun. 1987, iz gradiva za še nenatisnjeno knjigo o J.V.), *Kako je nastajal Titov govor o koeksistenci na rangunski univerzi* (zapis 19. jan. 1955, iz gradiva za knjigo o J.V.). - O notranjepolit. vprašanjih: *O kadrih v javni upravi in univerzitetnem študiju* (LdP 1959, št. 41), *Čedalje večja skrb komun za nadaljnji razvoj znanstvenega, kulturnega in prosvetnega področja* (Delo 1960, št. 291), *Znanost in proizvodnja* (Vprašanja naših dni 1960, št. 1), *Zvezna ustava in občinski statuti* (Delo 1962, št. 261), *La Commune dans la nouvelle Constitution* (Revue de la politique internationale 1963, št. 306), *Il carattere della nuova Costituzione jugoslava* (L'Unità 1963, 21. febr.), *Delegat zveznega zbora in njegova baza* (TiP 1975, 656-58), *Vezi do občin* (Delo 1976, št. 270), *Pluralizem interesov* (Brez enakopravnosti ni svobode) (Teleks 16. maja 1980). - Strokovni spisi: *Svetsko tržište kod Marxa* (1957, Naša stvarnost, Bgd), *Teoretske postavke problema nerazvijenosti* (1958, Naša stvarnost, Bgd), *Teze o Marxovem pojmovanju zunanje trgovine in svetovnega trga s posebnim ozirom na valutni kurz* (1961, ciklostilna izdaja Ekon. fak. univ. v Lj.). - O osebnostih in njihovem delu: *Politik ali vzgojitelj?* (Sd 1938, ob izidu knjige Hen. Tume Iz mojega življenja), *Srečanje z jubilarom* (NRazgl 1965, ob 80-letnici Fr. Zwittera), *Nekoliko sečanja* (v knjigi Prežihov Voranc-L. Kuhar, Izabrana dela, Bgd 1966), *France Bevk* (Sreč 1970, št. 25/26), *O Louisu Adamiču* (iz gradiva

za še nenatisnjeno knjigo o J.V.), *O Koči Popoviću* (Danas 9. jun. 1987), *Srečanja s Trinkom* (Spomini 1983 iz izbora gradiva za še nenatisnjeno knjigo o J.V.), *Spomini dr. Josipa Vilfana* (JKol 1980, iz očetovega pripovedovanja in zapuščine), *Ob izidu knjige dr. Dorčeta Sardoča »Tigrova sled«* (Iz gradiva za knjigo o J.V.). - Ob 70-letnici je izšel izbor V-ove publicistike *Delo, spomini, srečanja*, Nova Gorica 1979 (uvod B. Marušič in S. Jogan, Bibliografija M. Breclj). - Psev.: Jan, Joža, F. F., Kc., Petar Pavlović.

Njegova žena **VILFAN Marija**, roj. **BUKOVEC**, r. 26. apr. 1912 v Lj., je bila družbenopolit. delavka, publicistka in časnikarka in je od poroke 1933 tesno sodelovala z možem na vseh njegovih položajih in službenih mestih. Po osvoboditvi je bila načelnica Urada za tisk za Primor. in Trst in v tej vlogi je bila soustanoviteljica PDK. Veliko je pisala o mednar. in manjšinskih vprašanjih.

Prim.: SBL IV, 459-70, žena 470-71; Gradivo za knjigo o Joži Vilfanu (izbor Marija Vilfan); Partiz. dnevniki 1944-45; Fr. Bevk, Pot v svobodo, 1965, pass.; PDK 1966, št. 21-22; 1968, št. 155 s sl.; 1978, št. 6-7; J. Munda, Bibl. slov. marks. tiska, 1969; Kojeko 1970; T. Ferenc-M. Kacin-tiska, 1969; Wohinz-T. Zorn, Slovenci v zamejstvu, 1974; Dnevnik (Lj.) 1976, št. 336; 1978, št. 182; Rastko Bradaška, Titov tajnik, PrimN 1977, št. 18 in 2. maja 1977; Delo 1978, št. 155; PrimN 1978, št. 28; Večer (Mrb.) 1978, št. 155; Stan. Renko, Srečanja in pogovori s tov. Jožo, PDK 1987, št. 276.

Koren

VILFAN (WILFAN) Sergij, pravni zgodovinar, r. 5. apr. 1919 v Trstu, živi v Lj. Oče Fran, navtik, mati Ida Jeanrenaud. Ker je bil njegov oče od 1919 visok jsl. konzularni uradnik (od 1925-31 v položaju generalnega konzula) pri Mednarodni donavski komisiji, je V. obiskoval osn. š. in dva razr. gimn. v Bratislavi, na Dunaju in v Dubrovniku, šele od 1931 dalje v Lj. Tu je med 1937-41 dokončal študij prava in 1942 promoviral po opravljenih rigorozih. Od jun. do nov. 1942 je bil interniran v Gonarsu. Nato se je pripravljaj za pot praktičnega pravnika in to pot tudi hodil do 1945 pri Zvezi inženirjev v Lj. in od 1946 do 1950 kot pravni referent pri okraju Grosuplje. Od 1. dec. 1950 do 30. avg. 1971 je bil ravn. Mestnega arhiva Lj. V tem času (1961) se je izpopolnjeval na École pratique des Hautes Études, VI section v Parizu. S 1. majem 1971

je bil izvoljen za rednega prof. Pravne fak. za pravno zgod. od začetka sred. veka dalje, vendar je do jan. 1972 še vodil Mestni arhiv Lj. 1949 je postal honorarni strok. sodelavec SAZU v sekciji za občo in narodno zgod. oz. pri Komisiji za slov. narodopisje. Od 1953 je bil zunanji izpraševalec na Pravni fak. za predmet splošna pravna zgod. od sred. veka dalje in narodna pravna zgod. Na Filoz. fak. sodeluje od 1970 pri podiplomskem zgod. študiju, med 1973-80 je sodeloval pri podiplomskem študiju arhivistike v Zadru. Predaval je tudi na šolah in univ., kot: Arhivska šola v Marburgu na Lahni (1965, 1969), v Münstru in Freiburgu (1968), v Gradcu (1967 in 1971), na Inštitutu za gosp. in socialno zgod. na Dunaju (1980). Z referati se udeležuje številnih zgod. in arhiv. mednar. kongresov in posvetovanj, od tega na tujem: Bruselj (1964), München in Dunaj (1965), Washington (1966), Bukarešta (1969, 1980), Gradec (1970), Reichenau (1971), Köszeg in Székesfehérvár (1972), Beljak (1973), Spoleto in Varšava (1976), Firenze (1980), Videm (1981). Med 1962-73 je bil tajnik redakcije EJ za Sjo ter prispeval s svojega področja številne članke. Bil je in je še vedno član več zgod., arhiv. in etnol. izdaj (tu je predvsem poudariti članstvo v ured. Kron) domačih in tujih strok. združenj. Od 1973 je preds. jsl. odbora za zgod. mest ter član mednar. komisije za zgod. mest (od 1969, od 1980 podpreds., od 1981 preds.), komisije za pomoč arhivom v deželah v razvoju (1969-72), za zgod. skupščin (od 1970, od 1980 podpreds.), za historično metrologijo (od 1974). Od 1974 je član Société Jean Bodin in od 1981 Evropske akad. v Bruslju. 1978 je bil izvoljen za dopisnega člana SAZU, 1983 pa je bil izvoljen v položaj akademika. Od 1985 je tudi dopisni član Poljske akad. znanosti in od 1988 Dunajske akad. znanosti. 1962 je prejel Kidričevo nagrado, 1980 Gindelyjevo (na Dunaju), istega leta tudi red dela z zlatim vencem. - Že med študijem se je začel ukvarjati s pravno zgod. Prve razprave so izšle v GMS, SP, Kron, Pravniku. 1962 je izšla njegova *Pravna zgod. Slovencev od naselitve do zloma stare Jsle*, 1968 je izšla predelana in dopolnjena nem. izdaja *Rechtsgeschichte der Slowenen bis zum Jahr 1941* v Gradcu. Obe izdaji sta zbudili veliko zanimanje med strok. javnostjo, saj obravnava delo pravo, ki je poglajno iz domačih korenin in je etnično slov., pa tudi tisto, ki je prišlo

od drugod, se je pri Slov. oblikovalo po svoje, postalo domače in ob križanju z domačimi elementi zraslo v naš zgod. razvoj. Tu bi omenili še razpravo *Jugoslawien* v Handbuch der Quellen und Literatur der neuern europäischen Privatrechtsgeschichte. III/5 Südosteuropa (München 1988, 323-470). Pri raziskovanju domačega prava je naletel na etnologijo. O njeni pravni sestavini je pisal v Etnologu že 1943 in dalje. Pravno zgod. pa povezuje tudi z gosp. in socialno zgod. S tega področja je napisal poglavja za knjige *Gospodar. in družbena zgod. Slovencev* (I in II, Lj. 1970, 1980) ter s soavtorjema B. Otorepcem in V. Valenčičem *Ljubljanski trgovski knjigi iz prve polovice 16. stol.* (Lj. 1986). Temeljno je tudi njegovo delo *Prispevki k zgod. mer na Slovenskem s posebnim ozirom na ljubljansko mero (16.-19. stol.)* (ZČ 1959). - Ko je postal vodja Mestnega arhiva Lj., se je začel ukvarjati še s krajevno zgod. in arhivistiko. Napisal je knjigo *Zgodovina ljubljanske mestne hiše* (soavtor J. Černivec) ter članke v Kron, ČZN, v publikacije Mestnega arhiva Lj., v poljski Kwartalnik historii kultury materialnej (Varšava 1978: Sredniowieczne miasta Słowenii). Sodeloval je tudi pri zbornikih Novo mesto 1365-1965 (z razpravo Novomeški privilegij iz l. 1365), Mednar. kulturno-zgod. simpozij Modinci 4, 1972, Guide intern. d'histoire urbaine I: Europe (Pariz 1977: Yougoslavie). - Kot vodilni arhivist je sodeloval tudi pri razvoju arhivske vede v Jsl ter pri osnutkih za zvezne in republ. predpise, sodeloval je pri akciji za izvedbo arhivskega sporazuma z Avstrijo iz leta 1923 in pri delu za restitucijo kult. predmetov, ki so jih odnesli iz Jsl v Avstrijo v času druge svet. vojne. Pomemben je njegov delež pri sestavljanju jsl. zahtev med 1958-60, nato pri prvih pogajanjih (1961) in pri obnovljenih pogajanjih (1975). Iz arhivistike je objavil štiri knjige: *60 let Mestnega arhiva Ljubljana* (1959); *Od pisarne do zakladnice zgod.* (1967, soavtor J. Zontar); *Arhivi v Sloveniji* (1970, isti soavtor); *Arhivistika* (1973, isti soavtor). Pomemben je njegov referat v zborniku VII. internac. Archivkongress, Moskva 21.-25. avg. 1971; *Die Archivbehelfe im Dienste d. Wiss.*, (soavtorja sta bila F. Biljan in M. Milošević). V franc. časopisu Archivum je objavil članka *Les archives notariles en Yougoslavie*, 1962 in 1963 *Les archives des villes en Slovénie* (obakrat je bil soavtor B. Otorepec).

Njegovo delovanje na področju arhivistike je prineslo novosti in modernizacije. Podrobnejši pregled bibliografije je objavljen v SBL IV in v ZČ (43/1989). Primor. ozemlja pa se je podrobneje dotaknil v naslednjih člankih in razpravah: *Zgodovinske slike iz Brkinov* (Kron 1/1953, 120-30); *O nekaterih ženitnih običajih obsoških in beneških Slovencev* (SE 6-7/1953/54, 157-95); *Koprski glavar Slovanov* (Kron 2/1954, 24-29); *K obdelavi polja v Slov. Istri* (SE 10/1957, 61-70); *Podobe iz nekdanje živinoreje med Trstom in Slavnikom* (Kron 5/1957, 69-87); *K zgod. kmečkega kupčevanja s soljo* (Gospodarsko-pravna podlaga povesti o Martinu Krpanu) (Kron 10/1962, 129-44; 11/1963, 1-12); *Komun v Črnotičah* (Traditiones 1/1972, 155-72); *Stadt und Adel. Ein Vergleich zwischen Küsten und Binnenstädten zwischen der Oberen Adria und Pannonien* (V: Die Stadt am Ausgang des Mittelalters, Linz, Österreichischer Arbeiterkreis für Stadtgeschichtsforschung 1974, 63-74, 77-78 in 92); *L'autonomia della Slavia Italiana nel periodo patriarcale e veneto* (V: La storia della Slavia Italiana, Quaderni Nediža 3, San Pietro al Natissone-Trieste 1978, 57-84); *Strade e castelli tra l'Adriatico settentrionale e la Pannonia nel medio evo* (Castelli e strade, II Congresso internazionale, Studi e ricerche 3-4, Udine 1981, 91-100); *La cristianizzazione delle campagne presso gli Slavi del sud occidentali: organizzazione, resistenze, fondo sociale* (V: Settimane di Studio del Centro Italiano di studi sull'alto medioevo XXVIII, Spoleto 1982, II, 889-918, 920-23 in 1235-36); *Prometni položaj slov. dežel in preskrba zahodnih mest* (od 14. do 17. stol.) (ZČ 37/1983, 5-20).

Prim.: SBL IV, 471-73 in tam navedena liter.; ZČ 43/1989, 5-15.

Holz

VILHAR Albin, klasični filolog, prevajalec, r. 27. febr. 1902 v Postojni, u. 24. jul. 1975 v Bgdu. Oče Franc, kovaški mojster, mati Terezija Vilhar. Osn. š. v Postojni, klas. gimn. v Sentvidu nad Lj. (1912-20). V Lj. je eno leto študiral teologijo (1920-21), potem pa klas. filologijo (1921-24), od tega tri semestre na Dunaju (1922-23). Tu je pri prof. L. Radermacherju izdelal seminarsko nalogo *Questiones Parthenianae*, ki jo je kasneje razširil v doktorsko disertacijo *Izbrana vprašanja o Parteniju*. Promoviran je bil v Lj. 1924. Služboval je najprej kot suplent na gimn. v Novem mestu (1924-25) in v Zaječaru

(1925-26), tu potem še kot prof. do 1932, nato pa še na gimn. v Sremskih Karlovcih (1932-35), do upokojitve 1960 pa nato v Bgdu. Najprej na 2. moški gimn. (1940-43), potem na Vojni akademiji (1944-45), na 7. gimn. do 1950 in na klas. gimn. od 1951-59. Zadnje leto pred upokojitvijo je bil V. lektor za latin. na bgd. Filoz. fak. V. se je uveljavil kot izvrsten učitelj latin., razgledan in pronicljiv, k temu pa še kot pro-učevalec antične mitologije in religije ter kot prevajalec v shrv. iz stare gršč. in latin. - Napisal je več učbenikov: *Latinska čitanka* za 5. razr. gimn., Bgd 1929; *Latinski jezik* za 1. in za 2. razr. gimn., Bgd 1966, in za 3. razr., Bgd 1969; na to področje sega tudi njegovo zavze-manje za uvedbo znanstvene izgovarjave latin., t.i. Kikero izgovarjave. V. je pisal kritične oce-ne učbenikov latin. (npr. A. Sovre, E. Tome), sestavil pa je tudi vrsto priporočnih slovarjev (npr. slov.-shrv., 1927; shrv.-slov., 1927; nem.-shrv. in shrv.-nem., 1941). Priredil je zbirko latin. pregovorov in izrekov *Latinski citati* (No- vi Sad 1973, 1980). Skupaj z M. Djurićem je izdal *Legende o junacima starog Rima* (Bgd 1967), v sodelovanju s polk. P. Ečimovićem pa učbenik angl. za vojne akademije (Bgd 1945). - V-jevo znanstveno delo obsega dela iz antične mitologije in religije, tako *Djurdjev dan i rim-ske Partilije* (Godišnji izveštaj gimn. u Zaječaru 1926); *Zur Deutung des Bellerophonmythos* (Phi- lologische Wochenschrift, Leipzig 1931, 1070-71); *Zu Vergils Handschriften* (prav tam, 1927, 600-01). Njegovo najobsežnejše delo s tega področja pa je *Orfej in orfizem, prispevki k zgodovini grške religije* (1931). Iz stare gršč. je V. pre- vajal Platona (*Država, Gorgija, Menon ili o vr- lini*), *Evangelij po Luku*, Mark Avrelij, Plutarh, Dion i Brut. Za prevod Diogena Laertija *Ži- voti i mišljenje slavnih grčkih filozofa* je V. prejel nagrado »Miloš Đurić« (1973). Iz latin. je prevedel Apuleja *Zlatni magarac, Pripovetka o Amoru i Psihi* idr. Iz latin. in it. je prevajal Petrarco, Boccaccia, Vida, Robortella, Scaligera, Ariosta, Machiavellija, Tassa, Guardinija, Bru- na, F. Bacona (zbirka *Poetika humanizma in renesanse*, Bgd 1963). Prevajal je tudi iz nem., angl. in slov. (več strok. knjig). Za mladino pa je priredil skrajšane prevode nekaterih li- ter. umetnin.

Prim.: SBL IV, 474-75 in tam navedena liter. Svd.

VILHAR Franjo Serafin, skladatelj in glasbenik, r. 5. jan. 1852 v Senožčah pri Postojni, u. 4. mar. 1928 v Zgbu. Oče Miroslav, pisatelj in skla- datelj (gl. čl.), mati Jožefina Dejak. Osnovno izobrazbo je dobil na gradu Kalec pri Knežaku, kjer ga je učil Fran Levstik. 1861 se je s starši preselil v Lj., kjer je obiskoval osn. š. in dva razr. klas. gimn. (1864-65). V glasbo ga je začel uvajati Th. Elze. Kmalu se je družina vrnila na domači grad. Tu ga je učil J. Alešovec, iz- pite pa je opravljal na gimn. v Trstu. Nekaj časa je bil železn. uradnik na Pivki, a kmalu se je kljub očetovemu nasprotovanju vpisal na Orglarsko š. v Pragi, kjer sta ga učila F. Blažek in F. Z. Skuhersky. Ostal je dve leti, nato je 1872 sprejel službo mestnega kapelnika v Beli Crkvi (Banat), hkrati je nastopal kot pianist in vodil zbor nem. pev. društva. 1873 je odšel v Temišvar, bolj slovan. in glasbeno privlače- nejše mesto, kjer je bil kapelnik v pravosl. stol- ni c. in zasebni učitelj glasbe. Tu se je sezna- nil z znamenitim skladateljem Brahmsom, ko je ta obiskal mesto. 1881-84 je bil v Karlovcu ravn. mestnega glasb. zavoda. Nato je bil dve leti v Sisku zborovodja pev. društva Danica in pogost spremljevalec na klavirju, npr. ko je koncertiral češki violinist Ondříček. V Splitu je 1886-89 vodil pev. društvo Zvonimir in zbor stolnice, kjer je skušal reformirati cerkv. glas- bo, in pogosto nastopal s svojim pev. društvom. Imel je stike z osebnostmi, kakor so bili: po- litik A. Trumbić, arheolog F. Bulić, S. Rutar, J. Betetto, V. Valenta, S. Gregorčič, čigar pesmi: Naša zvezda, Slovo, Oj vstani, sonce moje je V. uglasbil. Iz Splita je 1889 odšel v Gospić, kjer je bil vodja pev. društva Velebit in orga- nist v c. s staroslovan. liturgijo. 1891 se je preselil v Zgb in tam ostal do smrti. Potegoval se je za mesto na glasb. š. Hrv. glasb. zavoda, a ga ni dobil; tudi ni dobil mesta kapelnika v zgb. gled. V letih 1892-1912 je bil učitelj petja na zgb. real. gimn. Poleg službenih dolžnosti je učil glasbo še zasebno, vodil zbor v c. sv. Mar- ka in zbora akad. društva Zastava in pev. druš- tva Sloga. Nekaj časa je bil učitelj glasbe zgb. plemiškega kolegija. - V mladosti je živel v umetn. in liter. nadarjeni družini. Že 1862 je z bratom Julijem igral v lj. čitalnici očetove klavirske skladbe 1865 je zložil prvo skladbo *Domovini*. Elemente te začetniške skladbe je potem uporabil pri meš. zboru *Uzor*. Napisal

je veliko vokalne glasbe. Zbori: *Skladbe* (3 zv.), *Balkanska vila* (2 zv.), *Počitnice*, *Bojna pjesma*, *Guslam*, *Naša zvezda*, *Slovo*, *Rasti*, *ružo*, *Zlatna kupa*, *Bog i Hrvati*, *Slovenac i Hrvat*, *Gundulićeva himna*, *Starčevićeva himna*, *S Dinare kršne*, *Bostan*. Zbori s solisti: *Na vrelo Bosne*, *Na Ozlju gradu*, *Matija Gubec*, *Petar Svačić*. Vokalno instrumentalne skladbe: *Bosanski korabljar* za tenor, moški zbor in ork., *Prognanik* za bas, moš. zbor in ork. Samospeli s klavirjem: *Mornar*, *Kam*, *Ukazi*, *Nezakonska mati*, *Oj, vi magle*, *Hajduk*, *Oj vstani*, *sonce moje* itd. Obdelava ljud. napevov v meš. zborih v obliki rapsodij z elementi hrv., srb. in bolg. ljudske pesmi: *Jadranski zvuci*, *Bosančice*, *Naše pjesme*, *Hrvatsko biserje*, *Balkanska vila*. Skladbe za klavir: *Jugoslovenska sonata*, *Kolo št. 1*, *Kroatischer Tanz št. 3*, *Spomeni*, *Ružmarinke*, *Mrtva ljubav*, koncertna parafraza *Rasti*, *ružo*, *Hrvatski plesovi* za klavir 4-ročno. Skladba za ork.: *Svečana uvertura*. Opere: *Smiljana* (libreto Kreković po J. E. Tomiću, 4 dej., 1896; praižvedba 31. jan. 1897 v zgb. O; v Lj. 21. nov. 1901); *Ivanska kraljica* (1902, libreto po tekstu V. Filipašića, 1 dej.; praižvedba v zgb. O 25. mar. 1902); *Lopudska sirotica* (1913, libreto M. Ogrizović po tekstu P. Preradovića in K. Šegvića, 3 dej.; praižvedba v zgb. O 24. sept. 1914, v Lj. 24. dec. 1924); *Zvonimir* (na lasten tekst, fragment). V. je napisal tudi opereto *Gospodja Pokondirovička* (1905, na tekst A. Grunda in V. Badalića, 3 dej.; praižv. v zgb. gled. 6. maja 1905). - Cerkv. skladbe: *Prva hrv. misa* za meš. zbor in orgle; *Druga hrv. misa* za meš. zbor in orgle; *Božična misa* za zbor; *Staroslavenska misa* za meš. zbor; *Missa solemnis* za moš. zbor in orgle; številne skladbe za zbor in orgle ter za same orgle. - V-jev opus presega 300 skladb. Približno toliko je tudi ljudskih napevov, ki jih je v raznih krajih zbral in delno uporabil v svojih skladbah. - Stilno je V. na meji med zgodnjo in pozno romantiko, a je bil prvi med Slov., ki se je približal novoromantičnim stilnim smerem, kar je vidno zlasti v nekaterih samospelih, ki mestoma spominjajo na Wagnerjevo stilno izražanje. Njegovo glasbo označuje sveža in vsčena melodija, bogata harmonija, primeren ritem in jasna oblika glasb. stavka. V. zna biti nežen, liričen, a tudi dramatsko napet, kakor v vokalno instrumentalnih delih in v operah, kjer pa ni uspel zaradi neustreznega teksta

in ker je hrv. glasb. svet dominiral s svojimi bleščečimi operami I. Zajc, oprt na nem. romantiko in it. verizem. - Skladbe, ki jih je V. zasnoval med Hrvati, se naslanjajo na hrv. ljudski melos. Na to pot so mu pomagali tesni stiki s F. Kuhačem, njegove Južno-slovenske narodne popievke in njegovi glasb. spisi. V-jev opus spada v glavnem v hrv. glasbo in nadaljuje tradicijo, ki jo je uvedel V. Lisinski. - Spisi: V mladosti je pisal in objavljaval pesmi v *Z. Primorcu* in v pesmarici Slavček, ki jo je zbral in ur., ter v samostojni zbirki *Pesmi* (Trst 1871). *Moji memoari* so izšli po njegovi smrti v Sv. Ceciliji (Zgb) 1928. V rkp. sta ostala libreto za opero Marin Knežić (v Narod. in sveuč. biblioteki v Zgbu) in pesniška zbirka brez naslova (rkp. v NUK).

Prim.: D. Cvetko, F.S. Vilharjevi stiki s Slovenci, NSd II, 1954; H. Pettan, Hrvatska opera, Zajčevi suvremenici, I, Zgb 1969; B. Širola, O F.S. Vilharu Kalskomu, Jutarnji list, XVIII, 1929, br. 6108; F. Dugan, F.S. Vilhar Kalski, Pjevački vjesnik, 1912, 7-10; M. Špendal, Razvoj in značilnosti slov. romantičnega samospela, 66-71 in pass.; D. Cvetko, Južni Slovani v zgod. evrop. glasbe, 173, 175, 190; Jelerčič, 85 in pass.; Trobina, 249; MuzE 665; Leksikon Cank. zal., 1118; Cvetko, Stoletja, 239-40; Cvetko, Zgod. glasb. umetnosti na Slov., 370-71; F. Rakuša, Slov. petje v preteklih dobah, 1890, 164-66; LZ 1891, 247-48; Narodne novine (Zgb) 1897, št. 25; Obzor (Zgb) 1897, št. 27; Vijenac (Zgb) 1902, št. 14; Fr. Dugan, Pjevački vjesnik (Zgb) 1912, 77-80; Savremenik (Zgb) 1914, 459-60; Jutarnji list (Zgb) 1914, št. 811; B. Širola, Pregled povijesti hrv. muzike, Zgb 1922, 261-62; J 1924, št. 289; S 1924, št. 275, 286-87; SN 1924, št. 281; J. Barič, Sv. Cecilija 1928, 67-68; J. Mantuani, Nova muzika 1928, 9 s. sl.; B. Širola, Hrv. umjetnička glazba, Zgb 1942, 184-85; J. Andreis, Povijest glazbe IV, Zgb 1974, 267-69; SBL IV, 475-77.

Har.

VILHAR Leo, slikar in muzealec, r. 30. okt. 1899 v Velikem Otoku pri Postojni, u. 22. okt. 1971 v Sežani (bolnišnica). Oče Matija, kmet, krojač in gostilničar, mati Marija Oražem. Osn. in mešč. š. (1910-12) je obiskoval v Postojni, 1917 je bil na soški fronti, nato pa med prostovoljci za sev. mejo. Po 1. svet. vojni je prevzel očetovo posestvo, sodeloval v društvu Narodna straža v Postojni in ustanovil gasilsko društvo v Velikem Otoku. Zaradi pritiska faš. oblasti je emigriral v Jslu in med 1923-25 živel v Lj., Višnji Gori in Laškem pri Celju. 1925 je odšel v Švico, a ni dobil dovoljenja za bivanje. Nato

je kar sedem let (1925-32) živel v Milanu in med 1925-27 obiskoval zasebno slikarsko š. G. Ros-sija. 1932 je bil v Parizu, Marsellu in Nici, med 1935-37 v Maroku (Casablanca), potem pa celo desetletje (1937-47) v Alžiriji (Oran, Alžir). Vichyjska vlada ga je 1942 internirala v taborišče Mecheria v Alžiriji. Po izpustitvi 1943 je bil preds. Združenja Jugoslovanov in Vseslovanskega društva v Alžiriji ter polit. deloval za jsl. NOB. Ukvarjal se je tudi z gledališčem in časnikarstvom pod psevdonimom Levil. 1947 se je vrnil domov in postal ravn. Notranjskega muzeja v Postojni. Po 1952 je organiziral potujoče razstave, dopolnjeval stalno muzejsko zbirko ter obenem slikal in prirejal lastne razstave; upokojen je bil 1964. Že od 1948 je bil kot prvi Primorec član Društva muzealcev Sje. Za delo je prejel več priznanj in odlikovanj doma in v tujini, med drugim Red dela s srebrnim vencem (1961) in Red zaslug za narod s srebrnimi žarki (1969). - S slikarstvom se je začel resneje ukvarjati okoli 1925 v It. in mu ostal zvest do smrti. V tujini, kjer mu ni bilo vedno lahko, je dosegel dovolj velik uspeh, v katerem je našel smisel svojega razgibanega življenja in dela. V domovino se je vrnil dovolj zgodaj, da jo je na novo spoznal in občudoval, hkrati pa nekoliko prepozno, da bi njega boljše spoznali. Pri slikanju portretov in krajinskih motivov mu je bil v predvojni in medvojni dobi blizu nekakšen akademski realizem, od katerega se je po vrnitvi v domovino precej oddaljil in se približeval impresionističnemu ter postimpresionističnemu slogu. Upodabljal je zlasti notranjske krajine, motive z jadranske obale, kraške pojave, pa tudi tihožitja in portrete. Dr. Ivan Sedo je v knjigi *Ljudje in kraji ob Pivki* zapisal: »Kot slikarja je L. Vilharia poznalo pri nas le ožje okolje, kljub temu, da se je s slikarstvom preživljal in je v tujini, tako v Franciji kot v Alžiru in Maroku prejel več laskavih priznanj časopisne kritike. Kot potnika in nemirnega iskalca eksotike so ga pritegovali predvsem živopisni orientalni motivi, žareče barve puščave in oaz, bleščeče belih berberskih hišic in slikovitost tujih noš. Kolorit, ki ga je prevzel v Afriki, je prinesel tudi v domovino, zato so njegove podo-be domačih krajev prav tako ožarjene s soncem in značilno violetno barvo. Njegovo slikarstvo je zanimiv dokument o osebnosti, času in deželah, ki jih je obiskal, in govori o nje-

govem nemirnem duhu, ki je svoj nemir prencel tudi v svet barve in oblike.« - V razdobju 1927-46 je samostojno razstavljal v krajih svojega bivanja po It., Franciji in Alžiriji. Po 1947 je priredil skupno kakih 40 samostojnih razstav, največ po Primorskem (Postojna, Koper, Ilir Bistrica, Izola, Sežana, Ajdovščina itd.). Kmalu po smrti mu je v Portorožu pripravil razstavo sin Mario (1972), v Postojni pa je bila 1981 retrospektivna razstava s katalogom; uporabljeno je bilo gradivo, ki ga je za diplomsko nalogo zbral in uredil njegov vnuk Gorazd. Skupinsko je razstavljal približno 20-krat, predvsem z notranjskimi in primor. likovniki.

Prim.: SBL IV, 477 in tam navedena liter.; podatki iz arh. sina Maria; katalog spominske razstave, Postojna 1981; katalog v izdaji Postojnske jame, 1986.

Kvčč

VILHAR L. Mario, slikar, kipar, grafični oblikovalec in časnikar, r. 29. jun. 1925 v Velikem Otoku pri Postojni v umetniški družini slikarju Leu (gl. čl.) in učiteljici Mariji Jakušek; živi v Lj. in Piranu, kjer si ureja kiparski atelje. Že 1926 je mati z njim emigrirala v Jslo, zato je obiskoval osn. š. v Dugi Resi na Hrvaškem in real. gimn. v Karlovcu. Med vojno se je šolal na TSS v Zgbu in diplomiral za stroj. tehnika. Obiskoval je Slovenski dom, se 1942 tam znašel med ilegalci, bil pri raciji obstreljen v nogo in se zdravil v zgb. bolnišnici. 1945 je prišel v Lj. in se nato zaposlil v jeseniški železarni. Vojaški rok je služil 1947 v letalski oficirski š. in delal v letalski industriji v Zemunu. Po vrnitvi v Lj. 1950 je bil do 1963 obratni tehnik jeklo-livarne Litostroj. V tem času je bil stalni dopisnik za gosp. in kult. vprašanja listov *La nostra lotta* (Koper, 1952-56), *La voce del popolo* (Reka, 1956-59), po 1959 reškega *Novega lista* in časopisa *Plavi putevi*. Občasno je objavljial članke v DEn (1954), NRazgl (1959), Borcu (1962), LDk (1966) in še nekaterih časopisih in revijah. Celovški Slovenski vestnik mu je v letih 1965-67 objavljial tudi pesmi. Od 1973 je bil tehn. ur. glasila SZDL občine Ljubljana-Siška Javna tribuna. Po 1956 je član Društva za varilno tehniko Sje, delal pa je še v Društvu novinarjev Sje, Društvu oblikovalcev Sje, Društvu barmanov Sje in v Zvezi rezervnih vojaških starešin. - Nagnjenje do slikarstva je pokazal že v osn. š., ko se je poskušal tudi v glini in izdelal sceno za lut-

kovno igro Vražje pilule, ki so jo igrali pri Sokolu v Dugi Resi. Njegov prvi mentor je bila mati, ki se je nekaj časa učila pri R. Jakopiču v Lj. Na gimn. mu je dajal slikarske napotke prof. in slikar M. Detoni, samostojno pa je začel slikati 1943 v Zgbu. Med službovanjem na Jese-nicah je sodeloval z gledališčem, okraj. agit-propom in likovnim društvom Dolik. Istočasno se je ukvarjal s slikarstvom, kiparstvom in izdelovanjem priložnostnih scen - npr. za prvo Prešernovo proslavo 1946 v Vrbi. V Lj. je do 1958 obiskoval večerno slikar. š. KUD Ivan Rob in se izpopolnjeval na pogostih potovanjih v tujino. Do 1990 je študijsko potoval po Jsli, Angliji, Avstriji, Belgiji, Češkoslovaški, Danski, Egiptu, Franciji, Grčiji, Indoneziji, It., Kitajski, Madžarski, Maleziji, Nemčiji, Nizozemski, Poljski, Portugalski, Singapurju, SZ, Španiji, Švici, Tuniziji in Turčiji. Okoli 1956 je začel prvi med Slov. obdelovati metalizirano glino (z bakrom, aluminijem, medenino) in žgal plastike kar v tovarni. S karikaturami in ilustracijami je od 1960 opremil tovarniško glasilo Litostroj. 1971 so odkrili v Zadvoru pri Lj. njegov 7 m visok spomenik prvi (Molniški) part. četi na Slov., za kar je bil imenovan za zvezno nagrado »4. julij« SUBNOR Jsle. 1987 je izdelal v spominskem parku Kumrovec spominsko ploščo Most bratstva in enotnosti na reki Sotli. Mnogo se je ukvarjal z grafičnim oblikovanjem in medaljerstvom ter z izdelovanjem celostnih grafičnih podob raznih podjetij in prireditev. Že od 1958 se posveča dokumentarnemu filmu in fotografiji. Ob svoji raznovrstni dejavnosti je občasno delal tudi kot pedagog. - Prvi samostojni razstavi je priredil 1955 v Kopru in 1956 v Bgdu. Odtlej je pogosto razstavil sam ali skupinsko v domovini in tujini. Do 1990 se je po Sji in Jsli zvrstilo že 65 njegovih samostojnih razstav, na tujem pa je imel 25 samostojnih razstav, in sicer na Danskem, v Avstriji, It., Švici, na Nizozemskem in na Švedskem. Ob razstavah je bilo izdanih več katalogov, vrsta zgibank in drugih publikacij. Sodeloval je na 26 skupinskih razstavah v Jsli, It. in na Danskem, med temi tudi na svetovni razstavi Mir, humanost in prijateljstvo med narodi 1966 v Slovenj Gradcu. Njegova dela so v mnogih javnih in zasebnih zbirkah ter so raztresena domala po vsem svetu. Prejel je več nagrad, priznanj in odlikovanj doma in v tujini. Za 40-letno uspeš-

no in vsestransko življenjsko delo na področju likovne umetnosti in časnikarstva mu je Predsedstvo SFRJ podelilo 1986 Red zaslug za narod s srebrnimi žarki. Skupščina občine Postojna mu je 1990 podelila Plaketo občine Postojna za umetniško ustvarjanje na temo Postojna in Postojnska jama. - Kot slikar izhaja iz barvnega doživljanja sveta. Ustvarja največ v oljni tehniki, občasno tudi v akvarelu. Ob razstavi v Utrechtu na Nizozemskem (1970) je kritika zapisala, da so »najbolj interesantna njegova dela inspirirana iz Postojnske jame, kjer se dobljena abstraktna forma preveša v fantazijo živih efektov«.

Družinsko umetn. tradicijo Vilharjev nadaljuje Mariov sin **Gorazd**, ki živi in ustvarja na Japonskem kot umetn. fotograf. Filmski režiser Rajko Ranfl je 1989 v produkciji Viba filma posnel dokumentarni film *Vilharji - tri generacije* (Leo, Mario, Gorazd), za katerega je prejel diplomu na 27. festivalu jsl. dokumentarnega in kratkometražnega filma mar. 1990 v Bgdu.

Prim.: SBL IV, 477-78; osebni podatki; katalog z dokumentacijo in bibliografijo, Lj. 1985; katalog v izdaji Postojnske jame, 1986; Andrej Pavlovec, Barvno doživetje sveta, Gorenjski glas 9. mar. 1990; Zloženska ob 90. samostojni razstavi na Inštitutu J. Stefana v Lj. 8. mar. 1990.

Kvčč

VILHAR Matija, jamski vodnik in speleolog, r. 4. febr. 1899 v Velikem Otoku pri Postojni, u. 17. febr. 1962 tam. Oče Luka, posestnik, mati Marija Bizjak. Po osn. š. se je izučil za elektrikarja. 1923 se je zaposlil kot progovni delavec in vodnik v Postojnski jami. 1935 je bil iz te službe odpuščen, ker je šel na poročno potovanje v Jslo. Do 1942 je kot elektrikar delal pri podjetju Telve. Po osvoboditvi se je vrnil k Postojnski jami kot elektrikar do 1954, ko je bil invalidsko upokojen. Med vojno (1944) sta bili v njegovi hiši part. š. in stanovanje njene učiteljice. - Bil je vnet in razgledan jamar, poznavalec Postojnskega jamskega sistema in podzemeljske Pivke. Udeleževal se je odprav (tudi pod vodstvom I. A. Perka) v Tartar, Magdaleno jamo. Pivški in Rakov rokav Planinske jame ter v jame v postojnski okolici. 1922 je v Malih jamah (Postojnska jama) odkril stranski Ozki rov, 1923 pa Kristalni rov. Sodeloval je pri iskanju dihalnikov nad jamskim sistemom. - Od 1951 dalje je bil članom Inštituta za raziskovanje krasa v Postojni ter drugim jamarjem

neprecenljiv vodnik in svetovalec pri raziskovanju kraškega površja in podzemlja v postojnski okolici, še posebej nad samim postojnskim jamskim sistemom. Bil je živa vez med zadnjimi avstroogrskimi raziskovalci našega krasa in prvimi povojnimi slov. speleologi, kot tudi živa kronika, ki je z obujanjem spominov otel marsikateri dragocen drobec iz zgodovine raziskovanja kraškega podzemlja v okolici Postojne.

Prim.: Naše jame, 1963, št. 4, 58-59; 1988, št. 30, dod... 187; 150 let Postojnske jame, 1968, 52; SBL IV, 478.

Kranjc

VILHAR Miroslav, pisatelj, skladatelj in politik, r. 7. sept. 1818 v Planini (pri Rakeku), u. 6. avg. 1871 na gradu Kalec, pokopan v Knežaku. Pseudomina: Miroslav, Mirosław. Oče Franc je bil upravnik pošte in župan v Planini, po rodu Wilicher, ki se je poslovenil, mati Ivana Obreza. Osn. š. je obiskoval v Postojni, gimn. v Šentpavlu na Kor. (verjetno od 1829 do 1833); licej (1833-35) in filoz. (1835-37) pa v Lj. Na Dunaju in v Gradcu je študiral precej neredno pravo, pričel pa je tudi z liter. ustvarjalnostjo. Med drugim je napisal dve dejanji za nedokončano opero *Ana von Gösting* ter nekaj pesmi, vse v nemščini. 1843 ga je oče poklical domov in mu preskrbel bogato nevesto Jožefino Dejak, hčerko graščinskega oskrbnika v Senožečah. Oče mu je prepustil grad in posestvo na Kalcu, kjer je živel v slogi s podložnimi kmeti, se družil z narodno zavednimi izobraženci in postajal vse vidnejša javna osebnost, redni dopisnik Novic (1845-64), kasneje tudi Jancžičeve Slovenske bčele in Slovenskega glasnika. Izdal je tudi svoj *Slovenski koledar* (1851; kasneje je izdal koledar še dvakrat: 1863 *Sloga* in 1867 *Koledarček*). Vse bolj se je ukvarjal tudi z glasbo (prvi zvezek skladb je skomponiral že 1842), po letu 1848 pa je pričel posegati tudi v politiko in 1849 v 15. št. Slovenije v Ljubljani objavil razglas *Dragim Primorcem*, v katerem kritizira vzvišeni odnos It. do Slov., zavzema pa se tudi za sožitje med narodi. Na njegovo vsestransko javno delo je močno vplival Levstik, ki je 1858 postal domači učitelj njegovih otrok (imel jih je osem). Levstikov vpliv se najbolj pozna v zbirki *Pesmi* (1860). Tega leta je bil V. izvoljen za poslanca kranjskega dežel. zbora, zaradi šolanja svojih otrok pa se je preselil v Lj., kjer je bil vidna osebnost javnega življenja, udelež-

val se je čitalniškega življenja, taborov itd. Tedaj je pisal tudi tipične čitalniške igre, ki so bile zelo priljubljene in jih je šest izdal v knjižni obliki: *Vilharjeve igre*, I.-IV. (1865-66), vendar niso vse izvirne. Nekaj njegovih dramskih del je ostalo tudi neobjavljenih v zapuščini, ki jo hrani njegov sin Franjo Serafin Vilhar (prim. čl. tukaj). V svojem poslanskem mandatu je pisal tudi slov. in nem. *epigrame*, ki so krožili v prepisih, postumno pa jih je objavil F. Levec (Soča 1880, št. 21, 22). Med V. in Levstikom je prišlo do nesoglasja, tako da je slednji 1861 odšel v Trst, a sta se kasneje spet zblížala, ko je V. pričel izdajati svoj polit. časnik *Naprej* (1863, 78 številčk) in v katerem je imel najpomembnejšo vlogo prav Levstik. Zaradi Levstikovega članka *Misti o sedanjih mednarodnih mejah* (št. 14-16) so V. sodno preganjali, in ker ni hotel izdati avtorja članka, je bil šest tednov zaprt na Zobjeku, izgubil je tudi poslanski mandat, list pa je bil ukinjen. (V spomin na ta čas je 1865 izdal v Zgbu zbirko zbadljivih verzov *Žabjanke*.) Vrnil se je na grad Kalec, bil župan v Knežaku, živel živahno družabno življenje, lastno posestvo pa je zanemaril, še posebej proti koncu šestdesetih let, ko je zbolel. Novi učitelj njegovih otrok J. Alešovec mu je ostal zvest tovariš do smrti. Slabi dve leti pred smrtjo je 1869 še sklical na Kalcu »tabor notranjskega ljudstva«, na katerem se je poleg govornikov Jos. Nollija, A. Domiclja in K. Lavriča zavzemal za zedinjenje Sje, za obrambo naše zemlje, za javno rabo slovenščine. Po smrti je prevzel posestvo V-jev prvorojenec Evgen, ki ga je po smrti svoje prvorojenke prodal. Grad je bil po prvi svet. vojni zapuščen in pričel razpadati, med NOB je bil v njem prvi sestanek OF za ilirskobistriško in pivško področje. Tako kot grad razpada tudi družinska grobnica v Knežaku. - V Planini so 1888 odkrili spominsko ploščo na roj. hiši, nato pa še kip, delo I. Sajeveca (1930). Na glavnem trgu v Postojni so mu 1906 postavili spomenik, katerega osnutek je napravil I. Jager, kip pa A. Repič. Ta spomenik so It. po 1. svet. vojni poškodovali, 1926 prenesli za cerkev in 1941 uničili. Kot pesnik se je V. zgledoval pri Vodniku, delno tudi pri srbski narodni pesmi, pozna pa se mu tudi močan Levstikov vpliv. Prevladujejo domoljubne pesmi, idilična vsebina, premalo

pa je ovrednotena njegova satirična in humoristična ustvarjalnost. Med prvimi slov. pesniki je opisoval Kras. Kot pisec dramskih besedil je bil zelo popularen, čeprav je ustvarjal predvsem za potrebe svojega časa. Poleg izvirnih del - *Detelja*, *Župan*, *Poštena deklica* - ter rokopisnih *Danijela* (žaloigra v treh dejanjih), *Kdor prej pride, prej melje* (šaloigra v dveh dejanjih), *Korčovski* (dvodejanka), *Na kmetih* (šaloigra v dveh dejanjih), je napisal tudi več priredb iz nem. Njegova »domorodna igra s pesmimi« *Jamska Ivanka* zajema snov iz obdobja križarskih vojn, dogaja pa se v okolici gradu in Kalca. Tedaj ni bila uprizorjena, čeprav jo je V. izdal 1850 in podaril 500 izvodov knjig Slovenskemu društvu, da bi jo uprizorilo ter izplačalo dvoje nagrad - za zgodovinski spis in za dve lirični pesmi. Odlomke je izvedlo Filharmonično društvo 1871, RTV Lj. pa 1969 in 1984. Njegov ostali skladateljski opus je pomembnejši in obsega med drugim 25 samospevov, 12 zborovskih, 8 klavirskih in drugih skladb. Izbor samospevov in zborovskih skladb je postopoma objavil v petih zvezkih *Pesmi Miroslava Vilharja* (1852 zv. 1/2, 1861 zv. 3, 1862 zv. 4/5). Številne njegove pesmi so ponarodele, najpopularnejše so: *Na jezeru* (N 1860, 76), *Planinarica* (Sloga 1863, 12-13), *Pri luni*, *Žalost*, *Napitnica* (vse v *Koledarček* 1867).

Prim.: SBL IV, 478-79 in tam navedena liter.; dokumentacija Goriškega muzeja; Bibl JLZ; FJ; NE; SGL; Slovenska književnost (Leksikon Cankarjeve založbe); Mirjana Turel, Skladatelj M. Vilhar, Lj. 1963; KolGor. Maticе 1922, 49 s sl.; 1923, 63; Tov 2. dec. 1949, 801; Soča 1. nov. 1952; Delo (Trst) 8. sept. 1956; Delo 5. dec. 1963; PrimN 14. sept. 1968; Delo 31. avg. 1968; PrimN 7. sept. 1968; Gosp 4. okt. 1968 s sl.; Ljudje in kraji ob Pivki 1975, 162-67; ZUZ 1974-1976, 101-02 (o spomenikih v Postojni in Planini); PDK 29. okt. 1978 s sl.; PrimN 2. mar. 1979; NDn 10. jun. 1984; Delo 24. jul. 1985.

Jan

VILHAR Srečko, (Stanislavov brat, gl. čl.), politični in prosvetnokulturni delavec, knjižničar in publicist, r. 7. mar. 1907 v številni družini (8 otrok) v Kromberku pri Novi Gor., u. 1. okt. 1976 v Lj., pokopan v Kopru. Oče Franc, učitelj, mati Karolina Vrtovec, gospodinja, ki je zgodaj umrla. Osn. š. v roj. kraju, nato slov. učiteljske v Tolminu 1923-25, 1925-28 ital. v Gor., 1930-31 z maturo pa v Lj. 1927 se je vključil

v KPI. 1928 je pred faš. preganjanjem pobegnil v Lj., se povezal s slov. komunisti in bil 1931 sprejet v KPJ. Zaradi sodelovanja pri tehniki KPI je bil 1929 v Lj. 5 mesecev zaprt. Delal je tudi pri emigrantskem društvu Adrija, bil ustanovitelj društva Mlada Soča, 1931 je po nalogu KPI ilegalno obiskal Dunaj. Ker ni dobil drž. službe, se je 1931-32 zaposlil pri Pokraj. zavodu v Lj. Zaradi komunist. delovanja so ga nov. 1932 aretirali in poleti 1933 v Beogradu obsodili na 6 let težke ječe, ki jo je prestajal v Sremski Mitrovici z mnogimi jsl. komunisti. Pod vodstvom M. Pijadeja so v obliki tečajev študirali marksizem, ekonomiko, agrarno vprašanje idr.; V. je nekaj časa urejal ilegalni zaporniški list Udarnik. Nov. 1938 so ga jsl. oblasti kot it. državljana izročile it. policiji. Zaprt je bil v Trstu in 1939 obsojen zaradi revol. delovanja in izogibanja voj. službi na 2 leti konfinacije v kraju Tolve pri Potenzi v juž. It. Ko je v jeseni 1943 prišla zavezniška vojska, se je v Gravini priključil partizanom-prekomorcem, se prebil z njimi v Dalmacijo in Bosno, od začetka 1944 bil v 13. prolet. brigadi, avg. 1944 premeščen v Sjo (organiziral brigado Fontanot), apr. 1945 imenovan za upravnika partij. š. na Rogu. Po osvoboditvi je bil upravnik partij. š. za Primorsko (1945-46), organ. sekretar mestn. komiteja KP za Trst (1947-48), odgovoren za idejno vzgojo pri CK PK STO (1948), v Kopru sekretar planske komisije za istrsko okrožje (1948-50), referent za kulturo pri istem okrožju (1950-52), preds. Okraj. odbora ljudske prosvete (1952-55 tudi predavatelj na it. gimn. v Kopru), predavatelj za zgod. in filoz. na slov. gimn. v Kopru (1956-58) in naposled do upokojitve 1974 rav. štud. knjižnice v Kopru, ki se imenuje po njem. - Začetki V-jevega publicističnega dela segajo v leti 1927/28, ko je objavil prve prispevke v gor. dijaških listih Iztok (tudi član ured.) in Soča. Kasneje je sodeloval pri ileg. listu Delo (Trst), emigrantskem časopisu Istra (Zagreb), raznih partiz. listih, po vojni pa pri serijskih publikacijah: Bori (odg. ur. 1954-55), Il Comunista (Trst 1946), Istrski tednik (tudi ur.), JKol, Knjižnica, LdTd, Obala, PDK, Razgledi, PrimN, SlovJ, Vestnik (zal. Lipa) idr. Uredil je zbornik *Slovenci ob Jadranu* (1952), bil 1953 član ur. odbora *Istrskega zgodovinskega zbornika*, 1960-69 Zal. Lipa in 1962 *Slovenskega pomorskega zbornika*. V času službovanja v

knjižnici pa je urejal publikacije Študijske knjižnice Koper. V tem obdobju je dosegla njegova publicistična dejavnost največji razmah. Objavil je več kot 250 člankov in razprav s področja kulture, šolstva, knjižničarstva, zgodovine in pomorstva ter 5 obsežnih knjig o prekomorcih (v soavtorstvu z Albertom Klunom), v katerih je prikazana bojna pot prekomorskih enot ter delež primor. Slovencev in Istranov, ki sta jih faš. nasilje in vojna vihra razsejali po najrazličnejših kontinentih: *Prva in druga prekomorska brigada* (Nova Gor. 1967); *Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov na Sardiniji, Korziki in v južni Franciji* (Nova Gor. 1969, nagr. Vstaje slov. naroda 1970); *Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov v Afriki* (Lj. 1970, nagr. OF 1971); *Po poteh sardincev* (Lj. 1973); *Primorci in Istrani od pregnanstva do prekomorskih brigad* (Lj. 1973). - Od 1961-76 je V. kot avtor, soavtor in ur. sodeloval pri publikacijah Študijske knjižnice Koper in v omenjeni zbirki izdal: študijo *Prerez zgodovine slovenskih knjižnic in knjižničarstva na Primorskem* (Koper 1961), publikacijo *Dante 1865-1965* (Koper 1965), *Katalog pomorske literature Študijske knjižnice v Kopru* (v: O morju in pomorstvu, Koper 1967) ter poslednje delo - la bodji spev *Slovensko učiteljsiše v Kopru 1875-1909* (Koper 1976). Kot posebni odtis Istrskega zgod. zbornika je 1953 izšel njegov sestavek *Družbene korenine italijanskega iredentizma v Istri*, 1971 pa strojepisni avtogram *Primorski Slovenci in nacionalno vprašanje v obdobju 1918-1945*. - Pomembno je V-jevo delovanje na področju knjižničarstva, zlasti primorskega. V koprski knjižnici je 14 let uspešno ravnateljaval in mnogo pripomogel k ugledu ustanove. Vzpostavil je dobre stike s knjiž. in sorodnimi kult. ustanovami doma in na tujem, se zavzemal za čim boljše poznavanje in razumevanje med Slovenci in Italijani na obeh straneh meje, posebno pozornost je posvečal it. etnični skupnosti v Jsl. in vedno skrbel, da je dotekalo v knjižnične fonde dovolj it. literature. Prizadeval si je, da bi knjižnica postala žarišče kulture na Ohali, in zato spodbujal razstavno dejavnost in podobne kult. prireditve. Pri tem je bil sam med najbolj aktivnimi. Pripravil je več kot 10 obsežnih in zahtevnih razstav, ki so bile vse reprezentativne, odmevne in pomembne za utrjevanje ugleda knjižnice (Be-

neška Slovenija in Rezija, Ob 700-letnici rojstva Danteja, Slovenska knjiga na Primorskem med obema vojnama, Sto let slovenskega šolstva na Koprskem, NOB Primorcev in Istranov na Sardiniji, Korziki in v južni Franciji, Lik maršala Tita, Naše gobe itd.). Svoje razstave je znal uspešno predstaviti javnosti, zbuditi zanimanje zanje pri vplivnih družbenopolit. osebnostih, kakor tudi v časnikarskih krogih. O njih pa je tudi sam poročal v lokalnem časopisju. Med vidne uspehe V-jevih prizadevanj v širjenju knjižnične kulture navzven sodi tudi pobuda za ustanovitev turistične knjižnice v Portorožu 1970 ter ustanovitev Bibliobusne knjižnice v Kopru 1973 - prve tovrstne potujoče knjižnice v Sji, ki je ponesla knjigo na podeželje, v vasi in zaselke Slov. Istre in Krasa. Znana so tudi njegova prizadevanja, da bi koprška knjižnica sistematsko zbirala pomorsko liter. in postala tako osrednja tovrstna knjižnica v Sji, kar pa se mu žal ni uresničilo. Kot pomemben dejavnik pri razvijanju in pospeševanju knjiž. stroke na Primor. je bil V. tudi med pobudniki in ustanovitelji Društva bibl. Primor. in njegov prvi preds. Razen tega je bil občasno član posameznih teles Društva bibl. Sje ter pogosto delegat na kongresih Zveze društev bibl. Jsle. Za aktivnost in izredne zasluge na tem področju je prejel 1967 najvišje bibl. priznanje - Čopovo diplomo. Za zasluge v predvojnem revolucionarnem gibanju, za udeležbo v NOB od 1941-45 ter za dosežene uspehe v povojni graditvi domovine je prejel številna priznanja: spomenica 1941, red zasluge za narod II, 1949, medalja za hrabrost ter red bratstva in enotnosti II, 1951, red dela II, 1955, red republike s srebrnim vencem, 1967, red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, 1969 itd.

Prim.: SBL IV, 480-81; M. Salamun, Publicistično delo Sr. Vilharja in članki o njem (Bibliografija) v: Osrednja knjižnica Sr. Vilharja Koper, Koper 1979, 31-49; B. Pleničar, Slov. bibliotekarska bibliografija 1945-1980, Lj. 1983, 145-46; Obeležje Stanctu in Srečku Vilharju, PrimN 1983, št. 3; Zbornik Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper, Koper 1985; V. Krapež, Odlikovala sta ga delo in srčna dobrot, PrimN 1986, št. 76; Ista, Ob desetletnici smrti Sr. Vilharja, PDK 1986, št. 232; Ista, Razstava ob 80-letnici rojstva Sr. Vilharja, PDK 1987, št. 85; jk (J. Koren), O liku in delu Sr. Vilharja (na okrogli mizi v koprski Osrednji knjižnici), Gosp (Trst) 1987, št. 1629; J.A. Hočevvar, Lik Sr. Vilharja, TV 1987, št. 13, št. 14 in št. 16-17; Pri-

morski begunci v Lj., PDk 1987, št. 223; M. Zalar, Sr. Vilhar revolucionar, prosvetni in kulturni delavec, PrimSreč 1988, št. 82-83, str. 358-59.

ViK

VILHAR Stanislav, (Srečkov brat, gl. čl.), politični delavec, časnikar in publicist, r. 15. nov. 1904 v Kromberku pri Novi Gorici, u. 13. febr. 1982 v Lj. Oče Franc, učitelj, mati Karolina Vrtovec, gospodinja. Osn. šola v Gorici, gimn. (1915-18) v Lj., kamor se je družina zatekla med vojno. Po vrnitvi na Goriško je kot privatist delal izpite pred slov. komisijo v Gor. in nato v Idriji (slov. sred. šole zaprte), mature pa ni opravil, ker so it. oblasti komisijo razpusstile. 1924/25 je služil it. vojsko v Turinu, nato na Sardiniji, kamor je bil kazensko premeščen iz polit. razlogov. Po odsluženju se je zaposlil v Gor. kot zasebni uradnik. - Polit. dejavnost je začel v dij. društvu Adrija. 1925 (ali 1926) je bil sprejet v KPI, 1927 je postal član partij. komiteja za Goriško, 1928 pa komiteja KPI za Julij. krajino. Razen organizacijskih nalog mu je bilo zaupano ured. komun. ileg. lista *Delo*, ki so ga v izredno težavnih okoliščinah izdajali gor. komunisti. Jan. 1929 je prebežal v Jslo in se tako izognil množičnim aretacijam komunistov. V Lj. je z Iv. Regentom in drugimi slov. polit. emigranti še naprej izdajal *Delo* ter organiziral ileg. prehode med Lj. in It. Kmalu je bil aretiran in po 4-mesečnem zaporu okt. 1929 izgnan iz Jsle. Odšel je najprej v Francijo, nato v Belgijo, kjer se je preživljal z delom v tovarni, polit. pa je delal v odboru za priseljenke pri KP Belgije ter pri ured. it. izseljenškega lista *Il Riscatto*. 1931/32 je obiskoval Mednar. leninsko šolo v Moskvi (franc.-belgijska skupina) in bil član VKP/b. Po vrnitvi v Francijo ga je KPI zadolžila za delo med slov. narodno manjšino v Julij. krajini in med slov. emigracijo v Zah. Evropi. 1934 so ga kooptirali za člana Centralnega komiteja KPI. Sodeloval je spet pri urejanju *Dela* (glasilo KPI in KPJ), ki so ga tedaj tiskali v Parizu, in pri it. partij. reviji *Lo Stato Operaio*, dopisoval je tudi v legalni informacijski bilten *Internazionale Presse-Korrespondenz* (Inprekor), glasilo Komun. internacionale. Večkrat je ileg. potoval v It. in Jslo, kjer se je zadrževal po več tednov. Ohranjena so njegova poročila, podpisana s psevd. Borier ali Boriani. V letih 1934/36 je z Lovrom Kuharjem - P. Vorancem pripravljal ter pre-

vajal partij. gradivo, zlasti tisto za VII. kongres Kominterne v Moskvi 1935, ki se ga je udeležil kot član it. delegacije. 1936 je med ileg. bivanjem v Julij. krajini pomagal organizirati ljudsko fronto. Še isto leto ga je partija poslala v Španijo v nastajajoče internac. brigade za boj zoper fašizem skupaj z vodilnimi slov. komunisti iz Primorske. (Po kasnejši izjavi St. Vilharja je ta korak oslabil komun. dejavnost v Julij. krajini). Bil je mitraljezec, nato propagandist v internac. brigadi Garibaldi. Po španski vojni je bil (1939-41) jetnik v franc. taboriščih Argeles, Gurs in Vernet, od koder je zbežal in se skušal s skupino Jugoslovanov prebiti preko Nemčije k partizanom v Jslo. Načrt mu je preprečila huda očesna bolezen. V začetku 1942 mu je uspelo vrniti se v Francijo, kjer se je pridružil franc. odporniškemu gibanju v Parizu in okolici. Po osvoboditvi Pariza avg. 1944 je delal v odboru KP Francije za priseljeno delovno silo, nato v ured. lista *Nova Jugoslavija*, bil eno leto dopisnik Tanjuga in član vodilnega odbora Zveze Jugoslovanov v Franciji ter pomočnik atašeja za tisk pri jsl. ambasadi v Parizu v času mirovne konference. - Po vrnitvi v Jslo 1947 je do konca 1951 delal v Min. za zunanje zadeve v Bgdu, od 1952 do 1962, ko se je upokojil, pa pri Radiu Lj. kot zunanje-polit. ur. in komentator. Svoje bogate življenjske in revoluc. izkušnje je vlagal v razvoj radijskega medija in v rast mladih kadrov. Skromen, strpen in razumevajoč je bil vedno pripravljen pomagati in dajati drugim. Imel pa je tudi kaj dajati, saj je obvladal sedem jezikov in ni bil le polit. razgledan, temveč je dobro poznal tudi književnost, slikarstvo ter bil velik ljubitelj narave. - 1956 je bil odlikovan z medaljo za hrabrost; 1965 z redom zaslug za narod z zlato zvezdo; 1968 je prejel Tomšičevo nagrado za življenjsko delo. - V. je objavil publikacijo *Atlantski pakt* (Bgd 1949), obsežnejšo razpravo *Drž. monopolist. kapitalizam v Italiji* v reviji *Medjunar. problemi* (Bgd 1951) ter več člankov v: *NRazgl* (1952, 1959), *SocM* (1954, 162-65: *Po berlinski konferenci*), *Tov* (1956, 1331; 1957, 563), *NŽ* (1953, 1955-1958, 1967), *Borcu* (1966) ipd. Pripravljal je študijo o polit. zgod. Slov. primorja, zbral veliko gradiva, a načrta ni več mogel uresničiti.

Prim.: J. Munda, *Bibl. slov. marksističnega tiska*, 1969, 11; F. Klopčič, *PrimSreč* 1982, 34,

187-93; SBL IV, 481; L. Pohar, St. Vilh. v spomin, PrimN 19. mar. 1982 s sl.; In memoriam St. Vilharju, Kričac 31. mar. 1982 s sl.; L. Pohar, V spomin na velikega prim. revolucionarja, Delo (Trst) 8. jul. 1982; C. Zupanc, Revolucionarni boj primor. komun. St. Vilharja..., PrimSreč 1982, 35, 307; Obležje Stanetu in Srečku Vilharju, PrimN 7. jan. 1983; R. Škrli, Pozabljena zapuščina St. Vilharja, PDK 10. febr. 1984; Knjižna zapuščina St. Vilharja v koprski Osrednji knjižnici; Domoznanski katalogi koprške knjižnice.

ViK

VILHAR Stanka, roj. **GABRIJELČIČ**, aktivistka OF, publicistka, pisateljica, r. 12. nov. 1920 v Ajbi pri Kanalu ob Soči. Oče Peter, zidarski mojster, mati Frančiška Berlot, služkinja pri kanalskem graščaku. V Kanalu ob Soči je obiskovala osn. š. (vseh 8 razr. v it.) in kot pridna učenka večkrat sodelovala na raznih tekmovanjih. Očetov zaslužek in majhna kmetija nista zadostovala za preživetje številne družine (8 otrok), zato je bilo treba s trebuhom za kruhom. Najprej so odšli starejši bratje in sestre, s 15 leti pa tudi Stanka, ki je bila najmlajša. 1935 se je zaposlila kot delavka v tovarni cementa v Anhovem, kjer je delala 7 let z enkratno enoletno prekinitvijo, ko je bila brezposelna; oz. je to leto zapolnila tako, da je delala kot služkinja v Gor. Ob koncu 1942 je delo v tovarni pustila, ker je bila zaradi protifaš. delovanja v vedno hujši nevarnosti, da jo aretirajo. Mar. 1943 je bila izvoljena v okrajni odbor OF za Kanalsko, kmalu nato je odšla v ilegalo s partiz. imenom Volga. Sprejeta je bila tudi v SKOJ. Od kapitulacije It. do osvoboditve je bila aktivistka v Beneški Sloveniji in Reziji. Nato se je vrnila v domače kraje, nekaj časa delala v okrož. odboru ZSMS v Gor., nato v občinskem uradu v Kanalu, od koder je bila 1946 poslana na trimesečni polit. tečaj v Opatijo. Jan. 1948 se je poročila s Srečkom Vilharjem (gl. čl.), živelja z njim nekaj časa v Trstu, kjer je sodelovala pri sindikalnem glasilu Delavska enotnost, in se še isto leto preselila v Koper, kjer živi po moževi smrti s hčerko. - S pisanjem je začela že med vojno. Članke, pesmice, igrice in skeče za mitinge je objavljala predvsem v Matajurju. Po vojni je napisala nekaj reportaž o Beneški Sloveniji ter več črtic v PDK, LdTd, PrimN, Nedeljski dnevnik, Borec ter v JKol. 1963 pa je pri koprski založbi Lipa izdala obsežnejše prozno delo, sociološki roman

Sence pod Matajurjem, s katerim se je skušala oddolžiti Benečiji. Delo je po snovi novost v našem pripovedništvu, saj obravnava domala nepoznano pokrajino, če izvememo Bevkovega Kaplana Martina Čedermaca. Pozornost vzbuja zlasti zaradi vernega prikazovanja socialnega življenja med Slov. zahodno od Soče in zaradi osvežujočih folklornih in jezikovnih elementov. Pristnost in umetniško kvaliteto dela je potrdila Kajuhova nagrada (Zavod Borec), ki jo je V. prejela za to svojo stvaritev.

Prim.: Osebn. podatki; Knjiga '63, 162, 226-27; Vestnik založbe Lipa 1963, 19/20, 23 s sl.; SBL IV, 480-81.

ViK

VINCENC iz KASTVA (VINCENCIUS de KASTUA), istrski srednjeveški slikar, njegovo delo so freske v p.c. Device Marije na Škrilinah pri Bermu v hrv. Istri, označene z umetnikovim podpisom in letnico 1474. Slik. delavnica, ki jo je vodil, izžareva poljudnejši, tipično istrski lokalni značaj, eno njenih izhodišč pa pomeni poslikava prezbiterija ž.c. v Pazinu iz 60-tih let 15. stol., delo južnotirolskega slik. iz Brixna. Na V. je vplival tudi istrski Pisani mojster (Šareni majstor), prav tako je ustvarjal s pomočjo grafičnih predlog, zlasti Mojstra z napisnimi trakovi (Meister mit den Bandrollen) in Mojstra E. S. Odločilne za njegovo ustvarjalnost so torej severne pobude, čeprav se je spogledoval tudi z it. umetnostjo, kar dokazujejo npr. nekatere podobnosti v nošah in kompoziciji pri prizoru Pohoda treh kraljev z isto podobo B. Gozzolija v Firencah. C. na Škrilinah je 1474 poslikal na pobudo bratovščine Marije Device, in to celotno notranjščino, a so se v prezbiteriju in na slavaloku ohranili le manj pomembni ostanki. Dobro pa so ohranjene freske v ladji z naslednjo vsebino: na zah. steni Mrtvaški ples, Adam in Eva in Kolo sreče, na sev. steni Pohod in Poklon treh kraljev, Zadnja večerja, prizor s hudičem, ki skuša Jezusa v puščavi, skupina sv. Lenart, sv. Apolonija in sv. Barbara, sv. Martin deli plašč z beračem, sv. Jurij, Jezusov vhod v Jeruzalem, Oljska gora in Judov poljub. Na juž. steni je slikan ciklus Marijinega življenja s prizori: Marijino rojstvo, Marijin vstop v tempelj, Marijina zaroka z Jožefom, Oznanjenje, Obisk pri teti Elizabeti, Jezusovo rojstvo in Darovanje v temp-

lju. Na isti steni so udobljeni še sv. Janez Evangelist in sv. Florijan, Jezusov krst v Jordanu, Dvanajstletni Jezus v templju, Nadangel Mihael, sv. Boštjan, Beg v Egipt in Pokol nedolžnih otrok. Pri freskah na škrilinah je očitno poudarek na Marijinem življenju, kljub izrazito verski vsebini pa je slik. neprisiljeno vpletel nekatere žanrske motive, prizore iz basni in značilne istrske krajinske izseke. To jim daje poseben, krajevni naglas, po svojem splošnem stilnem značaju pa so izraz kulturnogeografskega razpoloženja osrednje Istre, razpete med vplive Severa in Juga. Slikarjev nekoliko starejši rojak, čeprav ni dokazov, da bi bil krvni sorodnik, je Ivan iz Kastva, ki je 1490 poslikal s freskami p. c. sv. Trojice v Hrastovljah v slov. Istri. Med obema so vidne tudi slogovne sorodnosti, prav tako še z nekaterimi drugimi poslikavami na Krasu, v Posočju in na Gorenjskem, kot so npr. Šilentabor, Prilesje, Goljevica, Avče, Suha, Bodešče pri Bledu, ki se z nekoliko otrdelim, »grafično« poudarjenim značajem naravno vključujejo v duhovno razpoloženje in umetnostne ambicije tega kulturno prehodnega ozemlja.

Prim.: F. Stelè, ZUZ 1923, 156; A. Morassi, Gli affreschi nella chiesa di S. Maria delle Lastre a Vermo, Emporium 1926, 204-08; Stelè, Monumenta artis slovenicae I, Lj. 1935, pass; Isti, Umetnost 1940, 8; Isti, Umetnost 1960, 78-79 in pass.; B. Fučić, Istarske freske, Zgb 1963, 26-28; ELU IV, 530-531; F. Stelè, Slikarstvo v Sji od 12. do srede 16. stol., Lj. 1969, 195-210 in pass.; Isti, Gotsko stensko slikarstvo (zbirka Ars Sloveniae), Lj. 1972, XVI, XVII, XX, XXVI; Ksenija Rozman, Stensko slikarstvo 15. stol. v slov. Istri (Pittura murale del secolo XV nell'Istria slovena), Slikarstvo, kiparstvo in urbanizem ter arhitektura v slov. Istri, Koper 1972, 14, 25-26; SBL IV, 481-82 in tam navedena liter.

M.V.

VIOLA Peter (po it. spričevalih v šol. letih 1924/25, 1925/26 pa **Pietro VIOLA**), prosvetni in polit. delavec, r. 22. avg. 1912 pri Korošcih (Sv. Barbara) nad Miljami, u. tam 16. dec. 1987. Oče Peter, mati Marija Kocjančič. Osn. š. v domači vasi, potem se je zaposlil v miljskih ladjedelnicah in doma obdeloval lastno zemljo. Zelo mlad se je vključil v levičarsko delavsko gibanje in se vpisal v KPI. 11. jan. 1942 se je udeležil druge ustanovne seje OF na Plavjakh kot zastopnik miljskih hribov skupaj z Brunom Brainjem. Seja je bila pri Jos. Jamšku, udeležili

pa so se je še: Oskar Kovačič, Milan Pregarc, Loredan Aničet in Doro Furlanič. Organizacija je zajemala področje od Loga do Škofij. Febr. 1942 je bil aretiran in nato konfiniran v Gravini (Matera). Sept. 1943 je po padcu faš. zbral ostale Slov. v tistem okraju in jih odpeljal v Barletto, kjer so se pridružili prekomorski jsl. brigadi. Na dolgi poti od Visa do Gopića je bil v boju ranjen. Z njim je bila ves čas tudi žena Lidija Pečarič kot bolničarka. - Po vojni je bil pobudnik in organizator gradnje Ljudskega doma pri Korošcih v letu 1950, mladinske godbe in vsega polit.-družabnega in družbenega življenja pri Korošcih (Sv. Barbara), v tej obrobni vasi nad Miljami. Na kult. področju ni imel srečne roke, ker je obnovljena knjižnica zaradi sporov s kominformom začela hirati in končno prenehala. 1975 je bil V. med soustanovitelji Društva Slovencev miljske občine (DSMO) in glavni pobudnik ustanovitve pev. zbora Jadran v letu 1977. Njegova je bila pobuda za prijateljsko srečanje treh sosednjih občin: Dolina-Koper-Milje, kar je bilo naslednje leto (7. dec. 1979) uradno podpisano s prijateljsko pogodbo v Boljuncu. 30. okt. 1985 je bil V. med ustanovitelji slov. zadruga Vesna, od nov. 1960 do nov. 1986 pa občinski svetovalec, izvoljen na listi Frausin v Miljah, nato je zaradi bolezni odstopil.

Prim.: Podatki učit. Kilijana Ferluga; časopisna poročila.

Šah

VIRGULIN Mario, duhovnik in kult. delavec, r. 6. febr. 1914 v Villa Vicentina (Ud.). Oče Giovanni, sadjar in učitelj na kmet. š. v Gor., mati Eugenia Fontana iz Scodovacce. Šolal se je v Malem semenišču v Gor., 1935-39 študiral na Gregorijanski univ. v Rimu in doktoriral v teologiji. Posvečen za duhovnika 9. apr. 1939. - Začel je kot ekonomski vikar na Kojskem in nato (1940) postal župni uprav. v Nabrežini. Tu je med vojno pomagal in skril marsikoga, čeprav je bila v župnišču nem. komanda. Rešil je pred deportacijo v Nemčijo mlade izpod 18 let in starejše nad 60 let. Zaradi tega se mu je takratna mladina iz Sv. Križa zahvalila tudi pismeno. Zvedel je, da ga hočejo part. ubiti. Tudi faš. so ga preganjali že pred vojno, ker je pridigal v slov. Nato je služboval v Rudi (od 1945), 1952 je prišel v Ronke v Laško. Tu je bil pobudnik za graditev cerkve v Romjanu,

kjer živi mnogo Slov. in kjer sta slov. vrtec in osn. šola. 1980 je dal možnost Slov. na Laškem, da imajo v Ronkah enkrat mesečno slov. sv. mašo. Nato je dal vedno na razpolago tamkajšnjim Slov. cerkv. prostore za njihovo kult. in versko delovanje. Od 1975 je častni kanonik gor. kapitlja in prvi dekan ronškega dekanata.

Prim.: VoceI 5. nov. 1983, 3 s sl.; osebni podatki; Msgr. M. Virgulin - zlatomašnik, KatG 6. apr. 1989 s sl.

Mučič

VITEK Josip, gradbenik, r. 18. mar. 1913 v Tržiču (Monfalcone), živi v Lj. Oče Josip, trgovec, mati Irma Cecconi, gospodinja. Šolal se je na realnem oddelku I. realne gimn. v Lj. ter nato diplomiral na gradb. oddelku Tehniške fak. v Lj. (17. apr. 1943). Službo je nastopil 20. jun. 1943, in sicer pri drž. železnicah in služboval na raznih mestih, nazadnje kot šef odseka pri gradnji proge Samac-Sarajevo. Zaradi težkih fizičnih razmer je maja 1947 zbolel in se zdravil vse do 1950, ko je nastopil službo asistenta pri katedri za industrijsko hidrotehniko na oddelku za gradbeništvo in geodezijo FAGG v Lj. Poleg asistentskega dela je vodil tudi dokumentacijsko službo za strok. liter. v vodogradbenem laboratoriju Tehniške fak. v Lj. To delo je opravljal do reorganizacije zavoda 1959. V l. 1957/58 je z inž. Colaričem eksperimentalno preiskal na modelu zakonitosti gibanja voda v koritu reke Vrbas. Za boljšo organizacijo vaj je izdelal več učnih pripomočkov kot: navodilo za projektiranje ločnih pregrad, navodilo za dimenzioniranje vodostanov po metodi Bouvard-Molbert itd. 1958 je organiziral izmenjavo slov. in čeških strokovnjakov za hidrocentrale in se udeležil strok. ekskurzije po Češki. Prav tako je organiziral in vodil štiri daljše strok. ekskurzije študentov gradbeništva po It., Švici in Avstriji. V šol. letu 1958/59 se je udeležil podiplomskega tečaja za teoretične osnove hidromehanike na FAGG. V jun. 1959 je absolviral tečaj za uporabo radioaktivnih izotopov v raziskovalnem delu na Nuklearnem inštitutu »Jozef Stefan«. V šol. letu 1960/61 je dobil štipendijo zveznega sekretariata za prosveto in kulturo po kult. sporazumu z It. in prebil leto dni na specializaciji na U v Padovi. Z uspehom je končal podiplomski tečaj za izpopolnitev v eksperimentalni hidravliki na tamkajšnji stolici za hidravliko. - Bil je sodelavec v leksikološki

sekciji Inštituta za slov. jezik SAZU pri zbiranju slov. izrazja gradbene stroke. Od 1966 do 1980, ko se je upokojil, je bil bibliotekar na oddelku za gradbeništvo FAGG v Lj. - Napisal je *Pomožni učbenik za izdelavo učnega programa iz jeklenih vodnih zgradb* (Lj. 1953; skripta), in članke: *Bil sem leto dni v Italiji* (GradbV 1962, št. 1, 7-12); *Tragedija v Vajontu* (GradbV 1964, št. 1, 16-18); *Convegno di Idraulica e Costruzioni Idrauliche. Discussione* (Trieste 1965, 655-657).

Prim.: ULjBB I, 270; II, 340.

Bevk

VITEZ Boris, športnik, košarkar, r. 25. jan. 1961 v Melbourne (Avstralija), živi v Repnu (obč. Repentabor). Oče Alojz, zidar, mati Julka Guštin, gospodinja. Prve razrede osn. š. je opravil v Avstraliji, sred. š. je dokončal na Opčinah (S. Kosovel), maturiral na liceju Fr. Prešerna 1981. Po maturi je bil nekaj časa prevajalec; še zelo mlad pa se je posvetil športu; najprej je igral nogomet kot član dežel. reprezentance Victorie. Po preselitvi v Trst (1971) je igral v mladinskem moštvu Primorja, nato Krasa; s košarko se je začel ukvarjati pri Poletu, nato pa prestopil v Jadranove vrste in bil med tistimi, ki je to slov. predstavniško ekipo pripeljal iz anonimnosti v C 1 ligo. Zaradi sposobnosti, pripravljenosti in predanosti temu športu so ga vabili v it. ekipe. Nekaj časa je okleval, a 1985 je prestopil v vrste tržaškega prvoligaša Stefanela kot prvi Slov. v kaki it. ekipi prve lige. Tu se je izredno dobro uveljavil, saj je tedanji trener it. reprezentance A. Gamba dejal: »B. Vitez sodi med najobetavnejše mlade it. košarkarje.« Sedaj še vedno nastopa v it. ekipah in njegov sloves športnika se je uveljavil tudi drugod po svetu, še posebno v Avstraliji.

Prim.: Podatki staršev; Arhiv Sred. š. S. Kosovela; PDK 18. avg. 1988 s sl.; PrimN 1. jan. 1985; Meridiano 5. jul. 1984 s sl.; Arhiv ekipe Jadran.

Ropot

VITEZIC Dinko, politik, pravno-finančni strokovnjak, odvetnik, r. 24. jul. 1822 v Vrbniku na otoku Krku, u. 25. dec. 1904 v Krku. It. osn. š. v Krku, nem. gimn. v Molku in na Dunaju, it. v Zadru, pravo na Dunaju in v Padovi, kjer je 1847 doktoriral. 1848 je postal finančni uradnik v Zadru, 1851 je bil pristav, 1855 svetnik, 1865

časni upravitelj, šele 1882 nadsvetnik finančne prokurature v Zadru. 1884 so ga nenadoma upokojili, od tedaj do smrti je bil odvetnik v Krku. - V Dalmaciji se je vključil v krog hrv. narodnih preroditeljev M. Pavlinovića in M. Klaića. Sodeloval je pri ustanovitvi Matice dalmatinske in hrv. prerodnega lista II Nazionale (poznejši Narodni list) in pri otvoritvi zadrške čitalnice. Zdi se, da ga je brat Ivan Josip, krški škof in zastopnik v Istrskem parlamentu, seznanil s poreško-puljskim oz. tržaško-koprskim škofom Jurijem Dobrilo in vpeljal v polit. življenje Istre in Kvarnerskih otokov. Ker ni bilo primerne kandidata za vzhodne kmečke obče, se je Dobrilo dogovoril z A. Karabaićem, ured. prvega hrv. lista istrsko-kvarnerskih Hrvatov Naša Sloga v Trstu, da se na prvih neposrednih volitvah za dunajski parlament predlaga V. (čeprav je živel in delal v Zadru). Medtem ko je v zah. Istri Dobrilo manjkalo nekaj glasov, je V. premočno premagal italijanaško-italijanskega kandidata v Kastavščini, Pazinščini, Liburniji in na Kvarnerskih otokih, vključno s severovzh. deli slov. Istre. Ta uspeh je ponovil leta 1879 in 1885. V. se je torej v zrelih letih polit. aktiviral v rodnem kraju in je svojo sistematično izkušenega finančnega strokovnjaka prenesel na to polje, s čimer je polit. gibanje Hrv. in Slov. Istre prešlo v višje, organizirano obdobje. - V dobi Dobrilovega postopnega umikanja proti koncu 70. let je V. izstopal kot prvak Hrv. v Istri in na otokih in za takega so ga imeli do konca 80. let. Istočasno se je sam imel tudi za predstavnika Slov. Istre, s katerimi je ozko sodeloval, prav tako s tistimi iz Goriške in Tržaške. Kot edini hrv. zastopnik v dobi 1873-91 je V. s svojo prisotnostjo na Dunaju demantiral trditve, da na polotoku ni Hrv. Že 1873 je v parlamentu zahteval, da se prisega bere v hrv. jeziku. V zelo aktivnih javnih nastopih v dunajskem parlamentu in zunaj njega je zahteval reševanje polit., gospod. in kult.-prosvet. problemov Istre v celoti, a Hrv. v njej posebej. V tem delu je sklenil tesne zveze z javnimi delavci iz raznih krajev monarhije (zlasti s Strossmayerjem, Jagićem, Nabergojem, Smičiklasom idr.). - Čeprav se V. ni izšolal v narodnem duhu, pa je zaradi porekla iz starodavnega hrv. Vrbnika izrazil pripadnik prve generacije hrv. preroditeljev Istre (Dobrila, Karabaić, Ujčić, Feretić, Jurinac,

deloma Bastian idr.), ki se je razvila na tradicijah ilirskega gibanja. Kot tak je ostal do konca življenja strossmayerjevec, jugoslovansko narodno idejno usmerjen. V tem smislu je treba presojati njegovo pripadnost konservativni desnici, sodelovanje v poskusih ustanovitve slovanskega oz. jugoslovanskega poslanskega kluba na Dunaju in borba za narodni obstoj Hrv. in Slov. v Istri. Ker je živel dovolj dolgo, je postal (kot eden redkih uglednih zagovornikov Strossmayerjevih idej od 80. let dalje) nujna povezava med svojo in drugo, pravaško, starčevičansko generacijo politikov (Laginja, Spinčić, Mandić, Dukić, Stanger, bratje Trinajstić idr.); pozitivno je vplival, seveda z nujnimi spopadi, na njihove vsiljene poskuse radikalizacije, ki je bila neprimerna v istrsko-otoških razmerah v začetku 80. let. - Po Dobrilovi smrti 1882 je bil V. pod vplivom mladih pravašev bojevitejši. Italijanaško-italijanski vladajoči krogi v Istri so ga skušali tedaj s pomočjo avstrijske vlade nevtralizirati: 1884 so ga upokojili (kot pozneje Spinčića). Kar ni uspelo tem združenim silam, to so dosegli slabšanje vida in lastni, mladi soborci. 1891 se je bil prisiljen umakniti iz poslanskega življenja, še naprej pa je obdržal ugled enega izmed prvakov hrv. Istre in Kvarnerskih otokov. - V. je postal ob koncu stol. prvi preds. vplivne prosvetno-polit. Družbe sv. Cirila i Metoda. Potem se zdi, da se je s Strossmayerjem boril proti prihodu dr. A. Mahniča za krškega škofa, ker je bil prepričan, da bodo s tem italijanaško-italijanski nasprotniki dobili kontrolo nad Kvarnerskimi otoki (strah je bil neutemeljen). V. je v Vrbniku osnoval pomembno Biblioteko »Vitezić«, ki ima med desetninami tisočev zvezkov tudi raritete. - V. je objavil veliko število govorov in drugih tekstov; važnejši so: *Poslanica*, Trst, I, 1885; *II*, 1891; *La Questione sui confini fra le comuni censuarie di Verbenico e Bescavalle*, Trst 1888; *Parbeni spisi u prieporu Nika Hriljca proti Dinku Viteziću radi naknade štete*, Sušak 1897; *Zaklade koje ustrojiše braća Ivan i Dinko Vitezić*, Krk 1901, in *Govor narodnog zastupnika Dinka Vitezića održan 4. III. 1884 u Carevinskom vijeću u Beču*, Trst 1884.

Prim.: A. Barac, D. V. (Jedno poglavlje nacionalne borbe u Istri), Nova Evropa 6, Zgb 1922; O djelatnosti istarskog političara D. Vitezića (U drugoj polovini XIX. st.) na području morskog ribarstva, Morsko ribarstvo 7-8, Pula 1966;

Dopisivanje D. Vitezić-J.J. Strossmayer (1874-1904), Vjesnik historij. arhiva u Rijeci i Pazinu 14, Rijeka 1969; Počeci organiziranog polit. pokreta Hrvata u Istri u XIX. st., Jsl istorijski časopis 4, Bgd 1969, in Istarski mozaik 6, Pula 1970; Primorci 1897 i jugoslavensko pitanje. U povodu 75-godišnjice »Narodne misli«, Dometi 5-6, Rijeka 1972; Demarin, Vitezić i »O povišenom razvitku hrv. školstva i prosvjete u Istri, Istarski mozaik 5, Pula 1969; EJ 8, Zgb 1971 in tam navedena liter.

Strčić

VIVANTE Angelo, publicist, r. 11. avg. 1869 v Trstu, u. prav tam 1. jul. 1915. Oče industrijalec Felice (med 1885-1901 preds. družbe, ki je upravljala predilnico v Ajdovščini), mati Emilia Levi; družina V. je pripadala židovski skupnosti. Gimn. je končal v Trstu (matura 1887), nato študiral pravo na U v Bologni (promocija 1891). Iz desetletja, ki je sledilo, ni podatkov o V-jevem življenju. Med 1900 in 1906 je bil član ured. trž. dnevnika *Il Piccolo della sera*, v tem času pa je doživel idejno preobrazbo in se približeval socializmu (sočasno je tak razvoj na Gor. doživiljal H. Tuma), verjetno tudi pod vplivom zgodovinarja G. Salveminija, s katerim se je srečal v Trstu (1904). Pozno jeseni 1905 je že sodeloval na socialistični javni prireditvi, še pred tem pa naj bi bil anonimni sodelavec socialističnega *Il Lavoratore*. Na prelomu 1906-07 je prešel v ured. tega lista in ga pripravljaj na to, da postane dnevnik (prvič od 18. apr. 1907). Bil je ravno dovolj primeren čas, ko je socialistična stranka v Trstu zmagala na državno-zborskih volitvah. V redakciji lista je delal do avg. 1908, ko je prišel v spor z nekaterimi sodelavci, ki so želeli dati časniku bolj nacionalistične poudarke. V. se je potlej posvetil študiju gospodar. in polit. razmer na Jadranu, zlasti v Trstu. Rezultate svojega dela je pripravil za objavo in tako je postal sodelavec milanske *Critica sociale* in florentinskih publikacij *La Voce* in *L'Unità*, *Problemi della vita italiana*. Objavljal pa je tudi v časnikih *Avanti* in *Lavoratore*. Prva svet. vojna, zlasti pa vstop It. v vojno z Avstro-Ogrsko sta razburila njegovo zrahljano duševno stanje, izbral si je prostovoljno smrt. - S socialističnim gibanjem se je seznanil predvsem kot časnikar, ko je spremljal delovanje trž. *Circolo di studi sociali*. Spoznaval je tudi trž. stvarnost, ki jo je v letih pred prvo svet. vojno preveval it. nacionalizem, porajajoče se gibanje trž. Slovanov in seveda

internacionalistične pobude, ki so omogočale uspeh socialistom it. in slov. narodnosti. Vsem tem razmeram je dajal pečat avstro-ogrski drž. okvir, ki je dopuščal veliko razlag in ugibanj o bodočih polit. spremembah znotraj in zunaj drž. meja. V. je razmere analiziral kot marksist, kar kaže na njegovi razpravi *Il fattore economico e l'irredentismo triestino* (*La Voce* 8. dec. 1910) in *La lotta nazionale e economica a Trieste* (*La Voce* 22. febr. 1912); napovedali sta temeljno V-jevo delo *Irredentismo adriatico - contributo alla discussione sui rapporti austro-italiani* (Firenze 1912). V-jeva knjiga je bilo dotlej najbolj pretehtano in umirjeno analiziranje razmer v Trstu (iz naslova bi bilo mogoče razumeti, da bo obravnavala širši prostor) in služi še vedno kot temeljno izhodišče vsaki razpravi o narodnostnih in družbeno-gospodarskih razmerah Trsta od druge pol. 19. stol. do predvečera prve svet. vojne. Vzbudila je pozornost, polemike pri it. nacionalistih (med maloštevilnimi objavljenimi kritikami je najostrejšo napisal R. Timeus-Fauro), dober sprejem pri avstr. socialistih (W. Ellenbogen) in seveda odobravanje pri Slov. in Hrvatih tako, da je Jugoslovanski odbor pripravil 1917 v Ženevi njeno franc. izdajo. - V. je že s svojo temeljno tezo, da pripada Trst svojemu zaledju (*Hinterland*), na podlagi marksističnih izhodišč oporekal zahtevam irendentizma. Da bi svoje trditve kar najbolj podkrepil, je posegal v zgod.; zaustavi se zlasti pri dogodkih v letih 1848-1849. Tako more seveda ugotoviti, da poglobitni narodnostni boj na tleh tako imenovane JK ni med It. in Nemci, marveč med It. in Slovani, ki so si ob Jadranu že dolga stol. sosedje. Obravnava s tem v zvezi začetke slovan. narodnega prebujanja zlasti na tleh Istre. Ponovno polemizira z it. nacionalistično publicistiko, ki je za prerođ Slovanov krivila avstrijsko oblast. - Po V. je prerod posledica razvoja kapitalizma tako v mestih kot v vaseh (zlasti v Istri naj bi dvigalo narodno zavest slovan. kmeta njegovo razmerje do gospodarja in kreditodajalca, ki je Italijan). V. pa veruje, da je v JK mogoče v bodočnosti mirno it.-slovan. sožitje. S tem v zvezi je seveda tudi bodoča državna ureditev ozemelj ob sev. Jadranu. V. razmišlja o avtonomnem in svobodnem trž. mestu, o nesmiselnosti it. ozemeljskih teženj na drugi strani Jadranskega morja, o bodoči državi južnih Slovanov. Vsi ti

pogledi zrcalijo V-jevo vzorovanje pri avstro-marksizmu. Le dve leti po izidu so z nastankom prve svet. vojne V-jeva stališča prestajala prvo preizkušnjo, njegove zamisli se niso uresničile. Še več, tudi tisti trž. mlajši razumniki, ki so mu bili blizu (npr. S. Slataper), so se odločili za iredentistično reševanje »tržaškega vprašanja«. Svojo aktualnost je V-jeva knjiga doživela tudi po drugi svet. vojni, saj jo je jsl. stran uporabila kot dokazno gradivo pri svojih stališčih o določanju it.-jzl. drž. meje. Takrat je bila knjiga v izvirniku ponatisnjena (1945; brez navedbe kraja), izšla je tudi v krajšem ruskem prevodu (Lj. 1945); 1949 je PDK (št. 113-214) objavil slov. prevod. - V-jeve teze so našle mesto tudi v polemikah med R. Bauerjem in Gianijem Stuparichem v reviji *Il Ponte* (1953-54). 1954 je bila knjiga ponovno objavljena v it. jeziku, njena četrta it. izdaja je izšla v Trstu 1984. Po drugi svet. vojni so se z V-jevo knjigo ukvarjali mnogi trž. zgod. Tako je bila za C. Schiffrerja dokument, za E. Apiha ima »vrednost, ki še ni ugasnila«. Hrv. zgodovinar D. Šepić pa je sodil, da je treba knjigo obravnavati kot polit. dokument in kot historiografski zapis, zlasti kar zadeva avtorjevo avtomarksistično stališče in seveda tudi preveč poudarjene razloge razrednega in ekonomskega faktorja, npr. pri obravnavi narodnega preroda primor. Slovanov. E. Apih je objavil V-jeva pisma G. Salveminiju, A.G. Prezzoliniju in A. Storchi; sodeč po navedbi v *Irredentismo adriatico*, si je dopisoval tudi s H. Tumo (pisma niso ohranjena).

Prim.: L. Čermelj, MiD 2/1936, str. 294-301; A. Budal, Angelo Vivante, Razgl 2/1947, št. 34, str. 80-84 (članek je povzetek študije I. Mihovilovića v zgb. Republiki, 2/1946, št. 9-10); G. Quarantotti, Storiografia triestina del Risorgimento. Il caso Vivante. Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria 54/1952, str. 212-16; A. Ciacchi, Un libro discusso di Angelo Vivante »Irredentismo adriatico«, Trieste 1/1954, št. 4, str. 21-22; PDK 23. jul. 1954; G. Schiffrer, Il suicidio di Angelo Vivante, Trieste 2/1955, št. 20, str. 21-22; Isti, L'irredentismo adriatico di Angelo Vivante nel quadro della storiografia austrofila. V: Storiografia del Risorgimento, Trieste 1955, str. 231-237; D. Šepić, Angelo Vivante i talijanski iredentizam na Jadranu. Zbornik historijskog instituta JA 5/1963, str. 89-105; E. Apih, La genesi di »Irredentismo adriatico«. V: A. Vivante, Irredentismo adriatico, Trieste 1924, str. 265-313; Il Meridiano di Trieste 28. mar. 1985, št. 12, str. 30-32, M. Cattaruzza, Omaggio

ad Angelo Vivante, Qualestoria 16/1988, št. 2, str. 149-60; C. Danco, Il fantasma di Angelo Vivante, Udine 1988.

B. Mar.

VIVODA Alma - Ljubka, prva ženska žrtev fašizma, r. 23. jan. 1911 v Čamporah nad Miljami (Trst), padla 28. jun. 1943 pri Bošketu v Trstu. Petnajst dni prej je padel v Isari njen mož Luciano Santalessa. Almin oče je bil Antonio Vivoda, mati Anna Crevatin. Osn. š. je obiskovala v Miljah. Doma so imeli gostilno »La Tappa«, ki je bila shajališče antifaš. miljskega okoliša. Alma se je zgodaj vključila v ilegalno dejavnost in vzdrževala stike med Trstom, Miljami in Istro tako s slov. kot it. part. enotami. Padla je v oboroženem spopadu in bila prva žena ilegalka, ki je padla kot žrtev ileg. dela. Angažirana za ilegalno delo, si je kupila pisalni stroj in tipkala časopis »Nova ženska«, ki ga je delila med ženskim svetom. Meseca maja 1944 so pod Socerbom ustanovili bataljon »Alma Vivoda«, ki je pripadal diviziji »Natisone«. Ustanovitvi so prisostvovali zastopniki CLN iz Trsta, Frausin, za OF B. Babič in drugi antifašisti. Poimenovali so ga po Almi Vivoda, prvi ženski v It., ki je padla v osvobodilni borbi. 28. jun. 1971 je miljska občina odkrila v Miljah spomenik v njen spomin in počastitev.

Prim.: Libretto: 40° della fondazione del Battaglione Alma Vivoda.

Šah

VIZINTIN Bogomil - Milo, aktivist OF, javni delavec, r. 12. sept. 1905 v Renčah, u. 17. sept. 1978 v Komnu na proslavi združitve Prim. z Jslo (srčna kap), pok. v Novi Gorici. Oče Ludvik, zidar, mati Ida Čotar, gospodinja. V domačem kraju je opravil 4 r. osn. š., avg. 1916 je moral za materjo in sestrami v begunstvo v Gornjo Branico in v Dornberk. 2. maja je bil ob eksploziji mine ranjen v kamnolomu v Zaloščah pri Dornberku, kjer je kot otrok služil zase in družino. Zgubil je oko in postal invalid. Po vojni se je vključil v gradbeno obnovo. Pri stavbnem društvu je bil težak, nato pa zidarski vajenec. Opravil je tudi triletno večerno in nedeljsko nadaljevalno obrtno šolo. Delal je kot zidar, nato pa je risal in kopiral načrte in opravljal administrativna dela. Dvajsetleten je odšel kot sezonski delavec v Jslo. Kot zidar in delovodja je delal v Lj. in v Bgdu. 1928 se je vrnil v Renče in do 1936 delal pri stricu, ki je bil zidarski

mojster, v negradbeni sezoni pa je bil brezposeln. 1937 pa je kot mali zidarSKI mojster pričel z lastno zidarsko obrtjo ter delal na Tolminskem, na obmejnem območju z Jslo na Cerkljanskem in na Mašunu. - V javno življenje se je vključil 1920. 1. maja 1920 je sodeloval na prvomajskih manifestacijah v Gor. Poslej je sodeloval v gradbinskih stawkah, dejaven je bil tudi v kulturnoprosv. društvu Svoboda v Renčah. Kot njegov član in po 1922 tajnik je opravil zborovodski in dramski tečaj. Polit. je delal tudi kot član TIGR-a. 1941 po obisku Oskarja Kovačiča (gl. čl.) in A. Veluščka (gl. čl.) se je vključil v NOB. Bil je udeleženec sestanka na Kremencah in postal aktivist OF in KPS. 1942 je bil prvič aretiran, zaradi pomanjkanja dokazov je bil izpuščen, 3. maja 1942 pa ponovno aretiran in zaprt v Notarescu v pokrajini Teramo v Abruzzih, od maja 1943 v Gor., nato v Coroneu v Trstu, avg. 1943 pa interniran v taborišču Fossalonu pri Gradežu. 10. avg. 1943 je s sointerniranci zbečal in se v domačem kraju pridružil part. Kot borec in komisar čete je sodeloval na gor. fronti, 12. sept. 1943 je postal tajnik KNOO, nato pa tajnik okraj. odb. OF za mirenški okraj. Okt. 1944 je postal tajnik okrož. NOO in član okrož. komiteja KPS za srednjeprimor. okrožje in to funkcijo opravljal do konca vojne. - Po vojni je bil eden vodilnih slov. javnih delavcev v Gor. Od 9. maja 1945 do 28. febr. 1947 je bil tajnik okrož. NOO za Gor. okrožje in član okrož. komiteja KPS. V skladu z odločitvami po podpisu mirovne pogodbe med Jslo in It. je odšel na območje cone B pod JVU in 1. mar. 1947 postal preds. okraj. LO za Ajdovščino in član pokraj. NOO za Slov. Primorje, a se je že 1. maja 1947 povrnil v Gor., kjer je postal sekretar nove slov. polit. organizacije Demokratične fronte Slovencev v It. in član federalnega komiteja KPI, odgovoren za Slov. V tej funkciji je vodil delegacijo Slov., ki je pri preds. it. vlade De Gasperiju v Rimu 15. sept. 1947 protestirala zaradi napadov na Slov. V času IB je podpiral Titova stališča in bil izključen iz KPI, sočasno pa je bil zaradi svoje dejavnosti v nemilosti pri gor. policiji in deležen številnih hišnih preiskav. 13. apr. 1949 je dobil odlok za izgon iz Gor., nasilno izgnan pa je bil 20. maja 1949. Po prihodu v Jslo se je vključil v tamkajšnje polit. in oblastno življenje. Do 31. jan. 1953 je bil načelnik

odd. za zamejska vprašanja pri IO OF Sje v Lj., nato pa do konca 1962 podpreds. in preds. okraj. odb. SZDL za Gor., za tem pa podpreds. in preds. občin. odb. SZDL Gor. V. je bil 18 let poslanec v republ. skupščini. 1963 se je upokojil in tudi potem je bil dejaven v javnem življenju. Med drugim je bil preds. muzejskega sveta, dejaven je bil pri zbiranju zgod. gradiva o NOB, zlasti v okviru domicilnega odbora aktivistov OF za srednjeprimor. okrožje, ki ga je do smrti tudi vodil. V. je napisal tudi nekaj spominskih člankov. Pomembna sta članka v gor. zbornikih za 1957 in 1968 (*Tako smo začeli in NOB na Goriškem - doživetja in spomini*). O društvenem življenju v Renčah je pisal v Sreč (št. 37-38, 1972), o Mirku Pircu Slavku v brošuri Ob 35-letnici prvega zasedanja ONOO za srednjeprimor. okrožje, Gojače, 4. okt. 1944. V. je nosilec part. spomenice 1941 in mnogih odlikovanj. Njegovo part. ime je bilo Milo. Pseudonim se mu je ohranil tudi v vojnem življenju.

Prim.: Življenjepis v arhivu CK ZKS-Str. demokratične prenove, Lj.; Miran Sattler, B. Vižintin, Znanec iz sosednje ulice, Nedelj. dnevnik 17. avg. 1975; Br. Podobnik, Milo Vižintin, 80-letnik, Delo 12. sept. 1975; Zadnja pot Miha Vižintina, PDK 21. sept. 1978; Br. Marušič, B. Vižintin Milo, GorLtk, 7, 1980, 83-84; Slavica Plahuta, Srednjeprimor. okrožje, Nova Gor. 1981; Ista, Kratak oris razvoja ljudske oblasti v srednjeprimor. okrožju (1941-1945). Ob 35-letnici prvega zasedanja ONOO za srednjeprimor. okrožje, Gojače, 4. okt. 1944.

Plah.

VIZINTIN Jože, diplomirani inž. strojništva, r. 3. avg. 1943 v Zaloščah, živi v Lj. Oče Alojz, kmet, mati Olga Mozetič, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Zaloščah, nižjo gimn. v Dornberku (končal 1958). Za ključavničarja se je izučil v poklicni š. in pri mojstru Stanku Štancarju v Ajdovščini (1958-61). Jan. 1961 je opravil končni izpit na vajeniški šoli, apr. istega leta pa še strok. izpit za kvalificiranega delavca. Nekaj mesecev 1961 je bil zaposlen kot delavec na SGP Gorica v Novi Gor., sept. pa se je vpisal na sred. tehn. š. strojne stroke v Lj. (matura 1965). Kot tehnik se je zaposlil na Avtoprometu v Novi Gor., kjer je ostal do jeseni 1966, ko se je vpisal na Fak. za strojništvo v Lj. in diplomiral 1968 na prvi stopnji (strojni inženir energetik) in študij končal 1972. Vmes se je (1969) izpopolnjeval v Stuttgartu (Schaudtmaschinen-

bau GMBH). Po vojaščini (1971-72) je dobil delo asistenta na Katedri za konstruiranje in delovne stroje Fak. za strojništvo v Lj., kjer je ostal do 1980. L. 1975 je opravil magisterij s temo *Preračun procesa hlajenja polžastih reduktorjev s pomočjo teorije končnih elementov*, l. 1979 pa doktoriral z doktorskim delom *Raziskava konkavno konveksnih profilov za polžasto dvojico in optimizacija polžvega gonila glede na toplotno obremenitev*. - Med 1980 do 1986 je bil V. glavni dir. Zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij (ZRMK) v Lj., od tu pa se je (1986) spet vrnil na Strojno fak. 1981 je bil izvoljen za docenta, 1989 pa v naziv izrednega prof. za področje konstruiranja strojev in tribologijo. - V-ovo temeljno delovno in raziskovalno področje je konstruiranje strojev in še posebej tribologija (nauk o trenju in obrabi), torej področje prenosov in z njimi povezana izguba mase ter energije pri mehanskih sistemih s posebnimi poudarki na trenju, obrabi in mazanju na kontaktnih ploskvah dveh obremenjenih elementov pri relativnem gibanju. Prvo priznanje s tega področja strojegradnje je dobil že 1972 (3. nagrada za design talnih transportnih sredstev - viličarjev za Lito stroj, na mednar. natečaju AS design 1972), l. 1986 pa ga je Združenje isl. inštitutov za raziskavo materiala in konstrukcij imenovalo za zaslužnega člana. - V. je preds. 1984 osnovanega Društva za tribologijo Sje, član IO Jsl. komiteja za tribologijo in preds. njegove komisije za raziskovanje trenja in obrabe, član IO Jsl. društva za goriva in mazila (JUGOMA), član Verein Deutscher Ingenieure (VDI) s sedežem v Düsseldorfu in član Society of Tribologists and Lubrication Engineers (STLE) v ZDA. V. je tudi član Društva inženirjev in tehnikov Sje, član IO Društva vzdrževalcev Sje in član Društva tribologov Sje. - V Strojniškem vestniku uredja oddelke za tribologijo, ob tem pa je tudi član izdajateljskega sveta revije Goriva i maziva (JUCOMA, Zagreb) in revije Tribologija i industrija (Kragujevac). Na Fak. za strojništvo v Lj. vodi laboratorij za tribološke raziskave. - V. je avtor številnih (39) meritev, testiranj, strok. mnenj, analiz, projektov, izboljšav, inovacij in aplikacij s področja strojegradnje, posebej na prenosnih delih, kot so polžasta gonila, kardanski zglobovi, zobniki in zobniške dvojice, drsni ležaji, hidravlika, transporterji, bobnasta gonila, vitli, mazalni čepi, trenje

in mazanje. Marsikateri njegovih projektov je v redni proizvodnji (npr. planetna gonila, transporter gnoja iz velikih hlevov, transporter karamboliranih vozil ob nesrečah). Predvsem s področja tribologije (trenja in obrabe) je V. objavil, pogostoma tudi kot soavtor, v domačih (Strojniški vestnik, GradbV, TiP, Tribologija u industriji, Goriva i maziva) in tujih (Tribology Series, Tribology International) revijah vrsto razprav, člankov in knjižnih ocen, v zbornikih pa številna predavanja s posvetovanji, simpozijev in kongresov o strojegradnji in tribologiji doma (Zgb 1976, 1981; Dubrovnik 1978, 1986; Mrb. 1978; Ohrid 1985; Portorož 1986, 1987; Lj. 1986, 1987; Split 1987; G. Radgona 1987; Opatija 1988; Kragujevac 1989; Gozd Martuljek na Gorenjskem 1990) in na tujem (Japonska Tokio 1981, Italija Milano 1983, Visoke Tatve 1987, Karl-Marx Stadt 1988, Zhengzhou na Kitajskem 1988, Helsinki 1989, Krakov 1990, Toronto 1990). V. je tudi avtor brošure *Tribologija - Program razvoja v SR Sloveniji* (Lj. 1985) in soavtor *Programa laboratorijskih vaj* (Lj. 1974). Uredil je zbornik konference Tribologija v teoriji in praksi (Lj. 1986). V sprejemanju sta še dva njegova patenta: Uporaba parabole za konkavno-konveksni profil cilindričnega polža (Bgd 1983) in Postopek površinskega toplotnega legiranja jekla v tankih plasteh (avtorski kolektiv ZRMK, Lj. 1984). - Kot dir. ZRMK, še bolj pa kot preds. Zveze raziskovalnih organizacij Sje (1981-87), ali pa kot član Republ. komiteja za raziskovalno dejavnost in tehnologijo in odbora za infrastrukturo ter ene od komisij znanstvenega sveta pri Republ. sekretariatu za raziskovalno dejavnost in tehnologijo (po 1990), kot sodelavec v organih Raziskovalne skupnosti Sje in Gospodarske zbornice Sje, član Sveta za znanost SZDL Sje je V. soustvarjal slov. raziskovalno politiko in se kot razumnik vključeval v zakonodajna in organizacijska gibanja na področju raziskovalnih dejavnosti v Sji.

Prim.: ULjBB; Kojeko u Jsl.

Svd.

VIZINTIN Milan, gospodarstvenik, r. 30. jan. 1925 v Šempetru pri Gor., živi prav tam. Oče Jožef, zidar, mati Lucija Merljak, šivilja. Osn. š. v roj. kraju, zaposlil se je kot trg. vajenec v Gor. in se tam šolal na nadaljevalni š. Dec. 1941 se je vključil v narodnoosvob. gibanje, okt. 1942 je bil zaprt (Trst, Rim, Rovereto) in

bil izpuščen ob kapitulaciji It. Po vrnitvi iz zapora je 3. okt. 1943 odšel v partiz., kjer je delal v VOS-u, predvsem na Gor., nato je prešel v KNOJ in delal po vojni v skupini, ki je določala novo mejo med Jsl. in It. 1947 je bil na lastno željo demobiliziran, potem je opravljal različne službe, med drugim je bil tajnik občine Šempeter pri Gor. in uslužbenec OLO Gor. 1953 se je kot član jsl. komisije za vrnitev kult. spomenikov mudil več mesecev v Rimu. 1954 je postal dir. trg. podjetja Flores v Šempetru pri Gor. in nov. 1956 generalni dir. cementarne v Anhovem; tu je ostal do konca 1961. Nato je bil preds. OLO Gor., ko sta se čez eno leto združila okraja Gor. in Koper, je postal preds. okraja Koper do konca sept. 1963. Okt. 1963 je bil izvoljen za poklicnega poslanca jsl. skupščine in bil v njej član nekaterih odborov. Jun. 1965 je postal poklicni poslanec slov. skupščine, 1. nov. 1966 pa član izvr. sveta SRS (vodil ga je Janko Smole); v vladi je bil zadolžen za trg. in turizem. Po odstopu vlade je bil 1. jun. 1967 izvoljen za preds. občine Nova Gor. Febr. 1969 se je vrnil v anhovsko cementarno kot glavni dir. in jo vodil nepretrgoma do 30. mar. 1986. V času njegovega vodenja je tovarna povečala in razširila proizvodnjo (2600 zaposlenih; dvig proizvodnje cementa od 300.000 na 1.200.000 ton, proizvodnja specialnih cementov, obrat silikatne opeke v Brežicah itd.). Po odhodu iz anhovske cementarne je bil svetovalec izvrš. sveta SRS za izgradnjo avtocest, 30. maja 1990 pa je bil upokojen. Preds. je mešani družbi Adria, ki deluje pri realizaciji cest v skladu z osimskimi sporazumi. Ob redni zaposlitvi je opravljal vrsto drugih nalog (preds. komisije za agrarno reformo na Gor. 1948-55; preds. odb. za odpravo posledic potresa v Posočju 1976 idr.), bil je član gl. odb. SZDL Sje, član CK ZKS in CK ZKJ, preds. Gospodarske banke, preds. Ljubljanske banke in preds. Ljubljanske banke Temeljne banke Nova Gor., vodil je Združenje cementne industrije Jsle, delal v Gospodar. zbornicah Sje in Jsle. Na službenih potovanjih je obiskal domala vse države Evrope, posebno dobro je poznal SZ. Prejel je več priznanj in nagrad.

Prim.: Osební podatki; Orjak ob Soči, Nova Gor. 1977; PrimN 1. nov. 1961; PDK 6. avg. 1967; Delo 25. dec. 1976; TV-15 14. mar. 1985.

Mat.

VIZINTIN Nežica, kult. del., glej **KOCJANČIČ** Ksenija (Nežica)

VODAINÉ Jean, pesnik, glej **KAVČIČ** Vladimír

VODOPIVEC Albin (Radivoj), politik, r. 11. mar. 1905 v Kamnjah na Vipavskem, u. 28. jul. 1948 prav tam. Oče Anton, mizar, mati Ivana Lenarčič, trgovka. Izhaja iz premožne družine, ki je imela vaško trg. in gostilno. Osn. š. je dokončal v domačem kraju. Šolanje je nadaljeval na idrijski realki in 1923 maturiral. Kot dijak se je družil z levo usmerjenimi študenti in delavci v Idriji. S polit. delom je nadaljeval po vrnitvi v Kamnje. 1924 se je vključil v polit. življenje v okviru KPI. Postal je sekretar partij. celice v Kamnjah in načelnik ajdovske cone KPI. Od dec. 1926 do sept. 1927 je bil član federalnega odb. KPI za JK v Trstu. Bil je poklicni partij. funkcionar in je sodeloval na večini partij. posvetov in sestankov. Bil je član ured. odb., ki je 1927-28 pripravljala komun. časnik Delo, in soorganizator njegovega tiskanja pri Ušajevih (gl. čl.) na Pristavi pri Gor. Sept. 1927 so ga aretirali, 12. dec. 1928 ga je posebno sodišče za zaščito države obsodilo na 12 let in šest mesecev zapora. Zaradi amnestije so ga izpustili 20. sept. 1934. Po vrnitvi je zaradi policij. nadzorstva krajši čas ilegalno vodil partij. celico v Kamnjah, jan. 1936 pa je emigriral v Jslo, kjer so ga aretirali in za dva tedna zaprli, nato pa je nadaljeval beg v SZ. V Moskvi je študiral na Leninski š., nato pa do apr. 1937 na vojaški š. v Šumi pri Harkovu. Tedaj je odšel v Francijo. Tu je polit. delal v okviru CK KPI, ki je deloval v emigraciji, naslednje leto pa je kot prostovoljec odšel v Španijo in se boril v 3. bataljonu 12. mednar. brigade Garibaldi. V njem je vodil partij. organizacijo. Febr. 1939 se je vrnil v Francijo in v Parizu delal pri garibaldinskem komiteju za pomoč pripadnikom mednar. brigad. V Franciji je ostal do 1942, tedaj se je tudi poročil s sodelavko Marijo Rovtar. Tega leta ga je aretirala nem. policija in internirala v koncentrac. taborišču Dachau. V. je bil sodelavec Dahavskega poročevalca. Iz taborišča se je vrnil jun. 1945 bolan na pljučih. Postal je član okraj. komiteja KPS za Ajdovščino, nato sekretar okraj. komiteja KPS za Vipavo. Febr. 1947 je postal sekretar okraj. komiteja KPS za Koper, za tem pa preds.

OLO Gor. in sekretar ter član okraj. komiteja KPS za Gor. Funkcije je opravljal do prezgodnje smrti. 1977 so mu v domačem kraju vzdali spominsko ploščo.

Prim.: Podatki arhiva CK ZKS-Stranka demokratske prenove, Lj.; LdP 29. jul. 1948; Nova Gorica 30. jul. 1948; GorZb 1968, 118; Vid Vremec, Predvojni vodilni primor. komunist in njegovo poročilo o mladinskem gibanju na Goriškem 1. 1936, GorLtk 6, 1979, 151-52; M. Kacin-Wohinz, Prvi antifašizem v Evropi, Primorska 1925-1935, Koper 1990, pass.

Plah.

VODOPIVEC Aleksander, glasbenik, glej **BEVI-LACQUA Alessandro** (v Dodatku)

VODOPIVEC Dragotin, dramatik, krojač, r. 22. okt. 1882 v Podgori pri Gorici, u. 28. okt. 1931 v Grgarju. Oče Vincenc, učitelj in organist, mati Antonija Makarovič, gospodinja. Osn. š. v Podgori. V. je bil bolehen od rojstva. Ni mogel hoditi, vedno je nosil proteze. Zato ni študiral, ker bi moral hoditi na gimn. iz Grgarja v Gor. Izučil se je za krojača. Med prvo svet. vojno je bil z bratom Vinkom v Cerknici. Po vojni se je vrnil v Grgar, kjer je bil tajnik obnovitvene zadruga. V. je bil zelo nadarjen. Pisal je za ljudske odre, večinoma burke in enodejanke. Tako vsebuje knjižica *Igre za samoženske in samomoške vloge*, 1909, kratke prizore in enodejanke. Nekatere burke so izšle najprej v humorističnem listu Čuk na palci, pozneje pa kot samostojne izdaje. O V. je pisal France Bevk v Luči. 1922 je izšla igra v 5 dej. s petjem *Na Skalnici*, ki se godi ob času prikazanja Matere božje na Sv. Gori. 1926 je V. izdal v tisku ljudsko igro v 3 dej. *Radi oreha*. Istega leta je napisal grotesko *Ovire* ter burko *Prijatelj, rešil si mi življenje*. Ostala dela so izšla 1946 - tako burka *Trije učenjaki*, *Tihotapci*, *Radi nagrade*, *Pred sodnikom*, *Opeharjeni žid*, *Junaki*, *Čudna kupčija*, *Čarodejna brivnica*, *Izgubljena stava*, *Zaklad*, *Zenin Miha*, *Zamorec*, igra v 3 dej., *Na Visokem* idr. Radio Ljubljana je 1937 predvajal V-ovo grotesko v 1 dej. *Povodni mož* v izvedbi članov Grafike. Glasbo je napisal njegov brat Vinko. Radio Trst A je 1976 realiziral burko *Čarodejna brivnica* v radijski priredbi Jožeta Babiča.

Prim.: SGL III, 777; prof. Anton Kacin 1976 za arhiv Radia Trst A.

nsf

VODOPIVEC Felicita, učiteljica, kulturna delavka, r. 20. sept. 1912 v Trstu, kjer živi. Stari oče Josip je prišel iz Dornberka in bil kolon (najemnik) grofa Scaramangà, oče Franc, r. pri Sv. Justu, je bil po tehnični šoli A. Volta v Trstu pod Avstrijo pri policiji. Med I. svet. vojno je bil ujetnik v Rusiji. Mati, Marija Marinčič, je bila doma s Pivke. Po prihodu It. so se morali izseliti v Jslo, ker je oče zgubil službo. 1. r. osn. šole je napravila v Zgbu, ostale razr. pa v Lichtenhurnu v Lj. Gimn. je začela v Mrbu, a jo je kmalu zapustila, ker oče ni tu našel primerne zaposlitve in se je selil iz kraja v kraj. Ilegalno in brez očeta se je družina vrnila v Trst; tu se je naučila it. jez. z delom pri it. družinah. Kako leto je na priporočilo dr. Ukmarja in mons. Kratziga pomagala na škofiji pri gospodinjstvu škofa Fogarja. Po prisilnem odhodu škofa Fogarja v Rim je obiskovala vsemogoče tečaje: strojepisje, stenografijo, knjigovodstvo, tuje jezike in šivalne tečaje. Vzdrževala se je z delom pri družinah in s šivanjem; skrbeti je morala tudi za mater. 1946 je bila v Sieni pri misijonarju Ladu Lenčku; tu se je dobro naučila it. Po enem letu se je vrnila k materi, ker brat ni mogel zanjo skrbeti. Kmalu zatem je našla zaposlitev pri dr. Abram, odnosno pri dr. Agnelettu za dobrih sedem let. V tem času je opravila maturo na nižji gimn. pri Sv. Jakobu (Trst). Po dveh letih pa je diplomirala na učiteljski pri uršulinkah v Gorici. Kakor pri srednješolski maturi ji je pri študiju spet priskočil na pomoč dr. J. Ukmar. Prvo službo otroške vrtnarice je nastopila v Gabrovcu (Zgonik) 1953. Kasneje je poučevala pri Sv. Ani (Trst), pri Sv. Ivanu, v ul. Donadoni; zadnja tri leta v dijaškem domu v ul. Ginnastica. Med počitnicami so bili obvezni izpopolnjevalni tečaji v Benetkah, Firencah, Brescii, Assisiju in Padovi. Poleg tega pa so Slovenke morale še na glasb. tečaje in hospitacije v Lj. - Prof. J. Peterlin jo je pridobil za Radijski oder, pri katerem je odigrala več vlog. Od 1956 do 1975 je sodelovala pri oddajah prof. Theuerschuha *Sola in vzgoja* in pri *Družinskem obzorniku*. V Turnškovi knjigi *Božje kraljestvo* je njen sestavek. Od 1960 je v KatG pisala članke o skavtizmu. Spremljala je taborjenja in proslave, da bi širila zanimanje za organizacijo. V letu otroka (1979) je v nekaj samo-

stojnih oddajah na Radiu Trst A prikazala svetovno problematiko otroka. Tudi po upokojitvi (1977) še vedno dopisuje v KatG. Piše v glavnem članke verske, kult., narodnostne vsebine in izčrpna poročila o različnih priložnostnih prireditvah, igrah, predstavah, koncertih in proslavah po naših »domovih«. Na škof. ravni sodeluje v komisiji *Justitia et Pax* in je tudi član Eku-menske komisije.

Prim.: Osební podatki (avgusta 1990); 20 let RO, pass.; Arhiv OZE pri NSK Trst.

Ropet

VODOPIVEC Fran, pravnik, r. 24. nov. 1879 v Ajdovščini, u. 10. maja 1930 v Lj. Oče Andrej, gostilničar, mati Alojzija Bratina. Gimn. je obiskoval v Gor. (1892-1900), pravo je študiral v Gradcu (1900-05, promocija 1905). Med študijem je služboval pri baronu F. Pinu (grad Kohlkopf pri Velikovcu), takrat se je naučil več tujih jezikov. Službovati je začel kot pripravnik pri okraj. glavarstvu v Velikovcu, po dveh mesecih je bil že v Trstu, kjer je služboval pri namestništvu. Uradniška pot ga je iz Trsta vodila v Tolmin (namestniški konceptist med leti 1906-11) in nato v Pulj (1911-14; 1912 je postal okraj. komisar). Od l. 1914 je služboval na Dunaju pri avstr. minist. za kmetijstvo (1918 je postal podtajnik). Po vojni se je vrnil v domovino, 1919 je postal tajnik narodne vlade za Sjo v Lj. in nato okrajni glavar. 1920 je kot vladni svetnik vodil urad za zaščito beguncev pri dežel. vladi za Sjo. Avg. 1924 je postal veliki župan v Mrbu, bil pa je po nekaj mesecih upokojen. Kasneje je postal honorarni predavatelj na Pravni fak. lj. U (1925-27). Febr. 1927 je bil imenovan za velikega župana v Lj., nov. 1929 je bil zaradi bolezni upokojen. 1919 je sodeloval na pariški mirovni konferenci, bil je član plebiscitne komisije v Clu, preds. komisije za razmejitev med Jslo in Madžarsko in član jsl.-it. komisije za arhive in kataster (1920). V. je bil tudi strok. publicist, objavljajl je v SP, Č. Policija (Bgd). Veljal je za enega najboljših slov. upravnih juristov, upravno pravo (posebej občinsko in obrtno) je predaval na lj. U. Med prvo svet. vojno je rešil več kmečkih gospodarjev vojaške službe.

Prim.: SBL IV, 529-30 in tam navedena liter.

Ured.

VODOPIVEC Franc, šolnik, r. 11. jul. (v SBL 12. jul.) 1834 v Kamnjah, u. 28. nov. (v SBL 29. okt.) 1912 v Gor. Oče Matej, kmet, mati Neža Čermelj. Končal je učiteljsko pripravnico v Gor. in 1. dec. 1851 postal učitelj v Kobaridu. Tu je učil do 1855 in nato nadaljeval šolanje na Dunaju, usposobil se je za učenje na nižji realki (1857). Zaposlil se je na normalki v Gor. (1858), nato na nižji realki prav tam (1858-60). Štiri leta je prebil kot učitelj v Gospiću (1860-64) in bil nato prestavljen na it. realko na Reki (1864-70). Od začetka 1871 je znova živel v Gor. in do 30. avg. 1899 poučeval na žen. učiteljsku. Istočasno je deloval kot nadzornik gor. okraja in slov. šol v gradiščanskem okraju ter kot nadzornik gor., tolminskega in sežanskega okraja. Skrbel je za ustanavljanje novih š. in dopolnjeval tako mrežo slov. š. Za potrebe slov. osn. š. je izdelal *Zemljevid poknežene grofije goriške in gradiščanske* (1874). Zemljevid je sam izrisal, izdal pa ga je gor. deželni odb. Zanj je prejel nagrado na svet. razstavi na Dunaju 1875 (Glas 12. febr. 1875). Karto so šole rabile vse do 1904, ko je gor. deželni odb. izdal novo karto Goriško-Gradiščanskega skupaj s Trstom (merilo 1:75.000, risal E. Bombig). V. je sodeloval tudi v slov. javnem življenju. Bil je odbornik gor. čitalnice, ravn. Goriške ljudske posojilnice, kasneje je delal pri Centralni posojilnici, bil je tajnik društva Šolski dom in sodeloval pri snovanju slov. privatnih š. v Gor. Od časa do časa je objavil v tisku članke o šol. problemih. 1892 je prejel naslov cesarskega svetnika. Pri razkolu 1899 se je opredelil za skupino dr. Antona Gregorčiča.

Prim.: župn. arhiv Kamnje; J. Kragelj, Zgodovina tolminske šole, Gor. 1901, 44-45; P 1886, str. 95; 1888, str. 79, 1892, str. 78; 1894, str. 143; 1899, str. 94; PrimL 28. nov. 1912; 5. dec. 1912; UT 13. dec. 1912; Gabršček I, 149, 223, 325; II, 153, 166.

B. Mar.

VODOPIVEC Franc, metalurg-znanstvenik, r. 8. okt. 1931 v Rakitniku pri Postojni, živi v Lj. Oče Jože, kmet, mati Marija Šabec, gospodinja. Osn. š. v Štivanu pri Matenji vasi (1937-42), gimn. v Kopru in Postojni (matura 1950). Metalurgijo je študiral na Tehn. fak. v Lj. (diploma 1956). Skupaj z nekaterimi primor. študenti se je 1953 vključil v PAZ »Vinko Vodopivec« ter z njim nastopal tudi po It. in Grčiji. 1962 je v Parizu promoviral z disertacijo s področja raziskav

arzena in fosforja (*Etude de comportement de l'arsenic et du phosphore pendant l'oxydation des alliages de fer faiblement alliés en ces éléments*). Po diplomi se je zaposlil na Metalurškem inštitutu v Lj. 1960 je kot štipendist mednar. agencije za atomsko energijo (IAEA) odšel na izpopolnjevanje v Francijo (Institut de recherche de la sidérurgie), kjer je ostal dobri dve leti in se seznanil z modernimi fizikalno-metalurškimi metodami za karakterizacijo in raziskavo kovin, npr. elektronska mikroskopija in elektronska mikroanaliza. Po vrnitvi je postal vodja oddelka za metalografijo na Metalurškem inštitutu, napredoval v vodjo oddelka za tehnologijo kovin in je od začetka 1991 direktor Inštituta za kovinske materiale in tehnologije. Na Fak. za naravoslovje in tehnologijo v Lj. je bil 1981 habilitiran za rednega prof. za predmet fizikalna metalurgija. Aktiven udeleženec je mnogih strok. kongresov doma in na tujem in član raznih odborov iz področij stroke in raziskovanja. Z raziskovalnim delom posega v temeljna vprašanja zgradbe, lastnosti in uporabe kovin; sam in s sodelavci je izpeljal prek 100 različnih raziskovalnih nalog in projektov za industrijo, tudi v sodelovanju z evrop. državami in ZDA. - V začetku je raziskoval kinetiko in mehanizme reakcij med atmosfero in površino pri visokih temperaturah, kasneje je delal na obrabi nožev in razvoju jekel s povečano obdelovalnostjo s struženjem. Raziskoval je procese nastajanja in izenačevanja nehomogenosti v kovinah in z njimi povezane pojave v mikrostrukturi. Od 1972 do 1982 je delal predvsem na procesih, ki potekajo med vročo predelavo kovin, po 1982 pa je težišče dela na magnetnih materialih. Že od začetka inženirske kariere dela mnogo tudi na forensičnem področju. Pripravil je nad 100 različnih ekspertiz, tudi ekspertize za velike havarije v jsl. in slov. termoin hidrocentralah. S področja raziskav je napisal okoli 140 člankov, s predavanji pa je sodeloval na okoli 100 različnih strok. posvetih. Približno 1/3 del je predstavil v tujini. Objavlja v Železarskem zborniku, Rudarsko-metalurškem zborniku in v tujih časopisih, npr.: Eisenhüttenwesen, Düsseldorf (*Ursachen von Porigkeit von Oxydschichten auf Eisen*, 1969); Metals Science, Dorking (*Solution of aitectic niobium carbonitride in austenite in mild steel*, 1975); Metals Technology, London (*Influence of precipitation and*

precipitates of aluminium nitride on torsional deformability of low-carbon steel, 1978; *Interpass recrystallisation of austenite in some steels during rolling*, 1984); Materials Science and Technology, London (*Influence of aluminium on solidification structure and initial deformability of continuous cast 0,14C, 0,6Mn, 0,25Si and 0,0095N steel*, 1988); Revue de Metallurgie, Paris (*Relation entre la teneur en soufre de différents aciers et l'anisotropie des propriétés mécaniques des feuillards laminés à chaud*, 1978; *Solubilité du soufre dans l'austénite à la solidification et précipitation de sulfure au refroidissement dans un acier avec 0,16C et 0,4Si*, 1982); Journal of Magnetism and Magnetic Materials, Amsterdam (*Magnetic anisotropy in a 32&Cr, 10,5&Co iron alloy*, 1989; *Effect of antimony on Energy Losses in non oriented 1,8Si, 0,3Al Electrical Sheets*, 1991); Zeitschrift für Metallkunde, Stuttgart (*On the Spinodal Decomposition in Iron Alloys with 4,4 to 24&Co, 28Cr and Minor Additions of Other Elements*, 1988); Metallurgical Science and Technology, Torino (*A Laboratory Simulation of the Rolling of Thin Plates on Steckel Hot Rolling Mill*, 1990); Radex-Rundschau, Radentheim (*Einige praktische Erfahrungen mit der quantitativen Elektronen-Stahl-Mikroanalyse von Stählen*, 1975); Transactions of ISI, Tokio (*Effects of finish rolling temperature and Carbon content on Microstructure and mechanical anisotropy of 0,04-13&C steels*, 1988). - Objavil je številne sestavke z različno vsebino v zvezi z usmeritvijo in organizacijo raziskovalnega dela v Sji; v njih se je načrtno zavzemal za tako organizacijo, ki bi dosegala večjo učinkovitost, predlagal je tudi večjo usmerjenost raziskovanja v področja in vprašanja, ki so najpomembnejša za Sjo. V zvezi s tem, pa tudi z drugim je objavil več polemičnih spisov, ki so izšli v Delu (*Ni več časa, da bi si lahko privoščili nove razvojne napake*, 1990; *Le reorganizacija ne bo spremenila stanja*, 1990; *Vlagati predvsem v raziskave, ki vplivajo na povečanje družbenega produkta*, 1988; *Kvaliteta dela odloča v našem položaju v skupnosti narodov*, 1988) in v Slovincu (*K razpravi o slov. nacionalnem programu*, 1991). O položaju stroke in gospodarstva je pisal v Delu (*Sporno je predvsem število ljudi, ki sedijo v pisarnah*, 1990; *Poker za nacionalno železo - dopolnilo*, 1991) in v Gospodarskem vestniku (*Str-*

tegijskega oživljanja gospodarskega razvoja, da ali ne?, 1991; *Obotavljanje pri sanaciji povročitelja škoda*, 1991). V Delu je objavil tudi številne krajše sestavke, v katerih obravnava trenutne družbeno-ekonomske in polit. probleme in čestokrat polemizira z nekaterimi politikami in stanovskimi kolegi. - Prejel je več priznanj, med drugim nagrado Sklada B. Kidriča (za dosežke na področju mikrolegiranih jekel, 1978, skupaj z M. Gabrovškom) in Kidričevo nagrado (za delo na procesih vročega preoblikovanja jekla, 1984).

Prim.: Osebn. podatki; Bibl RSS; SBibl; Ljud. je in kraji ob Pivki, 1975, 106; Delo 1984, št. 86 s sl.; SBL IV, 530 (Duhovnik); Science Citation Index, Philadelphia (večkrat).

Pšč

VODOPIVEC Hilarij, pravnik, r. 16. mar. 1868 na Reki, u. 13. maja 1930 v Mariboru. Oče Franc (r. 12. jul. 1834 v Kamnjah pri Ajdovščini, u. 29. okt. 1912 v Gorici) je bil od 1859 osnovnošol. in gimn. učitelj v Kobaridu, Gor., Gospiču in na Reki; od 1873 je bil okraj. šol. nadzornik. Pod njegovim nadzorstvom se je osn. šolstvo na Goriškem organiziralo in razširilo. 1874 je izdelal *Zemljevid poknežene grofije goriške in gradišanske*, ki je bil v šolski rabi do 1904; mati Uršula Vergna. V. je končal gimn. v Gor. 1888. Pravo je študiral v Gradcu in na Dunaju, promoviral je 1892. Istega leta je stopil v konceptno službo pri primor. finančnem ravnateljstvu in služboval v Gor., Trstu, Sežani in Voloskem do 1918; leta 1896 je postal finančni koncipist, 1897 davčni inšpektor in 1916 finančni svetnik. Kot višji finančni svetnik je bil 1919 poslan v Celovec, kmalu zatem pa za namestnika finančnega delegata v Novi Sad. 1920 je postal načelnik v Finančnem ministrstvu in predstojnik odseka v generalnem ravnateljstvu neposrednih davkov v Bgdu. 1923 je bil kot prvi Slovenec imenovan za člana Glavne kontrole v Bgdu in tu ostal do upokojitve 1929. - V času svojega službovanja je pripravil več zakonov, med drugim Zakon o davkih na poslovni promet. Napisal je brošuro *Kako si sam izračunam davek* (1930, razširjena 1934) ter več člankov v strok. revije in časopise o davkih in davčni politiki. Članki o finančni politiki so zbuvali splošno zanimanje v finančnih krogih. - Ukvarjal se je tudi s tehničnimi poskusi; iznašel je merilno uro in jo patentiral. - V it. je prevedel

Soči S. Gregorčiča (E 1916, št. 162). Med službovanjem v Bgdu je večkrat požrtvovalno interveniral v prid prim. rojakom, nasploh je bil podpornik dijaške mladine in raznih mladinskih organizacij. - Odlikovan je bil z redom sv. Save IV. stopnje in belega orla V.

Prim.: SBL IV, 130-31 in tam navedena liter.; sestavek se opira na ta članek.

Les.

VODOPIVEC Janez in **Franc**, brata iz Petelinja na Pivki, po njima poimenovana osnovna šola v Pivki (prej. Št. Peter na Krasu). Oče Miha, kmet in Jožefa Požar sta skušala svojih enajst otrok vzgojiti v krščanskem in narodnem duhu. **Janez - Ivo**, r. 28. sept. 1911 v Petelinjah, u. dec. 1941 v Zagrebu, osn. š. v Št. Petru na Krasu (sedaj Pivka) 1918-23. Izučil se je za mehanika in ključavničarja. 1931 je ušel v Jslo, da se je izognil it. vojaški službi. V Zgbu se je zaposlil v ključavničarski delavnici. Tu je spoznal brezposelne delavce, ki so iskali rešitev v KP. Po značaju odkrit, preudaren in komunikativen se je hitro vživel v novo okolje in se z mladostnim idealizmom posvetil delavskemu gibanju. 1934 je postal član KPH. Poleg dela se je ob knjigah sam izobraževal. Njegovo stanovanje je postalo shajališče delavcev komunistov (Rado Končar, Zvonko Deserman, Marija Jordan) in javka, kamor so prinašali in odnašali ilegalno literaturo. Bil je tudi aktiven član URS (Udruženje radniških sindikatov kovinarjev). Po razpadu Jsle se je pridružil odporniškemu gibanju, zbiral je orožje in organiziral prve sabotažne akcije proti Nemcem. Dec. 1941 so ga na poti k partizanom zajeli ustaši. V zaporu je padel v roke ustaškemu zločincu Maksu Luburiću (»ustaški Eichmann«), ki ga je po hudem mučenju ubil.

Podobno življenjsko usodo je doživljal dve leti mlajši brat **Franc - Ciril**, r. 27. avg. 1913 v Petelinjah, u. 13. jul. 1942. Po petletni osn. š. v Št. Petru na Krasu se je izučil čevljarске obrti. 1934 se je tudi on umaknil v Jslo. Najprej je bil eno leto v Mrbu, nato je prišel v Kranj. Zaposlil se je kot čevljarški pomočnik. Splošna gosp. kriza in stiska brezposelnih delavcev je tudi njega nagnila, da se je kmalu pridružil delavskemu gibanju v KP. Kakor brat Janez se je tudi Franc poleg dela sam izobraževal, bral dela domačih in tujih pisateljev, obiskoval kult. prireditve. 1936 je postal sekretar partij.

terenske organizacije v Kranju. 1939 je šel za eno leto v Zgb k bratu Janezu in delal kot član stavkovnega odbora čevljarских delavcev v Zgbu. Naslednje leto se je vrnil v Kranj. Tam se je zaposlil v čevljarški delavnici Marije Peklenik in se posvetil revolucionarnemu gibanju. Organiziral je več stavk v sodelovanju s herojem Stanetom Žagarjem. Po zlomu Jsle je ostal na terenu z nalogo, da organizira skupine za oborožen upor. Sredi jul. 1941 je bil na Vodiški planini na Jelovici posvet vodilnih komun. Gorenjske, vodil ga je St. Žagar. Na njem so Franca V. imenovali za sekretarja vojno-revoluc. komiteja za kranjsko okrožje. Po njegovi zaslugi je bil prve dni avg. 1941 ustanovljen Kranjsko-tržiški bataljon. - Leto kasneje je 13. 7. 1942 odšel Franc V. s tov. Mihom Bizjakom in Borisom Ručigajem na pot k enotam Koprškega odreda. Prišli so v nemško zasedo in vsi trije so v boju padli. Mesto Kranj je postavilo Francu - Cirilu v spomin več obeležij: Na Bašelskem sedlu je v strminah Storžiča vzidana spominska plošča, kjer je padel. Druga spominska plošča je na hiši, kjer je bival in delal. V mestu samem nosi ena ulica njegovo ime - Vodopivčeva ul. In delavski kult. dom se imenuje Dom Franca Vodopivca. - V roj. župniji Št. Peter na Krasu - Pivka so na novi šoli odkrili ploščo z napisom: »Osnovna šola Bratov Vodopivec« - Pivka 23. apr. 1968.

Omenimo še tretjega brata iste družine. **Miho Vodopivca**, r. 12. sept. 1909 v Petelinjah, u. 9. dec. 1936. Po petletni osn. š. se je izučil za mizarja. Kot narodnjak se je pridružil tigrovcem, pozneje je postal član KP v skupini Pinka Tomažiča. Večkrat je ileg. prešel drž. mejo med It. in Jslo, ko je vestno opravljal naložene naloge. Udeleževal se je tudi ilegalnih sestankov v Trstu in Istri. Sredi dela ga je pobrala španska bolezen.

Prim.: Osební podatki Pepce Vodopivec: Nekaj spominov na mojega moža Janeza Vodopivca, Spomini na revolucionarja Franca Vodopivca - Cirila; Peklenik Marija, Janez in Franc Vodopivec - revolucionarja iz Petelinj na Pivki, T V - 15 z dne 15. apr. 1970 s fotografijo obeh bratov.

T. P.

VODOPIVEC Josip, duhovnik, r. 27. jan. 1884 v Dornberku, u. 9. okt. 1958 v Vipavi. Oče Anton, kmet, mati Terezija Vodopivec, kmečka gospodinja, imela sta šest otrok. Osn. š. v do-

mačem kraju, malo semenišče v Gor., kjer je študiral tudi teologijo. V duhovnika je bil posvečen 1. apr. 1907, v začetku maja pa je imel novo mašo v Dornberku. Kot kaplan je služboval v Črničah (1907-09), Cerknem (1909-10) in Kanalu (1910-12), nato pa je bil poldrugo desetletje župnik v Nabrežini, do konca 1928. Z novim letom 1929 je bil imenovan za dekana v Tolminu, kar je bil vse do 11. jul. 1952. 1936 ga je papež imenoval za častnega, 1939 pa za tajnega komornika z naslovom monsignorja. Med verniki je bil poznan kot zelo dober govorNIK, ki je znal prepričati ter osvajati srca poslušalcev, z delno izjemo zadnjih let v Tolminu, ko je telesno zelo oslabelel. Živel in delal je v težkih in usodnih časih za primor. Slov. in kot slov. duhovnik na izpostavljenem položaju je bil nujno občasno potisnjen tudi v politiko, a včasih se je tako samo zdelo ter so ga polit. ter podobnega posvetnega delovanja obdolžili drugi. V Nabrežini kot župnik s faš. oblastjo ni imel vidnih problemov, toda v Tolminu je bilo že drugače. Te oblasti vsekakor ni podpiral, obvezno pa se je kot predstavnik lokalne Cerkve moral udeleževati tudi raznih drž. slovesnosti s faš. obeležji. Kot dekan in monsignor je skupaj z drugimi postal neke vrste simbol in glasnik slov. primor. Cerkve, posebej potem, ko je odšel s prizorišča nadškof Frančišek B. Sedej. Po aretaciji Filipa Terčelja je v začetku febr. 1932 V. skupaj z drugimi dekani podpisal poslanico na mons. G. Sirottija z ostrimi protesti zaradi faš. gonje proti slov. duhovščini na Gor. Naslednjega leta ga je prefektura obtožila »protinarodnega ravnanja« ter zahtevala od apostolskega administratorja, da ga odstrani s položaja, vendar s tem ni uspela, podobno tudi pri podobni zahtevi febr. 1934. Prav tedaj je V. v tolminski župni cerkvi poskrbel za veliko novo pridobitev, za nove orgle iz delavnice Cecilia iz Gorice. Tedaj je v Tolminu slovel tudi cerkv. pev. zbor pod vodstvom Vinka Fillija. Z nastopom vojnih razmer so faš. oblasti slov. duhovščini še bolj gledale pod prste. Poveljstvo tolminske čete kraljevih karabinjerjev je v začetku 1942 s tem v zvezi poročalo, da je duhovščina do aktualnih polit. in vojaških dogodkov rezervirana, toda v cerkvah nesporno prevladuje slov. jezik in da je pri slov. bogoslužju opazna množična prisotnost ljudi. Z nastopom OF in partizanstva

je nastal tudi problem odnosa duhovščine do ciljev in metod delovanja tega gibanja. V obdobju pred kapitulacijo It. je na Primor. v njem v glavnem prevladoval NOB predznak, tako da je duhovščina gledala nanj precej naklonjeno. To je veljalo tudi za V., čeprav je okrožni komite KPS za Tolminsko ugotavljal to, da »pod It. še ni nastopal proti nam«. Takoj po 8. sept. 1943 pa naj bi s predstavniki OF celo podpisal izjavo, da ne bo sodeloval s »sovražniki slovenske zemlje«. Stvari so se seveda kmalu spremenile; ker je na pogrebu od partizanov ubite faranke že javno kritiziral take metode osvobodilnega gibanja, je bil tako že sredi nov. 1943 razglašen za »nepoboljšljivega belogardista«. Obtožbe so se v naslednjih mesecih zgolj stopnjevale, res pa je, da je V. nato podprl akcijo domobrancev, ki se je na Tolminskem pričela v začetku 1944. Partizanstvo in njegove metode ter prevlado komunistične ideologije je kritiziral tudi pri svojih pridigah. V začetku apr. 1944 je bil na partijskem sestanku v Tolminu podan tudi predlog, naj se dekan likvidira. Zanimivo je, da je V. za to takoj zvedel ter to objavil v svoji naslednji pridigi. Do tako usodnih ukrepov nato le ni prišlo, vendar je dekan domobrance še naprej moralno podpiral ter je med drugim tudi blagoslovil slov. zastavo, ki so jo po dolgih letih domobranci spet razvili v Tolminu 1. maja 1944. Partiz. propaganda ga je s tem v zvezi celo razglasila za domobranskega majorja, obveščevalna služba pa konec poletja istega leta ugotavljala, da »dekana Vodopivca imamo pod strogo kontrolo, a do danes še nimamo nobenih dokazov o njem. Vemo to, da je postal precej boljši, kakor je bil!« Po drugi strani je dekan večkrat posredoval pri nemških oblasteh za ujetje partizane oziroma aktiviste OF ter jih verjetno rešil najhujše usode. V letu 1944 ter 1945 je imel precej stikov tudi z dr. Alojzijem Vogričem, ki je v nekatere pogledih nanj tudi vplival. Ob koncu vojne je V. vsaj formalno postal tudi član t.i. goriškega akcijskega odbora kot najvišjega tedanjega foruma slov. protirevolucije na Primor., in sicer prav na predlog odv. Vogriča, ki mu je tudi načeloval. Po odhodu nem. okupatorja ter nastopu nove slov. oblasti je imel spočetka sicer nekatere težave, vendar do hujših ekscesov ni prihajalo. Vendar je Primorska borba (17. avg. 1946), ko je bil

tolminski kaplan zaradi tihotapljenja Slov. Primorca aretiran in preganjan v cono A, zapisala, da »tolminsko ljudstvo dobro ve, da gospod kaplan ni svojega zločinskega delovanja počel brez vednosti gospoda dekana«. Le-ta se tedaj verjetno ni zavedal, da je bila na primeru njegovega kaplana uporabljena metoda revolucionarnega »ljudskega ogorčenja«, ki bo kasneje zadela tudi njega samega. 1948 ga je že aretirala Udba ter ga držala v zaporu v Tolminu, nedaleč od župnišča, od srede apr. do srede jul. Zaradi krhkega zdravja ter seveda tudi zaradi pomanjkanja otipljivih obremenilnih dokazov so ga izpustili na prostost, vendar pod pogojem, da v bodoče sodeluje z Udbo. Konec avg. 1953, ko je bil že več kot eno leto zgolj duhovnik v pokoju, je na mitingu nahujskana množica pridrla pred župnišče ter zahtevala, da se bivši dekan v pol ure odstrani iz Tolmina. Enostavno so ga posadili v avto ter odpeljali. Najprej se je zatekel v svoj rojstni Dornberk, a tudi od tam ga je revolucionarna »civilna družba« pregnala. Nato ga je v varstvo za eno leto vzel frančiškanski samostan v Lj. 1954 je prišel v Kanal, kjer je kot upokojenec pomagal tamkajšnjemu dekanu. 5. maja 1957 je tam tudi slovesno praznoval svojo zlato mašo.

Prim.: Podatki Marije Leban in Jožka Kraglja (sept. 1991); Prvi maj v Tolminu, Slovenski dom 13. maja 1944 s sl.; Poglejmo si iz oči v oči, Primorska borba 17. avg. 1946; Duhovniki za železno zaveso ali v železnem skopcu, KatG 26. maja 1948; Odločen odgovor Tolmincev, SPor 29. avg. 1953 s sl.; Zlata maša v Kanalu, KatG 9. maja 1957; Msgr. Josip Vodopivec, KatG 23. okt. 1958; Glasilo, tolminski verski list, 1987, št. 2-3; 1989, št. 1 s sl.; KatG 18. sept. 1975; R. Klinec, Zgodovina GMD, Gor. 1967, 118; Isti, Primorska duhovščina pod fašizmom, Gor. 1979, 110; Jože Vidic, Zločin pri Lenartu, 1973, 467, 473-76; Tolminski zbornik 1975, Tolmin 1975, 17, 20, 82, 83, Iz Julijske krajine, S 21. dec. 1939; Arhiv Inštituta za novejšo zgod. Lj. (Kvestura Gorica, fasc. 1033j; OC 9. korpusa, fasc. 244/III; KPS Tolmin, fasc. 533/V-VI, 575/I-II, 600/I-III); Zgod. arhiv Ministr. za notranje zadeve Sje (PK VOS za Primorsko; OK VOS za Baško).

Mrakar

VODOPIVEC Silvan, veterinar-parazitolog, r. 22. nov. 1910 v Trstu, u. 12. febr. 1974 v Lj. Oče Josip, drž. uradnik, mati Marija Velušček, učiteljica. V. se je s starši že 1916 preselil v Kranj, kjer je obiskoval osn. š. (1917-19), zaradi matrine premestitve pa šolo 1921 končal v Ljutomeru. Gimn. je obiskoval v Lj. in 1929 matu-

riral ter se istega leta vpisal na Veterinarsko fak. v Zgbu; študiral je v težkih razmerah ob skromni podpori matere in sorodnikov; diplomiral je 1939, promoviran pa je bil 1947, potem ko je zagovarjal disertacijo *Kokcidije kokoši iz Peradarske stanice Jankomir kraj Zagreba*; specializiral se je 1945 iz parazitologije na Drž. bakteriološkem zavodu v Lj., med 1945-47 pa iz patologije mesojedov na Veterinarski fak. v Zgbu. Po diplomi, oproščen služenja vojaškega roka zaradi kratkovidnosti, se je zaposlil kot privatni veterinar v Kranju (1939), nato je bil imenovan na mesto banovinskega veterinarja v Trziču, kjer je honorarno opravljal tudi mestne sanitarne naloge. Ob okupaciji 1941 se je umaknil v Lj., kjer se je preživljal s skromnimi dohodki zasebne veterinarske prakse (1941-43), nato pa se je zaposlil kot honorarni veterinar na Okraju Lj-okolica, mar. 1943 pa je bil imenovan za okraj. veterinarja v Logatcu. Med drugo svet. vojno se je vključil v delo OF ter postal član rajonskega odbora in član Slovenske zaščite; vodil je intendantske naloge ter tečaje za prvo pomoč. - Po osvoboditvi ga je Min. za kmetijstvo RS dodelilo Drž. bakteriološkemu zavodu v Lj. zaradi specializacije (1945-47) iz patologije mesojedov v Zgbu. Po vrnitvi je bil imenovan za upravnika parazitološkega oddelka Veterinarskega zavoda Sje v Lj., kjer je vodil terenske akcije zatiranja živalskih parazitov. V letih 1951-55 je s podobnimi nalogami delal v Epidemiološkem zavodu Sje (kasneje v Centralnem higienskem zavodu) in v letih 1955-56 v Zavodu za kmetijsko raziskovanje v Kopru. 1956 je bil izvoljen za honorarnega asistenta na Inštitutu za anatomijo, fiziologijo in embriologijo FAGV (sedaj Biotehniške fak.), 1960 je bil imenovan za predstojnika Klinike za mesojede živali in za docenta ter 1966 za izrednega prof.; predaval je bolezni in zdravstveno varstvo mesojedov. Kot dober pedagog je izoblikoval svoj učni predmet, ki ga je predaval z veliko vnemo. - V prvem desetletju svojega strok. delovanja je raziskoval splošne patološke pojave pri domačih živalih, zlasti pa bolezni in parazite mesojedov. Kasneje je proučeval in iskal možnosti za izoliranje učinkovitih sestavin domačih rastlin, zlasti učinkovine jadranskega morskega pelina ter nevrološke učinke santonina na eksperimentalne in domače živali. - V. je objavil nad

30 znanstvenih razprav v domačih in tujih znanstvenih publikacijah. Povzetek disertacije je bil objavljen v Veterinarskem Arhivu v Zgbu (1947). Napisal je knjigo *O santoninu iz jadranskega morskega pelina* (*Artemisia caerulescens* L.) (1953, soavtorja S. Sivec in G. Tomažič); za Monografijo o veterinarstvu v SRS v 7-letnem planu (1964-70) je prispeval sestavek *Pomen in mesto domačih mesojedov v sodobni družbi ter vprašanje zdravstvenega varstva* (1963). Druge razprave je objavljal v časopisih, glasilih in revijah: v Novi proizvodnji: *Pomen zatiranja ogrčavosti za naše narodno gospodarstvo* (1951); v Živinorejcu: *Zatiranje ogrčavosti, problem naše živinoreje* (1951); v ZdrV: *Razširjenje in zatiranje trakuljavosti v LRS* (1952); *Tuberkuloza psov - medsebojno okuževanje ljudi in psov nekoč in danes* (1966, soavtor L. Kocjan); Journal of the Pharmaceutical society of Japan, Tokio: *Two further crystalline compounds from Artemisia caerulescens* L.; *Discovery of an Artemisia containing 1-B - Santonin III* (1956, soavtor T. Kawatani); Veterinaria: *Zarazni konjunktivo-keratitis goveda u Sloveniji* (1960); *Eimeria canis Weynon 1923 kod nas* (1961). Druge prispevke o raziskovanju jadranskega morskega pelina je napisal in objavil skupaj s prof. dr. Srečkom Vatovcem (gl. čl.) za ZbBF, za revijo Veterinarstvo (od 1966 dalje), Farmaceutski vestnik (od 1967 dalje), Acta veterinaria, Brno (1969) in drugo.

Prim.: ULjBB II in III/2; I. Babić, Acta parasitologica iugoslavica 1974, 59-60; D. Mikačič, ibid. 49-50; S. Vatovec in M. Dolenc, Veterinarski glasnik, Bgd 1974, 334-36; S. Vatovec, Spominski zbornik Biotehniške fak. 1947-77, 266-67; Isti, Veterinarstvo 1975, 5-7; SBL IV, 534.

Adč

VODOPIVEC Vinko, duhovnik, skladatelj in zborovodja, r. 16. jan. 1878 v Ročinju kot prvorojenec v družini desetih otrok, u. 29. jul. 1952 v bolnišnici v Vipavi, pokopan v Kromberku. Oče Vincenc, učitelj in organist iz Kamenj na Vipavskem, mati Antonija Makarovič pa s Svete Gore. Iz Ročinja se je družina selila v Podgoro, nato v Grgar. V. se je že zgodaj navduševal za glasbo. V ljud. šoli je občudoval očetovo igranje in poskusil tudi sam. Prve napotke mu je dajal prav oče. Z dvanaajstimi leti je že spremljal cerkv. petje v Podgori. Po ljud. š. so ga poslali v gimn. v Gor. V deškem semenišču, kjer je stanoval, so gojenci imeli možnost, da so se aktivno uveljavljali na glasbenem

področju. V. se je začel učiti violino pri Rudolfu Pensu. Ko je bil v drugem razr. gimn., je dr. A. Mahnič ustanovil mali orkester, v katerem je V. igral violino; tedaj je začel igrati tudi tamburico. Po maturi 1898 je stopil v bogoslovje, študiral je v letih 1898–1902, posvečen pa je bil 14. jul. 1901. Med njegovimi sošolci gre omeniti Josipa Ujčiča, ki je bil kasneje dolgo let bgd. nadškof in z V. sta bila dobra prijatelja vse življenje. Ob ustoličenju za nadškofa (1936) mu je V. posvetil mogočno skladbo *Sacerdos et Pontifex*. Kot kaplan je služboval v Kamnjah (1902-06), Črničah (1906-07), nato so ga premestili za vikarja v Kromberk, kjer je ostal do konca življenja. V prva službena leta segajo tudi prve V-eve skladbe, iz katerih pa je razvidno zelo pomanjkljivo znanje harmonije in kontrapunkta. Skladatelj Danilo Fajgelj (gl. čl.), edini V-ev učitelj, ga je s svojim izredno širokim teoretskim znanjem opozarjal na napake in mu svetoval, kako naj jih popravlja. Po Fajgeljevi smrti je V. izpopolnjeval svoje znanje o komponiranju s študijem strok. liter., dosti pa sta mu svetovala še skladatelj Emil Komel ter tenorist Jožko Bratuž. Med prvo svet. vojno se je ob evakuaciji 1916 za dve leti umaknil v Cerknico, kjer je nastala njegova najbolj popularna skladba za moški zbor *Žabja svatba*. Po vojni se je vrnil v Kromberk ter skupaj s farani delal pri obnovi porušениh domov. Nadškof Frančišek B. Sedej mu je 29. okt. 1918 izročil v dušno oskrbo tudi župnijo sv. Vida na Placuti v Gor., 1926 pa ga je nadškofija imenovala za kolavdatorja novih orgel in zvonov za Goriško. 1936 je bil kromberški vikariat povišan v župnijo in V. je postal tako prvi kromberški župnik. - Ob vseh teh obveznostih je V. neumorno ustvarjal, tudi v najhujših letih faš. raznarodovanja njegovo skladateljsko pero ni obstalo. Bil je pod stalnim nadzorstvom gor. kvesture oz. karabinjerske postaje v Solkanu. V tedanjih poročilih npr. beremo, da V. »pod pretvezo, da piše cerkveno glasbo, vrši učinkovito propagando privrženosti slovanstvu«. Poročilo tudi navaja, da »najde ob poučevanju verouka ugodne priložnosti, da otrokom vceplja protiti. čustva«. - V. je pomemben tudi kot zborovodja, saj je vzgojil številne pevce in jim s svojo sproščenostjo in neposrednostjo vcepil veselje do glasbe. - Tudi druga svet. vojna ni

preprečila V-vega kult. delovanja. S spodbudno besedo in s skladbami je opogumljal tudi partizane. Ob petdesetletnici mašniškega posvečenja mu je čestital ter izrazil svoje spoštovanje tudi Fr. Bevk, takratni podpreds. prezidija Ljudske skupščine LRS. Še vedno je neumrudno skladal, čeprav mu je bolezen že načenjala zdravje, a jul. 1952 je moral odložiti pero. Zadnjega slovesa so se udeležili številni prijatelji, a tudi drugi, ki so ljubili njegove pesmi ter ga cenili kot človeka. Zapeli so mu združeni mešani zbori iz Kromberka in okolice, zbor GlasbM iz Lj. ter združena godba iz Kromberka in Vogrskega. V imenu Društva slov. skladateljev se je od V. poslovil Radovan Gobec, ki je med drugim poudaril, da si je V. »postavil trajni spomenik kot narodni buditelj v vseh težkih časih primor. ljudstva«. - V obdobju ob koncu 19. stol. ter v začetku 20., kamor segajo prva V-eva dela, se je na glasbenem področju pokazal polet novih ustvarjalnih misli; zaslugo za to na Slov. nosi revija *Novi akordi*, v kateri se je ur. Gojmir Krek neumorno trudil, da bi slov. glasba kot celota tudi stilno enakovredno stopila v evrop. umetnostni okvir. Do skladb, ki jih je objavljial, je bil tako silno kritičen, čeprav se je istočasno zavedal, da ne more naenkrat pretrgati s tradicijo, kamor je po svoje sodil tudi V. Tudi na Primor. je bilo v tem času živahno glasbeno življenje. V Gor. (1908) in Trstu (1909) so ustanovili glasbeni šoli. Z osnovanjem Pevske ter Prosvetne zveze pa je slov. glasha organizirano segla tudi v manjše kraje. Nastali so številni zbori in dramske skupine. V. je imel zbor že v Kamnjah, prav tako v Črničah, 1907 pa je v Kromberku ustanovil Slov. katoliško izobraževalno društvo, ki je imelo v svojem okviru ženski, moški in mešani zbor, dramsko skupino, od 1908 pa še tamburaški orkester. Vse te odseke je vodil V. sam in za vse te sestave je tudi neumorno komponiral in objavljial v različnih zbirkah. Krek ga je ostro kritiziral, da je preveč enostaven, brez sleherne tendence po zahtevnejšem glasb. izrazu. In vendar so njegove skladbe povsod radi peli. - V. je vseskozi ostal preprost, razumljiv ljudem, za katere je njegovo delo nastajalo. Težišče njegovega ustvarjalnega opusa, ki obsega 1218 del, je v cerkv. glasbi, vendar pa ta seznam še zmeraj ni popoln, saj po-

grešamo okoli tristo skladb, za katere so naslovi sicer znani. Skladbe je objavljaval v samostojnih in drugih zbirkah, v Cerkvenem glasbeniku (CG), Sv. Ceciliji in drugih revijah. Prva tiskana skladba - moški zbor *O salutaris hostia* - je objavljena v CG 1902. Napisal je enajst maš: *Missa in honorem nativitatis B.M.V.* (CG 1914, 2. izd. 1937); *Missa in honorem s. Theresiae a Iesu infante* (1930); *Missa in honorem ss. Cordis Iesu* (1933); *Missa in honorem s. Vincentii martyris* (1933); *Missa in honorem s. Vincentii a Paulo* (1935); *Missa in honorem s. Catharinae* (1941); Latinska maša v čast sv. F. Asiškemu (1952); ostale pa niso bile natisnjene npr. Staroslovenska sv. maša v čast svetogorski Kraljici (1920). Njegovi mešani zbori so izšli v naslednjih zbirkah - zbirke skladb za mešani zbor: *Kristusu Kralju* (Gor. 1926, Lj. 1936); *Kraljici Svetogorski* (Gor. 1926, Lj. 1937); *Pesmi v čast presv. Srcu Jezusovemu* (Lj. 1937); *Štiri adventne pesmi* (1938); *Deset pesmi v čast presv. Srcu Jezusovemu* (Lj. 1938); *Devet blagoslovnih pesmi* (Lj. 1939); *Štiri darovanijske* (Zapuže 1939); *Osem mašnih pesmi* (Lj. 1942); *Tri velikonočne* (Trst 1947); *Štiri pesmi za birmo* (Lj. 1948). Zbirke za moški zbor: *Dvajset obhajilnih in blagoslovnih pesmi* (Gor. 1930); *4 antiphonae Marianae...* (Gor. 1936). - Na področju svetne glasbe so bile med njegovimi spevoigrama najbolj priljubljene *Kovačev študent* (1910, besedilo I. Kovačič), *Srce in denar* (1931, besedilo F. Terčelj), *Povodni mož* (1932, besedilo D. Vodopivec). Zbore je objavljaval v Novih akordih, Pevcu, Pevčevi pesmarici, Zborih, Naših zborih ter v samostojnih zbirkah: *Moški zbori* (Lj. 1909; iz te zbirke gre posebej omeniti Bratom Orlom, ki je v priredbi za godbo na pihala donela tudi na Češkem. Pod naslovom Mávnete orli so jo izdali 1921 v Brnu); *Skladbe za moški in mešani zbor* (Gor. 1921); *Mešani in moški zbori* (Gor. 1923); *Poljske rože* (za mešane zборе, Gor. 1927); *Štiri vesele koračnice* (za mešane zборе, Lj. 1938); *Osem izbranih pesmi za moški zbor* (Lj. 1938). Prav slednje sodijo med najlepše V-eve skladbe - Na poljani, Jaz bi rad rudečih rož, O večerni uri, Fantovska pesem, Pobratimija, Oj nikar, nikar ne hodi, Ob poti tam za vasjo ter Žabe. - Na področju instrumentalne glasbe so nastale številne koračnice za godbo na pihala, še pomembnejše pa so V-eve tamburaške skladbe, ki so v glavnem nastajale na pobudo Hrvaškega tamburaškega

orkestra »Zajc« iz Zgba. Objavljaval jih je v Tamburici (Sisak) in Hrvatski tamburici (Zgb). Med pomembnejše sodijo: U sumračje, Večerna pesem, Svatba na Starem gradu, Veseli sportaši, Radni dan hrvatskog seljaka. - Poleg tega je V. uredil več zbirk za moške in ženske zборе na cerkv. področju, in to: mešani zbori: *Božji spevi* (Gor. 1929); *Gospodov dan* (Gor. 1930); *Svete pesmice* (Gor. 1932) itd.; *Zdrava Marija* (Gor. 1933); *Gradualia et offertoria* (Gor. 1933 in 1934); *Laudes euharisticae* (Gor. 1934); *Štiri velikonočne pesmi* (Gor. 1934); *Viginti tantum ergo* (Gor. 1934, 1935 s slov. besedilom); moški zbori: *Jubilare Deo* (Gor. 1931); *Lauda Sion* (Gor. 1931); *Cantate Domino* (Gor. 1932); *Ave Maria* (Gor. 1932); *Laudate Dominum* (Gor. 1932); *IX Tantum ergo* (Gor. 1932); *6 Ecce sacerdos magnus* (Gor. 1934). - V-eve liter. prispevke zasledimo v revijah Naš čolnič (npr. *Nabiratelji severnih-slovanskih nar. pesmi*, 1925); Pevec (npr. *Odlomek iz glasbene zgodovine na Primorskem*, 1924-28, 1931; *I. Laharnar*, 1927); CG (npr. *Slovanski violinisti*, 1944; *D. Fajgelj*, 1944); JAlm (npr. *Glasbeno življenje v letu 1923, 1924-30*); Mladika (npr. *Nove muzikalije*, 1922; *J. Ipavec*, 1921; *J. Kokošar*, 1923; *V. Mirk*, 1922); Prosveta (*Tamburaški zbor*, 1922). Pogosto se je podpisal s psevdonimom Ambrozij Sraka oz. Srakar. - V. štejemo med tiste skladatelje, ki so postavili most med slov. posvetno in cerkv. zborovsko pesmijo; prva med njimi sta bila Foerster, Fajgelj, sledila pa je še cela vrsta, ki se je vlekla skoraj do sredine 20. stol. Vendar pa ima vsak izmed teh skladateljev določene svojstvene poteze, ki padajo izven postavljenega skupnega okvira. Nekaj samosvojega je v tej smeri V. Ukvarjal se je s cerkv. in svetno glasbo, pri tem pa je razvil svojevrsten stil, ki je bil enak tu in tam. In ni bil čisto cerkven, niti skrajno posveten. Bil je samouk, njegov naravni čut mu je pomagal, da je v oblikovanju premostil tehnične težave. Bil je nadarjen muzik. Ta nadarjenost se je kazala zlasti v smislu za izrazite in spevne melodične linije. Tesna povezanost s preprostim ljudstvom je neposredno vplivala tudi na značaj njegovih skladb. Vanje je vlil ljudska čustva in duha, zato so mnoge njegove pesmi ponarodele. S svojimi skladbami, napisanimi v romantičnem duhu, je bil odmaknjen od glasbenega razvoja svojega časa, vendar ne nepomemben. V. je treba obravnavati najprej kot

ljidskega poeta, ki se je znal približati ljudskemu občutju in odigral pomembno vlogo zlasti v času faš. okupacije na Primor. 1953 je bil v Lj. ustanovljen akad. pev. zbor »Vinko Vodopivec«. Skladatelju so odkrili spomenik v Kromberku pri župnišču (1966) in v Ročinju na roj. hiši (1968). V-evo ime nosijo ulice (Koper, Solkan) in glasbena š. v Ajdovščini.

Prim.: Cvetko III, Lj. 1960, pass.; A. Groebming, Dva poljudna skladatelja, Slov. glasb. revija III, 1955, 19; Z. Harej, Gradivo za monografijo o V. Vodopivcu kot prispevek h kult. zgod. Primor. med dvema vojnama, KolGMD 1968, 118-20; Inštitut za novejšo zgod. v Lj., It. fondi, fasc. 7; Vinko Vodopivec, 1972 (brošura s sl.); J. Kragelj, Družina 1972, št. 15; Isti, KolGMD 1972, 53-64; 1974, 113-118; 1975, 38-45 (objavljene V-eve beležnice); Isti, KolGMD 1977, 84-86; G. Krek, V. Vodopivec, Moški zbori, NA 1910, št. 3; S. Kovač-Mlakar, Življenje in delo V. Vodopivca (s podrobno bibliografijo in slikami), GorLtk 6/1979, 403-28 in 7/1980, 211-52; V. Mutak, Tamburaški skladatelj V. Vodopivec, Hrvatska tamburica, III, 1938; V. Ukmar, Naša zborovska storitev, NZb 1957, 13-14; Trobina, 189-92; SBL IV, 534-36.

S. M.

VODUŠEK Matej, klasični filolog, astronom, meteorolog, r. 10. febr. 1839 na Ptujski Gori, u. 20. avg. 1931 v Lj. Oče Matija, zidar, mati Marija Predan. Osn. š. v Mrbu (1847-51), gimn. v Gradcu (1851-59). Študiral je klas. filologijo in slavistiko na U v Gradcu in na Dunaju, 1865 je opravil drž. izpita. Nato je bil suplent in prof. na gimn. v Mrbu (1865-69), v Kranju (1869-72), v Gor. (1872-77) in v Lj. (1877-1900). - Čeprav je bila njegova temeljna izobrazba filološka, se je ljubiteljsko posvečal astronomiji in matematiki. V izveštjih gor. gimn. je 1876 in 1877 izdal razpravo *O določevanju časa, poldnevnik (meridiana) in zemljep. širjave po solnčnih opazovanjih*. Razpravo je nato razširil in jo v nem. jeziku objavil kot knjigo v Lj. 1878. V šol. izveštjih lj. gimn. je objavil več astronomskih razprav, o astronomiji je pisal v LZ in v druge revije in časnike. V letih 1895-1919 je bil meteorološki opazovalec v Lj., opazovalnico iz Prečene ul. je preselil v Vegovo na realko, poročila pa pošiljal na Dunaj ter v dnevnika SN in LZg, nekaj časa tudi v S. V rkp. je zapustil prvo grško slovnico v slov. (datirana V Gor. 15. apr. 1873). - V. je tudi javno deloval, tako je med službovanjem v Kranju vodil čitalniški pev. zbor. Tudi med službovanjem v Gor. je bil aktiven član čitalnice in delal pri polit. društvu Soča

kot zmeren Mladoslavenc (v družbi s K. Lavričem, Fr. Erjavcem, Fr. Levcem in Fr. Sukljecom). Bil je preds. pripravljalnega odbora za Prešernovo besedo v Gor. ob 25-letnici pesnikove smrti (28. dec. 1872). Prireditvev je zelo uspela, toda zbudila je dosti hrupa in polemike, ker je dobila strankarski značaj. Pripravili so jo Mladoslavenci, h katerim se je prišteval tudi V. (»Mož je bolj zmeren Mladoslavenc, ki bi še zmerom rad kak kompromis naredil,« se srečanja z V. spominja S. Rutar.). Prešernova beseda je še bolj poglobila spore v vrstah gor. Slov., vrh pa so dosegli ob državnoborskih volitvah 1873. Bil je tudi odbornik pev. društva Slavec v Gor. - V-ova sinova **Božidar** (1872-1960) in **Konrad** (1876-1932) sta bila pravnik. Konrad se je 1907 preselil v Trst, kjer je imel odv. pisarno do 1921, ko se je zaradi faš. pritiska preselil v Lj. V Trstu se je posvečal javnemu gospodar. delu.

Prim.: SBL IV, 543-44 in tam navedena liter.; JKol 1980, 247-53; Rutar, Dnevnik 110.

B. Mar.

VODUŠEK Žiga, pravnik in diplomat, r. 7. sept. 1913 v Trstu, živi v Lj. Oče dr. Žiga, odvetnik, mati Jerica Schwegel, upravljala kmetijo, gostilno in trgovino. Osn. š. je obiskoval v Zg. Gorjah pri Bledu ter v Št. Pavlu na Koroškem. Na II. real. gimn. v Lj. je maturiral 1931 ter tu študiral pravo; promoviral je spomladi 1938. Kot notarski pripravnik je opravljal sodno prakso na sodiščih v Radovljici in Lj., vmes pa odslužil vojaški rok v Mrbu. Od 15. sept. 1940 je delal pri PRIZAD v Bgdu. Po kapitulaciji Jsle se je z Gorenjske zatekel v Lj., ker je bil na nemškem spisku za izselitev. Bil je brez zaposlitve ter je delal kot aktivist OF na Mirju in v Trnovem, v partizane pa je odšel 10. sept. 1943. Delal je v glavnem štabu NOV in POS, in sicer kot član sodnega odd., nato pa kot oficir za zvezo z zavezniškimi vojaškimi misijami. Dec. 1944 je bil imenovan za javnega tožilca na Gorenjskem, od tam je bil mar. 1945 odpoklican v Belo krajino. Bil je tudi član komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev za Sjo, po koncu vojne pa je bil do jun. 1946 sekretar te komisije. O rezultatih dela komisije je tudi objavljial članke v SPor in LdP, o problemih it. okupacije pa je pisal v Slov. zborniku 1945. Nato je bil dir. republ. Direkcije za avtopromet, do dec. 1947

pa pomočnik ministra za trgovino LRS. Od jan. 1948 je delal v zveznih ustanovah v Bgdu, in sicer je bil najprej načelnik odd. v komiteju za zakonodajo vlade FLRJ, nato sekretar v sekretariatu za lokalno gospodarstvo v Gospodarskem svetu FLRJ in še pomočnik preds. zveznega komiteja za lokalno gospodarstvo in komunalne zadeve. 1951 je bil kratek čas dir. Uprave za turizem in gostinstvo LRS v Lj. Od tega leta je delal v diplomatski službi: najprej je bil svetnik v zunanjem ministrstvu in na veleposlaništvu v ZDA, nato pomočnik načelnika odd. v drž. sekretariatu za zunanje zadeve. 1958 je vodil zvezno delegacijo za pogajanja o trgov. sodelovanju z Argentino, Brazilijo, Čilom in Paragvajem. Med 1958-62 je bil jsl. generalni konzul v Trstu, nato šef kabineta drž. sekretarja za zunanje zadeve, veleposlanik v Iranu (1965-69), pomočnik drž. sekretarja ter veleposlanik na Madžarskem (1971-75). - V-ovo diplomatsko službovanje v Trstu je časovno sovpadalo s postopnim izginjanjem travme, ki jih je med levičarsko usmerjenimi Slov. v It. povzročil informbirojevski spor. Ta proces je kot konzul skušal aktivno pospeševati tudi V., tudi v obliki družabnih srečanj za Slov. ne glede na njihovo polit. pripadnost. Vidno vlogo je imel pri ustanavljanju slov. banke v Trstu in pri sodelovanju Jsle na tamkajšnjem velesejmu. Določeno vlogo je imel tudi pri tedanjem širjenju sodelovanja med It. in Jslo nasploh ter sodeloval v delu stalne mešane komisije za izvajanje londonskega sporazuma v korist manjšine na obeh straneh meje ter se končno ukvarjal s problemi maloobmejnega prometa na osnovi videmskega sporazuma in gosp. sodelovanja na osnovi goriškega in tržaškega sporazuma. - 1975 je bil izvoljen za dir. jsl. Mednar. centra za javna podjetja, 1978 pa od predstavnikov 30 držav za dir. Mednar. centra za podjetja v družbeni lastnini v deželah v razvoju s sedežem v Lj., kar je ostal do 1988. Vodil je več delovnih konferenc ter pisal in objavljajl elaborate o problematiki upravljanja javne lastnine v publikaciji *Public Enterprise (ICPE Bulletin)*. Med 1988-91 je bil dir. nevladnega Združenja državnih trgovinskih podjetij v deželah v razvoju (ASTRO). Prejel je več domačih in tujih drž. odlikovanj.

Prim.: Osebni podatki; SBL IV, 546-47; Ko je ko u Jugoslaviji 2; NRazgl 1976, 428 s sl.

Mlakar

VOGELNIK Marica, pianistka in pedagoginja, r. 11. dec. 1904 v Idriji, u. 23. dec. 1976 v Lj. Oče Janez, ustanovitelj in rav. Osrednjega zavoda za žen. domačo obrt v Lj., mati Hedvika Goli. Osn. in mešč. š. (1911-16 in 1916-19) je obiskovala na Dunaju. S sedmimi leti se je pričela učiti klavirja. Ko se je 1919 družina preselila v Lj., se je vpisala v klavirski razred D. Koblerjeve, v letih 1920/21 pa k J. Ravniku na konservatorij pri GM. Študij klavirja je dopolnjevala z obiskovanjem predavanj iz slov. in tečajev za mimiko, plastiko, ples in klasični ples, ki jih je vodila na svojem postanku v Lj. v letih 1922/23 primabalerina petrograjskega baleta H. Poljakova. 1928 je diplomirala klavirski študij. V letih 1928-30 se je izpopolnjevala pri A. Ravniku, poslušala glasbeno estetiko pri A. Dolinarju in od 1933 do 1935 glasbeno psihologijo pri F. Vebru. Poklicna pot V-ove je bila zelo razgibana. 1923-24 je igrala v orkestru kina GM; 1925-26 je zasebno poučevala klavir; 1929-37 je honorarno delala na drž. konservatoriju in GM; 1938-39 je imela zasebno šolo in prirejala javne produkcije svojih učencev. 1940 je bila nastavljena kot profesorica na Akademiji za glasbo (AG); 1949 je opustila poučevanje in delovala naprej kot samostojna umetnica ter bila 1957 upokojena. Vmes pa je (1949-50) bila še honorarni korepetitor v Operi in tudi sodelovala pri pouku operne igre na AG (1953-54). - Njeno umetniško delovanje obsega izključno področje komorne igre. Spremljala je številne domače operne in koncertne pevce (J. Gostič, J. Betteto, Franja Golob, L. Sviligoj), pa tudi nekatere tuje ter z njimi nastopala po raznih krajih domovine in tujine. Najvidnejši njen dosežek je bil koncert črnskih duhovnih pesmi z bari-tonistom A. Šubljem v Berlinu 1930, kjer je bila kot koncertna spremljevalka navdušeno sprejeta pri publiki in kritiki. 1976 je bila odlikovana z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki.

Prim.: SBL IV, 549-50 in tam navedena liter.; sestavek se opira na ta članek.

Les.

VOGRIC Hrabroslav Otmar (pri krstu **Andrej**), glasbenik in skladatelj, r. 16. nov. 1873 v Matriji pri Podgradu; u. 21. jan. 1932 v Tolminu. Oče Julij, davčni uslužbenec, mati Antonija Prezel. Zaradi očetove službe je mladost preživel v raznih krajih Primor., v Lokvi, Sežani, Tržiču (Monfalcone) pri Trstu, v Kanalu in Tolminu,

kjer mu je oče u. Ko je hodil v osn. š., ga je tolminski župnik priporočil učitelju Antonu Fajglju v Volčah, bratu učitelja in skladatelja Danila Fajglja. Kasneje je študiral še na Orglarski š. v Lj. (okt. 1887 - jul. 1889). Potem je bil 1889-94 organist v Tolminu in 1894-97 v Gor., 1898-1900 zborovodja pri glasb. društvu Kolo v Trstu, 1901 organist v Sremski Mitrovici in kapelnik Jadranske vile na Sušaku, 1903 zborovodja društva Trebević v Sarajevu, 1904-08 pevovodja društev Kolo v Trstu, Hajdrih na Proseku, Zarja v Rojanu, Zvonimir v Rocolu in Slov. prosv. društva pri Sv. Ivanu, 1908-09 vodja Glazb. društva v Pulju; po triletni bolezni v Tolminu je postal 1914 kapelnik društev Odjek in Rodoljub v Zemunu. Med vojno je bil vojak. 1920-24 je bil dirigent v SNG v Mrbu. Po 1924 je poučeval petje pri raznih pev. zborih, a stalnega zaslužka ni imel. 1927 je zbolel in prišel v Tolmin, spet odšel v Mrb., a 1931 se je dokončno vrnil na Primor. Nazadnje se je preživljal le s prepisovanjem not. - V. je bil eden izmed redkih tedanjih slov. skladateljev, ki se je ukvarjal s scensko glasbo. D. Cvetko pravi o njem, da je imel dobro kompozicijsko tehniko in veliko načrtov, ki se niso mogli uresničiti zaradi pomanjkanja in nemirnega življenja. Močno nagnjenje do vokalno-instrumentalnih scenskih oblik je pokazal že, ko je 1895 uprizoril v Tolminu spevoigro Miroslava Vilharja *Jamska Ivanka*, za katero je instrumentacijo opravil sam, ork. pa je povabil iz Gor. Med številnimi glasb. vložki k raznim gled. igram velja omeniti *Moč uniforme* in *Prvi maj*. Za meš. zbor in ork. je uglasbil balado *Pri kolovratu*. Napisal je tudi nekaj zborovskih skladb, ki jih je izdal v zbirki *Secession-Album* (Sarajevo 1903), v kateri je tudi priljubljena podoknica *Lahko noč*. Potreba po literaturi za tedanje številne tamburaške ork. ga je spodbudila, da je 1900 začel izdajati tamburaški glasb. list *Slavljanska lira*. - Njegove skladbe so izhajale v Pevcu, Zborih in v Pesmarici GlasbM (1922).

Prim.: Jelerčič, 160-61; Leksikon Jugoslavenske muzike II, 509; SBL IV, 554 in tam navedena liter.; M. Rutar, *TolmZb* 1956, anonim. biogr. 64-65 s sl.; Š. Bulovec, Prešernova bibliografija, 1975; MuzE III, 692; Cvetko, Stoletja, 238; A. Rojc, *Cultura music. degli sloveni a Trieste*, 44-45; D. Cvetko, *Zgod. glasb. umetnosti na Slov.*, 366; G. Radole, *Ricerche sulla vita Musicale a Trieste (1750-1950)*, 269.

Har.

VOGRIC Lojze (Alojzij), pravnik, r. 27. apr. 1902 na Slapu ob Idrijci, u. 1. febr. 1987 v Oaklandu pri San Franciscu (ZDA). Oče Andrej, kmet, gostilničar in mlinar, mati Katarina Savli. Osn. š. je obiskoval na Slapu, gimn. v Gor. V družini so bile še tri sestre, ena je umrla že med 1. svet. vojno, drugi dve pa po 2. svet. vojni v ZDA. Družina je bila znana posebej po modernem valjčnem mlinu, ki je bil prvi te vrste na Primor. Pravo je študiral v Bologni. - 1930 je odprl odvet. pisarno v Tolminu. Obseg njegove prakse je v zvezi s posledicami gospodarske krize in tudi totalitarne razvejanosti it. uprave stalno naraščal in v letih pred drugo svet. vojno je postal najbolj zaposleni odvetnik v zgornjem Posočju. Z it. oblastmi je imel razmeroma korektne odnose, čeprav ni skrival svojega slovenstva. Kot slov. intelektualca ga je gor. kvestura prek urada javne varnosti in karabinjerske postaje v Tolminu seveda stalno nadzirala. Jan. 1931 je moralo poveljstvo karabinjerske stotnije v Tolminu zaradi anonimne prijave o njegovi protinacionalni dejavnosti podvzeti pravo preiskavo. Naslednje leto je gor. prefekt naprosil kvestorja, da mu oskrbi informacije o polit. obnašanju članov knjižne zadruge Sigma, med katerimi je bil tudi V. Slov. polit. življenja vsaj na legalni ravni v 30. letih ni moglo biti, zaznati pa je, da je v okviru še živeče gor. SLS veljal tedaj V. za pristaša bolj konservativne struje dr. Janka Kralja. Apr. 1941 je vkorakanje It. v Lj. doživljal kot narodno nesrečo, vendar se nato pred kapitulacijo It. skoraj ni ukvarjal s polit., ne za OF in ne proti OF, medtem ko je družina na Slapu dajala prispevke za partizane. Položaj se je nekaj mesecev po preobratu sept. 1943 temeljito spremenil. Poročila VOS iz nov. že govore o njem, da je bil »vedno belogardist«, organizatorji primor. domobranstva pa so se med svojimi propagandnimi akcijami dec. v Tolminu že lahko obračali nanj kot na zaupnika, čeprav se sam tedaj še ni hotel eksponirati ter je še menil, da za domobranstvo na Tolminskem ni pravih pogojev. Po novem letu 1944 so enote VOS izvršile delno zaplembo imetja Vogričevih na Slapu. V. je v Tolminu še vedno imel svojo odvetniško pisarno in je prešel tudi na zunaj na slov. poslovanje. Postal je pa bolj aktiven tudi v organiziranju protirevolucionarne akcije na Tolminskem in tudi sploh na Gor., tako v po-

gledu javne propagande, ilegalnega polit. organiziranja in končno tudi domobranstva, ki pa sprva vsaj na Tolminskem ni dosegel velikega razmaha in tudi ne relativne samostojnosti, saj je še daleč v 1944 spadalo pod Wehrmacht. Zaradi vsega tega je moral vse pogostejše hoditi v Gor. ali celo Trst, kar so skrbno spremljali tudi partiz. obveščevalci. Mar. 1944 je preselil družino s Slapa v Tolmin, VOS pa je nato izvršila še nadaljnjo zaplembo premoženja. V Gor. se je vključil v delo SLS ter bil kooptiran v njen pokraj. odbor, sodeloval pa je tudi pri podtalni Slov. legiji, ki je delovala znotraj SNVZ, to je primor. domobranstva. Propagandno in drugo protirevolucionarno delovanje je V. podpiral tudi denarno. V Tolminu je opravljal tudi funkcijo slov. notarja, v Gor. in drugod pa si je prizadeval za poslovenjenje uprave in prosvete, ki jo je nem. oblast dopuščala in celo podpirala. - Poleti 1944 je bil imenovan za komisarja oziroma referenta za slov. zadeve na gor. prefekturi. V njegovo področje so spadale zadeve kot občinska uprava, šolstvo, prosveta itd. v slov. delu dežele. Posebej si je prizadeval, da bi odvetniki - njegovi stanovski kolegi - pričeli tudi javno poslovati v slov. jeziku. Ponujena mu je bila tudi funkcija podprefekta, vendar jo je odklonil. - Konec 1944, ko se v Lj. osnuje Narodni odbor za Sjo kot priprava na usodne dogodke ob koncu vojne, se v to prizadevanje vključi tudi gor. protirevolucionarno vodstvo in vidno vlogo pri tem je imel prav V. Prišel je v vodstvo gor. Narodnega sveta, Narodni odbor pa ga je sredi apr. imenoval za komisarja za Gor. Poleg tega je V. postal še preds. posebnega desetčlanskega Akcijskega odbora, ki je bil ustanovljen na pritisk Dimitrija Ljotića. Vmes se je veliko ukvarjal tudi z vzpostavitvijo slov. šolstva, konec jan. je bil celo preds. izpraševalne komisije ob zaključku učiteljskega tečaja v Idriji. Nekaj dni pred tem je v zvezi z vojaškimi in polit. problemi v Lj. obiskal generala Leona Rupnika ter tudi škofa Gregorija Rožmana. Njegova tesna sodelavca pri tem delu sta bila predvsem Milan Komar ter Anton Kacin. Ob koncu vojne - v začetku maja 1945 - je V. skupaj z drugimi skušal s poveljstvom britanskih enot navezati stike v ime nu Narodnega odbora za Sjo ter Jugoslovanske vojske, vendar se to ni izteklo v skladu s predvidevanji. Kot begunec je nato nekaj let prebil

v Rimu skupaj z družino, ki je malo kasneje prišla za njim. Tu je v začetku 1949 umrl tudi njegov oče Andrej. Sodeloval je z Miho Krekom, tudi še kasneje, ko se je preds. Narodnega odbora preselil v ZDA. Dokler se ni pri it. oblasteh postavilo vprašanje njegovega državljanstva, je še lahko vršil odvetniške posle in je v tej zvezi lahko veliko pomagal beguncem in drugim Slov. Posebej je bil aktiven pri vodstvu Socialnega odbora. 1950 se je odločil za preseleitev v ZDA ter se je ustalil v Kaliforniji, v bližini San Francisca. Tam se je spočetka preživljal kot tovarniški delavec, hodil v večerno š. ter ponovno študiral pravo in ga uspešno dokončal ter končno postal pravni svetovalec tamkajšnje Bank of America za it. in evrop. pravo. Njegov dom je ob tem postal eno od pomembnih družabnih središč slov. izseljenstva ob pacifiški obali. V strok. in družab. pogledu so ga izredno cenili tudi v tamkajšnji it. skupnost. Njegova žena **Viktorija**, roj. **KOMJANC** pa je postala vodja stolice za it. jezik in književnost na visoki katoliški š. v San Franciscu (gl. čl.).

Prim: Župn. arhiv Podmelec; Izjave: Marija Batigelli, Ivanka Božič, Dragica Janež, Ludvik Lipušček; Zgod. arhiv Min. za notranje zadeve RSje (Zbirka Albina Šmajda; Pokraj. komisija VOS za Primor.; Okrož. komisija VOS za Gor., Tolmin, Bačo); Arhiv Inštituta za novejšo zgod. Lj. (Oblastni komite KPS, fasc. 533/III; PK VOS, fasc. 537/I-II; O.C. 9. korpusa, fasc. 541/IV, 543/III; fond nem. okupatorja, fasc. 201/IV; SNVZ, fasc. 9/IV; Gor. kvestura, fasc. 4); Pokraj. arhiv Nova Gor. (Okraj. sodišče Tolmin, fasc. 549, 556, 558); Iz Gorice, S 3 sept. 1944; Komunisti zmorejo le zahrbtnje napade, S 25. febr. 1945; M.K., Pogodba med Anglijo in Titom o vračanju beguncev, KolSS 1958, 107-10, Umrli je Katarina Vogrič, KatG 30. okt. 1958; J. Velikonja, Dr. L. Vogrič, 27. apr. 1902 - 1. febr. 1987, Amer. domovina 13. febr. 1987; Milan Komar, Dr. Loj. Vogriču v spomin, SvSl 30. apr. 1987; A. Geržinič, Pouk v materinščini - da ali ne?, Buenos Aires 1972, 10, 27, 77; J. Vidic, Zločin pri Lenartu, Lj. 1973, 475, 476, 479; B. Mlakar, Domobranstvo na Primorskem 1943-1945, Lj. 1982, 119, 130, 216, 217; A. Geržinič, Boj za slovensko šolstvo, Buenos Aires 1983, 188; A. Sfiligoj, Boj Slov. pod faš. za narodne pravice. Pričevanje, Gor. 1984, 195; M. Kacin-Wohinz, Prvi antifašizem v Evropi, Koper 1990, 145.

Mlakar

VOGRIČ Marija, pedagoginja-andragoginja, družbenopolitična in kulturna delavka, publicistka, pisateljica romanov, mladinskih pripovedi in

filmskih scenarijev, r. 4. apr. 1932 v Jaznah na Cerkljanskem kot nezakonska hči Ane Bašelj, dninarke. Živi z družino v Kopru. Pred vojno je obiskovala it. osn. š. (do petega razr.) v Otaležu in Idriji pri Baču, po vojni nižjo gimn. v Cerknem in Postojni. Zaradi težkih materialnih razmer v družini je morala študij opustiti in se zaposliti. Z materjo sta težko živeli. Večinoma sta stanovali pri sorodnikih in tujih ljudeh, kjer je mati služila ali hodila na dnino. V letih 1958-61 je ob delu končala Dopisno ekonom. sred. š. v Kopru, 1964 pa diplomirala na Visoki šoli za polit. vede v Lj., prav tako ob delu. Da bi izpopolnila znanje, ki ga je terjala zaposlitev na področju izobraževanja, se je vpisala še na Fak. industr. pedagogike na Reki, kjer je 1978 diplomirala. - Njena prva zaposlitev je bila 1949 na Poverjeništvu za notranje zadeve v Ilir. Bistrici. 1952 je bila premeščena na Oddelk za notranje zadeve okraja Postojna, 1953 pa je zaradi bolezni prekinila delovno razmerje. Ponovno se je zaposlila šele 1955, in sicer kot profesionalni preds. Okraj. komiteja Ljudske mladine Koper, kjer je ostala do 1961, ko je prevzela dela in naloge profesionalnega podpreds. Okraj. sindikalnega sveta za Okraj Koper. Po združitvi okrajev Koper in Nova Gor. je od 1961-65 opravljala isto funkcijo za celotno Primorsko. Po razpustitvi obeh okrajev je delala nekaj časa v Občinskem sindikalnem svetu Koper, jun. 1966 pa je prevzela dir. Delavske univ. Koper (kasneje Obalna DU Ivan Regent Koper), kjer je delala do upokojitve 1984. - V. je vseskozi z veliko vnemo, predanostjo in požrtvovalnostjo opravljala pomembne polit. in strok. funkcije. Bila je skojevka, brigadirka, zvezna poslanka, občinska odbornica v Ilir. Bistrici, okraj. odbornica v Kopru, članica predsedstva CK LMS, Repub. sveta ZSS, Glavnega odbora SZDL Sje in članica Repub. konference SZDL Sje, podpreds. Andragoškega društva Sje, preds. Sveta za šolstvo občine Koper, preds. Temeljne izobraževalne skupnosti obalnih občin, preds. IO Zveze delavskih univerz Sje, preds. Izdajateljskega sveta Primorskih novic itd. Prejela je številna družbena priznanja in nagrade: Žagarjeva nagrada, Red dela s srebrnim vencem, Medalja zasluge za narod, Srebrni znak sindikatov Sje, Zlata plaketa ZDU Sje, Priznanje Andragoškega društva Sje, Nagrada 15. maj Občine Koper, Srebrna plaketa

Skupščine občine Koper, Priznanje Primorskih novic ob 30-letnici, Priznanje ZSMS-MDA Istra 1979 itd. - S pisanjem se je začela ukvarjati že med vojno. Njene pesmice in igrice so pionirji recitirali in igrali na mladinskih mitingih, pa tudi sama je nastopala z njimi. S podobnimi liter. poskusi je nadaljevala tudi v nižji gimn. in 1947 je bila celo povabljen na prvi povojni kongres slov. književnikov v Lj. Prvi liter. prispevek je objavila v knjigi *Tako je bilo* trpljenje. Doživljaji mladine v Slov. Primor. in Trstu (Trst, Gregorčičeva založba 1946). Kasneje je s posameznimi prispevki sodelovala v Mladini, Delu, SlovJ, Ob, PrimN, TiP, Prosv. delavcu, DEEn, Savremeni praksi, PrimSreč itd. Objavljala je priložnostne članke, črtice, satirične zapise, reportaže o potovanjih po tujih deželah, iz življenja v mladinskih delovnih brigadah ter kritična razmišljanja. Pomembnejših objavljenih prispevkov je več kot 50. - Po letu 1961 se je lotila tudi zahtevnejšega pisateljskega dela, kar je bila njena dolgoletna želja. Do sedaj je izdala tri romane: *Ljudje bodo ostali* (Koper, Lipa 1964); *Zaznamovani* (Mrb. Obz 1973); *Neptunov krst* (Koper, Lipa 1988) ter dve mladinski pripovedi: *Sonce v zenitu* (Koper, Lipa 1989); *Prva ljubezen* (Koper, samozal. 1990). - V. je kronist svojega časa. V pisanje vključuje svoje osebne, čustveno obarvane izkušnje, pa tudi pričevalsko dokumentarne prvine. Njena zavzetost je vedno na strani poraženih, izločenih, krivično odrinjenih malih ljudi. V ospredju dogajanja je skoraj vselej mlad človek, v katerega psihični svet se vedno tako rada poglablja. - V. se uspešno ukvarja tudi s pisanjem filmskih scenarijev ter z režijo filmov in TV oddaj. Gre za več kot 25 dokumentarnih, vzgojnoizobraževalnih filmov, med katerimi so najpomembnejši: *Ko je bilo najtežje biti človek* (I. in II. del); *Svoboda nam ni za vselej dana*; *Bo ta svet še človekov dom?*; *Molitev nekega psa* ter več filmov za poklicno usmerjanje mladine: *Sin*, *za kmeta se boš šolal*; *Tekstilna industrija Slovenije gre v korak s časom* (I. in II. del); *Poklici v mlekarnstvu, mesarstvu, kovinarstvu* idr.

Prim.: Osebn. podatki; B. Hofman, *Ljudje bodo ostali*, PrimN 31. jul. 1964; H. Glušič, M. Vogrič, *Ljudje bodo ostali*, Delo 23. okt. 1964; M. Vogrič, *Zaznamovani*, Knjiga 73, 11/12, 563; J. H., M. Vogrič, *Zaznamovani*, Delo 4. jan. 1974; M. Vogrič, *Zaznamovani*, Sedem dni 28. febr.

1974; A. Inkret, Branje (Zaznamovani), NRazgl 24. maja 1974; N. Gaborovič, Življenje s pečatom (Zaznamovani), Dial 1974, 3, 209-11; J. Čebrov-V. Čehovin, Pogovor s pisateljico M. Vogrič, Ob 1974, 26/27, 32-33; Žagarjeve nagrade za napredno in uspešno delo na področju šolske teorije in prakse, Delo 26. mar. 1983; M. Vogrič prejela Žagarjevo nagrado, PrimN 29. febr. 1983; M. Beljan, Pred odgovornimi nalogami pri izobraževanju odraslih..., PrimN 29. jan. 1985; J. Svetina, M. Vogrič (Portret tedna), Delo 31. okt. 1986; M. Gregorič, »Ko je najtežje biti človek« (Zapis o nekem filmu), PrimN 20. maja 1986; M. Gregorič, »Ko je bilo najtežje biti človek« (Razmišljanje o nekem filmu), PrimN 9. jun. 1987; M. Gregorič, »Ali bo ta svet še človekov dom?« (O četrtem vzgojnem filmu Vogrič Marije z ekološko vsebino), PrimN 26. jan. 1988; T. Vidic, M. Vogrič, Neptunov krst, PrimN 11. apr. 1989; M. Kocjan, Slovenci in problemi pomorstva (Roman M. Vogrič Neptunov krst), PDK 21. jul. 1989; M. Gregorič, Sonce v zenitu..., PrimN 27. okt. 1989; M. Kocjan, Roman, ki smelo posega v vzgojne probleme mladih..., PrimSreč 1989, 98, 586-87; M. Vogrič, Neptunov krst..., Ognjišče sept. 1989, 9, 37-38; M. Gregorič, Ne živalskost, temveč razčlovečenje, PrimN 10. jul. 1990; A. Znidarčič, Slabo obravnavana ekologija v dveh filmih M. Vogrič, PDK 22. febr. 1990; T. Vidic, Ostati zvest sameu sebi. »Prva ljubezen« Marije Vogrič, PrimN 31. avg. 1990 s sl.

ViK

VOGRIČ Viktorija, roj. **KOMJANC**, prof. in kult. delavka, r. 11. nov. 1909 v Števerjanu pri Gor., u. 21. febr. 1990 v Oaklandu pri San Franciscu (ZDA). Oče Jožef, kmet, mati Ana Kodermac, brat Marjan Komjanc, duhovnik (PSBL II, 114-15). Med prvo svet. vojno so jih izselili v Dobovo (dekanija Videm ob Savi). Po sred. šoli v Gor. je dovršila univ. v Firencah 1935. Poučevala je na osn. šolah v Brdih in Kanalu (1929-38), od 1938-42 v Gor. na sred. š. Notre Dame in na tehn. inštitutu za geometre, od 30. okt. 1944 do konca apr. 1945 na slov. klas. gimn., ki jo je obnovil Slov. narodni varnostni zbor (SNVZ). Ko so ob koncu vojne part. zasedli Gor., so V. zaprli in končno prepeljali na sodišče v Lj., kjer je 25. jun. 1945 videla skozi okno na dvorišče, kako so odpeljali pisatelja Narteja Velikonjo v smrt. Po vrnitvi v Gor. je poučevala na slov. Klas. gimn. in liceju, ki so jo okt. 1945 obnovili zavezniki. - 1950 je odšla V. z možem (poroka 1948) dr. L. Vogričem (gl. čl.) v ZDA, se naselila v Oaklandu pri San Franciscu in 25 let (do upokojitve 1975) poučevala it. na San Francisco college for Women in na Lone

Mountain college v San Franciscu. Ob upokojitvi je dobila posebno odlikovanje it. republ.: zvezdo solidarnosti (Stella della Solidarietà della Repubblica Italiana). To visoko priznanje Slovenki je izjemno, saj ga navadno dobijo odličniki it. rodu ali pa tujci, ki imajo polit. zasluge za It. V-a je dosegla odlikovanje zaradi vzgojnega dela, saj je gojila v učencih bratsko ljubezen in delo za srečo vseh narodnosti. - Z možem je sodelovala pri vseh slov. organizacijah v San Franciscu in v okolici, zlasti pa v slovenski fari; njen dom je bil vedno odprt vsem.

Prim.: Poročilo Jožeta Velikonje Viktorija Komjanc-Vogrič, 1909-1990 dne 22. febr. 1990; Isti, Amer. domovina febr. 1990; Izvestje Gor. 1950; In memoriam prof. V. K., KatG 1. mar. 1990.

Jem.

VOGRIČ Zdenko (VOGRIC Fillp(po)), učitelj in kulturni delavec, r. 12. avg. 1928 v Gorici, kjer živi. Oče Franc, mali trgovec, mati Marija Hojak, gospodinja. Narodno zavedna družina je bila zgodaj vključena v NOB. 8. maja 1944 so Nemci aretirali V., ko so vdrli v neko hišo v mestu, kjer je potekal sestanek mladinske skupine. Zaprt je bil v Gor., nato odpeljan v taborišče v Spittal (Avstrija). Prve dni jun. so bili tudi ostali člani družine aretirani in odpeljani v Nemčijo: mati v Auschwitz in kasneje v Ravensbrück, oče in brat Emil v Dachau. Oče je umrl v taborišču 22. maja 1945 (menda edina družina iz mesta v celoti deportirana). Osn. š. je obiskoval v Gor. in istotam it. učiteljske do 1944. Maturiral v Gor. 1946 na slov. učiteljsku. Poučeval je na osn. š. v gor. okolici in mestu, 1979 predčasno stopil v pokoj, ker so mu priznali dobo deportacije. Po osvoboditvi je aktivno delal v mlad. organizacijah in SIAU. Član SPDG od 1947, v uprav. odboru od 1965 z raznimi funkcijami. Izoblikoval je dokumentarno razstavo ob 70-letnici SPDG dec. 1981. V glavnem odboru SPZ (današnje ZSKD) od 1969. V predsedstvu od 1970 do 1989. Organiziral in sodeloval je z Marijanom Brecljem pri prireditvi razstav Beneški tisk (febr. 1983) in ob 100-letnici rojstva pisatelja I. Preglja (febr. 1984). Avtor dokumentarnih razstav ob 75-letnici K.D. Skala - Gabrje (apr. 1984), ob odprtju novega sedeža KD A. Paglavec - Podgora (sept. 1987), ob jubilejnim 10. Spominskem pohodu Štever-

jan-Gonjače-Števerjan (maja 1989). Od 1979 vodi Odsek za zgod. in etnogr. za Gor. (do 1988 pri ZSKD Gorica, danes avtonomni oddelek NSKT). Član odbora Slov. ljud. knjižnice Damir Feigel v Gor. od preureditve 1989. Avtor etnograf. razstave ob prvomajskih praznikih v Števerjanu maja 1985. Pobudnik in med organizatorji že tradicionalnega Spominskega pohoda Števerjan-Gonjače-Števerjan. Član Odbora za Gor. SKGZ (kasneje poimenovanem v Teritorialni odbor za Gor.) kot zastopnik SPZ od 1977 do 1983. SKGZ mu je podelila Plaketo boja in dela (Trst, 7. dec. 1984). Dobitnik Priznanja Osvobodilne fronte slov. naroda (Nova Gor., 25. apr. 1989). Bavi se s fotografiranjem in filmanjem na ozkotračni film S8. Posnel je precej dokumentarnega gradiva o raznih kult. in drugih prireditvah, utrinjk življenja naših ljudi. Posebno ga zanimajo življenje na vasi in ohranjene navade ter tradicije. Ta material mu služi za dia in filmske večere, ki jih prireja v mestu in na podeželju (tudi onstran meje). Sodeloval je pri več fotografskih natečajih (nagrade, priznanja Gorica, Videm, Trst, Sja). Prispeval je fotografije za PDK, NL, JKol, Dan. Publicirane foto v: Med Brdi in Jadranom M. Breclja (MD Celje 1983), Il Carso isontino (C.A.I. Gorizia 1984), La cultura slovena nel Litorale (Ist. di stor. soc. e religiosa, Gorizia 1988), Gorizia da scoprire Gorizia da salvare (Circ. cult. L. Einaudi, Gorizia 1990). V soavtorstvu z lj. fotografom Silvanom Pittolijem je 1984 pripravil v Števerjanu etnološko razstavo Brda nekdaj in še danes. Izmed filmskih dokumentarcev velja omeniti odmevni *Travnik 20. maja 1984* in v sodelovanju z domačimi kulturniki daljša dokumentarca *Gabrje* (dia), ob občinskem prazniku v Sovodnjah 1987, ter *Vrh sv. Mihaela* (film), obč. praznik Sovodnje 1988. Ustanovni član je fotografskega krožka Skupina 75 in preds. za mandatno dobo 1977/79. 1987 dobitnik Zlate plakete Janeza Puharja. Objavlja v PDK članke z zgod., planinsko tematiko in prispevke o ljudskem izročilu, starih navadah in običajih na Gor. (kratica Z.V.). S podobnimi argumenti je sodeloval z radijsko postajo Trst A v rubrikah Poti, zanimivosti in lepote naše dežele in Goriški razgledi 1989 ter nadaljuje (1990) v oddajah Na goriškem valu. - Za njegovo delo so mu meseca maja 1991 v Cankarjevem domu podelili priznanje Odličje svobode.

Prim.: Osební podatki mar. 1990; N. Križnar, Slov. etnološki film, Filmografija 1905-1980, Slov. gledališki in filmski muzej, Lj. 1982; PDK 25. febr., 14. mar., 10. apr., 10. in 12. jun. 1990; PDK 24. maja 1991 s sliko.

Sirk

VOGRIG Ivan (VOGRIC Giovanni), vodilni predstavnik katoliškega liberalizma v Furlaniji, r. 30. jul. 1818 na Hlasti pri Sv. Lenartu, u. 1. febr. 1904 v Vidmu. Izhajal je iz liberalno usmerjene vplivne družine. 1835 je odšel v gimn. v Videm. Med študijem je prisluhnil prof., ki so poudarjali svobodo znanstv. raziskovanja in sledili novim smerem filoz. V duhovnika je bil posvečen 12. mar. 1842 in že v prvih letih duhovništva izražal protipapeško mišljenje. Ni podpiral teženj it. risorgimenta. - V letih 1843-44 je bil kaplan na Stari Gori, 1851 pa pri Sv. Lenartu. 1850 je bil kaplan pri premožni družini v Fraelacco. 1855-56 je bil kaplan v vasi Kodermaci v dolini Idrije. 1859 je spet privatno služboval v hiši Ciconi v S. Daniele del Friuli. Ta je bila eno izmed središč furlan. liberalizma. V. je bil mnenja, da je cerkv. politika v odnosu do Avstrije kameleonska. - Zaradi članka v Giornale di Udine je bil 4. jul. 1867 proti njemu sprožen cerkv. proces. 1871 je bil spet v preiskavi zaradi nezakonite poroke, ki jo je opravil v Sovodnjah, in maševanja brez dovoljenja v Škrutovem. 16. dec. 1871 ga je videmski nadškof Andrej Casasola suspendiral a divinis. V. je imel tedaj hude spore z župnikom Bankičem pri Sv. Lenartu. - 1875 je pričel ustanavljati Furlansko cerkev kot del it. katol. nacionalne cerkve. Nastopal je proti Casasoli in ustanovil starokatoliško versko skupnost v Furlaniji. V tem smislu je bila v Pignano di Ragogna pri S. Daniele ustanovljena župnija Marije Najsvetejše. Verniki so imeli pravico voliti duhovnika. V. je imel stike s starokatoličani v It. in drugod. Okrog V. se je zbirala skupina videmskih liberalnih duhovnikov. Vse do smrti škofa Casasole (1884) je vodil z njim polemiko v časopisih in brošurah. Največ polemičnih zapisov je objavil v glasilu Esaminatore Friulano, ki ga je tudi urejal. V. je bil prof. na liceju v Vidmu. Po prihodu novega videm. nadškofa Berenga so se razmere v letih 1884-1904 umirile. - S. Rutar se je z V. srečal v Vidmu avg. 1874, označil ga je kot »jako originalnega popa«, ki je po mišljenju ves liberalec in ki mu slovenščina »slabo teče«. V. je bil informator o slov.

narečjih za Baudouina de Courtenaya. Poslal mu je slov. tekste v čenebolskem narečju. Umrli je v Vidmu in na pogrebu so bili udeleženi tudi protestantje. V nekrologu so ga imenovali za velikega patriota. Objavil je tudi več polemičnih brošur: *A mons. Andrea Casasola arcivescovo di Udine* (Udine 1873), *Replica di Giovanni Vogrig all'arcivescovo mons. Andrea Casasola* (Udine 1876), *Apologia delle Funzioni Religiose di Pignano* (Udine 1875).

Prim.: Carlo Rinaldi, *Chiesa e risorgimento in Friuli nel dissenso del Vogrig*, Udine 1971; P. Merku, *Knjiga o Ivanu Vogriču*, Sd 20/1972, 650-51; Rutar, *Dnevnik*, 170-71.

Stres

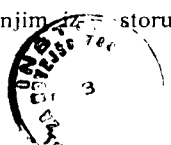
VOLARIČ Andrej (s psevdonomim **Hrabroslav**), učitelj in skladatelj, r. 14. nov. 1863 v Kobaridu, u. 30. sept. 1895 v Devinu. Oče Andrej, čevljar in godec, mati Katarina Kenda. Osn. š. je obiskoval v Kobaridu in Trstu, pripravljalnico v Kobaridu, učiteljišče v Kopru je dovršil 1882. Učiteljeval je v Kobaridu (1882-84), Tolminu (1884-85), na Livku (1885-86), v Kozani (1886-92) in Devinu (1892-95). Vzporedno se je učil glasbenih veščin pri učitelju F. Carliju v Kobaridu, J. Czastki na koprskem učiteljišču, D. Fajglju v Tolminu in se je v devinskih letih pripravljati na izpite na tržaškem konservatoriju, ki mu jih je zgodnja smrt za tifusom preprečila. Bil je vnet narodnjak in se je povsod udeleževal prosvetnega življenja, h kateremu je prispeval prvenstveno kot odličen pevec v moških kvartetih in zborovodja; kvartetom in zborom je hkrati privoščil večji del svojih ustvarjalnih naporov. - V Kobaridu so mu 1909 postavili kamnit kip v naravni velikosti, delo neznanega kiparja, ki so ga 1922 uničili fašisti; od 1952 stoji na istem mestu bronasti doprski kip B. Kalina; sredi devinskega pokopališča stoji nagrobnik, ki je še danes lepo negovan. - Skladatelja odlikuje romantična liričnost, ki mu je botrovala dokajšnja ustvarjalna osebnost, tako da izstopa med sodobniki. Posvečal se je vokalni glasbi in pisal največ za moški kvartet, za pevske zборе v raznih sestavah in samospelave za glas in klavir. Odlikuje ga smisel za skrbno oblikovano in učinkovito melodijo z izvirnimi potezami, za dognano in neprisiljeno vodenje glasov, za dokaj široko oblikotvorno zmogljivost, ki sega od preproste kitične ponovitve do umetelnih prekomponiranih pesmi,

pri klavirskih spremljavah pa se odloča za skromne ali srednje zmogljivosti spremljevalcev, ne da bi se spuščal v iskanje virtuoziistične učinkovitosti. - Njegov klavir je po njegovi smrti kupil Anton Kosovel in je danes v hiši Kosovelovih v Tomaju. - Od študentovskih let naprej je pisal pesmi, ki jih je delno objavil v zbirki *Venec četveroglasnih pesmi* (1884, samozal.); sledile so zbirke štiriglasnih pesmi za moški kvartet ali/in zbor ter za mešan zbor *Slovenski svet, ti si krasan* (1885), *Narodne pesmi* (1887), *Gorski odmevi* (1888), *Slovenske pesmi za sopran, alt, tenor in bas* (1891), za življenja je objavil še manj posrečena klavirska dela *Pozdrav iz daljave* (1884), potpuri slov. narodnih pesmi *V domačem krogu* (1885) in polko-mazurko *Zvezdica* (1893). Večina njegovih del je izšla postumno: *Samospevi s klavirjem* (1900, 1958), ženska dvospelva s klavirjem *Divja rožica in Slovenskim mladencem* (1908), *Lavretanske litanije* (1941), *Missa ad honorem s. Andreae apostoli ad 3 voces viriles* in *Missa in honorem s. Petri apostoli ad 4 voces viriles* (1944?). Številne njegove skladbe so ponatisnjene tudi v mnogih slov. in hrv. pesmaricah.

Prim.: SBL IV, 564; Devinski župnij. arhiv; Liber Defunctorum ab anno 1852-1957, Liber IV., str. 112, št. 20; osebno pričevanje Tončke Kosovelove; A. Rojc, *Cultura musicale degli sloveni a Trieste*, Trst 1978; Trobina, 99, 129; v zvezi s polemiko, ko niso Devinci hoteli poimenovati ondote slov. osn. šole po Volariču, prim. še: anonimno pismo, ki s težko kleveto obrekuje V-ev spomin, NL 2. febr. 1976; A. Rojc in P. Merku, *Volarič in Butalci*, PDK 7. mar. 1976; D. Pahor, *Nedvoumno slovenstvo Hrabroslava Volariča*, PDK 14. mar. 1976; S. Tuta, *Hrabroslav Volarič - naš vzornik*, PDK 21. mar. 1976.

- ii

VOLARIČ Ivan, psevd. **Feo**, pesnik in kulturni delavec, r. 4. sept. 1948 v Sužidu pri Kobaridu, živi prav tam kot svobodni umetnik. Oče Alojz, kmet, mati Ana Fon. Osn. š. v Kobaridu, gimn. v Novi Gor. (matura 1968). Na lj. U je študiral najprej arheologijo, kasneje primerjalno književnost, študija ni končal. Preživel se je z mnogimi opravili (pastir, nočni portir, prodajalec srečk, turistični vodič). Na gimn. je pod mentorstvom prof. M. Urbančiča (gl. čl.) s sošolci P. Zgago, S. Špikom in Novakom obnovil šolsko glasilo *Človek* in v njem začel objavljati avantgardno poezijo. V Lj. se je družil s pesnikoma Matjažem Hanžkom in Blažem Ogorev-

cem ter bil aktiven v skupinah OHO in WE-STEAST. Poezijo in članke je objavljaval v Problemih (1974 izbor 24 pesmi) in Tribuni; v obeh publikacijah je bil nekaj časa sour., eno leto pa kult. ur. v Mladini. V Čačku, kjer je služil vojsko (1975-76), je bil sour. Disovega Glasnika, sodeloval pa je še pri novosadski reviji Polja, v somborski reviji Dometi in v splitskih Vidikih. Kot študent je nastopal na literarnih večerih z B. Ogorevcem in F. Zagoričnikom. Vrsto pesmi je objavil v antologijah konkretne poezije in skupaj z Markom Brecljem kot Duo zlatni zubi nastopal na literarno-muzikalnih večerih (igral na orglice in kitaro). - Po Šalamunovem vzoru je tudi V. nastopil z destrukcijo in ironizacijo utrjenih literarnih in drugih mitov. Najprej je z destrukcijo pesmi Svoboda je zlata zbudil odpor politikov in ZB NOV. V Gregorčičev mit je dregnil z ironizacijo Ujetega ptiča tožba in Nazaj v planinski raj, v Kosovelov z Balado, v Bevkov z Bevskanjem in v Kosmačev z Balado o trobenti in oblaku. Prizanesel pa ni ne Prešernu (Sin), ne Levstiku (Četrto potovanje iz Litije do Čateža), ne Aškercu (Sejm bil je živ), ne Cankarju (Fant ni videl). - Pri Studentski založbi je objavil knjigo avantgardne poezije *Desperado Tonic Water* (1975; poročila: J. Novak, Dnevnik 18. jun. 1975; Denis Poniž, NRazgl 16. jul. 1976, 375-76), uvod mu je napisal P. Zgaga. Predvsem v prvem razdelku *Desperado* je V. zgled tehnične gradnje poetičnih besedil šalamunovske poetike ironizacij, izpisov, komentarjev, nevsakdanjih metafor in metonimij, dvoumnih ali namerno vsakdanjih tem, amerikaniziranega jezika, nasprotij in na raven poetičnega dvignjenih predmetov, dogodkov itd. (Poniž). Posebno pesem *Prisilni zakol*, ki je nastala po vzoru etnoloških anket, je med najboljšimi v slov. konkretni poeziji. Razdelek *Tonic* prinaša vizualne pesmi; uspešnejše so tiste, kjer pesnik ustvarja s pomočjo črk, manj pa tiste, kjer se poslužuje risbe. Tretji razdelek *Water* zajema kratke pesmi, ki se bližajo haikuju. - Drugo pesniško zbirko *Oj božime tele dolince* (Koper 1986) sestavljajo pesmi vizualnega značaja, del pa so haikuji. Uredništvo ugotavlja, da poezija razkriva pretanjen posluš za jezik, lupi in išče njegove skrite pomene, možnosti novih, svežih, še neizrabljenih povezav, ki bralca najprej presenetijo s svojo paradoksalnostjo, potem pa pritegnejo z notranjim je-

žarevajočim lirizmom. - Tretjo zbirko *Četverovprega za njene sanje* (1990) je uredila Julijana Uršič, uvod je napisal Marko Krumberger. Le-ta ugotavlja, da je V-ova poezija v nenehni igri na robu patosa, v igri na tistem robu poezije, ki jo kot poezijo sploh konstituira. Dražljivost patosa je utrujajoča in V-eva poetična gesta je v nepričakovanem zdrsu iz igre v polje realnega, v presežni izpovedi, ki razživlja dogodek v dejanje, igro v strast in vibracijo v ton. - V. je pripravil 7 samostojnih razstav vizualne poezije, grafitov in etnografitov. Nastopil je kot igralec v filmih Francija Slaka Krizno obdobje in Butn-skala. Slak pa je še posebej posnel o njem polurni dokumentarec. V-eva poezijo so prevajali zlasti v nekatere antologije slov. poezije v srbohrvaščini, madžarščini in nemščini.

Prim.: Osební podatki; D. Poniž, Poezija besed in likov, Problemi 1977, št. 170-71, 24-28; J. Stucin, Tak dan, ta otožni dih (Pogovor z Ivanom Volaričem-Feom), Dialogi 1989, 74-75.

Dolenc

VOLARIČ Miloš, slikar in likovni pedagog, r. 3. apr. 1933 v Kobaridu, kjer tudi živi. Oče Anton, mizar, mati Marija Uršič. Osn. š. je obiskoval v Kobaridu, nižjo gimn. v Tolminu, nato se je vpisal na Šolo za umetno obrt v Lj. in študij dokončal na Školi za primijenjene umjetnosti v Zgbu (odd. za dekorativno slik.), kjer je maturiral 1957. Po vojaškem roku je 1958 nastopil službo na osn. š. v Kobaridu in na njej poučuje še danes. - Na začetku umetniške poti se v njegovem opusu še pojavlja figura, ustvarjal pa je tudi realistične krajine. Kmalu pa je prešel na pot modernizma v skladu s sočasnimi evrop. tokovi in začel raziskovati prostorske učinke na beli površini, dopolnjeni z assemblažnimi in kolažnimi posegi. Za serijo *Programov* je značilno soočenje spontane likovne igre s strožjim geometrično naglašenim likovnim redom. Sledi skupina *Aberacijskih simbolov*, v katerih slutimo prikrito erotično simboliko z delitvijo na moški in ženski princip. Njegove slike tudi v formalnem smislu izražajo to dinamično napetost, »vstopanje navznoter in iztiskanje navzven, sprejemanje in oddajanje, aktivnost in pasivnost« (Brane Kovič). Kasneje se v njegovih kompozicijah pričnejo pojavljati krepkejšje, na človeško telo spominjajoče oblike, ki kot prazna lupina lebdi v neznanim prostoru. Kljub poznavanju sodobnih smeri pa se

V. ne izogiba tudi nežnim, rahlim zaznavam domačega okolja. Narava okrog Kobarida mu omogoča ustvarjanje mehkih akvarelov, ki se s svojo zabrisanostjo osredotočajo na upodabljanje tistega, kar je običajnemu očesu skrito, kot so npr. travne bilke, meglice nad Sočo, gore v daljavi, mavrična svetloba. Tovrstna dela so s svojo liričnostjo sad njegovih notranjih razmišljanj in osebnih zaznav. - V. pogosto razstavlja doma, drugod po Jslj, v zamejstvu in tujini, in sicer samostojno ali skupinsko. Osebnе razst. so bile naslednje: 1960 Kobarid, 1968 Nova Gor. in Gor., 1970 Nova Gor., 1972 Postojna, 1973 Kobarid, 1975 Piran in Koper, 1978 Nova Gor., 1983 Tolmin, 1985 Nova Gor., 1986 Senožeče. Daljše obdobje je sodeloval z mednar. skupino 2XGO, kasneje pa v okviru pobud DLUSP. - V javnosti je vzbudil pozornost tudi kot uspešen likovni pedagog na kobariški osn. š., kjer je pri učencih znal vzbuditi zanimanje ne le za slikarstvo, temveč tudi za kiparstvo v lesu, kamnu in železu. S pomočjo šolarjev je 1975 uresničil zahteven podvig postavitve več spomenikov v Kobaridu in okolici v spomin na dogodke iz časa NOB, ki so nastali kot kolektivno delo otrok. V domačem kraju si je prizadeval za obnovo Mašerove hiše, bil med pobudniki muzeja soške fronte in sodeloval pri njegovi postavitvi v tej stavbi. Na štirih ex temporih je bil nagrajen, 1968 v Števerjanu z odkupno nagrado, 1971 v Hruševici z enako nagrado, 1975 v Piranu z drugo in 1985 v Šmartnem s prvo nagrado.

Prim.: Osebnі podatki; Mostra dei pittori Branko Lozar, Pavel Medvešček, Miloš Volarič, Centro culturale Stella Matutina, Gorizia, 9-18 marzo 1968 (razst. katal.); NL 17. maja 1973; Volarič, Mala dvorana Katoliškega doma v Gor., 10. marec-31. marec 1974 (vabilo); PrimN 29. mar. 1974; PDK 9. nov. 1974; Delo 17. jun. 1975; PrimN 18. jul. 1975; Delo 2. sept. 1975; Miloš Volarič, Razstava slik, Galerija Meblo, Nova Gor., 26. V.-10. VI. 1978 (razst. katal.); PrimN 26. maja 1978; PrimN 2. jun. 1978; Društvo likovnih umetnikov Severne Primorske, Nova Gor. nov. 1980, Ajdovščina dec. 1980, Tolmin mar. 1981, Idrija apr. 1981 (razst. katal.); NRazgl 16. jan. 1981; Mostra di pittura, Casa di Giotto, Vespignano (Vicchio), 6 marzo-4 aprile 1982. Srečanje umetnikov, Galerija Knjižnice Cijila Kosmača, Tolmin, od 22. maja do 12. jun. 1982 (razst. katal.); Društvo likovnih umetnikov Severne Primorske, Labin, Škofja Loka, Lj., Novo mesto, Celje 1982 (razst. katal.); PrimN 23. dec. 1983; 10. jan. in 3. febr. 1984; 2XGO. In

memoriam Silvester Komel, Tino Piazza, Gor., Kulturni dom, 12. okt.-24. okt. 1984 (zloženska); PrimN 16. okt. 1984; Društvo likovnih umetnikov Severne Primorske, Kulturni dom Gor., TK Galerija Trst, febr., mar. 1985 (razst. katal.); PDK 9. febr. 1985; Bratuš, Golob, Jejčič, Medvešček, Pogačnik, Tutta, Volarič, Nova Gor., 14. maja 1985 (zloženska); Bratuš, Golob, Jejčič, Medvešček, Pogačnik. Društvo likovnih umetnikov Severne Primorske, Sarajevo dec. 1985, Zenica jan. 1986 (razst. katal.); Primorski likovniki 85, Ajdovščina dec. 1985, Škofja Loka febr. 1986, Kranj mar. 1986, Ricmanje apr. 1986 (razst. katal.).

M.V.

VOLAVSEK Branko, zdravnik, r. 25. sept. 1913 v Roču (Istra), živi v Lj. Oče dr. Josip, zdravnik, mati Dragica Čeh, gospodinja. Osn. š. v Lj. (1919-23), prav tam gimn. (1923-31), Medic. fak. v Zgbu (1931-37), kjer je bil promoviran. Od promocije do 1938 bil volonter na intern. odd. lj. bolnišnice. Specializiral je interno medicino na Dunaju (1938-40), specialistični izpit je opravil 1941 v Lj. Od 1941 dalje je bil zaposlen na inter. kliniki v Lj. V aktivno delo OF se je vključil takoj ob ustanovitvi odb. OF zdravnikov (1941). L. 1943 bil zaprt in odpuščen iz službe. 19. jun. 1944 je odšel v part. in bil v Gradnikovi brigadi do okt. 1944 sanitetni referent. Nato do dec. 1944 pomočnik sanitetnega referenta pri Vojni oblasti IX. korpusa, do mar. 1945 načelnik odseka PNOO SlovPrim, od mar. do apr. 1945 sanitetni referent Bazoviške brigade in uprav. pokretne bolnišnice divizije (apr.-maj 1945). Od 1945-48 je bil asistent na interni kliniki v Lj., nato izvoljen za docenta (1948), za izred. prof. (1955) in za rednega prof. (1968). Bil je namestnik predstojnika klinike. 1978 upokojen. - V letih 1966/67 je bil prodekan Medic. fak. v Lj., več let član fak. sveta. Bil je član uprav. odbora Udruženja internistov Jsle in Udruženja kardiologov Jsle, preds. sekcije internistov Slov. zdrav. društva, član evrop. mednar. združenja internistov in preds. kardiološkega društva Jsl. Udeleževal se je mnogih znanst. sestankov in kongresov in bil mnogim tudi organizator (Rab, London, Nikšić, Stockholm, Opatija, Rim, Sarajevo, Zrenjanin, Lj.). - Napisal je veliko število strok. člankov. Soavtor je knjige *Klinična elektrokardiografija* (1948, skupaj s prim. Heferletom); njegovo habilitacijsko delo je *Sur la protection humorale de l'endocarde dans le coer droit* (Cardiologija 21, 1952).

Prim.: Osební podatki; SBL IV, 565 in tam navedena liter.

A. Pr.

VOLČIČ Aljoša, matematik, r. 4. apr. 1943 v Lj. trgovcu Ljubomiru (2. sept. 1902-21. dec. 1966 Tr.) in Ljudmili Saksida (14. jul. 1904 v Gor.-14. jan. 1991 v Trstu); živi v Trstu. Pravoslavno osn. š. je obiskoval v Trstu, slov. nižjo sred. š. pri Sv. Jakobu, po maturi na slov. klas. gimn. (1961) se je odločil za študij matem. na tržaški U, kjer je 1966 diplomiral. V obdobju 1967-70 je bil asistent in raziskovalec na trž. U, v letih 1970-75 prof., od 1976 pa je stalni prof. matematičnih ved na trž. U in od 1985 tudi dir. inštituta. V. poučuje matem. analizo na Fak. za inženirstvo. Bil je tudi prof. na SISSI, Mednar. višji š. za podiplomski študij (apr.-jun. 1981 ter apr.-jun. 1982), prof. na Inštitutu za matem. na U v Erlangenu v Nemčiji (sept. 1982-jul. 1983, nov. 1983, febr. 1984, maj-jul. 1984), na SMI, Meduniverzitetni matem. šoli v Perugi (poletje 1987), na INdAM, Državnem inštitutu za visoko matem. v Rimu (mar.-jun. 1988) ter prof. na Oddelku za matem. v Davisu v Californiji (maj-jul. 1991). - Kot povabljeni predavatelj se je udeležil več mednar. simpozijev in kongresov: v Oberwolfachu v Nemčiji (1979, 1981, 1983, 1984, 1986, 1988 in 1990), v Palermu (1976), v Dubrovniku (1981, 1987), v Lecceju (1990) in na Capriju (1990). Znan je tudi kot koorganizator vrste mednar. kongresov: Splošna topologija (Trst 1978), Teorija mere in njene aplikacije (Trst 1980), Realna analiza in teorija mere (Modena 1984, Capri 1986, 1988, 1990), Funkcionalne analize in aplikacije (Maiori 1985), Splošna topologija (Trst 1986), Matem. problemi v zvezi z imaginarno rekonstrukcijo (Cortona 1989), Šola teorije mere in realne analize (Gradež 1991). - Veva bibliografija obsega vrsto strok. člankov, ki so izšli v zbornikih, poročilih o kongresih idr. Navajamo samo nekaj daljših (celoten seznam je v arh. PSBL): *Sopra un'estensione del teorema di Radon-Nikodym*, Ricerche di Mat. XVIII (1969) 83-102; *Teoremi di decomposizione per misure localizzabili*, Rend. Matem. Roma (2) vol. 6, ser. VI (1973) 307-36; *Localizzabilità, semifinitezza e misure esterne*, Rend. Ist. Matem. Univ. Trieste, vol. VI, fasc. II (1974), 178-97; *Sulla differenziazione delle misure*, Rend. Ist. Matem. Univ. Trieste, vol. VI, fasc. II (1974), 156-77; *Differentiation of Daniell integrals*, Proc.

Conference on Measure Theory, Oberwolfach 1979, Lecture Notes in Mathematics 794 (1980), 284-94, *A new proof of the Giering theorem*, Rend. Circolo Mat. Palermo, Ser. II 8 (1986), 281-95; *Characterization of measurable plane sets, which are reconstructable from their two projections*, Inverse Problems, vol. 4, n. 2 (1988), 513-27 (with A. Kuba); *Reconstruction of plane sets from two projections*, Proc. International Conference on Functional Analysis and Approximation, Bagni di Lucca (1988), 183-95 (with A. Kuba); *An algorithm for reconstructing convex bodies from their projections*, Discrete and Comput. Geometry 4 (1989), 205-37 (with D. Kolzow and A. Kuba); *Daniell integrals represented by Radon measures*, Rend. Circolo Mat., Palermo, ser. II, t. XXXVIII (1989), 39-59 (with E.F.G. Thomas); *Su alcuni problemi nella tomografia dei corpi omogenei*, Rend. Ist. Matem. Univ. Trieste, Vol. XX (1988), 82-94. - V. je od 1967 član Združenja it. matematikov in od 1988 tudi član njegovega Znanstvenega sveta. Od 1968 je redni član Društva matematikov, fizikov in astronomov R. Sje, od 1989 član it. mat. združenja SIMAI in od 1990 član Združenja ameriških matem. Član je tudi ured. revije Rendiconti, ki jo izdaja Inštitut za matem. trž. univ. Od njegove ustanovitve 1974 je preds. Slov. raziskovalnega inštituta (SLORI). V obdobju 1978-80 je bil član Cassandrove komisije in večkratni kandidat na listi it. social. stranke (PSI) za dežel. in parlamentarne volitve. - V pripravi je doslej najobsežnejše in najvažnejše V-evo znan. delo, knjiga *Geometric tomography* (skupaj z Richardom Gardnerjem), ki bo izšlo pri založbi Cambridge University Press.

Prim.: Osební podatki; časop. poročila ob delu.
mlp

VOLČIČ Edvard, pravnik, r. 10. dec. 1858 v Senožečah, u. 22. nov. 1911 v Novem mestu. Oče Jurij, sodni aktuar, mati Marija Grampovšnik. Gimn. v Lj. 1870-77, pravo na Dunaju in bil 1882 promoviran. Sodno prakso je začel 1882 v Lj., 1883 je bil avskultant v Novem mestu, nato do 1894 sodnik v Žužemberku, Krškem in Ložu, od 1894-97 v Lj., od 1897 do smrti v Novem mestu; tu je postal 1907 sodni svetnik. - V vseh krajih službovanja se je V. zelo zanimal za prosveto in delal v kult. in narod. organizacijah. Na Dunaju je ustanovil 1880 knjižnico in pravni oddelek v akad. društvu Slovenija, v

Lj. je bil tajn. pev. odseka čitalnice in do 1897 odb. GM, v Žužemberku je ustanovil 1891 posojilnico, v Novem mestu 1898 samostojno šolo GM. Pomagal je, da so z društvom 1889 rešili revijo SP. - V 6. razr. gimn. je ustanovil liter. krožek, ki je izdajal rkp. list Lipa (1875). Pisal je v K, SN, Sn, LMS, pravne članke pa je od 1895 objavljaval v SP, npr.: *O naših agrarnih operacijah in dotičnih zakonih*, 1895; *Podatki iz števnic za l. 1903 izvršeno prodane premičnine*, 1904; *Tomaž Dolinar*, 1905; *Zemljeknjižni ali zemljiškoknjižni zakoni?*, 1907; *25 letnikov SP in slov. uradovanje*, 1909. V članku *Neki slov. pravniški izrazi* (SP 1910, separatno 1911) je ob pripravi novega previda drž. zakonika predlagal nekaj terminoloških sprememb (ocene 1911: L. Pintar, LZ 217-19, 609-11; J. Tominšek, PV 89, 245; V. K.(naflič), Veda 527; odgovor SP 1911, 77-86 in separatno). Predlagal je, da se izmed več enako dobrih izrazov sprejmejo tisti, ki jih rabijo tudi sosedni slovan. narodi; razlagal je tudi pravniške termine, katerih raba še ni bila prav trdna. Velike zasluge ima pri izdaji slov. zakonikov. Za zbirko avstr. zakonov v slov. jeziku je pripravil snopiče: 4. *Civilno-pravdni red in sodni pravilnik z dne 1. avg. 1895...* (1906); 5/1. *Občni zemljiško-knjižni zakon z dne 25. jul. 1871...* (1908); 5/2. *Zakon o železniških knjigah z dne 19. maja 1874...* (1908); 6. *Notarski red od dne 25. jul. 1871...*, *Nesporni postopnik po ces. patentu od 9. avg. 1854 in drugi predpisi...*, *Predpisi o sodnih depozitih z odločbami vrh. in uprav. sodišča ter stvarnim kazalom* (1910). Nekateri snopiči so izšli tudi v shr. - Bil je vesten sodnik in je vedno zahteval, da mora tožitelj dokazati krivdo, ne pa obtoženec nedolžnost. - Psevd.: -č, -j., -o, r., S., T., Upravda, Verus, x., X.

Prim.: Dr. A. Svetina, V. E., SBL IV, 567 in tam navedena liter.

Ured.

VOLČIČ Jakob, istrski narodni buditelj in zbiralec narodopisnega gradiva, r. 14. jul. 1815 v Andreju nad Zmincem pri »Bajtarjevih« (podatek v SBL je napačen) očetu Mateju in Gertrudi Hoiker, u. 10. nov. 1888 v Zarečju pri Pazinu. Osn. š. je obiskoval v Šk. Loki, gimn. 1829-34 v Lj., nato štud. pedagogiko 1834-36 in retoriko pri frančiškanih v Karlovcu, 1836-38 filoz. v Lj., bogoslovje pa 1838-40 v Lj. in 1840-42 v Gor., kjer je bil 1840 ordiniran. Kot duhov-

nik trž.-kopr. šk. je delal najprej v slov. Istri (Gročana 1842-44, Boršt pri Trstu 1844-45), nato v hrv. Istri (1846 Brseč, 1847-51 Kastav in Volosko, 1851-55 Veprinac, 1855-71 Pazin in Zarečje), 1871-86 upravljal župnijo Cerovlje in kaplanijo Zarečje, kjer je nato upokojen živel do smrti. - V-evo ilirsko orientacijo so oblikovala leta študija v Karlovcu in močno ilirsko gibanje v Lj. Tu se je ustanovilo 1838 ilirsko društvo Čitalni zbor (člani L. Jeran, Lovro Pintar, A. Žakelj idr.), katerega delaven član je bil tudi V.; 1840 ga najdemo med člani enakega društva v Gor. (J. Drobnič, J. Ferjan, Š. Kociančič idr.). Zdi se, da je na odhod v gor. bogoslovje in kasnejše službovanje v Istri odločilno vplival tržaški škof M. Ravnikar in verjetno tudi pripomogel k oblikovanju V-evega dela; v pridigah je budil narodno zavest in ljubezen do domovine (gl. Trdina, ZbD III, 205, 309; V, 98, 292, 340), njegov dom v Zarečju je bil zbirališče zavednih dijakov in učiteljstva; v pismih (npr. K. Jelušiću) je usmerjal mlade v delo za nar. prerod; vse pomembnejše raziskovalce (I. Koblerja, B. Šuleka, I. Kukuljevića, De Franceschija idr.) je seznanjal s »slovan.« hrv. gradivom tistega časa, v dopisih N je opisoval težak gosp. in nar. položaj hrv. naroda v Istri, zbiral in pošiljal gradivo o ljud. izročilu v slov. in (veliko manj) hrv. časopisje: N (1849-81, vsako leto vsaj 1 obj.), SB (1851 - s tržaš. krasa, 1853), SG (1854, 1858-68), Koledarček slov. (1855-56), Vodnikov spomenik (1859), LMS (1878, III-IV), Naša sloga (Trst 1881) idr. - Pobude za zbiranje narodopisnega izročila je V. dobil po lastni izjavi z branjem del V. Karadžića in L. Gaja, zdi pa se, da je nanj vplival tudi S. Vraz. Zbral je veliko gradiva iz hrv. Istre: največ je pesmi, nekaj manj povedk, razmeroma veliko pa je otroške slovstvene folklore, ki se poje ob igricah (N 1863, 354; SG 1856, 124-25). Pesmi je V. razdelil na naslednje tipe: narekovanja, bugarščice (junške pripovedne vsebine), taranščice (nenie žalostinke), zdravice, molitvice-legende, ki jih pojo siromaki (gl. Slavjan 1874, 88-92). Prikazal je šego narekovanja za umrlimi (mdr. N 1853, 247) in priobčil ustrezne pesemske primere, opisal šege ob poroki (mdr. N 1856, 213-14) ipd. V knj. *Hrvatske narodne pjesme što se pevaju po Istri i Kvarnerskih otocih*, preštampane... (Trst 1879; gl. JAlm 1922, 179-89) je veliko pesmi iz V-eve zbirke, največji izbor doslej T. Perić-

Polonijo v *Volčičevem zborniku* (1988). - Pomemben je V-ov delež pri zbiranju in zapisovanju besedišča (gl. mdr. N 1851, 87; 1852, 404; 1853, 143; 1856, 43, 75, 111, 220; 1857, 35, 416; 1859, 38, 393; 1860, 35; SG 1864, 192-93) in pregovorov Istre. V *Vevem zborniku* (1988, 97-103) je objavljeno skoraj celotno gradivo pregovorov. Pri seznanjanju z glagolskim rkp. ter sodništvom nekdanjih istrskih občin (mdr. N 1861, 52-53, 60) je prepisal Boljunsko glagolsko kroniko 1451-1622 (Naša sloga, Trst 1881, 17-18, 29) in zakon kapitja v Kastvu 1473 (ibid. 38, 42). Veliko različnih prepisov je poslal I. Kukuljeviću in JAZU (Veprinački statut iz 1507, fragmente sodnijskih zapisnikov 1500-21, sod. odloke 1684-1772 iz Veprinca idr.). Kot osrednji informator številnim raziskovalcem in časopisju o ljudskem izročilu in zgod. Istre je V. imel razvejeno korespondenco z J. Bleiweisom, A. Janežičem, K. Jelušičem, L. Jeranom, G. Koblerjem, I. Kukuljevićem, F. Kurelcem, F. Levstikom, Š. Ljubićem, I. Macunom, M. Majarjem (gl. nekatere obj. v: A. Kalac, Hrv. škola - Pazin, Lj., 1916, 139-59; Levstikova pisma 330-35; J. Jelinčić, Vjesnik histor. arhiva u Rijeci i Pazinu 1981, 167-69; V-eva pisma pa v: M. Bertoša, ibid. 1969, 265-96; Isti, Histor. zbornik, Zgb 1970/71, 325-46). - V-evi zapisi dialekta (v povedki ali pesmi) in glagolski rkp. (gl. N. Žic, Mjesečnik pravn. društva, Zgb 1934, 432-36) so za tisti čas natančni. Etnološkemu-folklornemu gradivu manjka točna lokalizacija; splošna oznaka »iz Istre«, ki jo je V. uporabljal, ustreza njegovi romantični motivaciji. Pri pregovorih, v večji meri pa pri opisovanju gospodar. in nar. položaja ima nastavke realističnega opisa. Kot dober govornik je znal v ljudeh zbujati narodno zavest ter ljubezen do domače govorice in kult. vrednot. V narodnem prerodu Istre mu gre zelo vidno mesto, čeprav je delal tiho in bolj v ozadju polit. dogajanja. Bil je eden glavnih sodelavcev škofa Dobrile in v prijateljskih stikih s celo vrsto hrv. in slov. kult. ter polit. delavcev. Zapustil je 3000 gl. dijaškemu konviktu v Trstu, knjige pa cerkvi v Zarečju, da jih razdeli med ljudstvo. - Psev.: J.V., V.

Prim.: R. matice Šk. Loka; Bibl JLZ 9; EJ; Glaser; Marn XXVIII, 21-25; Znameniti Hrvati, 279; LZ 1888, 763; Naša Sloga (Trst) 1888, št. 46-47; S 1888, št. 263; SS 1888, 366; V. Holz, SN 1884, št. 264; 1888, št. 264; S. Rutar, Samosvoje mesto Trst... 1897, 164-65; A. Žigon, Sn 1917, 98,

101, 157; F. Ilešič. LZ 1918, 810; V. Spinčić, Crte iz hrv. knjiž. kulture Istre, Zgb 1926, 83-84; Arhivist (Bgd) 1952, 75; J. Logar, RSAU 2. razr. 1956, 241-42, 255; B. Milanović, Hrv. nar. preporod u Istri, Pazin 1967, 108, 184 sl.; S. Brajša, KolGMD 1968, 152-55; Hrv. nar. preporod u Dalmaciji i Istri, Zgb 1969, 303, 352 sl.; J. Fikfak, Enološka tribina (Zgb) 1984, 97-105; Fikfak + Lc, SBL IV, 567-68; najbolj celovito doslej je Volčičevo delo objavljeno in obravnavano v J. Fikfak (ur.) Jakob Volčič - Jakov Volčič, Lj., Zgb, Pazin 1988. Volčičeva bibliografija: J. Fikfak v JV 1988, 209-23; L. Nikočević v JV 1988, 225-27. Slika: Die oesterr.-ungar. Monarchie in Wort und Bild (Küstenland) 1891, 245; S. Rutar, Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra, 2, 1897, 163.

Fikfak

VOLČIČ Mitja, časnikar, r. 22. nov. 1931 v Lj. kot prvi sin trgovca Ljubomira in Ljudmile Sakside. Pravosl. osn. in sred. š. je opravil v slov. prestolnici, po vrnitvi staršev v Trst pa je tu dokončal slov. real. gimn. Kasneje je na tržaški U diplomiral iz ekonomskih ved. - V. je eden najbriljantnejših časnikarskih peres in dopisnikov, ki delujejo v it. drž. merilu, in odličen poznavalec problematike evrop. Vzhoda, prodoren opazovalec njegovih social., polit. in ekonom. sprememb ter razvoja. Kot časnikar je še v letih svojega študija začel v Trstu sodelovati pri nekaterih manjših časopisih (tudi pri Primor. dnevniku), od 1953 s tržaško radijsko postajo, od 1956 pa je stalno zaposlen kot časnikar pri RAI-u. Sprva je nekaj časa služboval v Trstu, potem še v Rimu. Profesionalna usmeritev in službena pot sta ga v vseh naslednjih letih skorajda usodno vezala na Vzhodno Evropo, tako da velja danes V. za dopisnika iz tega geopolit. prostora par excellence. Kot dopisnik RAI-a je služboval najprej v Pragi, kasneje na Dunaju kot opazovalec za cel Vzhod, od 1974 do 1980 je bil v Moskvi, od 1980 do 1987 v Bonnu, kjer pa se je ukvarjal tudi s problematiko Vzhod-Zahod, od 1987 je spet službeno v Moskvi, kjer živi z družino. V. se kot dopisnik iz SZ in splošno iz Vzhodne Evrope odlikuje po treznih, realnih, poglobljenih, a vselej tudi rahlo izzivalnih komentarjih, po kleni misli in besedi, ki v skrbi za objektivno in natančno poročanje vselej zagovarjata načela demokracije in pluralizma. - V. je posnel več kot 20 dokumentarnih filmov, pretežno o Vzhodni Evropi. Piše in sodeluje z vsedr. dnevniki, kot so La Stampa in Repubblica, je med sodelavci novega it. dnevnika L'Indipendente. Od 1990 je prof. zgod.

Vzhodne Evrope na trž. univ. Za časnikarsko delo je prejel več nagrad in priznanj tudi na mednar. ravni; naj omenimo le nagrade Prezolini, Luigi Barzini, Hemingwayevo nagrado ter nagrado trž. Sv. Justa v letu 1990, v jeseni 1991 pa nagrado Columbus.

Prim.: Osebni podatki in časnikarska poročila o delu.

mlp

VOLČIČ (WOLSCHITZ) Vincenc, deželni poslanec, odvetnik, r. okr. 23. jan. 1824, u. 6. apr. 1863 v Ajdovščini. V gor. javnem življenju se je pojavil 1861, potem ko se je J. F. Kaffol (gl. čl.) odpovedal poslanskemu mandatu v gor. dežel. zboru (12. jul. 1861). Sledile so nadomestne volitve. V predvolilni agitaciji so N (28. avg. 1861, 288) predlagale notarja v Sežani Petra Kozlerja, na volitvah 7. sept. 1861 pa je zmagal V.: »Slovan iz celega serca mu je barva politična: Zmeren pa neoverljiv napredak« (N 18. sept. 1861, 316). Po V-evi smrti so sledile ponovno nadomestne volitve, njegov naslednik je postal I. Pagliaruzzi (gl. čl.). V. je veljal za zavednega Slov., kar je mogoče razbrati iz polemike med listoma N (1. jul. 1863, 205) in Naprejem (26. jun. in 3. jul. 1863, št. 51, 53). V. je bil izvoljen za kmečke občine okrajev Tolmin, Bovec, Cerklje. V Ajdovščini je bil odvetnik.

Prim.: Župnij. urad Ajdovščina; Archivio storico provinciale Gor. giunta provinciale (sez. II, sottosez. I, fasc. 23); Gabršček I, 74, 163-164; ZC 23/1969, 7-8, 226.

B. Mar.

VOLČJAK Viktor, zdravnik, ustanovitelj Partizanske bolnišnice »Franje«, publicist in ornitolog, r. 15. sept. 1913 v Virmašah pri Škofji Loki, u. 8. jan. 1987 v Lj. Oče Franc, mati Marija Hafner. Gimn. v Šentvidu nad Lj. (matura 1932). Študij medicine je vpisal v Lj., zadnji dve leti pa je študiral v Zgbu (diplom. 1938). Najprej je služboval kot sekundarij v bolnišnici na Ptuj (1939-41), nato je delal krajši čas v Medvodah, dokler ni avg. 1941 prišel v Žiri in odprl privatno prakso. Bolnim partizanom je pomagal od začetka 1943, nov. istega leta je odšel na Cerkljansko, kjer je prevzel skrb za ranjence 31. divizije. Skupaj z njimi je preživel silovito nemško ofenzivo Traufc. Prav na izkušnjah te ofenzive so se odločili, da v soteski Pasice v Dolenjih Novakih zgradijo bolnišnico,

ki je kasneje dobila ime po zdravnici dr. Franji Bojc (gl. čl.). Gradnja se je pod vodstvom V. pričela nov. in že dec. 1943 so v prvo barako prenesli prvih sedem težkih ranjencev. V začetku jan. 1944 je bil imenovan za sanitetnega referenta oz. šefa sanitetnega odseka IX. korpusa. Za njim sta upravo »Franje« najprej za kratek čas prevzela dr. Vladislav Klein in kasneje dr. Franja Bojc. Kot šef sanitetnega odseka je še velikokrat pomagal tudi pri razvoju bolnišnice »Franje«, kot tudi drugih partiz. bolnišnic na področju, ki ga je operativno pokrival IX. korpus. - V poletnih dneh meseca jul. sta bila V. in dr. Franja Bojc obtožena skonstruiranih sabotaj (npr.: namerno napačno zdravljenje visokega partiz. funkcionarja). Pričela se je dolgotrajna preiskava, v katero so se vključili najvišji organi NOB in tudi predstavniki stroke (npr. dr. B. Breclj). Prav po njihovi zaslugi je bil postopek ustavljen, obtožbe ovržene, osumljenca oproščena in V. izpuščen iz pripora. - Jeseni 1944 je bil V. premeščen v Brda, kjer je organiziral nove partiz. bolnišnice. Po njegovem liter. psevdonimu - Jakob Završnik - iz gimn. let, ko je ustvaril tudi nekaj krajših leposlovnih del, se je imenovala bolnišnica na Kambreškem. - Po drugi svet. vojni je opravljal odgovorne upravne in strok. dolžnosti v Lj., Bgdu, Zgbu in ponovno v Lj. Od 1946 do 1947 je bil upravnik vojaške bolnišnice IV. armade v Lj., kasneje je kot pomočnik načelnika za sanitetni pouk delal v sanitetni upravi JLA v Bgdu. Specializiral se je za interno medicino na Kliniki Rebro v Zgbu (1949-52), do 1956 pa je vodil vojaško bolnišnico V. armadnega področja. V tem času je doktoriral iz vojaškega zdravstva, napisal več strok. razprav in predaval na Medicinski fak., dokler se 1956 ni vrnil v Lj. Tu je bil še deset let aktivno zaposlen, vendar se je zaradi zdravstvenih težav moral kot načelnik Internega odd. vojaške bolnišnice upokojiti. Dosegel je čin polkovnika. - Že v Bgdu se je pričel ukvarjati z zgod. partiz. zdravstva in bil ur. ali pa sodeloval pri urejanju številnih strok. zbornikov, dokumentov za področje Sje in Jsle. Posebno zadnja tri desetletja svojega življenja se je zelo angažiral pri popularizaciji bolnišnice »Franje«, sodeloval pri obnovitvenih delih in se izkazal kot odličen publicist. Objavil je dve knjižici o »Franji«, ki sta doživeli več ponatisov, in bil glavni ur. zbor-

nika o bolnišnici »Franja« (1983). - Bil je tudi odličen ornitolog in poznal je vse naše gobe, v prostem času se je v Brdih na svojem malem posestvu ukvarjal s kmetijstvom, prebiral filoz. spise in spremljal domačo in tujo strok. liter. in književnost. - Bil je večkrat odlikovan in prejel več priznanj, 1983 mu je Skupščina občine Idrija podelila naziv častnega občana.

Prim.: Bevk, Dr. Viktor Volčjak (15.9.1913-8.1.1987), IdrR XXXII, 1987/1, 83-84; SBL IV, 569-70.

Bevk

VOLK Franko, grafik, slikar, r. 5. febr. 1938 v Trstu, živi v Zgoniku pri Trstu. Oče Karlo, trgovec, mati Cvetka Cerkvenik, trg. pomočnica. Prve tri razr. je obiskoval it. osn. š., nato je vstopil v 4. razr. slov. osn. š. v ul. sv. Frančiška. Na Znanstv. liceju Fr. Prešerna je imel za prof. likovne vzgoje Fr. Goršeta (PSBL I, 455-57), B. Groma (PSBL I, 502-03) in zadnja tri leta Avg. Černigoja (PSBL I, 233-34), ki mu je postal mentor. Po maturi 1956 se je vpisal na Medic. fak. U v Padovi, a se je po dveh letih zaradi težkih druž. razmer zaposlil najprej v pomorski agenciji, nato pri lesnem trgovcu. 1967 je zmagal na natečaju pri Trž. hranilnici, kjer je še danes zaposlen. - V-ova umetniška pot se je začela z obiskovanjem grafične š. pri prof. Černigoju v ul. Piccolomini 7, kjer se je navdušil za grafiko. Pri Ninu Periziju je izpopolnjeval figuralko, lesorez zlasti na mednar. tečaju za grafiko poleti 1973 v Urbinu. 1971 je bil med ustanovitelji Grupe U (PSBL II, 164; III, 618-19; IV, 170-71). S to skupino likovnikov je razstavljal v Trstu, Gor., Kopru in Anconi. Večkrat se je udeležil tekmovanja ex tempore v Piranu, kjer je 1972 in 1973 prejel diplomu, 1976 drugo nagrado in 1977 odkupno nagrado. 1976 je bil nagrajen na veliki grafični razstavi v Rimu, priznanje je prejel tudi na razstavah v Bocnu in Miljah. Samostojno je razstavljal v Trstu 1972, v Gor. v Il Torchio 1976, v gal. letoviščarske ustanove v Sesljanu 1977. Postal član DSLU 1985 in bil med ustanovnimi člani Društva zamejskih likovnikov. Preden se je preselil v Zgonik, je skoraj 20 let živel v Škedenju, kjer je delal v kult. društvu I. Grbec. - Poleg grafike je V. pritegnilo tudi slikarstvo, kjer je poskušal različne podlage kot aluminij, platno itd. Pazljiv raziskovalec in občutljiv interpret aktualnih tematik raziskuje s kompozicijo poševnih črt v realnem in imaginarnem prostoru in izrisuje

vinjete, ki so polne pomena in simbolične perspektive.

Prim.: Osební podatki; C. Martelli, Artisti triestini del Novecento, Trieste 1979, 211-12; F. Castellani v razstavnem katalogu F. V., Gor. 1976; PDK 11. jul.; 11. apr. in 12. dec. 1976; 7. okt. 1977; 30. mar. 1980; Picc. 8. jul. 1972; 8. nov. 1976; 29. sept. 1977; 16. maja 1979; 17. dec. 1985; Peter Krečič, Avgust Černigoj, Trst 1980.

Z-1

VOLK Jože, učitelj, pesnik, vseslovanski rodoljub, r. 17. mar. 1842 na Suhorju v košanski fari, u. 1922 v Lj. Že kot otrok se je rad učil in veliko bral. Zaradi njegove bistrosti so ga starši poslali v Trst k sorodniku, kjer je obiskoval nekakšno vadnico za slov., hrv. in srb. otroke. V šoli je sedel skupaj s sinom pravoslavnega duhovnika in po njem prišel v njegovo družino in v pravoslavno cerkev. Tam se je naučil tudi cirilice in se prvič seznanil s slovan. svetom, kar je določilo njegovo narodno in polit. usmerjenost. Postal je eden najbolj gorečih vseslovanskih rodoljubov svojega časa. Iz Trsta je prišel V. za učitelja na osnovno šolo v Idrijo. 1862 je bil nastavljen za učitelja v Kočevju. Tu se ni počutil dobro, zato je 1865 odšel v Bohinjsko Belo, od 1869-71 je bil v Grosupljem, nato v Cerknici na Notranjskem do 1873. Že tedaj je prejemal ruski list »Novoe Vremja«. Tu je bil v pismenih stikih z vseslovan. društvom v Kalugi. - O vseslovan. navdušenosti cerkniškega učitelja V. je zvedel logaški c. kr. okraj. glavar Ogrinc. Poklical ga je k sebi in mu rekel: »Vi ste dober človek, a preveč navdušen Slovan.« V. je bil kmalu premeščen v Črni Vrh. Tu je našel dobrega prijatelja v osebi župnika Domiclja. Toda hladno podnebje z dolgo zimo je V. omajalo zdravje. Prosil je za premestitev in 1875 dobil mesto učitelja v Lokavcu pri Ajdovščini. Tudi tu je našel razumevanje v lokavškem vikarju Krkoču in ajdovškem župniku Dugolinu. Poleg učiteljevanja je tu sprejel tudi cerkv. petje in orgljanje. Na orgle je obesil napis v cirilici: »Molite Boga vsi jeziki.« - Kot se je bil v Cerknici c. kr. glavar Ogrinc, se je v Lokavcu spravil nadenj prof. A. Mahnič. V Rimskem katoliku je obsodil narodno delovanje lokavškega učitelja in njegovih prijateljev in učitelj V. je moral v prezgodnji pokoj. - Ko se je V. 1893 poslovil od Lokavca in dobil kot upokojenec začasno mesto učitelja na šoli v Zgoniku, je bil po Goriškem že

daleč znan po svojih pesmih. Napisal in objavil je tudi življenjepis sv. Cirila in Metoda. Med ljudstvom je začel uvajati slovan. imena, ki jih je zbiral. Taka imena so bila pozneje objavljena v Koledarju Ciril-Metodove družbe. Poleg tega je zbiral ljudske pregovore in reke. Zbral jih je okoli 800, vse v verzih. Napisal je pesmi *Zgoniški zvon*, *Gabrovica*, *Naš Kontovel* idr. Ob napadu It. na Avstr. 1915 je odšel v Dobrovo pri Lj. Po it. umiku se je sicer vrnil v Pliskovico, toda po končni okupaciji Primor. je strtl in bolan odšel v »Tavčarjev dom« za onemogle v Lj., kjer je ostal do smrti. - Svojih pesmi je le malo objavil pod psevdonimi: Volkov, Jaromir Volkov ali Suhorski. Zaradi nešteti selitev se je izgubilo mnogo njegovih rokopisov in podobna usoda je zadela tudi njegove knjige. Izginil je tudi rokopis pregovorov in rekov, katere je 1944 izročil njegov sin (učitelj Milan Vovk) nekemu ured. »Jutra«. - V. ni toliko pomemben zaradi svojih pesmi in drugih zapisov, ampak zasluži, da ga rešimo pozabe zaradi njegove slovanske misli, ki jo je širil kot pravi Primorec tistega prerodnega časa.

Prim.: Osebni arhiv; Rad. Rehar, J.V. - narodni buditelj iz Prešernovih časov, PDK 10. jan. 1965 s sl. in tremi pesmimi.

M. Pah.

VOLK Lucijan, časnikar in javni delavec, r. 10. mar. 1933 v Trstu, kjer živi. Oče Jakob, delavec, mati Pavlina Gerželj, gospodinja. Osn. in 2 razr. nižje sredn. š. je obiskoval v it., nato na slov. šolah. Matura 1951 na Znanstvenem liceju F. Prešerna v Trstu. Vpisal se je na Inž. fak. trž. U, a se kmalu zaposlil kot korektor na PDK. V letih 1964-76 je bil profesionalno tajnik KZ, od 1976 do upokojitve 1988 pa gospodarski ur. pri PDK. O kmetijstvu, razlaščenju in prostorskem načrtovanju je pisal tudi v Gosp. in JKol. O zgodovini KZ in o svojem delu v njej je napisal razpravo *Kmetje so si postavili lastno hišo* (v brošuri 40 let Kmečke zveze v Trstu, 1950-1990, Trst 1990, 13-105). Na političnem področju je bil 15 let v pokraj. vodstvu in slov. komisiji PSI v Trstu. Na pokraj. volitvah 7. jun. 1970 in 15. jun. 1975 je bil za PSI izvoljen v trž. pokraj. svet. V letih 1970-75 in 1977-80 je bil član odbora, odgovoren za javna dela oz. kmetijstvo. Skrbel je za novo asfaltiranje cest in obnovo umobolnice, poskrbel za nakup stare

hiše v Repnu in njeno preureditev v Kraški muzej ter za javno uporabo botaničnega vrta Carsiana pri Zgoniku, priredil vseh devet pokraj. vinskih razstav s strok. in kult. programom ob spoštovanju dvojezičnosti ter prvo pokraj. konferenco o kmetijstvu v prostorih trž. U 1980. S svetovalcema Brezigarjem (SSK) in Iskro (KPI) je predložil sklep o pravici slov. svetovalcev, da pri svojih nastopih uporabljajo materinščino, kar je bilo v pokraj. svetu odobreno, pred dežel. nadzornim odborom in Državnim svetom v Rimu pa razveljavljeno. V letih 1973-74 je bil v pripravljalnem odboru za Mednar. konferenco o manjšinah v Trstu, ki jo je 1974 priredila pokraj. uprava. Na pripravljalnem zasedanju nov. 1973 je govoril o vplivu sprememb, ki jih povzročata gosp. in socialni razvoj na narodnostno homogenost Slovencev, na sami konferenci pa o družbeno-gospodarskih premikih slov. narodne skupnosti na Trž. Besedilo je v slov. razmnoženo, v it. pa objavljeno v zborniku Conferenza internazionale sulle minoranze, 10-14 luglio 1974, III, Trst 1981, str. 149-68, z naslovom *Mutamenti socio-economici in rapporto alla comunità nazionale slovena nella Provincia di Trieste*. V letih 1977-83 je bil kot prvi Slov. član izvrš. odbora trž. Trgovinske zbornice kot zastopnik kmetov. 1990 je bil izvoljen za preds. Slov. dežel. zavoda za poklicno izobraževanje, od 1991 pa je podpreds. uprav. odb. ZTT. Dolinski obč. svet mu je 1980 podelil odličje za zasluge na kmet. področju.

Prim.: Osebni podatki in časopisni viri; Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni, Lj.-Kop.-Trst 1975, pass.; Provincia di Trieste, Per la popolazione e per il territorio, Trst 1978, pass.; 40 let Kmečke zveze v Trstu, 1950-1990, Trst 1990, pass. s sl. na str. 13.

ij

VONČINA Albin, učitelj in slikar, r. 20. avg. 1899 v Idriji, u. 1. mar. 1988 prav tam. Oče Franc, občinski tajnik, mati Karolina Serjun. Osn. š. in realka v domačem kraju, vendar je moral že pred maturo (mar. 1917) v avstr. vojsko. Poldrugo leto je prebil na it. fronti na juž. Tirolskem in se vrnil domov šele po razpadu Avstro-Ogrske jeseni 1918. Maturo na idrijski realki je opravil jun. 1919, ko so bili na šoli še sami slov. prof. Konec 1919 se je vpisal na učiteljsko v Lj., opravil intenzivni trimesečni tečaj za učitelje s ponovljeno maturo in se vrnil kot učitelj v Idrijo. Poučeval je

10 let v višjih razr. osn. šole, se družil s slikarjem Rudijem Kogejem (gl. čl.) in se posvečal ljubiteljskemu slikanju. Zaradi javnega izražanja narodne zavesti (na slovesnosti 1929 je odklonil nošenje it. zastave), je padel v nemilost pri oblasteh in emigriral čez mejo v Lj. Redne zaposlitve ni našel, zato se je preživiljal s priložnostnim slikanjem in izdelovanjem spominikov. 1931 je dobil službo učitelja v Črni na Koroškem, kjer je živel z družino do začetka vojne 1941. Nemci so ga najprej namestili kot uslužbenca pri rudniku v Črni, 1942 pa premestili kot učitelja na nem. šolo v Gmünd (Avstrija). Tu je služboval do konca vojne 1945, ilegalno pomagal rojakom na prisilnem delu in se ob stikih s slikarjem Oskarjem Maskejem izpopolnjeval v akvarelu, olju in plastičnem modeliranju. Angl. okupacijske oblasti so mu šele jeseni 1945 dovolile odhod v domovino. Konec 1945 je začel poučevati na nižji gimn. v Idriji in služboval tu do upokojitve (1956). Po sili razmer je poučeval vrsto predmetov in se odlikoval predvsem kot priljubljen učitelj risanja. Po upokojitvi je honorarno učil po okoliških š. do 1962, nato pa se je posvetil slikanju in številnim ljubiteljskim dejavnostim. Bil je med pobudniki prve slikar. kolonije v Idriji (1968). - V. je bil kot slikar primer prirojenega talenta, ki je bil pri njem združen z veliko željo in potrebo po slikanju. Žal ni bil deležen sistematične slikarske šole in je ostal v glavnem samorastnik. Veliko so mu pomenili stiki z realčnim sošolcem in prijateljem Bož. Jakcem ter slikarji Rud. Kogejem, Osk. Maskejem, Fr. Godcem, Jan. Troštom in številnimi udeleženci idrijskih slikarskih kolonij (1968-1974). Mnogo je študiral tudi sam, nekaj po strok. literaturi, še več pa ob risanju in slikanju v naravi. Gojil je risbo, oljno tehniko, akvarel in pastel, eksperimentiral je modeliranje v glini in plastelinu ter vlivanje v mavcu in svincu. Najpomembnejši so akvareli in olja, ki krasijo mnoge javne in privatne prostore po Idriji, nahajajo pa se tudi v Lj., Kranju, Zgbu in Bgdu. V tujini so raztreseni po Avstriji, It., Franciji ter celo v Ameriki in Avstraliji, saj so naši rojaki in tujci pogosto kupovali V-ove slike za spomin na Idrijo. V. je slikal zvesto po naravi, najraje značilne idrijske motive - stare vedute z vsemi detajli in krajino idrijskega hribovja. Poleg dokumentarne vsebine jih odlikujejo tudi

določene likovne kvalitete, zlasti na akvarelih. Celotno gradnjo slik je V. obvladoval s pedantno risbo, vendar se je rad poigral s širokimi potezami pisanih barvnih odtenkov; vse življenje je nihal med zvestobo linearni preciznosti in poezijo barv, ki jo je čutil v sebi. - Samostojno ali skupinsko je razstavljal od svojih dijaških let do pozne starosti, vendar vsakokrat le manjši priložnostni izbor svojih del. Šele 1983 mu je Mestni muzej Idrija pripravil v Gal. Idrija veliko retrospektivno razstavo z izčrpnim katalogom; evidentiranih je bilo 160 del - približno polovica celotnega opusa. Ob tej priložnosti je prejel Pirnatovo nagrado, najvišje priznanje občine Idrija za dosežke na kulturnem področju.

Prim.: Osebni podatki; razstavni katalog (izd. Mestni muzej Idrija 1983, študijo napisal in vse podatke zbral J. Kavčič); PrimN 18. mar. 1988; IdrR 1988, št. 1.

Kvčč

VONČINA Anton, geometer, r. 28. jan. 1894 v Idriji, u. 21. okt. 1969 v Mrbu. Oče Anton, rudar, mati Franciška Močnik. Osn. š. in realka (1906-13) v domačem kraju, 1913-14 je študiral na geodet. odd. TVŠ v Gradcu. Med prvo svet. vojno je bil 4 leta v avstr., do sept. 1919 pa v jsl. vojski. Takoj po demobilizaciji je nadaljeval študij v Lj. 1920 je opravil izpit za geometra in bil na Tehnični fak. do 1922 asistent za nižjo geodezijo. Nato se je zaposlil pri gradb. podjetju M. Kasal, po njegovi likvidaciji 1926 je odšel v Mrb. h gradb. uradu mestne občine, kjer je pozneje opravljal predvsem geometrsko upravno delo. Nemci so ga 1941 z družino izselili v Srbijo, od koder se mu je 1942 posrečilo vrniti v Idrijo, kjer se je povezal z OF. Po kapitulaciji It. je delal v opekarni in pri lesni industriji na Vrhniki, maja 1945 pa se je vrnil v Mrb. k prejšnjemu delu, ki ga je tudi po upokojitvi 1954 nadaljeval kljub bolezni vse do smrti. - V Mrbu je vzorno uredil gradb. arhiv, v katerem so vsi potrebni podatki o gradb. in urbanističnem razvoju mesta, zlasti od 1860 dalje. Urejal je tudi gradb. fototeko, ki vključuje vse najvažnejše zgradbe; večino posnetkov zanjo je napravil sam, saj je bil odličen fotograf in precej časa tudi odb. Fotokluba. Po vojni je bil poročevalec v komisiji za poimenovanje ulic. Sestavil je kartoteko ulic z vso dokumentacijo, raziskoval zgod. starejših

ulic, ugotavljal čas nastanka in z datumi navedel vsa preimenovanja, ki so jih doživljale. Napisal je nekaj člankov kot *Arhiv gradbenih spisov v Mariboru* (Kron 1954), *Gradbena fototeka* (Kron 1955), *Maribor v letih 1918-1919* (Kron 1956), *Imena ulic v Mariboru* (Kron 1958), *Oštevilenja hiš v Mariboru* (ČZN 1966). Njegova razprava *Urbanistični razvoj Maribora* (1962) je ostala v tipkopisu. Kot nekdanji dijak in maturant prve slov. realke v Idriji je v IdrR (1968, št. 2) objavil zanimivo pričevanje *Maturanti idrijske realke leta 1913*. - V. je bil temeljit poznavalec gradb. zgod. Mrba, zlasti od srede 19. stol. dalje, pomemben organizator in je pripravil nepogrešljivo gradivo za vsakogar, ki hoče raziskovati preteklost mesta. V prostem času se je od 1930 posvečal gradnji in nato upravi Pohorskega doma (sedanji Zidanškov dom), ki so si ga mestni uslužbenci zgradili na Pohorju za svoj oddih.

Prim.: SBL IV, 576; IdrR 1968, št. 2.

Kvčč

VONČINA Drago, šolnik, strok. pisatelj, publicist, r. 3. nov. 1900 na Gorah (Idrija), u. 24. dec. 1980 v Lj. (pok. v Štepanji vasi). Oče Anton, rudar, mati Ana Kavčič, gospodinja. Po osn. š. je obiskoval realko v Idriji (1913-20) in romanistiko in slavistiko na Filoz. fak. v Lj. Bil je učitelj na osn. š. v Loškem Potoku (1921-24), Papežih (1924-26) in Mirni Peči (1926-28), nato pa upravitelj v Dolenji vasi pri Ribnici (1928-38) in okraj. šol. nadzornik v Črnomlju (1938-43). V letih 1943-44 je bil inštruktor na oficir. š. NOV in POS, potem pa šol. inšpektor za okrožje Novo mesto. 15 let (1946-61) je bil prosvetni svetovalec v Lj., kjer je bil 1960 imenovan za pedag. svetnika. Upok. 1961, a še do 1976 honor. delal v Slov. šol. muzeju (SŠM) in na Zavodu za prosv.-pedag. službo Lj.-Vič. 1944 je bil vodja in predavatelj na I. in II. pedag. tečaju v Dobličah, 1945-46 je vodil pedag. tečaje v Šmihelu pri Novem mestu, 1948 na Kor. Beli, 1953 predaval na tečaju za voditelje kmetij. gospodar. šol v Ponovičah in še drugod. 1943-59 je bil izpraševalec za šol. zakonodajo in administracijo pri učitelj. strok. izpitih. Spadal je med tiste delavne, v Jslu izseljene učitelje s Primorske, ki so strok. in drugače delali v predvojnem, vojnem in povojnem času. Prejel je red dela III (1951) in red dela z zlatim vencem (1961) ter Žagarjevo nagrado (1973). - Napisal je knjige:

Domoznanska učna snov Bele krajine (Črnomelj 1941), *Praktična navodila za šol. upravitelja* (1952), *Šolski upravitelj* (1958), *Domoznanska učna snov za pouk spoznavanja prirode in družbe v šolah občin Borovnica, Logatec, Dobrova in Lj.-Vič* (1959), *Kronika šolstva med NOB v Beli krajini* (1978). Za knjigo *Gradivo za kroniko NOB Lj.-Vič-Rudnik* (1979) je prispeval poglavje *Iz šol. kronik*. Strok. članke je objavljajl mdr. v Roditeljskem listu (1937/38), P (1937/38: *Kmetijski pouk v višji ljudski šoli*), SodP (1951: *Skrb za učiteljski naraščaj in vzgojo med NOB*), PD (1954-72), prispevke za mladino pa v Mladem Jutru (1937) in Pionirskem listu (1954). V rkp. (hrani vdova Majda Vončina) sta ostali deli: Vesele in vsakršne iz potne šol. torbe (1963) ter Prosvetni delavci, rojeni v Idriji in najbližji okolici (1976; prepis v SŠM).

Prim.: SBL IV, 576-77; J. Kavčič, Prva slov. realka, Idrija 1901-1926, Idrija 1987, 156.

Ured.

VONČINA Franc, duhovnik, kult. delavec, r. 7. jun. 1937 v Trstu. Oče Franc, mizar iz Gorenje Kanomlje, mati Katerina Pegan, gospodinja iz Gaberij na Vipavskem. Osn. š. v Rojanu, sred. š. pri Sv. Jakobu, Znanstveni licej Fr. Prešerna. Po maturi 1957 je vstopil v bogoslovje in bil posvečen 29. jun. 1963. V. je zadnji slov. duhovnik, posvečen v Trstu. Kaplan v Bazovici do 1966, do 1968 pri Sv. Jakobu, 1969 na Opčinah, od 1969 do 1982 najprej župn. uprav. v Mačkovljah, nato župnik; od 1982 župnik v Boljuncu pri Trstu. - V. uči v šoli, trudi se za poživitev verskega življenja, bil je v Pastoralnem svetu, sodeloval je v Tržaški skavtski organizaciji, občasno piše v KatG.

Prim.: Osebn. podatki; IzvTrst 1950-58; Anuario 1985, Diocesi di Trieste, str. 126.

Mučič

VONČINA Ivan, pravnik, r. 6. maja 1849 na Vojškem nad Idrijo, u. 14. jul. 1924 v Lj. Oče Anton, kmet, mati Gertruda Hvala. Gimn. v Gor., matura 1868, pravo na Dunaju 1873. Od 1874-77 je bil pripravnik v upravni službi pri dežel. vladi za Kranjsko, od 1877-79 vladni koncipist pri okraj. glavarstvih v Postojni, Logatcu in Radovljici, od 1879-81 v Lj., kjer je 1881 postal tajn. pri mestnem magistratu, 1884 magistratni svetnik in županov namestnik, 1885 viš. magistr. svetnik, 1898 magistr. ravn. in načelnik vseh

mestnih uradov, 1912 upokojen. - V. je bil prvi narodnozavedni magistr. ravn. v Lj. Po navodilih I. Hribarja je popolnoma poslovenil notranje uradovanje. Pod njegovim vodstvom je magistrat zaslovel kot najboljši samoupravni urad na Kranjskem. V težkih časih po potresu 1895 je županu Hribarju požrtvovalno pomagal ustvarjati prenovljeno in moderno Lj. Ko je bil že v pokoju, je vzorno uredil mestno registraturo in knjižnico.

Prim.: Dr. A. Svetina, V. I., SBL IV, 577 in navedena liter.

Ured.

VONČINA Karlo, učitelj, teles. kult. delavec, vaditelj, r. 21. mar. 1919 v Čepovanu, živi v Novi Gor. Oče Janez, industrijski delavec, mati Marija Podgornik; dva brata in osem sester; žena Nada Pavšič, sinova Vanja, Veljko. Osn. š. v Čepovanu, potem vojaška šola, ker so bile druge poti zaprte. Trenerska š. 1951 v Lj., specializacija v lahki atletiki v Bgdu 1950 in v smučanju 1951. Leta 1972 zaključil I. stopnjo VSTK v Lj. - Leta 1939 ekspedicijski korpus v Albaniji, ob razpadu 1943 je bil na Rodosu, potem nem. internacija do jul. 1945. Po vojni je opravljal vrsto dolžnosti: najprej referent za teles. kult. za okraj Grgar, potem načelnik Okraj. fizikult. odb. za Goriško, načelnik Oblast. telovad. odb. v Postojni do 1950; sledila je premestitev v Šempeter pri Novi Gor., obenem načelnik Okraj. zveze društev Partizan v Novi Gor. Vsa poveljna leta je sodeloval z okraj. svetom za šolstvo, okraj. svetom za teles. kult. in pozneje z Zavodom za prosv. pedag. službo za Goriško. Od 1964 je zaposlen na Elektrogosp. šol. centru »Branko Brelih« v Novi Gor. kot predmetni učitelj za teles. in zdrav. vzgojo. - Obsežno je njegovo organizac. in aktivist. delo v teles. kult. in družb. dejavnosti. Bil je komandant Mladinske delovne brigade 1960 na avtocesti pri Leskovcu, še prej pa pri pripravah na telovadni nastop v Trstu 1946 in v Ajdovščini 1947 ob času priključitve Slov. Prim. Sodeloval je pri pripravah na XI. Vsesokolski zlet v Pragi 1948. Priredil je 72 smučarskih tečajev in 62 tečajev splošne teles. vzgoje, sodeloval pri načrtovanju in adaptaciji telovadnic v Bovcu, Kobaridu, Tolminu, Kanalu, Novi Gor., Šempetru, Mirnu, Biljah, Renčah, Prvačini, Dornberku, Braniku, Ajdovščini in Vipavi. Sodeloval je z inž. St. Bloudkom pri gradnji

smučarskih skakalnic v Logu pod Mangartom, v Bovcu, na Livku, na Lokvah, na Črnem Vrhu nad Idrijo, na Predmeji. Vodil je adaptacijo doma na Laznah in elektrifikacijo vasi (1961), istočasno pri gradnji vlečnice. Pobudnik je bil odmevnih množičnih prireditev, kot je Poulična štafeta 50x1 km v Gor., Pohod prijateljstva, Kolesarjenje prijateljstva, Po smučinah IX. korpusa. - 24 let je preds. društva Partizan in mentor šol. šport. društva, ki je vzpostavilo stike z visokošol. zavodom iz Vidma; predseduje zboru smučar. sodnikov za gor. področje in preds. odb. za repub. značko pri TTKOS. Dopisoval je v revijo Prim. srečanja in sodeloval pri brošuri *Zbirka telovadnih igric* (1951). - Odlikovanja: Red dela III. stop., 1959; Bloudkova plaketa 1963; Red za zasluge za narod s srebrno zvezdo, 1974; Občinsko priznanje OF za Novo Gor., 1976; Zlata medalja Saveza za fizičko obrazovanje Beograd; Bloudkova zlata značka in Bloudkova nagrada ter vrsta priznanj novgor. občine.

Prim.: Osebni podatki.

R. A.

VOSTNER (Ivan) p. Otmar OFM, redovnik, voditelj misijonov in pisec, r. 18. avg. 1908 v Sodni vasi (obč. Šmarje pri Jelšah), u. 28. maja 1983 v Mrbu. Oče Franc, kmet, mati Helena Šeligo; bil je zadnji izmed osmih otrok. Po 4. razr. Klas. gimn. v Mrbu je vstopil 12. avg. 1927 v frančiškanski red v Nazarjah in dobil redovno ime Otmar. Še isto leto sept. so noviciat preselili v Kamnik, kjer je napravil ob koncu noviciata začasne zaobljube (13. avg. 1928). V Mrbu je dovršil študij na Klas. gimn. in maturiral 1932. Tu je napravil 18. avg. 1931 večne (slovesne) zaobljube, dovršil bogoslovje in prejel mašniško posvečenje 7. jul. 1935. Po študiju je bil 1937 nastavljen na Brezje, 1940 je prišel v Lj., kjer je bil v župniji sv. Frančiška Asiškega v Šiški kpl. in katehet. V začetku maja 1945 je odšel na Koroško in bil pet mes. pomožni duhovnik v Lieseregg. Še isto leto je prišel na Kostanjevico pri Gor., kjer je opravljal službo božjo za Slov., bil slov. katehet in rektor svetišča. Po priključitvi k Jslji je postala Kostanjevica 16. sept. 1947 samostojni vikariat in p. Otmar prvi upravitelj. 16. nov. 1953 je bil vikariat povzdignjen v samostojno župnijo in p. Otmar prvi žpk. Na provincialnem kapitlju 1950 je postala Kostanjevica spet gvardijan in

p. Otmar gvardijan. V redu je opravljal različne službe: poleg že omenjenih je postal 1953 defintor, 1956 je bil izvoljen za kustosa (zdaj je to provincialni vikar); ponovno je bil izvoljen za provin. vikarja 1968. Po 17 letih delovanja na Kostanjevici je bil prestavljen v Mrb., kjer je bil 9 let gvardijan, od 1971-74 tudi žpk župnije Marije Matere Usmiljenja. Samostanski vikar je bil od 1971-80. - V. je veliko delal pri ljudskih misijonih. Bil je odličen govornik in vztrajen spovednik. Na Primor. je imel 48 misijonov. Vodil je duhovne vaje, urejal *Srečanja* in napisal naslednje knjige: *Marija Pomagaj*, molitvenik, Lj. 1944; *Devetdnevica k Mariji Pomagaj*, Lj. 1945; *Ob stoletnici frančiškanov v Mariboru*, Mrb. 1964, 72 str. in 44 str. prilog; *Brezje, kratka zgodovina*, Brezje 1970.

Prim.: Poročila slov. franč. province, XXXVII/1983, št. 6: p. Hieronim Zvegljč, Pokojni p. O. V.; p. Benjamin Tomšič, Spomini ob smrti p. Otmarja; pismo p. Urbana z Brezij 2. maja 1990.

Jok

VOŠNAR Pavel, častnik, r. 28. dec. 1902 v Trstu, u. 12. okt. 1943 v Mozlju pri Kočevju. Oče Pavel, mati Ivanka Vidmar. Osn. š. je obiskoval v Trstu, po 1. svet. vojni se je družina preselila v Jslo ter se nastanila v Mrbu. V. je najprej študiral na U, nato pa prešel na vojaško akademijo, ki jo je končal 1926. V jsl. kraljevski vojski je pred vojno dosegel čin artilerijskega kapetana 1. razr. Apr. 1941 je bil v 6. posadnem divizionu, ki je držal položaje nad Mrbom. - Bil je zelo aktiven pri Sokolu, po lastnih besedah je bil njegov član 31 let. Pred vojno je bil narodno-obrambni referent v mrb. sokolski župi, njegova žena Slava pa župna načelnica. Ker so ga nacistične oblasti iskale, je z družino poiskal zavetje v Lj. Preživil je kot trgov. potnik, v polit. pogledu pa se je že poleti 1941 vključil v četniško gibanje, nasprotno OF. Postal je član Sokolskega vojnega sveta in do avg. 1942 tudi poveljnik Sokolske legije. Postal je tudi pomočnik za operative posle pri majorju Karlu Novaku, četniškem komandantu v Sji. Le-ta ga je avg. 1942 poslal v Št. Jošt in Rovte za poveljnika vaške straže, kjer naj bi hkrati delal in organiziral za t.i. Jugoslovansko vojsko v domovini. V. je tu ostal do jun. 1943, postal pa je tudi poveljnik 1. bataljona Legije smrti. Sodeloval je v nekaterih večjih akcijah proti partiz. na območju Polhograjskih Dolo-

mitov. Jun. 1943 so ga it. vojaške oblasti postavile za pomočnika generala Armanda Lubrane, poveljnika oziroma zveznega častnika za MVAC. Vošnar je nadziral postojanke MVAC v Lj. okolici, hkrati pa z it. privolitvijo delal tudi za četnike. Konec jul. 1943 je odšel v Centralni četniški odred na Dolenjsko, v katerem je poveljeval 1. bataljonu. Ob kapitulaciji It. so partizani četnike, ki so pričakovali pomoč srbskih četnikov in hkrati prihod Angležev, obkolili v Grčaricah ter jih po nekaj dnevnem ogorčenem boju prisilili k predaji. V. je bil tedaj proti predaji, ker je slutil, da bodo partiz. oblasti vse četnike postrelile, kar se je kasneje izkazalo za skoraj v celoti upravičeno. Skupaj z drugimi je bil zaprt v Kočevju ter nato 11. okt. 1943 pred izrednim vojaškim sodiščem obsojen na smrt. Pred sodiščem je vztrajno zanimal sodelovanje pri zločinih, navedenih v obtožnici. Ustrelili so ga z drugimi v Mozlju.

Prim.: Arhiv R. Sje (Kočevski proces, zaslišanja); Makso Snuderl, Dnevnik 7. febr. in 15. sept. 1943; M. Snuderl, Štajerski begunci v Lj. - ena od 18 skupin v POF od 1941 do 1943, ČZN 1982, št. 2, 38; Fr. Lubej, Odločitve, Lj. 1980, pass.; Fr. Saje, Belogardizem, Lj. 1952, pass.; A. Kržišnik, Kočevski proces, Slov. pravniki v NOB, Lj. 1985; Kočevski proces, kakršen je v resnici bil, Slovenski dom 13. okt. 1943; Arhiv INZ (fasc. 105/I, fasc. 111a/III).

Mlakar

VOŠNJAK Mitja, pisatelj in diplomat, r. 3. febr. 1923 na Ptujju, živi v Lj. Oče Vladimir, uradnik in kmet, mati Majda Špan, učiteljica. Osn. š. in sedem razr. gimn. je obiskoval v domačem kraju, 8. razr. z maturo pa je zaradi vojnih razmer dokončal v Lj. Kot dijak je delal v levičarskem srednješolskem gibanju ter pri narodnoobrambnem delu proti Kulturbundu. 1938 je postal član SKOJ, 1940 pa KPJ, ko je bil izvoljen tudi v okrož. komite SKOJ za Mrb. in naslednje leto za Ptuj. Sodeloval je pri ptujškem liter. društvu Setev, pri gledališču F. Žižka ter pri glasilu Slov. mladina. V Lj. je delal najprej v odb. OF za štajerske begunce, od dec. 1941 v ilegalni tehniki CK KPS, čez leto dni je postal sekretar okrož. komiteja SKOJ za Sjo in od maja 1943 član pokraj. komiteja SKOJ ter glav. iniciativnega odb. Zveze slov. mladine (ZSM). Jun. 1943 je odšel v partizane ter delal v glav. odb. ZSM; na njenem 1. kongresu okt. 1943 je imel tudi referat. Tedaj je bil izvoljen tudi v centralni odb. USAO Jsle. Od dec. 1943

do jun. 1944 je bil sekretar PK SKOJ za Sjo. Konec febr. 1944 je pomagal pri organizaciji 1. mladinske konference na Primor., ki je bila v Štjaku na Vipavskem, kjer je imel tudi referat. Maja 1944 je vodil slov. delegacijo na 2. kongresu USAOJ v Drvarju. Nato je bil v ured. glasila USAOJ Mi mladi, in sicer od avg. 1944 do apr. 1946, najprej na Visu, zatem v Bgdu. Po vrnitvi v Sjo je bil dir. radij. programa, 1948-49 pa načelnik uprave LRS za radiodifuzijo. Zatem je bil premeščen v diplomatsko službo: bil je tiskovni in kult. ataše na Dunaju (1949-50), generalni konzul v Celovcu (1950-54), sodelavec drž. sekretariata za zunanje zadeve (1954) in generalni konzul v Trstu (1954-58). V Bgdu je sodeloval pri pripravah za rešitev tržaškega vprašanja, v letih 1957-58 ter 1961-65 pa je bil preds. jsl. dela odb. za izvajanje specialnega statuta, ki je po sprejetju Londonskega memoranduma zadeval položaj manjšin v bivšem STO. Bil je še poslanik v Berlinu (1958-61), pomočnik drž. sekretarja za zunanje zadeve (1967-69) ter veleposlanik v Avstriji (1969-73), bil pa je tudi vodja jsl. predstavništva v organizacijah OZN za industr. razvoj ter za atomsko energijo. V letih 1962-67 je bil svetovalec v Izvršnem svetu SRS ter republ. poslanec. 1974 je postal dir. Centra za biotiko pri Medexu v Lj., 1978 je stopil v pokoj. - Kot poslanec ter član številnih društev in organizacij se je posvečal tudi problematiki šolstva, lovstva, čebelarstva, izseljenstva, energetike ter ohranitve naravnega okolja. V zvezi s slednjim je 1966 v Lj. organiziral simpozij o gradnji elektrarne pri Trnovem ob Soči, kjer je sodeloval z referatom. Bil je član ter nekaj časa tajnik DSP. Med vojno je v skladu s svojimi funkcijami objavljaj pretežno polit. članke, a tudi nekaj pesmi, npr. v listih Mlada Slovenija, Mladina in Mlada pest. Po vojni je objavljaj članke o kult. in polit. v Mladini, SPor ter raznih zbornikih, zgodbe za otroke v Kurirčku, strok. in organizac. članke pa v Lovcu ter Slovenskem čebelarju. Napisal je nekaj romanov, v katerih je vsaj spočetka prevladoval t.i. socialni realizem, npr. *Naša velika matura* (1941), *Črna kri* (1961), *Onkraj ceste se spet pričenja življenje* (1963) ter *Zid na mejni reki Selan* (1964). Nekaj podobnega velja tudi za njegove kmečke in otroške črtice *Kri in vino* (1963) oziroma *Častna pionirska, tako je bilo* (1980). O svojih diplomatskih doživetjih je na-

pisal spomine z naslovom *Veleposlanikovi zapiski* (1984). Njegova knjiga *Propolis, zdravilo jutrišnjega dne* je izšla dvakrat v slov. (1977, 1978) ter enkrat v angl. jeziku (1979). V-ov izbor slov. kratke proze z lovsko motiviko pa je izšel v slovaščini (*Pol'ovanie pod Triglavom*, Bratislava 1969). Objavljaj je tudi pod različnimi psevdonimi. Prejel je sedem jsl. ter po eno it. in avstr. drž. odlikovanje.

Prim.: SBL IV, 589-90; Dokumenti istorije omladinskog pokreta Jugoslavije, Bgd 1953 s sl.; Slovenski vestnik 1954, št. 8 s sl.; Jože Koruza, France Zadravec, Slov. književnost 1945-65, Lj. 1967; 7D 1981, št. 26 s sl.

Mlakar

VOUK Ivan, šolnik, pisatelj, prevajalec, kult. delavec, r. 15. jun. 1886 v Kopru, u. 10. mar. 1951 v Lj. Oče Vincenc, kazn. paznik, mati Antonija Zubić. V Kopru je obiskoval osn. š. in učiteljske (1901-05). Učil je na enorazredni ljud. šoli v Črnotičah (1905-07), potem na vadbici v Kopru (1907-11) in Gor. (1911-15). Medtem je 1912 v Zgbu opravil izpit za poučevanje stenografije. Med prvo vojno je učil v Trstu na zaposlovalnih tečajih gor. učiteljske. 1920 je nastopil službo na zas. slov. šoli pri Sv. Jakobu v Trstu (bivši šoli CMD) in poučeval tudi na zas. slov. trg. šoli. 1929 se je umaknil v Jsl. Tu je bil šol. upravitelj na Igu do 1937, nato šol. referent na prosv. odd. dravske banovine. 1944 je bil zaradi sodelovanja v OF interniran v Dachau. Po osvoboditvi je bil šolski referent na prosv. min. v Lj. 1946 je stopil v pokoj, a je še i.l. opravil izpit za poučevanje rušč. na sred. šolah. Intenzivno je V-ovo kult. delo, ki se je začelo že v Kopru, ko je bil tam vadb. učitelj. Ustanovil je dramsko društvo Istra, ki je z zločljivim odrom gostovalo po istrskih krajih. S prosv. delom je nadaljeval tudi na Goriškem, zlasti v okviru amater. gledališča. V Trstu je sodeloval pri obnovi kult. življenja (Ljud. oder in Slov. gledališče, ki mu je bil zadnji intendant). Bil je preds. Učiteljskega pev. zbora, deloval v Zvezi slov. učiteljev Julij. krajine, v Čitalnici pri Sv. Jakobu, igral v orkestru GlasBM. Polit. je delal v društvu Edinost. Črtice in humoreske je v letih 1924-29 objavljaj v E, NR, NRodu, NG, BZPZ (novela *Obisk*, 1929), v letih 1930-32 v PnS, 2S, Jsl(n). Po Milčinskem je napisal igrice *Trije snubci* (obj. z Ribičičevimi v knjigi *Sest mladinskih iger*, 1922). Za E je pisal

liter. ocene in orise (mdr. L. Andrejev in njegova drama *Anfisa*, 1919, št. 324, 327, 329; I. Kušar, *Poeti jugoslavi del rinascimento*, 1925, št. 268, 271). V ŽS je 1925 objavil daljši članek *Dostojevski in njegove žene*, v Luči 1928 prikazal *Slov. gledališče na Tržaškem*, v Učit. listu 1921 je izšla razprava *Pouk materinščine na ljudski šoli*. Sestavil je učbenika *Razlaga in navodila k Novakovi slovenski stenografiji* (1939) in *Parliamo sloveno* (Milano 1942). 1946 je izšla V-ova knjiga *Dachau*, pričevanje o trpljenju v taborišču. Po smrti je 1955 izšel izbor V-ovih pripovednih del *Na mejniku dveh svetov*, ki ga je ur. in mu napisal uvod A. Širok. - Obširno je V-ovo prevajalsko delo, večinoma iz rušč., pa tudi iz poljšč., nem., srbohrv. in it. v sloven. ter iz sloven. v it. 1912 je prevedel knjigo spisov L. Andrejeva (*Judež Iškarijot in drugi, Eleazar*), ki je izšla v Gabrščkovih Slovanski knjižnici, dalje I. Turgenjeva noveli *Pes* (BZPZ) in *Rudin* (E 1922), nekaj krajših novel F. Dostojevskega za N Rod, P. Krasnova *Aska Mariam* in J. Londona *Poljakov konec* (BZPZ). Za Slov. gled. v Trstu je prevedel dramo L. Andrejeva *Anfisa* (upriz. 1919, v knj. 1920). Kot podlistki so v E izšli njegovi prevodi romanov V. J. Križanovske (*Moč preteklosti*, E 1925, knj. 1927; *Nemeza*, E 1926-27, knj. 1927; *Pajčevina*, E 1928, knj. 1928). Roman *Kraljica Habasu* iste avtorice je izšel nedokončan v NL 1930, v knj. 1931. Iz it. je 1928 prevedel nekaj črtic G. Papinija (E in NG). V it. je prevedel *Visoško kroniko*, ki jo je pregledal U. Urbani in je izšla pod njegovim imenom, ker je medtem V. pobegnil v Jslo (*Streghe e demoni*, Trst 1929). Po odhodu iz Trsta so izšli še prevodi: G. Scott, *Mala trojka* (1931); W. Milaszewska, *Trinajsta* (ŽS 1931); Ouida, *Farnmor* (1931); z L. Lenardom H. Sienkiewiczza *Skozi pustinje in puščave* (1931); A. Claude, *Arijana* (1931). Po drugi svet. vojni: K. Simonov, *Sveča*, *Iz Jugoslovanskega zvezka* (1946); A. Gajdar, *Timur in njegova komanda* (1946); V. G. Korolenko, *Slepi muzikant* (1946); M. J. Iljin, *Povest o velikem načrtu* (1947); A. A. Fadejev, *Poraz* (1948); V. Florov in R. Judkevič, *Kovine bodočnosti* (1948); M. Gorki, *Makar čudra in druge povesti* (1948) in *Življenje Matveja Kožemjakina* (1950); M. Majerova, *Najlepši svet* (LdTd 1948-49); V. Jan, *Feničanski brod* (1950); M. Pijade, *Izbrani govori in članki* (1950); V. I. Lenin, *O nacionalnem vprašanju* (1951, z

drugimi prevajalci). - Psevdonimi: I. V., J. V., Vinkjentjev.

Prim.: SBL IV, 591-92 in tam nav. liter.; Sv. Jakob, 134 in tam nav. liter., pass., 119 na skup. sliki; SGL III, 784; A. Budal, Ivan Vouk, Razgl. 1951; SLNP, 344-45; I. V., Na mejniku dveh svetov, Koper 1955, slika.

ldt

VOVK Viktor, pravnik in planinski pisatelj, r. 19. febr. 1893 v Trstu, u. 10. okt. 1968 v Lj. Oče Ivan, pomorski stražnik, mati Marija Lisjak. Osn. š. v Trstu, nem. gimn. v Gor. od 1903-11, pravo v Pragi 1911-14 in v Zgbu 1918-19, kjer je promoviral 1919. V Trstu je že med študijem delal v raznih uradih, ker ni dobil stalne zaposlitve, je odšel v Lj. in bil 1920-22 pripravnik, po izpitu sodnik pri Višjem dež. sodišču do 1923, 1923-24 odv. kandidat pri V. Krejčiju in 1924-27 pri A. Smoletu. Medtem je 1926 opravil odv. izpit in bil 1927-45 samost. odvetnik. Med it. zasedbo je v Lj. branil in reševal pregnane in internirane. Po osvoboditvi 1945 je bil najprej sodnik Višjega sodišča v Trstu, od 1945-47 na Višjem sodišču za Slov. Primor. v Postojni, od 1947-52 v Kopru. Tu je bil 1952-54 preds. Okrož. javne arbitraže in od 1954 Okrož. gospod. sodišča do upokojitve 1961. Prejel je dve odlikovanji: 1956 red dela z zlatim vencem in 1958 zlati znak PZS. - V. je vzljubil planine že v gor. dij. letih in pozneje dodobra spoznal tako slov. kakor sosednje hribe. Obenem je vseskozi tudi aktivno deloval pri planinskih organizacijah. Od 1911-20 je bil član podružnice SPD v Trstu, po odhodu v Lj. pa hierarh Osrednjega odbora SPD od 1920 do konca vojne in medtem nekaj časa tajnik PD Lj. - matica. Ko je prišel 1945 za krajši čas v Trst, je pomagal graditi temelje za obnovitev podružnice SPD, ki jo je pozneje Zorko Jelinčič preoblikoval v samostojno SPD Trst. Ob premestitvi v Postojno je tam ustanovil, postal preds. in bil mentor SPD Postojna do 1947. 1948 je ustanovil SPD Koper in bil deset let njegov preds. Dal je pobudo za Tumovo kočo na Slavniku. Hotel je organizirati plezalno šolo, a njegova zamisel ni našla odmeva, ker primor. skale niso ustrezale pobudi. Večje zadoščenje je imel pri organiziranju skupinskih izletov v bližnji in oddaljeni gorski svet. Bil je prijateljsko povezan z it. planin. organizacijami, tako s CAI (Club Alpino Italiano), katerega član je bil in so mu podelili častni znak, ter s Società Alpina Friulana iz

Vidma. - Svoje članke je objavljval v PV, zlasti v povojnih letnikih: *Slavnik in njegova okolica* (1958); *Grossvenediger* (1959); *Karnijske Alpe in Karnija* (1960-65); *Dr. A. Gradnik - 80 let* (1962); *V Bellunskih gorah* (1964); *Prigorje Karnijskih Alp* (1966-68); *Alpinizem v naši soseščini* (1967). Te znanstveno dokumentirane razprave je vsebinsko obogatil z goroznanstvenimi, zgodov., toponomastičnimi in filološkimi razlagami ter etnografskimi posebnostmi. Odlikuje jih avtorjeva razgledanost pri manj poznanih problemih na stičišču dveh različnih svetov. Vsestransko raziskovanje, ugotavljanje in razglabljanje o slov. omiki in življenju na zah. in sev. slov. meji je V. pokazal v svojem zadnjem desetletju, ko je vneto proučeval slov. korenine od Tablja do Lendave, od Kobanskega do Devina, v Karniji in na Kor. in sestavil slov. prednje straže v naravi, zgod., govorici, imenih in ljudeh. O kult. planincu pričajo članki o novi plan. liter., še posebno it., ki so tudi izhajali v PV.

Prim.: SBL IV, 596 in tam navedena liter.; Lud. Zorzut, Petinsedemdesetletniku dr. V. V. duhteč planinski šopek, PV 1968, 227-29 s. sl.

Pan

VOVK Vinko, šolnik in podjetnik, r. 13. okt. 1919 v Bezovju pri Šentjurju pri Celju, u. 28. jan. 1970 v Tucsonu (Arizona, ZDA). Oče Janez, kmet, mati Ana Fendre; imela sta sedem otrok. Real. gimn. v Celju (matura 1938), matem. skupina na Filoz. fak. v Lj. (1943); po vojni je dosegel doktorat iz ekonomije na U v Trstu s tezo *Il problema dei costi comparati nel commercio internazionale* (jun.-jul. 1947). Že med vojno je odšel v juž. It. in poučeval na nižji gimn. v Bariju (1944-45). Nov. 1945 je prišel v Trst in prevzel matem. na Višji real. gimn. (zdaj Znanstveni licej Fr. Prešerna), dec. 1945 pa ga je prof. zbor po odpustu prof. Al. Geržiniča izvolil za poverjenega ravn.; to mesto je obdržal do konca šol. l. 1951-52, istočasno je učil matem. v zadnjih dveh razr. Na Višji real. gimn. je ostal do 1955, potem je začel poučevati na Trg. tehn. zavodu Ž. Zoisa, toda že nov. 1955 je odšel v ZDA. V Clevelandu je dobil službo v raziskovalnem oddelku General Electric Company, že po nekaj letih pa je ustanovil lastno gradbeno podjetje. Med delom se je nanj zvrnil tovarnjak in ga tako poškodoval, da je več let bolehal in izhiral. - V. je vodil najvišjo slov. šolo v Trstu v prvih časih, ko je še vsega

primanjkovalo in ko so tudi v šolo butale polit. borbe za oblast nad mestom. V. je s svojo spretnostjo, podjetnostjo in prikupnim nastopom dvignil šolo na tako višino, da je dajala smer tudi drugim šolam. Dajal je pobudo za vsakoletne dij. akademije, ki so zbliževale šolo in starše, podpiral dij. list Literarne vaje (1949-79), ki jih je imel za »največjo dotedanjo dijaško pridobitev v teh desetih letih«. Sodeloval je v sindikatu šolnikov in organiziral na šoli prof. menzo. Izdal je *Izvestje* višje realne gimn. v Trstu za šol. l. 1948-49 in vanje napisal uvodnik Vzgoja srednješolske mladine. - Napisal je tri učbenike, ki so izšli v Trstu pri ZVU: *Aritmetika* za nižje srednje šole (1946); druga, izboljšana izd. 1952; *Algebra*, I. del. Za I. razr. višje real. gimn., za I. in II. razr. klas. gimn., učiteljišča in trgov. akad. (1950); *Algebra*, II. del. Za II. in III. razr. višje real. gimn., za I. in II. razr. klas. liceja, za II. in III. razr. trgov. akad. (1951).

Prim.: Jevnikar, SBL IV, 596-97 in tam navedena liter.; P. Tonon, Slovo, LitV VII/1955, 15 z intervjujem in sl.; M. Sah, KatG 26. febr. 1970; V. Beličič, IzvTrst 1969-70 62-64 s. sl.; J. Velikonja, M(Trst) XIV/1970, 37-38; Al. Geržinič, Pouk v materinščini - da ali ne?, Buenos Aires 1972, 132-36; Isti, Boj za slov. šolstvo na Primor. za delovanja dr. Sr. Baraga pri ZVU, Buenos Aires 1983, 206, pass.; Slov. šolstvo na Gor. in Trž. 1945-1985, Trst 1986, 138, 144, 145, 146, 274.

Jem.

VRABEC Adalbert, polit. organizator, r. 23. sept. 1890 v Komnu, u. po 6 okt. 1943 v nem. taborišču Flossenburg. Oče Anton, manjši kmet, mati Jožefa Kukanja. Dopržil je 8 razr. osn. š. in obrtno š. in se posvetil mizarstvu. Med prvo svet. vojno je delal v Trstu pri podjetju Frandolič (ul. Istituto), 1917 so ga mobilizirali v delovno enoto in je opravljal mizarška dela v barakah, kjer so stanovali vojni begunci (tudi družina Vrabec), in v bolnišnici v vasi Steinklam v Avstr. Po vojni so po vaseh in mestih ustanavljali delavske zadruge, v Komnu Cooperativa operaia - falegnami, muratori, katere naloga je bila obnovitev v vojni porušenihih kraških vasi. V. je bil med vodilnimi delavci v uprav. odb. in šef mizarškega obrata. - Že pred vojno je bil član Socialistične stranke, po ustanovitvi 3. internazionale 1919 pa je z drugimi organiziral frakcijo komunistov v Social. stranki. Po kongresu v Livornu 1921 je ustanovil celico KPI v Komnu, postal njen sekretar in se

kretar KPI za komenski Kras. V letih 1924-26 je bil zaupnik CK KPI za JK. Bil je zelo aktiven in polic. ga je začela kmalu preganjati. 1922 so ga aretirali, ker so našli v zadrugi slike ruskih komun. voditeljev. Večkrat so ga za nekaj dni zaprli, ga pretepali in mu preiskovali hišo. 1922 je organiziral v Komnu proslavo 1. maja, na kateri je govoril I. Regent. Na občinskih volitvah 1924 v Komnu je bil V. izvoljen za podžupana. Zaradi vse večjega faš. preganjanja je V. apr. 1928 zbežal v Jslo, zato so ga obsodili na več kot 10 let zapor. Živel je v Lj., Kamniku in Domžalah in povsod širil komun. ideje, zato ga je preganjala tudi jsl. policija. 1930 je odšel v Pariz in se povezal z I. Regentom, Al. Beblerjem, A. Ukmarjem in drugimi. Sprva je delal, ko pa je nastopila gosp. kriza, so začeli Francozi tuje delavce izganjati. Tudi V. so večkrat izgnali, a se je vedno vrnil v Pariz in našel zavetje pri tovariših. 1932 bi bil moral V. oditi z Regentom in Ukmarjem v SZ, a je prišel prepozno na dogovorjeno mesto. Ker je istega leta razglasila It. amnestijo ob 10-letnici prihoda faš. na oblast, se je V. vrnil domov. V Komen je prišel šele v začetku 1933, ker so ga it. oblasti pri prehodu meje v Domodossoli zaprle. Nadaljeval je z mizarskim in polit. delom, čeprav je bil pod polic. nadzorstvom in brez dovoljenja ni smel zapustiti vasi. Pri ilegalnem delu sta mu pomagala sinova Viktor in Vlado. Ob faš. praznikih ali prihodih faš. veljakov so ga za nekaj dni zaprli, dec. 1940 ali jan. 1941 pa so ga aretirali, internirali v Pisticci, prepeljali na otok Ustica, od tod v Renicci (prov. Arezzo) v koncentracijsko taborišče. 14. sept. 1943 je z drugimi pobegnil iz taborišča, vendar so ga naslednji dan ujeli Nemci in odpeljali v Renicci, 22. sept. v Nürnberg, 6. okt. 1943 pa v taborišče Flossenbürg, kjer je kmalu umrl zaradi telesne izčrpanosti. - Njegovo ileg. ime je bilo Eden. - Družbenopolit. organizacije iz sežanske občine in Komna so mu 1987 odkrile na Zadržnem domu spominsko ploščo.

Prim.: Izčrpno poročilo sta sestavila Vlasta Beltram in Vid Vremec po spominih Adalbertovih sinov Viktorja in Vlada, hčere Zore idr.; Vid Vremec, Pinko Tomažič in drugi trž. proces 1941, Koper-Trst 1988, 38-39 (V-evo poročilo CK KPI o komun. članih - 1777 članov v 85 sekcijah v F-JK) in pass.; Al. Bebler, Čez drn in strn, Koper-Trst 1981, 32.

Ured.

VRABEC Marjan, arhitekt, urbanist, r. 19. maja 1950 v Krepljah pri Sežani. Oče Milan, železničar, mati Nada Gomezelj, uradnica. Osn. š. v Dutovljah in v Sežani, gimn. v Postojni. Po maturi 1969 se je vpisal na arhitekturo (FAGG) v Lj. in diplomiral na oddelku prof. Edvarda Ravnikarja. Z družino (žena Jelka Salamun in dva sinova) živi v Kopru. - Od 1975 je zaposlen v projektivnem biroju Studio Izola; od 1980 kot odgov. vodja projekta. Vmes je bil dve leti (od 1978 do 1979) na Invest biroju v Kopru. S sodelavci je izvedel številne projekte, od katerih je bila večina tudi realiziranih. Važnejši izvedeni objekti so: Srednja gostinska in turistična šola v Izoli, 1981; Avtokamp Lucija, 1981; obnova stavbe ekspozitive SDK v Izoli, 1984; obnova restavracije »Ljubljana« v Portorožu, 1985; sprejemni center z restavracijo Škocijanske jame, 1986; poslovno stanovanjski objekt v Cankarjevem drevoredu v Izoli, 1987; restavracija Taverna v Luciji, 1988; proizvodno upravni stavbi DORO in IPI v obrtni coni v Izoli, 1988 in 1989; apartmajsko naselje »Sončni park« Ankaran, 1988 (v izgradnji); Srednja šola za gostinstvo in turizem v Lj. (Fužine), 1989; trije stanovanjsko poslovni bloki v Luciji, 1989; obnova parka Vergerij v Kopru, 1989; nova tržnica v Kopru, 1990; poslovno-upravni objekt Komunala v Kopru, 1990; poslovno-apartmajski objekti Simonov zaliv v Izoli, 1991 in stanovanjski blok s 75 stanovanji v Lj. (Podutik), 1991 (v izgradnji). - Urbanistični načrti: urbanistični red občine Izola, 1980; zazidalni načrt Simonov zaliv Izola, 1989; zazidalni načrt »Marina« Izola, 1989; zazidalni načrt »Pošta« Izola, 1990. - S sodelavci je sodeloval na mnogih javnih in vabljenih natečajih. Nagrajeni natečaji: turistični kompleks Slovenska plaža Budva, pokopališče Novo mesto, džamija v Lj., terme Portorož, hotel v Poreču, hotel Vojkov dom Portorož, hotel Belveder Izola; urbanistični natečaji: ureditev centra v Litiji, Žusterna III. Koper, ureditev dela Izole (ob ulici Oktobrske revolucije). - Prvonagrajeni natečaji in realizacije: obnova restavracije »Ljubljana« Portorož, restavracija Taverna v Luciji, tržnica Koper. Razen omenjenega je izdelal načrte notranje opreme za več lokalov na Obali in v Istri (restavracije, trgovine, zlatarne, turistične agencije). - Sodeloval je na več skupinskih razstavah: »nekatero tendence v novejši slovenski arhitekturi«, Piran

1984; obnova mesta Izole, 1986; društva ljubljanskih arhitektov, 1988; društva obalnih arhitektov, 1989 in 1990. Njegova arhitektura je funkcionalna in preprosta, vendar bogata v detajlih. Grajena je na tradiciji evropske moderne, ob upoštevanju izročila istrske in kraške arhitekture.

Prim.: Osebni podatki; časop. poročila o delu.

VJK

VRABEC Ubald, skladatelj, glasbeni pedagog in zborovodja, r. 11. dec. 1905 v Trstu, živi v Bazovici pri Trstu. Oče Karel, čevljar, mati Uršula Brešan iz Tolmina. V Trstu je obiskoval slov. osn. š., nemško pripravnico in it. nižjo sred. šolo. S sedmimi leti se je začel učiti mandolino, z dvanajstimi se je vpisal v šolo GM in se učil violino pri A. Ivančiču, klavir pri V. Soncu in harmonijo pri V. Mirku. Na konservatoriju G. Verdi je v letih 1924-27 nadaljeval študij violine pri prof. Bediniju, pri V. Leviju pa je študiral kompozicijo. V teh letih je vodil trž. zbor Kolo. Glasbeni študij je dopolnjeval v Bologni in diplomiral 1929. V istem letu se je izselil v Argentino in tam v Buenos Airesu deloval pri kult. društvu Ljudski oder in nato v Cordobi vodil pev. zbor tamkajšnje Slov. čitalnice. 1931 se je vrnil v domače kraje in se nastanil v Mrbu, kjer sta tedaj delovala V. Mirk in K. Pahor. Prevzel je vodstvo zbora tiskarjev Grafika, 1934 pa zbora primor. izseljencev Jadran (pozneje Jadran-Nanos). Pri mrb. GM je poučeval violino (1931-41) ter se vmes še izpopolnjeval v violini pri F. Brandl in v pevski tehniki pri Z. Ropas. Iz mrb. dobe so skladbe *Kralj Matjaž*, *Kresno jutro*, *Udar na udar*, *Trbovlje*, *Mi kujemo*, *Prihod* idr. Ob nemški zasedbi Mrba se je 1941 umaknil najprej v Li., že maja pa je odšel v Trst. Do konca vojne je bil v službi pri Casa musicale italiana. 1942 je pristopil k OF. 1944-45 je vodil mladinski zbor v Gropadi, zanj priredil nekaj ljudskih in umetnih pesmi ter zložil lažjo mašo. Po koncu vojne je ustanovil Komorni zbor, 1945-48 je vodil meš. zbor v Rojanu in Barkovljah. V-eva zborovska dejavnost in skladateljska ustvarjalnost sta bili že tedaj zelo živahni. S Komornim zborom je sodeloval na trž. radiu (do 1949 s tedenskimi oddajami, pozneje občasno), od 1949 tudi na koprskem. Za raznovrstne priložnosti (proslave, koncerte, radijske nastope itn.) je sproti komponiral izvirne pesmi.

V tem času so nastale skladbe kot *Slovenska pesem*, *Veter*, priredba *Bilečanke* in druge harmonizacije. Tudi za ženski kvartet Večernica, ki ga je vodil nekaj let, je V. priredil več ljudskih pesmi. Od 1949 do upokojitve 1961 je poučeval violino pri GM v Trstu. Po upokojitvi je velik del svojih moči posvetil trž. zboru J. Gallus, ki je s tem imenom nastal 1959 kot nadaljevanje Komornega zbora. Svoje zborovodsko delo je V. opisal v *Zborovodjevih spominih* (Zaliv 1-4/1989, 18-35). Že na začetku svojega delovanja je Gallus na zborovskem tekmovanju v Vidmu, ki ga je razpisala trž. radijska postaja RAI, zasedel prvo mesto. Z njim je V. pozneje želel še veliko uspehov, saj je zbor prejemal priznanja in nagrade (zlato plaketo na reviji Naša pesem v Mrbu 1970, prvo mesto na zaključnem nastopu najboljših zborov Primorska poje 1974, večkrat drugo mesto na mednar. tekmovanju C.A. Seghizzi v Gor.). Pod V-evim vodstvom je Gallus izdal tudi ploščo ljudskih pesmi. Zbor je V. vodil do 1975, ko je prenehal z delovanjem. Zraven Gallusa je vodil še druge zборе na Tržaškem, med njimi po dve leti zbor S. Skamperle pri Sv. Ivanu in moški zbor v Bazovici, nekaj časa tudi zbor v Nabrežini, v srbski pravoslavni cerkvi v Trstu in cerkveni zbor na Opčinah. V. je opravljal tudi organizatorske in vodilne funkcije v prosveti. Takoj po drugi svet. vojni je bil nekaj časa referent za glasbo pri PNOO, v začetku 60. let preds. Slov. prosvetne zveze, prej in potem pa njen referent za pevske zборе. Bil je član raznih žirij na glasbenih tekmovanjih, predavatelj in mentor. Vseskozi je bil glasbeni kritik in publicist. V duhoviti rubriki Mihec in Jakec v Novem listu je s kritično ostrino spremljal sočasne razmere in dogodke. V 60. in 70. letih je posegel na politično področje in se pridružil Slovenski levici. 1968 je v njenem imenu kandidiral na dežel. volitvah na listi SSk in se uvrstil kot prvi nezvoljeni kandidat. Zavzemal se je za samostojni slov. polit. nastop. Ob njegovi 85-letnici je B. Pahor (na skupni proslavi 80-letnice L. Sorli in 85-letnice M. Bambiča v DSI v Trstu) orisal njegovo polit. delo. - V-ev glasbeni opus obsega na desetine izvirnih zborovskih skladb za različne vokalne sestave, skladbe za otroške in mladinske zборе, okoli 90 priredb ljudskih pesmi za zборе, nekaj tudi za ženski duet s spremljavo, več slovenskih maš, simfonična de-

la, kantate, komorne, instrumentalne skladbe in opero. V. se je že zgodaj oprijel zbora in njemu je posvetil glavni del svojega bogatega opusa. Prve tri skladbe (za moš. zbor *Sinoči me dekleta je vprašalo*, za meš. Trbovlje in *Kresno jutro*) je objavil v zbirki 22 pesmi 1940. Po 1945 je objavljajal v Naših zborih izvirne skladbe in priredbe za mešani, moški in ženski zbor (prim. Katalog NZb, NZb 1979) in Notnih mapah (od 1974). 1973 so v Lj. izšli njegovi *Izbrani zbori* za moški in mešani zbor, med njimi so nekatere znane V-eve skladbe in dve ljudski prireditvi. 1975 je v samozaložbi izšlo osem pesmi za moški zbor. Razen dveh (v originalu za moš. zbor komponirana *Kralj Matjaž* in *Lector et auditor*, ki so jo 1968 izvajali kot obvezno pesem na tekmovanju Seghizzi) so skoraj vse druge izšle v *Izbranih zborih* za meš. zbor. V istem letu je v zbirki *Petnajst beneških* za meš. in moš. zbor izšlo poleg Merkujevih in Spekonjevih priredb tudi pet V-evih, med njimi *Oj božime* in *Konjička imam prav bistrega*. Med V-evimi zbori so nekatere skladbe še posebno znane in priljubljene pri pev. zborih in pri ljubiteljskih zborovskega petja. Taka je npr. *Zdravljica*, mogočno izklesana skladba za moški zbor s svežo melodiko in ritmiko, *Prihod* na Gradnikovo besedilo, epsko zasnovana pesem s polifono gradnjo, kakor tudi veličastna *Samo milijon* (Slovenska pesem) na Kajuhov tekst z bogato, delno polifono delno monofono gradnjo, ali *Bilečanka* z udarno epsko zasnovno, ki je nastala po napevu in besedilu M. Apiha. Nekatere skladbe so obdelane elegično lirsko, npr. *Veter* na Kosovelovo besedilo. Med novejšimi skladbami je *Na goriškem Travniku* na besedilo L. Šorli, ki z značilnimi stilnimi prijemi nadaljuje V-ovo puntarsko tradicijo iz niza zgodovinskih tekstov, kot sta Gradnikovi besedili *Tolmin* in *Naša zemlja*. Tudi kraški motiv, obdelan v krepko zgrajeni skladbi *Komen*, je Gradnikov. Med najbolj znanimi prireditvami sta *Polka je ukazana* in *Bratci veseli vsi*. V-eve skladbe se redno pojavljajo v repertoarjih slov. zborov na koncertih in velikih pevskih prireditvah. - V. je uglasbil vrsto skladb nabožne vsebine. Že 1943 je zložil dva moteta, *Oro supplex* in *Confitemini Domino*. Iz novejšega časa so nekatere božične pesmi kot *Bila je noč* in kantata *Slovenski božič*, oboje na besedilo V. Beličiča. V-eve slov. maše (prva 1948, naslednje tri 1963-65, peta izšla

1974) so namenjene splošni uporabi in tudi ljudskemu petju. Uglasbene so na liturgično besedilo, ena na prosto besedilo Z. Saksida. Poleg izvirnih kompozicij ima V. v tej skupini še vrsto zborovskih priredb starih ljudskih pesmi, ki so izšle v zbirki *Ljudske nabožne pesmi* (Trst 1974). Za to zbirko in za mašo št. 5 so V-u podelili 1974 v Trstu nagrado Vstajenje. V-eve vokalno-instrumentalne skladbe so *Kastavska balada* (1954), *Punt*, obe za meš. zbor in orkester, *Dve sestre* za žen. zbor in orkester in *Črv* za bas, klarinet, fagot in klavir. Za *Punt* je V. uporabil dva Gradnikova soneta iz cikla *Podobne tolminskega punta*. Na začetku 80. let se je lotil opere *Tolminski punt* na libreto J. Dolenca (po zgod. virih in motivih iz Pregljevih *Tolmincev*) in jo dokončal 1986. Opera v treh dejanjih je doživela krstno izvedbo v koncertni obliki v Gorici 1989. Njena glasbena govorica je moderna, solistični deli se enakomerno prepletajo z orkestrom. Vsako dejanje je sestavljeno iz treh slik, ki jih povezuje glasbena medigra. V čisto instrumentalnih delih je skladatelj uporabil ljudske motive. Za nekatere solistične nastope je na wagnerjanski način uporabil svečan, originalen motiv. Skozi celo opero se ponavlja začetni motiv *Le vkup, le vkup, uboga gmajna*. - Orkestralna dela je V. komponiral že pred vojno v Mrbu, med vojno v Trstu in pozneje. Simfonično pesnitev *Tri dobe* (nasilje nad slov. narodom, narodovo trpljenje in njegov odpor z željo po osvoboditvi) so prvič izvajali v trž. Avditoriju 1954. Za *Kratko simfonijo* je 1967 prejel tretjo nagrado na natečaju Premio Trieste. Iz 70. let sta *Koncert za orkester* (1972) in *Ritmčna impresija* (1977). K instrumentalnim kompozicijam spadajo še štiri simfonične slike *Divertimento*, *Le vkup, uboga gmajna*, *Škocjanske jame*, *Vesela simfonija*. Glavne komorne instrumentalne skladbe so *Mala suita za flavto in čembalo* (1968), *Suita za godalni orkester* (1969) in *Ostinato za orgle* (1970), vse v rkp. in izvedene ali posnete na RTV Lj. V okviru slov. zborovske produkcije je V-eva glasba stilno originalna. Zanj je značilna bogata melodika, izvirna harmonija, pogostna in sproščena raba polifonske tehnike, predvsem v zahtevnejših zborovskih skladbah. Prav tako je zanj značilna naslonitev na slov. ljudsko motiviko. V-eva smer je novoromantična, skladatelj pa uporablja tudi modernejšo kompozicij-

sko tehniko, toda v njegovi glasbi ni avantgardnih izrazov. D. Cvetko (Stoletja slovenske glasbe) omenja skupino, ki se je v 30. letih usmerila v nove stilne ideje in postala nosilka druge slov. moderne generacije. Ti skladatelji so delno izšli iz Osterčeve šole, se izpopolnjevali pri sodobnih čeških skladateljih, pozneje pa so se teh vplivov osvobodili in prečistili svoja oblikovanja ter iskali vsak zase svoj izraz. V to skupino (Kozina, Lipovšek, Pahor, Ramovš idr.) prišteva tudi V-a. V. velja za »izrazitega ustvarjalca in glasbenega delavca, ki se je boril vse življenje za zadnji košček slov. zemlje z vsemi njenimi značilnostmi« (R. Simoniti). - V. je za svoje glasbeno delo prejel številna priznanja in nagrade, tako npr. II. nagrado Zveze kult. umetniških društev FLRJ 1959, Gallusovo plaketo ZKPO, skupno priznanje SPZ in Združenja pev. zborov Primorske, spominsko kolajno GM in Zveze cerkv. pev. zborov v Trstu.

Prim.: SBL IV, 599; rho, Za simfonično pesništvo pričakujemo še drugih njegovih del (Kratek razgovor z U. Vrabcem), PDK 31. jan. 1954 s sl.; J. Grile, NZb 1959, 25 s sl.; J. Koren, Vrabčevo delo je dragocen prispevek k celotni slov. kulturni tvornosti, PDK 12. dec. 1965; Isti, NZb 1966, 4 s sl.; M. Zlobec, Skladatelj prime poslušalca in ga popelje do viška, TT 26. sept. 1973 (intervju s karikaturjo); I. Silič, Vrabčevi Izbrani zbori v redakciji R. Simonitija, PDK 16. dec. 1973; Isti, Osem Vrabčevih pesmi v zbirki za moške zборе, PDK 8. jun. 1975; U. Vrabec 70-letnik, Delo 16. dec. 1975 s sl.; J. Koren, Ubald Vrabec sedemdesetletnik, PDK 11. dec. 1975 s sl.; M., Sedemdeset let Ubalda Vrabca, Družina 41, 1976; J. Silič, Neposredno učinkujoča lepota Vrabčeve »Ritmične impresije«, PDK 24. dec. 1977 s sl.; Z. Harej, KolGMD 1977, 78-84 s sl.; Leksikon jsl. muzike, Zgb 1984; Praznik slov. kulture v znamenju U. Vrabca, PDK 12. febr. 1984; 75 let GM, Trst 1985, 41-43 s sl.; B. Pogačnik, Ubald Vrabec osemdesetletnik, Delo 11. dec. 1985 s sl.; D. Kalc, Ubaldu Vrabcu za 80. rojstni dan, PDK 11. dec. 1985 s sl.; Isti, Človek - to ni sinonim za dobro, Delo 28. dec. 1985 s sl.; M. Grgič, Plodno mariborsko obdobje skladatelja U. Vrabca, PDK 12. dec. 1985; T. Pavlič, Skladateljev jubilej, Družina, št. 49-50, 1985 s sl.; V. Cuder, Vrabčevih 80 let, PrimN 20. dec. 1985 s karikaturjo; Dnevnik 1986, št. 15 (intervju s sl.); J. Koren, U. Vrabec o Zdravljici in operi Tolminski punt, PDK 24. sept. 1988 s sl.; hi, Izražena hvaležnost trem starostam zamejskih umetniških ustvarjalcev, PDK 12. dec. 1990; Počastitev treh odličnih primorskih kulturnih delavcev, NL 20. dec. 1990.

A. B.

VRABEC Viktor, delavec-avtomehanik, protifaš. borec in borec NOB, r. 3. jan. 1914 v Komnu, živi v Izoli. Oče Adalbert, mizar v Trstu, socialist in nato med soustanovitelji KPI v Livornu 1921 (gl. čl.), mati Regina Švara, šivilja. Po osn. š. v Komnu (1920-28) se je učil kovaške obrti v Nabrežini in za avtomehanika v Trstu v ladjedelnici Officine navali S. Saba ter pri podjetju Casa della moto Tonini. Od 1930 do 1934 je bil član mladinske org. KPI v Nabrežini, sodeloval pri raznih akcijah in širjenju protifaš. tiska in propagande tudi v sodelovanju s pripadniki org. TIGR. Ob množičnih aretacijah 1934, ki so zajele partij. organizacijo v Trziču (Monfalcone) in na Krasu, je pred nevarnostjo aretacije pobegnil 1934 v Jslo. Že na meji ga je aretirala jsl. žandarmerija in je bil zaprt v žandarmerijskem zaporu v Dolnjem Logatcu. Po 15 dneh so ga hoteli vrniti it. policiji, a so ustregli njegovi prošnji in mu dovolili ilegalen povratak v It. in v Komen. 20. jun. 1934 je bil spet aretiran, zaprt 5 mesecev v Trstu in 2 meseca v Gor., nakar pred konfinacijsko komisijo obsojen na 5 let konfinacije na otoku Ponzi od jan. 1935 dalje. Na otoku je prišel v stik z mnogimi vodilnimi it. in slov. komunisti in se vključil v org. KPI. Ob uporabi konfinirancev na Ponzi febr. 1935 je bil premeščen v zapor v Poggioreale pri Neaplju in dobil še dodatnih 10 mesecev zapore. Po prestani kazni v Poggiorealu je bil ponovno prepeljan na Ponzo, kjer je prevzel vodilne funkcije v partij. organizaciji do premestitve na otok Tremiti 1939. Na Tremitih je obiskoval 3-mesečni tečaj vojaških veščin za predvideni boj proti faš. po izpustitvi. Po 5 letih in 10 mesecih konfinacije in zapore se je 22. apr. 1940 vrnil domov, a že po 15 dneh je bil mobiliziran »v kazenski bataljon« v Catanzaru. - Kot it. vojak, zlasti še po napadu na Jsl. in začetku nastajanja oboroženega odpora v Jsl., je organiziral slov. fante-vojake v pripravah na sabotažne akcije in dezertacije iz it. vojske. Zaradi te dejavnosti je bil avg. 1943 zaprt in določen za sojenje pred glavnim vojaškim sodiščem v Cosenzi. Med zavezniškim bombardiranjem Catanzara mu je v zmedi uspelo pobegniti in je prve dni sept. navezal stike s prvimi izkrcanimi zavezniškimi vojaki v Kalabriji ter jim dajal koristne podatke za njihove operacije v mestu. Kmalu za tem je stopil v stik s predstavniki NOVJ v Gravini in skupno

z drugimi zbiral slov. vojake za odhod v baze NOV v Bariju, Gravini in drugod in za vstop v prekomorske brigade NOVJ, kamor je odšel tudi sam. - Jan. 1944 je bil vključen v 3. prekomorsko brigado in v njej je postal komisar čete in član KPJ. Z brigado je odšel na otok Vis in tam ostal do sredine apr., ko so ga zaradi zloma noge poslali v bolnišnico v Taranto in v Grumo, kjer je bil komisar oddelka težkih ranjencev in delovne čete v bolnišnici. Sept. 1944 se je vrnil v Bari in ob formiranju avtobataljona NOVJ bil v njem komisar avtočete. Konec febr. 1945 je s prvim slov. avtobataljonom odšel v Split in kot njegov komisar preko Črne gore in Albanije prišel v Beograd. - Avg. 1945 je bil poslan kot vodja vojaške misije na Dunaj in v Prago, po povratku v domovino pa je bil na lastno prošnjo premeščen v avtobataljon 4. armade v Lj. in napredoval v čin kapetana, nakar je bil poslan za načelnika prometa v mehaniziranem polku na STO v Izoli, od tam premeščen v avtomehanizirani korpus v Sisak, kjer je dokončal 3-letno gimn. z diplomo 1949, in nazadnje v avtošolo v Maribor, kjer je bil zaradi starih zvez z it. komunisti 12. febr. 1951 aretiran pod obtožbo pripadnosti informbiroju. Obsojen je bil na 3 leta in pol prisilnega dela, zaprt v Bileći in na Golem otoku. Po izpustitvi avg. 1954 ter po 4 mesecih bolnišnice se je zaposlil pri Mehantehnici v Izoli do upokojitve 1965. Vmes je v letih 1961-62 obiskoval 2-letno ekonom. sred. š. z diplomo v Lj. - Od 1954 dalje je opravljal številne naloge v družbeno-polit. življenju, bil je član delavskega sveta v Mehantehnici, tajn. in preds. SP, član raznih komisij, član in sekretar tovarniškega komiteja KPS Mehantehnike, tajn. in preds. občin. sindikalnega sveta v Izoli, Več let član okraj. sindikalnega sveta v Kopru, do 1991 član občin. odb. ZZB NOV v Izoli, član komisije za sprejeme in odpuste pri občin. upravi v Izoli, več let član komisije za vprašanja predvojnih komunistov in delavsko gibanje itd.

Prim.: Osebnе izjave piscu članka maja 1991; prošnja za priznavalnino za predvojne in medvojne borbe 1968; članek Alberta Kluna za rubriko Partizanski obrazi v TV-15 1965; življenjepi v knjigi Alb. Kluna Prekomerci v NOV (str. 706-07), Partizanska knjiga, Lj. 1976; življenjepi iz knjige Alb. Kluna Brigada bratstva in enotnosti (str. 688-89), Partizanska knjiga, Lj. 1981; Gelso-Ghini, Gli antifascisti al confino 1926-

1943, Editori Riuniti 1971, Rim; razni dokumenti iz osebnega arh. V.V., PDK in arh. OZE-NŠK v Trstu.

Koren

VRAN Tomo, akademski slikar in grafik, r. 29. dec. 1946 v Lj., živi v Kopru. Oče Ado, ekonomist-računovodja iz Kazelj pri Tomaju, mati Fani Moljk z Vrhnike, knjigovodkinja. Osn. š. in gimn. obiskoval v Kopru, kamor se je preselil 1950. Leta 1967 se je vpisal na ALU v Lj., kjer je študiral slikarstvo in grafiko pri prof. N. Omersi, M. Sedeju, G. Stupici, R. Debenjaku in M. Pogačniku. 1972 je diplomiral in nato dve leti poučeval umetn. zgod. na slov. gimn. v Kopru ter na it. gimn. v Kopru in Piranu. Kasneje je šest let delal kot industrij. oblikovalec in vodja oddelka za design v Tomosovem inštitutu v Kopru. Od 1980 ima status svobodnega umetnika in se posveča samo umetniškemu ustvarjanju. Član je IO Zveze društev lik. umetnikov Sje, komisar Intarta za Sjo ter preds. Društva lik. umetnikov Insula. - V-ov umetniški opus šteje okr. 600 slikarskih del. V njegovih platnih je čutiti »na svoj način stilizirano urejenost simboličnih elementov, hkrati pa osnovnega slikarskega prostora (ploskve), bolj ali manj točno odmerjenega ali zapolnjenega, tudi zasičenega: z modro barvo, z njenimi tonskimi prehodi, z rdečimi grafičnimi vertikalami, z drobno številčno grafično strukturo, z antropomorfnimi detajli izrazitih simboličnih vrednosti, ki tvorijo v simbolični modrini še poseben poudarek« (A. Bassin). Barva je avtorju primaren slikarski element. »Izhajajoč iz barvno čiste, fragmentarno figurativne faze slikanja ostaja slikar tudi v opusu abstraktnega slikarstva zvest modri barvi. Hladni značaj te barve pa je v slikah odlično uravnovežen, saj obširne fantastične kompozicije ne delujejo hladno, ampak skoraj neposredno asociirajo odnos sončne mediteranske odprtosti do okolja. Neustavljiva gibljava kompoz. shema slike prestopa okvir in se z veliko naglico - hitrostjo padajočih zvezd, fluidnostjo brzečega kometa - širi v prostor in ga zapolni. Slikar je v potezi akcijski, vendar pa določen - natančen pri nanosu barve, njegov gib je kratek in v diagonalnih kompozicijah platna z brizganjem barvnih slojev ustvarja vibrirajoče, drhteče stanje slike« (D. Mehmedović). - Imel je več samostojnih razstav: Trst, gal. CS (1981); Koper, gal. Meduza (1982);

Sesljan, Gal. (1982); Sežana, Mestna gal. (1982); Lj., Labirint (1982); Udine, Segno grafico (1983); Trst, Gal. TKG (1983); Prebeneg (It.) Kult. dom (1983); Bgd, Gal. SKC (1984); Mrb., Čobalova gal. (1984); Koper, Pokraj. muzej (1985); Lj., gal. ZDSLU (1987); Izola, gal. Insula (1987); Velden (Avstr.), gal. Le Caffé (1987); Ricmanje pri Trstu, Babna hiša (1988); Beljak, gal. »Z« (1988); Feldkirchen (Avstr.), 1989; Izola, Insula (1990); Novi Sad, gal. SULUV (1990). - Sodeloval je tudi na številnih skupinskih razstavah v Jslj, It., Avstriji, Švici, Nemčiji, Nizozemski, Franciji, Angliji. Prejel je več nagrad: Mednar. ex-tempore Nadiže - 1. mesto (1986); Ex-tempore Alpe-Adria Villach - 2. mesto (1987); Ex-tempore Devin (1988); Alpe-Adria ex-tempore Villach - ena prvih enakovrednih nagrad (1988); Ex-tempore Il Faro Trst - enakovredne nagrade (1988); Ex-tempore Milje - 2. mesto (1989).

Prim.: Osební podatki; J. Mesesnel, Sedmerica v Loži, Delo 26. maja 1972; C. M., L'azzurino di T. Vran, Il Punto 20. sept. 1981; Spazi temporali di Tomo Vran, Il Messaggero 17. sept. 1981; G. M., Carrellata da Vran a Ceschia, Picc. 24. sept. 1981; C. Milic, Grafica in trasferta, Il Meridiano 15. okt. 1981; Tomo Vran (tekst katal. A. Bassin), Koper (Obalne gal.) 1982; C. Milic, Tomo Vran ali v veselju slikarstva, PrimSreč 1982, 35, 230-81; Vranova platna v Meduži (Sl. s komentarjem), PrimN 5. mar. 1982; V. Kogoj, Model razvozlavanja spomina, PrimN 23. mar. 1982; Jsl. likovniki razstavljajo v Sesljanu, PDK 23. apr. 1982; cgs, Likovna govorica za boljše poznavanje, PrimN 30. apr. 1982, C. M., Tra Triestini, Sloveni e Istriani, Il Punto 15. maja 1982; C. M., Primavera sistiana, Il Punto 15. maja 1982; Tomo Vran razstavlja v Trstu, PrimN 1. jul. 1983; L. Kante, Nesporazumi zastran Kosovela (Ob razstavi Toma Vrana v Trstu na temo Kosovelovih verzov), Delo 7. jul. 1983; L. Perissinotto, Le serigrafie di Vran, Messaggero Veneto 19. apr. 1983; C. Milic, Parole »ben rosolate« coronano le metafore di Tomo Vran, Il Tempo di Trieste 1984, 1, 24-25; C. M., A Lubiana confronto tra pittori di terra e di mare, Il Punto 1985, 5, 23; Tomo Vran dobitnik prve nagrade, PrimN 8. jul. 1986; Tomo Vran razstavlja v Avstriji, PrimN 7. avg. 1987; Tomo Vran (tekst katal. J. Krivec), Lj. (ZDSL) 1987; cgs, Vranove sl. v Insuli, PrimN 4. dec. 1987; Nagradi Vranu in Apolloniu, PrimN 3. jun. 1988; Vranova platna v Insuli in v Kopru (Sl. s komentarjem), PrimN 12. jun. 1990; Tomo Vran (tekst katal. D. Mehmedović), Izola (DLUI) 1990; A. T., U galeriji SULUV-a Vran otvara sezonu, Dnevnik (Novi Sad) 3. sept. 1990; D. Mehmedović, Vranova zvestoba modrini, PrimN 29. jun. 1990

ViK

VRATOVIĆ Mirko, pravnik in politik, r. 18. dec. 1885 v Pulju, u. tam 8. jan. 1968. Oče Grgur je prišel v Pulj iz Čičarije in si s pridnostjo nabral večje premoženje. V. je obiskoval osn. š. in gimn. v roj. kraju, se vpisal na Pravno fak. v Gradcu in promoviral iz prava na Dunaju. Že kot študent se je boril za pravice Slov. in Hrvatov v Istri in bil 1908 aretiran ter obsojen na enomesečni zapor. 1916 je v Pulju odprl odv. pisarno. Med prvo vojno se je udeležil upora jsl. mornarjev. Okt. 1918 je bil podpreds. Narodnega odbora v Pulju in od istrskega odbora Edinosti dobil pooblastilo, da prevzame avstrij. mornarico iz rok poveljnika Horthyja na krovu ladje Viribus unitis. Ob koncu vojne je nova oblast dala zapreti voditelje kult. in polit. življenja istrskih Hrvatov in V. je pobegnil v Lj., a se je čez čas vrnil v Pulj. 1921 so faš. razdeljali njegovo pisarno. Zatem se je preselil v Trst in odprl odv. pisarno v ul. Lavatoio, kjer je nadaljeval delo kot preds. pododbora za Istro v okviru Edinosti in podpreds. CMD za Istro. V njegovi pisarni so se shajali slov. in hrv. Istrani, vanjo so se zatekali po pomoč istrski študentje. Tu so pisali in urejali liste Istrska riječ, Narodni gospodar, Mladi Istranin, ženski list Vez, koledar Franina i Jurina, zbirko nar. pesmi in razne priložnostne publikacije. Okt. 1929 so ga aretirali in ga obsodili na deset let zopora pod obtožbo, da je delal proti državi in da je nadaljeval delo razpuščene Dijaške matice. Zaprt je bil v Kopru, San Gimignano in Rimu. 1935 je bil izpuščen iz zopora in bil pod polic. nadzorstvom. Vzeli so mu vse pravice in ni mogel več opravljati odv. poklica. 1936 je zbežal v Jslo in živel v Beogradu kot podpreds. Zveze emigrantskih društev. 1940 je bila Zveza razpuščena in V. je prikrito opravljal ilegalno delo. Ob nemški zasedbi Beograda ga je Gestapo aretirala in je bil zaprt pet mesecev. V bombnem napadu je bilo njegovo stanovanje uničeno in je izgubil vse, da sta se z ženo težko preživljala. Ob osvoboditvi Beograda je z drugimi emigranti organiziral pomoč za sremsko fronto. Apr. 1945 je bil imenovan za člana Instituta za mednarodna pitanja pri ministrstvu za zunanje zadeve in je sodeloval pri reševanju istrskega vprašanja, potem se je vrnil v Pulj kot pravni referent za puljsko okrožje. Po upokojitvi 1952 je bil uradni tolmač za nem. in it. jezik v Pulju.

Prim.: Sardoč; Čermelj, Spomini, 163, 164; Isti, Med prvim in drugim tržaškim procesom, 44; A. Rejec, Dr. M. Vratović, PDK 23. dec. 1965; vt (Vlado Turina), Dr. M. Vratović dvainosmdesetletnik, PDK 16. dec. 1967 s sl.; Isti, Dr. M. Vratovića in več, PDK 9. jan. 1968 s sl.

ldt

VRATUŠA Anton, politik in slavist, r. 21. febr. 1915 v Dolnjih Slavečih (Prekmurje), živi v Bgdu. Osn. š. v Murski Soboti, gimn. v Lj., kjer je tudi diplomiral iz slavistike; 27. jun. 1941 je promoviral z nalogo o F. Levcu in LZ. Maja 1941 se je vključil v OF, febr. 1942 ga je it. okupacijska oblast zaprla in nato internirala. Po kapitulaciji It. je postal partizan in okt. 1943 odšel v It., kjer je ilegalno delal kot zveza med it. in slov. odporiškim gibanjem. Živel je v Vidmu, Trstu, Vicenzi in Bologni, povezan je bil s predstavniki KPI, z glavnim poveljstvom garibaldinskih čet in s poveljstvom dobrovoljcev svobode za okupirano Italijo (CVL). - Sodeloval je pri delu CLN za sev. It. (CLNAI) v Milanu in s tem odborom sklenil sporazum o organiz. sodelovanju v imenu POOF za SlovPrim (16. jul. 1944). Sodeloval je tudi pri oblastnem komiteju KPS za SlovPrim ob občasnih ilegalnih obiskih na Prim. Mar. 1945 je prišel iz It. v Bgd, kjer je spočetka delal v organih za notranje zadeve, kasneje v vojski, nato pa od 1952 v zunanjem ministrstvu jsl. vlade. Med nalogami, ki jih je opravljal, je zlasti omeniti, da je bil stalni predstavnik Jsl. pri OZN (1967-69), namestnik zunanjega ministra (1969-71), podpreds. zvezne vlade (1971-78) in preds. slov. vlade (1978-80), kasneje je bil zvezni poslanec. Poleg medvojnega dela veče V. na Primor. tudi povojno sodelovanje na pariški mirovni konferenci. Posvečal se je tudi jsl.-it. odnosom in o tem objavil med drugim tudi razpravo *Le prospettive della collaborazione italo-jugoslava nel quadro della politica europea* (Roma 1956). Njegov članek o sodelovanju med it. in slov. partizani (Il Ponte, avg.-sept. 1955) je zbudil polemike (Il Ponte in revija Trieste 1955). - V-eva publicistika in znanstveno delo sega na področje polit. ved (vprašanje neuvrščenih dežel, samoupravljanje, evropsko sodelovanje itd.) in slavistike (jezikoslovje in liter. zgod.). - V. je 1969 postal prof. bgd. U, predaval pa je tudi na lj. FSPN. 1985 je postal redni član SAZU in v tem svojstvu je uredil zbornik *Narodne manjšine* (Lj. 1990).

Prim.: SBL IV, 605-06; LSazu 1978-1990.

Ured.

VRČON Branko, pravnik, publicist, časnikar, prevajalec, r. 19. mar. 1907 v Dobravljah na Primorskem, u. 22. sept. 1990 v Lj. Oče Anton, trgovec in gostilničar, združni delavec in gospodarstvenik, mati Frančiška Hrobat - oba iz Dobravelj, brat Franjo, časnikar in združnik (gl. čl.). Osn. š. v rojstnem kraju 1914-18, real. gimn. v Lj. 1919-26. Na prigovarjanje dr. J. Wilfana se je vpisal na Prav. fak. v Padovi in bil promoviran 1932 z disertacijo *Varstvo etničnih manjšin po pozitivnem mednarodnem pravu*. Vmes je obiskoval še Fak. za polit. in soc. vede. Kot odvetn. pripravnik se je 1931 zaposlil pri dr. Sl. Fornazariču v Ajdovščini, ta pa je po dveh letih odšel v Mrb. in prepustil pisarno V. Ker V. niso hoteli vpisati v prokuratorsko zbornico, sam ni mogel voditi pisarne, zato se je povezal z odv. dr. Venceslavom de Reyo iz Gor. Zaradi faš. preganjanja (3 mes. je bil tudi v preiskovalnem zaporu v Gor. 1932-33), je nov. 1933 odšel v Mrb. in se spet zaposlil pri dr. Fornazariču. Tu je ostal dobro leto, ko se je zaradi družinskih razlogov (sept. 1934 se je poročil s hčerko znanih učiteljev Ciril-Metodove šole v Trstu Mire in Vinka Engelman) preselil v Lj. in 1935 dobil službo pri tedaj ustanovljenem dnevniku Glas naroda. Prevzel je zunanje-polit. ured., ker je že prej pisal v Edinost, o mednar. in manjšinskem pravu pa v Jutro in Istro (Zgb). Poleti 1936 se je udeležil dvome-sečnega strok. tečaja na Akad. za mednar. pravo v Haagu, po vrnitvi pa je dobil mesto ur. zunanjepolit. dela Jutra in ostal pri njem do konca druge svet. vojne, le med okupacijo so ga It. obsodili zaradi dezerterstva v Trstu na dve leti pogojno in ga poslali v disciplinski bataljon v Livorno, od koder pa se je kmalu vrnil. Kasneje so ga Nem. poslali na prisilno delo v Ribnico. Po vojni so ga spet zaprli z večjo skupino ljudi različnega polit. prepričanja in ga postavili pred sodišče s splošno obtožbo kaznivih dejanj zoper ljudstvo in državo; obsojen je bil na smrt z ustrelitvijo. Mar. 1946 je bil pomiloščen na 20 let strogega zavora, po 8 letih mu je bila kazen znižana na 12 let, hkrati je bil apr. 1953 pogojno izpuščen, naslednje leto pa so mu bile vrnjene vse državljanske pravice. - V jeseni 1953 je bil sprejet v Litostroj v Lj., da je zaradi znanja jezikov

organiziral prevajalski oddelék. Začel je sestavljati obsežen kartotečni slovar v šestih jezikih za vse izdelke Litostroja, pri čemer je sodeloval s terminološko sekcijo Fak. za strojništvo Lj. U. Kasneje je vodil oddelék za ekonom. propagando, stike z javnostjo in tržno komuniciranje, nazadnje oddelék za informacije in stike z javnostjo. V tej vlogi je 1959 uredil izhajanje tovarniškega časopisa *Litostroj* in mu bil glav. ur. do upokojitve 1968 in še nadaljnja štiri leta. Za to delo je dobil več priznanj. Sodeloval je pri ustanovitvi Društva ekonom. propagandistov Sje in bil njegov podpreds. ter Zveze Društev ekon. propagandistov Jsle, v kateri je bil prav tako funkcionar. Od njegove ustanovitve je bil član Društva književnih prevajalcev Sje (več let odbornik), sodeloval je pri ustanovitvi Društva znanstv. in strok. prevajalcev Sje in Zveze Društev strok. prevajalcev Jsle. - Organizacijsko in javno je začel delati kot dijak v Lj., ko je 1922 sodeloval pri ustanovitvi Društva slovan. srednješol. iz It. Zora, ki mu je bil najprej podpreds., nato od 1924-26 preds. Sodeloval je pri ustanovitvi Zveze slovan. srednješol. v It. s sedežem v Trstu in se aktivno udeleževal njenih kongresov v Trstu in Gor. Dal je pobudo za prim. srednješol. glasilo *Naš glas* in uredil 1. št. Kot preds. Zore je vzdrževal stike s prim. srednješol. v Mrbu, Celju in Kranju, z istr. srednješol. v Karlovcu in Zgbu, s Prim. akad. klubom v Lj. in Jslo Matico, ki je zalagala Prim. s slov. knjigami. V Padovi je bil zadnji preds. slov. akad. kluba Nanos (1927 razpuščen). Sodeloval je tudi z akad. društvoma Balkan v Trstu in Adrijo v Gor. ter z Dijaško matico v Trstu. Po razpustu slov. društev je V. 1928 organiziral ilegalno Lavričovo dijaško srenjo na Vipavskem in kot njen preds. priredil vrsto uspešnih dijaških sestankov (na Laznah pri Lokvah, na Čavnu, Nanosu in drugod). V Mrbu je delal v prim. emigrant. društvi Nanos in Jadran, v Lj. Tabor in Soča, sodeloval pri narodnoobrambnih akcijah v Sji s predavanji, zunanjepolit. preglede pa je podajal v Društvu naprednih akad. starešin v Lj. Delal je še v Zvezi kmečkih fantov in deklet in v Omladini JNS. Z Manjšinskimi inštit. in L. Čermeljem je pripravil razstavo slov. prim. časopisja in knjig v Lj. 1938 in v Sofiji 1939. - V času od 1936-41 je napisal V. na tisoče strani zunanjepolit. komentarjev,

pregledov in sestavkov v Glasu naroda, J, reviji Misel in delo, Grudi, Jadranski straži, Istri in drugih publikacijah (almanahi in koledarji). Pisal je anonimno (GN in J) ali s psevdonimi Verko, Branimir Dobravski, Vipavec, -br-, -č-, -n-, Dr. B. V. Pisal je tudi o manjšinskih in mednarod. vprašanjih, o narodni obrambi in gosp. Pripravljali so zbornik znanstv. razprav o Prim., a je bilo gradivo med okupacijo uničeno. Sodeloval je pri organizaciji društev za Društvo narodov in se 1938 udeležil s predavanjem kongresa teh društev v Bratislavi. Kot časnikar je spremljal večino zasedanj Balkanske zveze in Male antante. Po vojni je pisal v Delo, NRazgl, GospV, Gosp (Trst) in Privredni pregled (Bgd). - Ob vsem tem delu pa je veliko prevajal iz it., nem., angl. in rus., obratno pa iz slov. v it., franc., nem. in angl. (Moder navaja v SLNP 346-47 34 knjižnih del). Važnejša so iz leposlovja: A. Fraccaroli, *Nestanovitno srce* (1943); M. Serao, *Črna republika* (1944); C. Forester, *Lord Hornblower* (1953); M. Burk, *In jutri ves svet* (1982); G. Eisenkolb, *Senator* (1985); M. Horbach, *Ukradene sanje* (1986). Strok. knjige: V. Murko, *Joseph Ressel* (1957, v angl.); W. Crouse, *Pogled v svet znanosti in tehnike* (1963); C. L. Wooley, *Začetki civilizacije* (1969, z drugimi); L. Mumford, *Mesto v zgodovini* (1969); L. Pareti, *Stari svet* (1972, Zgod. človeštva, 3. zv., z J. Stabejem); D. Roberts, *Ljudstva Daljnega vzhoda* (1980, Ljudstva sveta, 4. knj., z drugimi). Polit. in spomin. dela: Ch. de Gaulle, *Vojni spomini, II.* (1968); Han Suyin, *Mao Cetung* (1973); A. Labriola, *Izbrana dela* (1977); H. Suyin, *Veter v stolpu* (1979); S. Pertini, *Ječe in pobegi* (1981). Umetnost: A. Ballarin, *Tizian* (1969); I. Tomassoni, *Pollock* (1969); S. Orienti, *Degas* (1969). Za rabo podjetij, ustanov, lj. in mrb. U je prevedel številna strok. dela.

Prim.: Osební podatki: SBL IV, 616-17; Moder, SLNP 346-47; Dr. R. Bordon, PDK 26. mar. 1977 s sl. (ob 70-letnici); Gosp 27. maja 1977; Rado Bordon, Dr. B. Vrčon, Delo 26. sept. 1990 s sl. (govor ob grobu).

B. S.

VRČON Franjo, časnikar in zadružnik, r. 29. sept. 1902 v Dobravljah na Vipavskem, živi v Kopru. Oče Anton, mati Frančiška Hrobat. V. je iz zavedne slov. družine. On in bratje so po prvi svet. vojni ustanovili in sodelovali v prosv. društvu Zarja v Dobravljah. Med šolanjem v Lj. je bil član ferialnih in dijaških organizacij

Primorcev, nato pa sodelavec tajnih zborovanj v hribih in gozdovih med it. zasedbo Primorske. V okviru društva Zarja so imeli tudi športni odsek in vadili mladino s slov. povelji. Pri skupinskem korakanju jih je zalotila faš. policija in odpeljala trenerja na zaslišanje v Ajdovščino, nakar so strogo prepovedali tako delavnost društva, »češ da gre za vojaško vzgojo članov«. V. je po opravljeni osn. š. dokončal še tri letnike učiteljskega študija v Lj. V jeseni 1922, ko bi moral nadaljevati in končati šolanje, pa je bil vpoklican k služenju rednega vojaškega roka v it. vojsko. Slov. naborniki so se služenju v tuji vojski upirali in demonstrirali. Takrat se je s pohodom na Rim začela faš. diktatura v It. Nastale so nove polit. razmere in z njimi potreba po novih življenjskih preusmeritvah. - Po odsluženju vojaščine se je V. odločil, da bo opustil učiteljski študij, ker bi moral kot slov. učitelj v It., kamor so začeli postopoma premeščati vse slov. učitelje, ali se izseliti. Odločil se je, da ostane med svojim ljudstvom. Tako se je zaposlil v zadrugi. Najprej pri domači hranilnici in pri kmetijski in vinarski zadrugi v Dobravljah. Kasneje pa je razširil svoje sodelovanje z drugimi vipavskimi zadrugami organizacijami, to je pri hranilnicah v Sv. Križu, Kamnjah, Vel. Žabljah, Šmarjah, Rihemberku in Brjah, na konsumni zadrugi v Rihemberku in Batujah. Med faš. vladanjem so morale nekatere zadruge v likvidacijo, druge - bolj zdrave - pa so edine nudile zatočišče Slov. pred popolnim gosp. propadom in poitalijančevanjem. V. je bil poverjenik Goriške matice. Delil je po vaseh slov. knjige. Fašisti so večkrat zaplenili te knjige, tudi na poštah, zato jih je V. osebno prinašal iz Gor. Ob zaprtju slov. šol je delil po vaseh Prve korake. Pred prepovedjo delovanja slov. prosv. društev pa je poskrbel, da so knjige društvene knjižnice pravočasno razdelili štirim članom, ki so naprej izposojali, seveda tajno, knjige bralcem. Nato je V. po ukinitvi slov. šol sodeloval v ilegalni org. TIGR z Z. Jelinčičem in Alb. Rejcem pri širjenju slov. liter. in miselnosti, pa tudi kot povezovalni člen med Gor. in Postojno preko sodelavcev v Vrtojbi, Črničah, Ajdovščini in Vipavi. Po Rejčevem odhodu v Jslu 1929 je sodelovanje nadaljeval z Avg. Sfiligojem. Takrat, pa tudi že prej, so organizirali širša zborovanja v Trnovskem gozdu, katerih se je udeleževalo

tudi do 60 Prim. s Krasa in Vipavske doline. V. je bil po vstopu It. v drugo svet. vojno še dvakrat mobiliziran. Prvič 1939, ko je Hitler vdrl na Poljsko, drugič 1943. Zadnjič je bil nasilno odpeljan v tako imenovane delavske bataljone v Savono. Od tam so ga pod vojaškim spremstvom odpeljali na karabinjersko tenenco v Ajdovščini, kjer so ga kakih deset dni zasliševali in končno obtožili sodelovanja z OF in prijavili Posebnemu sodišču za zaščito države, nakar so ga predali karabinjerski spremljavi, ki ga je odpeljala nazaj v Savono. Sept. 1943 so Nemci zasedli vojašnico v Savoni. V. je zbežal iz vojašnice in se umaknil pred preganjanjem v gore k NOV. Po osvoboditvi Trsta v maju 1945 se je zaposlil pri slov. radiu Trst A in tam ostal do upokojitve 1967. V Trstu je izven radia sodeloval pri listu Gospodarstvo, v prosveti in v pripravah za ustanovitev slov. delničnega zavoda.

Prim.: Osebni podatki.

Rut

VREČAR Ivan, katehet in nabožni pisatelj, r. 21. dec. 1898 v Dobrunjah pri Sostrem (Lj.), u. 26. nov. 1978 v Trstu. Oče Jožef, krojač, mati Jerica Anžič. Osn. š. v Sostrem, klas. gimn. (1910-18) in bogoslovje (1918-22) v Lj., posvečen 29. jun. 1922; doktorat iz teol. z disertacijo *Mariologija cerkvenega očeta sv. Ambrozija* (6. febr. 1926). Najprej je bil prefekt v Zavodu sv. Stanislava v Sentvidu nad Lj., kjer je bila škof. klas. gimn. (1922-26), nato prof. verouka na Klas. gimn. v Lj. (1926-45), od okt. 1945 do okt. 1969 v Trstu: najprej na Nižji sred. šoli lat. (1945-49), nato na Višji real. gimn. (zdaj Znanstveni licej Fr. Prešerna) verouk do 1963, še filoz. do 1954 in lat. 1949-50 in od 1954 do upokojitve 1969; zadnja tri leta je učil poleg lat. še nemšč.; 1954-55 je dopolnjeval učno obveznost na Nižji sred. š., 1955-56 na Industr. strok. š.; od 1963 ni imel polnega urnika, zato tudi ne cele plače, ker ni imel it. državljanstva. - V Lj. je ustanovil in vodil dij. Marijino kongregacijo in zanjo napisal Snov za predavanja in razgovore na sestankih dij. Mar. kongr. (ciklostil, po 1937). V Trstu je organiziral Slov. dij. zvezo (SDZ) in vpeljal dij. nedelj. mašo v ul. Giustinelli (1945-48), redno pa je maševal pri slov. šolskih sestrah pri Sv. Ivanu (Trst) (od 16. avg. 1948 dalje). Za šolo je priredil *Zgodovino filozofije*

za slov. višje srednje šole v treh delih (Trst 1953, cikl.). - Z dr. Fr. Jakličem je napisal učbenik *Liturgika* za srednje, meščanske in tem podobne šole (Lj. 1935, 6+225 str. z ilustracijami); druga izd. je »za srednje in meščanske šole« in manjka pogl. o vzhodnih obredih (Lj. 1941, 6+216 str.). Sledil je molitvenik *Kristus kraljui*. S sodelavci priredil dr. I.V. (1938, X+896+192 str. pesmi, opr. Iv. Pengov). Molitvenik je bil namenjen sodelovanju pri tedanjem latin. bogoslužju in je zapolnil vrzel v slov. liturgični liter., po J. Oražmu je bil »najbolj dozorel in popoln liturgični klas« (Čas 1939/40, 375). 1942 je izšla druga izd. (opremila Vl. Gajšek in St. Kregar), 1943 tretja (podobna, 1137 str.), v Trstu je 1947 za dijake prir. malo izdajo molitvenika *Kristus kraljui* (opremil akad. kipar Fr. Gorše, 447 str.), ponatis 1956; četrta velika izdaja je izšla v Trstu 1959 z naslovom *Mašna knjiga z molitvenikom in cerkveno pesmarico ali Kristus kraljui* (podobe narisal umetn. slikar Milko Bambič, XV+1264+188 str. pesmi). Posebej so izšle *Pesmi iz molitvenika Kristus kraljui* (1938, 1942, 1943) in *Red sv. maše* (Trst 1965). Nabožne knjižice so: *Dijaška evharistična adoracija* (prireditev, 1936, 1943); M. l'abbé Dutil, *Tvoja maša in tvoje življenje* (1942), pri ponat. je dodal zborni mašo; *Rožni venec bl. Device Marije* (1943). - Veliko V-jevo delo je *Večna molitev pred Jezusom v zakramentu ljubezni* 11. natis. Po J. Walserju O.S.B. na novo priredil in spopolnil dr. I.V. (Trst 1947, X+999 str.). Iz te knjige je posebej ponatisnil 1961 pet molitvenih ur: *Molitvena ura na čast presvetemu srcu Jezusovemu* (38 str.); *Molitvena ura na čast Brezmadežnemu srcu* (33 str.); *Molitvena ura za obisk sv. Rešnjega Telesa* (31 str.); *Molitvena ura za Cerkev in duhovnike* (32 str.); *Molitvena ura za zedinjenje kristjanov* (28 str.). Molitvene ure so razmnoževali tudi v Sji, vendar niso v razvidu. - V. je imel pred vojno vodilno vlogo v verski vzgoji in publicistiki. O njegovem molitveniku pa je prof. dr. Marjan Smolik zapisal: »Lahko rečemo, da je Vrečarjev molitvenik v letih pred koncilsko prenovo bogoslužja bil tisti priročnik, ki je najbolj pomagal, da so Slov. vzljubili mašo in zakramente, ker je bogoslužje zlasti s petjem postajalo bolj naše, bolj domače. Kristus kraljui namreč ni imel samo uradnih liturgičnih besedil... ampak tudi vse glavne ljudske pobožnosti in je tako ista

knjiga povezovala vse slov. bogočastje v resnično celoto« (BV 36/1976, 297). - V. je v Trstu vse knjige sam založil. Prva leta je veliko delal z dijaki, po odpravi dij. maše pa se je odtegnil javnosti in njegovo življenje je potekalo med šolo, šol. sestrami in domom. Bil je resen in urejen človek.

Prim.: Osebni podatki; Prof. dr. Vrečar - zlato-mašnik, KatG 29. jun. 1972; Mar. Smolik, Prvi zlati jubilej teološkega doktorja naše Fakultete, BV 36/1976, 297-98, pismo 22. febr. 1978 in SBL IV, 617 z liter.; Kolarič-Pertot, Bibl. slov. tiska v It., I, 37, 92; II, 47, 63; Slov. šolstvo na Gor. in Trž. 1945-1985, Trst 1986, 146; I. šk. (L. Škerl), dr. J. Vrečar, KatG 30. nov. 1978; Družina 1978, št. 49-50; IzvTrst 1948-69; M. Jevnikar, Dr. I V., IzvTrst 1980, 182, in KolGMD 1980, 87-88.

Jem.

VREMEC Vid, protifašistični delavec in publicist, r. 18. jul. 1919 na Opčinah pri Trstu, živi v Kopru. Oče Anton, delavec, mati Mihela Škerlavaj. Osn. š. na Opčinah do 1931, niž. trgov. š. Guido Corsi v Trstu, zaradi gmotnih težav samo do 1935. Že takrat je prišel v stik z domačimi protifaš. usmerjenimi mladinci in se z njimi tajno sestajal na domovih zanesljivih domačinov. Vključil se je v ileg. protifaš. organizacijo v Trstu in okolici. 1936 je bil prvič aretiran zaradi sodelovanja pri tajnem razdeljevanju slov. družinam božičnih paketov s slov. knjigami in pismi za otroke. Zaradi mladoletnosti so ga po 14 dneh izpustili iz trž. Coronea. Kmalu so ga pritegnili v organizacijo ileg. delavskega gibanja. Navdušil se je za komunistično miselnost, se poglobil v branje marksistične liter. in politično zorel. 1937 se je zaposlil kot delavec pri trž. podjetju TELVE. 15. okt. 1939 so ga sprejeli v mlad. komun. gibanje. Od jan. do mar. 1940 je bil uradnik na pretorskem sodišču v Trstu, ko je moral k vojakom v Assisi. Tam so ga agenti OVRE (posebna faš. policija) 28. maja 1940 aretirali in odpeljali v zapor v Perugia, kjer je v samici preživel eno leto. Jun. 1941 so ga premestili v rimski zapor Regina Coeli, nov. 1941 pa so ga pripeljali v trž. Coroneo in ga 14. dec. 1941 na 2. trž. procesu obsodili na 15 let zaporne kazni zaradi komunistične dejavnosti. Zaporno kazen je prestajal v Fossanu. Po kapitulaciji It. mu je uspelo pobegniti iz ječe, a so ga Nemci ponovno zaprli. Apr. 1944 so ga po posredovanju Rdečega križa v Trstu izpustili. Po vrnitvi domov se je pridružil partizanom na Krasu, postal aktivist

OF. Jan. 1945 je stopil v Kosovelovo brigado in opravljaj partijske, administrativne in obveščevalne naloge. Po vojni je bil oficir KNOJ-a in častnik JLA najprej v Lj., nato v raznih krajih na Primor. 1951 se je za stalno naselil v Kopru in služboval v organih za notranje zadeve do 1954. 1955-56 je bil tajnik občin. odbora SZDL Koper. 1957 je maturiral na Ekonom. sred. š. v Kopru in bil do 1962 načelnik oddelka za splošne zadeve in družbene službe pri Občin. ljud. odboru Koper. Od 1962 do 1966, ko se je upokojil, pa tajnik Kmetij. zadruga Koper. - V. je svoje življenje in delo usmeril v boj za narod. in soc. pravice prim. Slov. Zdelo se mu je potrebno, da zbere in obdela podatke o protifaš. gibanju in pisno ovekoveči usodo Primor., Trsta in Istre v polpretekli dobi. Objavil je številne članke, sodeloval v zbornikih in izdal samostojne knjige. Važnejši so: *Uprli so se fašizmu* (PDK 1963, št. 286-96; o Tomažičevem procesu v Trstu 1941); o tem je napisal tudi knjigo *Pinko Tomažič in drugi tržaški proces 1941* (Lipa Koper - ZTT Trst 1989, str. 344); *Osvoboditev iz koprskih zaporov in prva nemška ofenziva v Slov. Istri* (TV-15 1968, št. 38); *Partiz. »Kobariška republika«* (Sreč 1968, 13/14); *Marežganski upor v spominih starih revolucionarjev* (Ob 1969, št. 2. s slik.); *Dvajset let pod fašizmom, Uprli so se fašizmu, 2. veliki trž. proces* (vse v knj. Srečanje, Koper 1970; V. sour.); *Delavsko gibanje v Slov. Istri 1926-34* (PDK 1971, št. 282-97); *Odlomki iz predvojnega protifašist. delovanja na Opčinah* (v knj. Uprli so se fašizmu, Opčine 1971); *Križani v ječah Srem, Mitrovice* (v knj. Križani v boju za svobodo, Križ pri Trstu 1975); v knj. *Slov. Istra v boju za svobodo*, ki jo je V. uredil z Milanom Gučkom in je izšla pri Zal. Lipa v Kopru 1976 na 751 str., je priobčil več razprav: *Razmere po letu 1918 in marežganski upor proti faš. v maju 1918*; *Socialistično gibanje*; *Nastanek in razvoj komun. gibanja*; *Razvoj ileg. delavskega gibanja v letih 1933-40*; *Kapitulacija It. in splošna ljud. vstaja v Slov. Istri*; pri več člankih je sodeloval z drugimi; vrsto člankov je napisal o važnejših dogodkih in pomembnejših revolucionarjih. V knjigi je izšel *Andrej Manfreda*, Kobariški protifašist in drugi, Part. knj. v Lj. 1973.

Prim.: Osebni podatki; SBL IV, 620-21; AULA IV, Trst 1970; L. Čermelj, Ob trž. procesu 1941, 1962; Ob tridesetletnici osvoboditve, Utripi, dec. 1975 - mar. 1976, 11-39. Pan

VREMEC Vladimir, strokovnjak za hortikulturo in urejanje krajine, publicist in kulturni delavec, urednik, r. 28. nov. 1937 na Cetinju, živi na Opčinah pri Trstu. Oče Angel, uradnik, mati Emilija Sosič. Po slov. osn. š. v Tomaju pri šolskih sestrah in na Opčinah je v letih 1949-56 obiskoval slov. nižjo gimn. in klas. licej v Trstu, 1956-63 je študiral na Hochschule für Bodenkultur na Dunaju, kjer se je specializiral iz vrtnega in krajinskega oblikovanja pri prof. F. Wocssu. Od 1. dec. 1967 do maja 1968 je na povabilo dunajske občine delal na odd. za urbanistično načrtovanje v odseku za zelene površine. Po vrnitvi v Trst je od maja 1968 služboval pri Pokraj. kmetij. nadzorništvu v Trstu. Po javnem natečaju je bil od 1977 načelnik službe za javno zelenje, kmetijstvo in gozdarstvo pri tržaški občini, od 1989 pa je poverjeni ravn. istoimenskega samostojnega oddelka. - V. je ustanovni član Slori-ja v Trstu, soustanovitelj in ur. revije Most in preds. Kult. združenja Most. V letih 1983-87 je bil član vsedrž. vodstva ravnatelj in tehnikov javnega zelenja v It. Od 1978 je član uprav. in nato nadzor. odb. SSG v Trstu, od 1983 član uprav. sveta Hranilnice na Opčinah, v letih 1987-89 gostujoči prof. za parke in vrtove na Fak. za arh. U v Palermu. 1987 je postal član vsedrž. komisije za pripravo pravilnika in stroškovnika za izvedbo vrtnarskih in krajinskih del. 1982 je prejel odlikovanje Cavaliere al merito. - Bil je pobudnik in oblikovalec Mednar. simpozija o vodenju naravnih parkov 1973 v Sesljanu, meddežel. posveta o cestnih drevesih 1981 v Trstu, pobudnik in glavni oblikovalec mednar. vrtno in cvetlične razstave Cvetje Alpe-Jadran - Pomlad v Trstu (1984), pri kateri so sodelovala mesta omenjene skupnosti in oblikovala razne tržaške trge in področja za pešce ter organizirala vrsto stranskih glasb., kult. in turist. prireditev z mednar. simpozijem o urbanem zelenju v mestih skupnosti Alpe-Jadran. Bil je pobudnik še nadaljnjih prireditev Pomlad v Trstu v letih 1985-88. Za občino Gradišče (Gradisca) je 1987 oblikoval mednar. posvet o zelenih in prostih površinah v manjših urbanih okoljih. Z arhit. Kokorovcem in Rugierom je prejel posebno priznanje za novatorsko predstavitev cvetja in oblikovanje paviljona cvetličarjev iz F-JK na cvetličnem sejmu v Padovi 1974. V sodelovanju s prej imenovanim je 1980 prejel 2. nagrado na natečaju za

ureditev spominskega parka bazoviškimi žrtvam. Sodeluje v mednar. žirijah pri natečajih za nove sorte vrtnic. Imel je strok. predavanja v It., Jslji, Avstriji in Nemčiji. Na povabilo Tehn. fak. v Berlinu je 1982 sodeloval v it. skupini na mednar. projektantskem seminarju za ureditev spominskega parka Prinz Albrecht-Palais, na povabilo univ. v Wageningenu pa je 1985 sodeloval v okviru ital. skupine na Landscape Design Seminar za ureditev področja Hoboken Land (Rotterdam). Izdelal je več projektov, npr. za mednar. vrtno razstavo Wig 64 na Dunaju, za ovrednotenje zelenih površin v območju Neusiedler See (Burgenland, Avstrija 1970). V sklopu predavateljske dejavnosti v Palermu je imel mentorsko vlogo pri seminarskem delu za obnovitev in preureditev secesijskega vrta Villa Trabia (1988). Projektiral in izvedel je zasebne vrtove in parke v Avstriji, It. in Jslji. V okviru dela pri tržaški občini je izvedel več javnih zelenic (npr. Trg Volontari Giuliani) in vrtov (npr. Villa Engelmann). - Napisal je vrsto strok. člankov o urejanju vrtov oz. parkov in krajine, npr. *Prostorsko planiranje turizma in rekreacije v obalnem pasu in na Kraški planoti* (soavtorja M. Kokorovec in M. Race (Geografija turizma in regionalno planiranje, Lj. 1971); ciklus člankov *Urejanje kmetijskih površin v tržaški okolici in regulacijski načrt* (NL 21. in 28. jan. ter 11. febr. 1971); *Grünräume im ländlichen und städtischen Bereich* (v zborniku 100-Jahre Hochschule für Bodenkultur in Wien, III. zv., 1972); *Naravni parki v luči družbeno-gospodarskih dejavnikov* (GozdV 1974); *Vloga in delež kmetijstva v organizmu slov. zamejske skupnosti v Italiji* (za Mednar. konferenco o manjšinah v Trstu 1974); *Urbanistična politika in manjšinski organizem* (NRazgl 1975); *Namembnost in upravljanje kmetijskih gozdnih in pašniških površin na tržaškem Krasu* (v zborniku Kakšna prihodnost za kraške gozdove, Tržaška pokrajina 1978); *Arhitekt in ustvarjalna svoboda* (PDk 19. avg. 1984); *Il piano paesaggistico nella pianificazione di grado subordinato* (v zborniku Conoscenza e pianificazione del territorio nel Friuli-Venezia Giulia. Problemi e prospettive per gli anni '90); *Aspetti paesaggistici del Parco di Miramar e proposte per la sua futura manutenzione e gestione* (v knjigi Un giardino in riva al mar - Il parco di Miramar: ieri e domani, Dedolibri 1986, Trst); *Kakšna krajina in*

kakšno bivalno okolje na Krasu (Arhitektov bilten, 71-72, 1986); *Verde e arredo urbano* (v zborniku Urbania o simpoziju Mobilità e vivibilità urbana, Padova 25/2 - 1/3/90); *Esempi di restauro e gestione di giardini storici aperti al pubblico* (v zborniku s simpozija Ruolo e competenze degli Enti pubblici nella gestione dei parchi e giardini v vili Fracanzan Piovene - Vicenza 25/11/90, izdala Italia Nostra - Sezione di Vicenza, 1991). V okviru družbeno-kult. dejavnosti velja omeniti predvsem njegovo ured. in prevajalsko delo ter članke, razprave in zapise v reviji Most, npr. *Koroški Slovenci v slepi ulici* (1967), *Med mitom in stvarnostjo* (1970), *Misli o nalogah kult. delovanja pri zamejskih Slovencih* (1974). V 159. št. revije Neues Forum (Dunaj 1967) je objavil članek *Selbstbesinnung in Jugoslawien*, v št. 167/168 (1968) pa uvod k članku Marjana Rožanca *Das Nichts in Slowenien*. Omeniti je treba tudi njegovo predavateljsko dejavnost v okviru univ. tretje dobe v Trstu in v okviru dežel. poklicnega izobraževanja.

Prim.: Osebni podatki; SBL IV, 621 in tam navedena liter.

M. Bajc

VRŠAJ Egidij, časnikar, ekonomist, publicist, r. 9. mar. 1923 na Čatežu pri Veliki Loki na Dolenj., živi v Trstu. Oče Egidij, rudar, mati Elizabeta Koželj. 1929 je z družino odpotoval na Nizozemsko, kjer je delal oče kot rudar, zato je dovršil osn. š. tam. Škof. klas. gimn. je obiskoval v Šentvidu nad Lj. in med vojno v Lj. (1934-42). Vpisal se je na Pravno fak. lj. U, a ga je gestapo kot antifaš. 14. febr. 1945 zaprla do konca vojne. Preselil se je v Trst in se zaposlil kot časnikar v tiskovnem uradu ZVU, 1947 je prestopil v časnikarski oddelk Radia Trst A, kjer je ostal do upokojitve 1988. Istočasno je obiskoval Ekonom. fak. trž. U in 1966 doktoriral z disertacijo *Il commercio estero nella politica di piano della Repubblica jugoslava*. - V. je napisal v ital. pet obsežnih knjig, ki so izšle v Trstu: *La cooperazione economica Italia-Jugoslavia* (1970); *La cooperazione economica Alpe-Adria* (1975); *La cooperazione economica internazionale Est-Ovest e Nord-Sud* (1979); *La Jugoslavia economica dopo Tito* (1981); *Il nuovo ordine economico mondiale e la sfida del 1992* (1988). V teh knjigah so zbrane zakonodaje, pogodbe in statistike iz domačega in

svetovnega gospodarstva ter analizirani različni družbeno-ekonomski sistemi. Knjige so praktični in pregledni priročniki za gospodarstvenike, politike, socialne in druge javne delavce. O njih so objavili pozitivne ocene vodilni ital. listi (npr. *Il Sole* - 24 ore, *La Stampa*, *Il Giorno*, *Paese Sera*) kot zamejski slov. (PDk, NL, M(Trst) idr.). Za slov. in ital. publikacije je napisal številne gospodarske študije: za M(Trst): *Regulacijski načrt Trsta*, 1969; *Gospodar. programiranje Furlanije-Jul. krajine*, 1972; *Za zaposlitev mladine*, 1974; NL: *Deklaracija v Helsinkih*, 1975; za KolGMD: *Evropa brez meja*, 1990; *Gospodarska suverenost Slovenije*, 1991; Skupnost: *Prosta industrijska cona na Krasu*, 1977; Guida delle attività economiche e commerciali a Trieste: *La zona franca italo-jugoslava*, 1983; Il Meridiano: *Jugoslavia-CEE*, 1980; *Italia-Jugoslavia*, 1981; *Alpe-Adria*, 1989; *Europa 1992*, 1989; *Jugoslavia - incognita dinaro*, 1990; *Economia giuliana: Slovenia: locomotiva jugoslava per l'Europa*, 1990. Izvleček V-eve študije o suverenosti Sje je bil 2. sept. 1990 objavljen v slov. oddaji britanske radiotelev. BBC. - 1989 je V. sodeloval pri natečaju Premio giornalistico Federico Motta Editore ter je bil njegov članek skupaj z najboljšimi objavljen v zborniku *I giovani e l'Europa*. - 6. okt. 1981 je predaval na zasedanju ital. in jsl. špediterjev v Beljaških toplicah o *Accordi economici Italia-Jugoslavia-CEE*; 9. in 10. dec. 1982 je govoril o gospodar. sodelovanju It. in Jsle na seminarju slov. šolnikov v Gor. in Trstu; 3. apr. 1989 je predaval o skupnem evropskem tržišču na mednar. kongresu v Gradcu, ki je bil posvečen temi »1992 und das grösse-re Europa«.

Prim.: Osební podatki (21. nov. 1990); SBL IV, 633; poročila o posameznih knjigah v omenjenih časopisih in še *KatG* 14. jun. 1979; *Gosp* 15. jun. 1979; *PDk* 28. jun. 1979; 27. jun. 1981; seznam ocen V-evih knjig v arh. PSBL.

Jem.

VRŠČAJ-HOLY Zima, publicistka, r. 15. jan. 1912 v Trstu učiteljema Ivanu in Klementini Božič, živi v Lj. Osn. š. in klas. gimn. v Mrbu (matura 1930). Na Filoz. fak. v Lj. je 1930-36 študirala slavistiko in germanistiko. Do 1941 je poučevala na sred. šolah v Brežicah, Sinju in Zalcu, kjer je ilegalno delala tudi kot članica KPS. Med 1941-43 je bila v Lj. aktivistka OF, od dec. 1942 tudi glavna ur. ilegalnega glasila NŽ. Po

kapitulaciji It. je odšla v partizane ter se med drugim udeležila tudi Kočevskega zбора okt. 1943. Glavna ur. NŽ je bila tudi po vojni do 1949, nato pa dve leti direktorica Cankarjeve založbe. Zatem je urejala *Cicibana* (1951-60), *Mladi svet* (1956-58), *Slovenski izseljenski kole-dar* (1958-69), *Otroka in družino* (1959-61) ter *Rodno grudo* (1962-68). Kot ur. dvch periodičnih publikacij za izseljence ter kot podpreds. in preds. SIM (1951-68) je precej pripomogla k tesnejšim stikom med izseljenskimi organizacijami in Sjo. Bila je član glav. in izvrš. odbora SZDL Sje ter zveznega odb. SZDL (1967-70), zvezna poslanka (1959-63), članica lj. mestne skupščine, univerzitetnega sveta, glav. odb. Zveze prijateljev mladine, izdajateljskega sveta revije *Borec* itd. Upokojena je bila 1968, prejela pa je tudi pet drž. odlikovanj. - Pred 2. svet. vojno je objavila nekaj reportaž in kratkih prevodov v J, pesmi v Sd ter črtic v *Modri ptici*. Med vojno in takoj po njej je objavljala članke v NŽ. V naslednjih letih je članke objavljala v LdP, Obz, Delu, Rodni grudi, KolPD, že 1945 pa v Slov. zborniku ter npr. v Ljubljana v ilegali II (1961). V njih je povečini obravnavala probleme NOB, AFŽ ter sploh žena, mladinskega in šolskega tiska ter izseljenstva. Precej je objavljala tudi pod psevdonimi H.V., H.Z., V. in Z.V. - Na liter. področju je posvečala pozornost predvsem otrokom. Kratko prozo je objavljala v mladinskih publikacijah *Ciciban*, *Kurirček*, *Pionir* in *Pionirski list*. Napisala je tudi precej besedil za otroške slikanice: *Taščica* (1963), *Taščici* (1970), *Odred mladih risarjev* (1971), *Kaj je našel Šarek* (1975), *Sedem cofov za 1. maj*. Za knjižno zbirko *Razigrane živali* (1971) je prevedla več krajših zgodb. Njen najodmevnejši prevod je bil H. Gilbert, *Robin Hood*, ki je bil dvakrat ponatisnjen. Sodelovala je tudi pri vzgojni knjigi za mladoporočence *Vajino skupno življenje*.

Prim.: SBL IV, 634-35; J Moder, *Slovenski leksikon novejšega prevajanja*, Lj. 1985; *Otrok in družina* 1971, 261-62; D. Sedej, *Otrok in knjiga*, Lj. 1982, 92-93 s sl.

Mlakar

VRŠČAJ Ivan, šolnik, pedagog, pisec, r. 10. avg. 1871 v Brestanici, u. 18. febr. 1948 v Lj. Oče Martin, mlinar, mati Marija Zemljak. Obiskoval je mešč. šolo v Krškem (1884-87), učiteljske v Lj. (1887-91). Učil je na osn. šoli v Šentjurju pri

Celju (1891-94), v Ljutomeru (1894-96) in 1896 opravil v Lj. izpit za poučevanje naravoznanstva, matem. in sloven. ter nem. na mešč. šolah. V letih 1896-98 je poučeval na zas. šoli na Dunaju, opravil tam tečaj rušč. in bil izredni slušatelj na Filoz. fak. (1898-99). Nato je bil glavni učitelj na vadnici v Kopru (1899-1900), od 1900 do 1902 voditelj slov. zas. šole društva Šolski dom v Gor. in vodja pripravnice ter učil na obrtni šoli. Zatem je do 1911 učil sloven. kot neobvezni predmet na drž. osn. mešč. šoli v Trstu, medtem v š.l. 1908/09 učil na vzporednicah CM šole na Acquedottu. 8. sept. 1911 je prevzel mesto voditelja deške ljud. in mešč. šole CMD pri Sv. Jakobu v Trstu. V tem času je učil tudi na zas. slov. trg. šoli. Šolo CMD pri Sv. Jakobu je vodil do 1918. V času njegovega vodstva je ta šola doživela največji razmah, dosegla najvišje število vpisanih učencev (1926 v š.l. 1917/18), največ razredov in višek organiziranosti, o čemer priča šolska kronika, ki jo je pisal I. Vrščaj, in tudi bogat arhiv, ki ga hrani Ods. za zgod. pri NSK v Trstu. Ob koncu prve svet. vojne se je V. umaknil v Sjo in 1919 učil v Borovljah, nato na vadnici moškega učiteljskega v Mrbu do 1925, ko je postal šol. nadzornik v Mrbu. Po upokojitvi 1928 je živel nekaj časa v Ljutomeru, nato v Lj. Druga svet. vojna je V. zelo prizadela. V ječi je umrla žena Klementina, sin Črtomir je padel v partizanih, sin Ingo pa je bil ubit kot talec v gramozni jami. V. je bil vse življenje aktiven tudi v prosveti in sodeloval v pedagoških in narodno-obrambnih društvih. - Članke o didaktiki je objavljial v P (*Slovniška drobtinica*, 1893; *Shodi staršev*, 1895; *Mi in Slov. matica*, 1898; *Drobiž o računstvu*, 1898-99; *Realne knjige za mladino ljud. šole?*, 1904; *Jezik in ministr. odredbe*, 1904; *Levčev pravopis*, 1907). V SN je pisal o srbohrv. v slov. šolah (1922). Iz srbohrv. je prevedel spis *Tolstoj in pedagogika* (P 1895).

Prim.: SBL IV, 634 in tam nav. literar.: Sv. Jakob, 135, pass., 74 na skup. sliki; Arhiv CMD šole v Trstu, Ods. za zgod. pri NSKT.

ldt

VRTACNIK Oleg, gospodarstvenik, r. 25. apr. 1926 v Lj., živi v mestu Hellebaek pri Københavnu (Danska), občasno v Novi Gor. Oče Alojz, odvetnik, mati Marija Holkin. Osn. š. in gimn. končal v Lj. 1950 je postal gozdarski inž. na U v Zgbu. Zaposlil se je najprej pri Lesno-indu-

strijskem podjetju na Bledu (izkazal se je kot strokovnjak za žičnice in gozdne ceste), nato je kot tehnični direktor uspešno sodeloval pri sanaciji tovarne Elan v Begunjah. 1962 je postal glavni direktor tovarne pohištva Meblo v Kromberku (Nova Gor.). S kakovostnim povečanjem proizvodnje in prodaje je Meblo pod njegovim vodstvom uspelo utrditi in izboljšati gospodarski položaj in se uvrstiti po mnogih ekonomskih in poslovnih pokazateljih v sam vrh slov. in jsl. lesne industrije. Meblo je bilo izbrano kot edino slov. podjetje v projekt OECD kot preizkusno vzorno podjetje za uvajanje sodobnih metod poslovanja in vodenja. S pomočjo tujih svetovalcev in V-ovim vodstvom je Meblo med prvimi podjetji vpeljalo metodo študija dela, planiranja proizvodnje, analizo vrednosti, obračunsko metodo kritja, marketing z raziskavo trga in ekonomsko propagando, organizacijo dela, kontrolo kvalitete, merila za stimulatивно nagrajevanje po delu in inovacije. Tovarna je z lastnim industrijskim oblikovanjem v okviru lastnega Inštituta v tem času prejela vrsto najvišjih jsl. priznanj za design v pohištveni stroki. V. je bil tudi pobudnik graditve lastne prodajne mreže v obliki verige prodajnih salonov in lastne izvozne službe. Med 1972 in 1977 je bil predstavnik Gospodarske zbornice Jsl. na Danskem, sočasno se je izobraževal in si pridobil naslov merkonoma. Kasneje je vodil podjetje Gorenje Skandinavien, 1987 se je upokojil. Na Danskem je ustanovil lastno podjetje za svetovanje na področju vodenja podjetij. Sodeloval je z vodilnim danskim podjetjem za izobraževanje mladih v trgovini (FUHU) in skupaj s to organizacijo pomagal 1988 v Novi Gor. ustanoviti FUHU-izvozno šolo, na kateri predava o podjetniški ekonomiji.

Prim.: Osební podatki; Glas upravljalca 1962-1972.

Mat.

VRTAV Anton, rezbar v Kobaridu. Na hrbtni strani vel. olt. v Sužidu pri Kobaridu je vrezano: PET / SCVLPSIT ALTARE ANTONIVS / VRTAV 1764. Če verjamemo letnici in župnij. maticam v Kobaridu, potem se ta zapis ne more nanašati na Jernejevega sina, takrat že pokojnega Antona Vrtava (r. v Kobaridu 5. maja 1694, u. 16. febr. 1761). Avtor sužidskega oltarja je bil oblikovno še močno navezan na »zlate oltarje« poznega 17. in zgodnjega 18. stol., ven-

dar je njihovo shemo posodobil z vrsto zrelo-baročnih stilnih elementov. Z Antonom je v drugi polovici 18. stol. izumrla skoraj stoletna tradicija družine Vrtav na Kobariškem.

Prim.: R. in m. matice v župn. arhivu v Kobaridu; F. R.(upnik), Dom, Udine 1982, št. 10-11, 4; Sergej Vrišer, Baročno kiparstvo na Primor., Lj. 1983, 13-14, 21; Borut Uršič, ZUZ n.v. XX, 1984, 41-64; Isti, Trinkov koledar 1985, Gor. 1984, 58-71; Isti, La scultura lignea nel Friuli, Udine 1985, 121-129; SBL IV, 637.

B. Ur.

VRTAV (ORTARI) Jernej, rezbar, 15. avg. 1647 krščen v Kobaridu, u. tu 22. nov. 1725. Oče Urh, mati Uršula. V Kobaridu je v zadnji četrtini 17. in v začet. 18. stol. vodil rezbarsko delavnico, o kateri so umetnostni zgod. slutili, ni pa bil znan njen vodja. V liter. sta se zmotno omenjali imeni Lucas Scharfa ter »mojstra Tuscuta«. V župn. arh. v Grionsu del Torre je Tarcisio Venuti naletel na podatek, da je tamkajšnji veliki oltar izdelal »mister Bartolomio Oratri intagliatore di Caporetto«; primerjanje z župn. maticami v Kobaridu je pokazalo, da se za tem imenom skriva rezbar Vrtav. Kot vse kaže, izvira rod iz Rut (Baška Grapa), kjer je priimek Ortar pogost, srečamo pa tudi poslovenjeno obliko Vrtar. V Vrtavovi delavnici je verjetno delalo več pomočnikov, večino oltarjev pa je polihromiral L. Scharf. Med V-ova zgodnja dela (okr. 1670-85) sodijo oltarji v Soški dolini, Goriških Brdih in v Benečiji: Sv. Ivan v Cele (S. Giovanni d'Antro - Landarska jama, olt. sv. Janeza Krstnika), Ošijak (Ossiach, vel. olt. sv. Lenarta), Kožbana (stranski olt. sv. Silvestra), Klenja (Clenia, vel. olt. sv. Antona opata), medtem ko se oltar v cerkvi sv. Volarja pri Kredu ob Nadiži in pri Sv. Donatu nad Lazami (Lasiz) nista ohranila. V čas okr. 1685-1700 sodijo: Dol. Barnas (Vernasso, vel. olt. sv. Jerneja), Mengore pri Tolminu (olt. sv. Antona Pad. - ni ohranjen), Britof ob Idriji (Ukanje, vel. olt. sv. Kancijana), Volče pri Tolminu (prižnica - ni ohranjena), Golo Brdo (str. olt. Zalosne Matere božje), Bellazoa pri Magredisu (str. olt.). V zadnjo dobo okr. 1700-10 pa lahko uvrstimo dela v krajih: Malina (Forame d'Attimis, vel. olt.), Grions del Torre (vel. olt. - 1703-04), Kravar (Cravero, vel. olt. sv. Lucije), Kobarid (ovalni okvir glavne niše vel. olt.), Sv. Lenart Slovenov (S. Leonardo, stranska olt. Križanja in sv. Apolonije). Sprva se je V. pri rezljanju plastik in ornamentike še močno nasla-

njal na svojega učitelja (očeta?), ki je verjetno pred njim vodil delavnico (pripisemo mu lahko: vel. oltar na Svinah pri Kobaridu, 1669; vel. olt. sv. Andreja na Kravarju). Arhitektonska shema se pri zgodnjih oltarjih iz okr. 1670-85 navezuje na rezbarsko delavnico iz druge četrtine 17. stol., ki je verjetno delovala v Čedadu. Nasprotno pa dobijo V-ovi oltarji iz drugega obdobja (1685-1700) zaokroženo obliko monštranc, značilno za sočasne gorenjske »zlate oltarje«. Za zveze s takratnimi gorenj. rezbarji govori tudi oblika hrustančaste ornamentike, ki jo je okr. 1700 izpodrinil baročni akant.

Prim.: R. in m. matice v župn. arhivu v Kobaridu; stroškovnik 1703-04 v župn. arh. v Grionsu del Torre; Giuseppe Marchetti-Guido Nicoletti, La scultura lignea nel Friuli, Milano 1956, 179-80, sl. 113; Tarcisio Venuti, Chiesette votive da Tarcento a Cividale, Udine 1977, 11, 98; Isti, Sot la nape, Udine 1981, št. 2-3, str. 27-37; F. R.(upnik), Dom, Udine 1982, št. 10-11; Sergej Vrišer, Baročno kiparstvo na Primor., Lj. 1983, 13-14, 21; Borut Uršič, ZUZ n.v. XX, 1984, 41-64; Isti, Trinkov koledar 1985, 58-71; Isti, La scultura lignea nel Friuli, Udine 1985, 121-29; Isti, GorLtk 11, 1985, 154-184; SBL IV, 636-37.

B. Ur.

VRTOVEC Andrej, šolnik in družbeni delavec, r. 25. nov. 1855 v vipavskih Šmarjah (točneje v Lisjakih pri Šmar.), u. 15. maja 1913 v Tolminu. Oče Jakob, kmet, mati Terezija. Po osn. š. je dovršil dva realčna razr. v Gor. in Lj. in učiteljišče v Kopru z maturo 1878. Prvo učiteljsko službo je nastopil v Ajdovščini, kamor ga je poslal okraj. šol. svet z dekretom 24. sept. 1878 za suplenta. Od tam je bil premeščen 11. okt. 1879 za provizoričnega učitelja v Cerovo v Brdih. Z odlokom okraj. šol. sveta Koprškega z dne 8. febr. 1880 je bil poslan v Dolino pri Trstu in 30. okt. 1881 imenovan za stalnega učit. 1886 je bil premeščen v Tolmin, kjer mu je okraj. šol. svet z dekretom 29. sept. 1889, št. 782 podelil službo učit. III. plač. razr., 1894 je prišel v II. plač. razr. in 6. jan. 1899 v I. razr. - Poročen je bil z Jožefo Sovdat (1861-1922) in rodilo se jima je 12 otrok, izmed katerih jih je 5 umrlo že majhnih. Edini sin, ki je bil poročen, ni imel otrok. - V. je bil šolnik, posestnik in trgovec. Več let je bil v Tolminu podžupan, član okraj. šol. sveta za Tolminsko, preds. Sadjarskega društva v Tolminu, odb. Rokodelskega bralnega društva prav tam, odb. tolminske posojilnice in Narodne čitalnice. Tik

pred smrtjo ga je Narodna napredna stranka kandidirala za dežel. poslanca. Vrtovčevi so bili premožna in ugledna družina. Ob smrti so priredili Tolminci V. sijajen pogreb.

Prim.: Matični urad v Tolminu; Tolminsko župnišče - zapiski dekana Jož. Kraglja in mrliška knjiga; Sr. Vilhar, Slov. učiteljske v Kopru 1875-1909, Koper 1976, 78; pripovedi Tolmink: Erneste Štrukelj in Marije Gaberšček.

M. Pah.

VRTOVEC Josip, zdravnik-higienik, r. 22. nov. 1899 v Velikih Žabljah pri Sv. Križu na Vipavskem, u. 20. jan. 1978 v Gor. Oče Jože, krojač in gostilničar, mati Antonija Vidmar. Osn. š. v rojstnem kraju, gimn. s slov. učnim jezikom v Gor. (1910-14) in Šentvidu nad Lj., kjer je maturiral 1918. Ljubil je glasbo, med počitnicami je vodil cerkv. zbor in orglal, kasneje je igral klavir in violino. Po nasvetu domačega župnika se je odločil za nadaljnji študij in se vpisal na Medic. fak. v Lj. (do tedaj je štela le 4 letnike). Študij je nadaljeval v Pragi in Gradcu. Prom. je 1924 v Gradcu. Takoj po diplomu je sprejel službo v Higienem zavodu v Lj. Dve leti pozneje je odpotoval v ZDA, saj je po posredovanju A. Stamparja 1927 prejel štipendijo na Rockefellerjevi ustanovi za enoletni študij na John Hopkins University v Baltimoru, tam je 1928 dosegel specializacijo iz splošne higijene in javnega zdravstva. Tedaj je imel priložnost, da je obiskal vse pomembnejše higienske ustanove v državah vzh. amer. obale. Ko se je vrnil 1929, mu je bila poverjena ustanovitev prvega zdravstvenega doma v Mrbu. V okviru te ustanove je vodil protituberkulozni in antirabični dispanzer, higiensko-epidemiološki oddelek, scrobakteriološki laboratorij (postopoma ustanovljen v letih 1929-36) in šolsko polikliniko z dispanzerjem za dojenčke (1931). Pri Sv. Martinu na Pohorju je uredil (1931) otroški počitniški zdravst. dom. Kot priznanje za zasluge na civilnem področju mu je 1936 kralj Peter II. podelil visoko odlikovanje reda Sv. Save. V desetletju pred začetkom 2. svet. vojne je V. v okviru dejavnosti zdravst. doma v Mrbu vodil dela pri uresničevanju mnogih vodovodnih sanacij, za zajetje pitne vode in regulacije greznic. Po njegovi zaslugi je bilo uvedeno brezplačno razdeljevanje pastiriziranega mleka šolski mladini; v to človekoljubno dejavnost se je tedaj vključilo veliko število mrb. tovarnarjev. Med opravljanjem poklica je svoje

izkušnje in znanje posredoval tudi drugim, saj je s člani ekipe zdravst. doma izvedel mnogo poučnih predavanj o higieni, nalezljivih boleznih, priredil razstave in tečaje. V to obdobje spada cela vrsta V-čevih publikacij. Po nemški zasedbi Mrba 1941 je bil V. kot mnogo drugih rodoljubov aretiran in deportiran v južno Srbijo, od koder mu je kmalu uspelo priti v Lj. Tu je prevzel službo potujoče sanitarne avtokolone z nalogo zdravst. oskrbe krajev in vasi, ki so bile tedaj pod it. zasedbo. Ob prevratu se je pridružil družini, ki je bila ta čas v Črnem Vrhu nad Idrijo, in tam pomagal civilnemu prebivalstvu ter silam, ki so se borile proti okupatorju. Posebno v času bitke pri Godoviču je organiziral partiz. bolnišnico v Zalogu, v njej je tudi operiral mnogo težjih ranjencev. Ob nem. ofenzivi sept. 1943 je skupno z dr. Petrom Galo izvedel evakuacijo ranjencev iz bolnišnice v gozd Tisovec, na Križno goro in proti Kanjemu Dolu. Za to prizadevanje je po vojni prejel priznanje in diplomo. 1943 so ga it. oblasti konfinirale v Gor. in tam je po sili razmer sprejel mesto primarija v psihiatrični bolnišnici, v kateri je služboval do upokojitve (1966). V tem obdobju je tudi zasnoval študijo o etnološki in zemljepisni porazdelitvi psihiatričnih, alkoholičnih in luetičnih obolenj v gor. pokrajini (delo je ostalo v rkp.). Zdravn. poklic je opravljal do nekaj dni pred smrtjo. - Drugi V-čevi spisi: *Organizacija javnega zdravstva v ZDA*, ZstV 1929; *Pojav obolenja na Bangovi bolezni pri človeku v Sji*, ZstV 1930; *Vsako sam svojega zdravja kovač - Zdravje in higiena vasi* (poljud.-zdravst. brošura), Mrb. 1931; *Doprinos k epidemiologiji tifusa*, ZstV 1937; *O negi dojenčkov* v knjigi *Za vsak dan*, Mrb. 1937; članki o zdravju in higieni šol. otroka v Roditeljskem listu (*Pričetek šole in zdravje otrok*, *Sola in otrokov živčni sistem*, *Zdravnikovi vtisi pri preiskavi šolskih otrok*, 1937/38); poljudno-zdravst. članki v *Zdraviu* (*Kako obvarujemo otroke nalezljivih bolezni*, *Škrlatica-davica-oslovski kašelj*, 1931) in raznih dnevnih listih.

Sinova Dominik in Jože (dvojčka), r. 27. febr. 1933 v Mariboru, živita v Gor., mati Anica Rudolf. Po osn. š. v Mrbu, Črnem Vrhu in Gor. in slov. sred. š., gimn. ter klas. lic. v Gor. sta študirala medicino v Padovi, tam diplomirala 28. febr. 1959 in opravila specializacijo v stomatologiji in odontiatriji 17. jul. 1961.

Dominik je po izpopol. tečaju v Lj. služboval v zobni ambulanti Zdravstv. doma v Šiški pri Lj. in kot asistent v Stomatol. klin. v Padovi (1961-63), v zasebni ambulanti v Vidmu (1961) in od 1963 v Gor. Na Stomatol. klin. v Padovi je napisal brošuro *Radiologia dentaria*. Sodelovala sta pri sestavi zelo pomembnega članka *Impianto endosseale ed applicazione immediata e definitiva della protesi* in ga objavila v reviji Dental Cadmos (Milan, jun. 1969, 37, št. 6). Udeležila sta se raznih kongresov v It. in tujini.

Jože je bil najprej asistent na Stomatol. univ. kliniki v Padovi (1961-64) in služboval v zasebni zobozdr. ambulanti v okolici Padove ter občasno kot član zdravnikov civilne mornarice v vzh. Sredozemlju, od 1964 je opravljal poklic v Trstu in Gor., od 1975 samo v Gor. Navezal je tesne stike s Stomatol. kliniko v Lj. in sodeloval na implantološkem področju, saj se je za to dejavnost aktivno zanimal že od 1965. Že kot študent se je ukvarjal z raznimi kult. in društv. dejavnostmi. V prvem obdobju gor. skavtizma je sestavil kratak priročnik za prvo pomoč in nadzoroval skavte pri praktičnih vajah. Kot učenec prof. R. Coceanija je vzljubil slikarstvo. Risal je naslovne strani za šol. glasilo Mladi vzori in skrbel za ilustracije; pri izdaji je sodeloval tudi brat. Vključil se je v dramsko skupino dr. F. Močnika kot igralec in scenograf ter izdelal tudi z bratovo pomočjo veliko število kulis. 35 let se je posvečal ilustriranju besedil in naslovnih strani Pastirčka (pod uredn. S. Gregorja, pozneje K. Humarja). Sodeloval je na skupni razstavi zdravnikov-slikarjev v Bologni in prejel priznanje. Bil je aktiven tudi na športnem področju, več let odbornik za smučarski odsek pri Š.Z. Olympiji in nato nekaj let društv. preds. do otvoritve telovadnice ob Kat. domu (sept. 1987).

Prim. Podatki sinov dr. Jožeta in dr. Dominika Vrtovcia; vprašalna pola; SBL IV, 637 in tam navedena liter.; Mladika 1987, 8, 116 s sl.; Pčk 1990, št. 1, 8 s sl.

E.D.

VRTOVEC Stanislav, duhovnik, r. 2. jul. 1912 v Velikih Zabljah. Oče Franc, kmet, mati Marija Črnigoj, gospodinja. Osn. š. v Velikih Zabljah, šest gimn. let v Travniku (1924-29), sedmi razr. v Skopju pri škofu Gnidovcu, VIII. razr. in matura v Malem semenišču v Gor. Bogoslovje

v Centralnem semenišču v Gor. (1931-35). Posvečen 8. dec. 1935. Dva meseca pomočnik v Prvačini in Gradišču. Na predlog It. premeščen za kaplana v Tolmin (1936-37). Nato župnik v Podbrdu (1937-49). Med vojno je dve leti upravljal tudi Sorico in eno leto Davčo. Od 1949-53 je bil župnik v Prvačini in od 1953-82 dekan v Dornberku, kjer živi v pokoju. Oskrboval je tudi Zalošče. - 1949 je s Podobnikom imel prvi povojni ljudski misijon v Vip. Križu. Od takrat je misijonaril po Goriškem in v notranjosti Sje, dokler niso misijonov prevzeli redovniki. Imel je okrog 100 misijonov in duhovnih vaj. Msgr. Toroš mu je 1952 zaupal nalogo odgov. ur. Družine. To je ostal, dokler ni postala Družina medškof. list. Pisal je verske članke in sestavljal osnutke za nedeljske govore.

Prim.: Cerkev na Slovenskem 1971; osebni podatki; Družina 1985.

Jok

VRTOVEC Vekoslav (Alojzij), gospodarstvenik, r. 26. nov. 1889 v Velikih Zabljah, u. 25. sept. 1934 v Lj. Oče Anton, posestnik, mati Marija Stegovec. Osn. š. v domačem kraju, pripravnica in gimn. v Gor. (1901-09). En semester je obiskoval bogoslovje v Gor., nato je na Dunaju študiral pravo (1910-14); zadnji drž. izpit opravil 1920). Med študijem na Dunaju je deloval v akad. društvu Danica (tajnik, preds.), v l. 1913-14 je bil domači učitelj na Poljskem. Bil je vpoklican k vojakom že na začetku svet. vojne, zaradi bolezni je bil odpuščen; po odpustu se je zaposlil v ured. S. Po vojni je bil v Bgdu krajši čas tajnik ministra za socialno politiko J. Gostinčarja, sicer pa je bil v Bgdu tudi časnikar. 1921 se je zaposlil v Lj. pri Zadrudni gosp. banki, tu je bil do smrti. - V. je delal predvsem na gosp. področju. Bil je član Trgovskega bolniškega in podpornega društva v Lj., delal je v vodstvu Pokojninskega zavoda za nameščence v Lj. (1928 je postal njegov preds.). Pod V-evim vodstvom je zavod postal močna finančna organizacija, ki je posojala in vlagala denar (npr. gradnja Šlajmarjevega doma v Lj., stanovanjske hiše v Lj., Mrbu, Celju in Splitu). - Delal je tudi publicistično (npr. *Ko ugaša mlado življenje...*, NČ 1910, št. 14, 16, 17).

Prim.: SBL IV, 637-38 in tam navedena liter.; Gabršček II, 455.

Ured.

VRTOVEC Venčeslav Marija, letalec, duhovnik, publicist, vzgojitelj, pesnik, glasbenik, r. 12. sept. 1894 v Velikih Zabljah pri Ajdovščini, u. 14. jun. 1988 v Lj. Oče Franc, kmet, mati Marija Črni-goj. Pripravnik v Alojzijevišču v Gor., nato v semeniški gimn. od 1906-14. Nato k vojakom na italijansko fronto. Med peto soško ofenzivo je sam zaplenil mitraljez in pripeljal v ujetništvo 30 it. vojakov. Prostovoljno se je javil v letalstvo. V Dunajskem Novem mestu je opravil tečaj za letalske izvidnike. Pozimi 1916/17 je bil pri bombniški eskadrilji v Divači. Vodil je urejanje letališča in montažo letal. Letal je na izvidniške polete. Do srede 1917 je imel za seboj 80 bojnih poletov. Dne 22. maja 1917 ga je zadela v nogo dumdumka (to je opisal v Bg 1921, 109-113, 145-48). Zdravil se je skoraj leto dni. Nato je bil poveljnik letalske opazovalnice na gori Wiener Schneeberg. Konce vojne je dočakal v Ajdovščini, kjer se je s češkim pilotom Vogmarjem polastil letala, ki so ga It. zaplenili, in z njim odletel v Lj. ter pristal na improviziranem letališču v Šiški in vstopil k jezuitom v št. Andražu na Koroškem. - Študiral je v Zgbu (1920-22) in v Innsbrucku (1922-23) filozof., nato je bil v Travniku 3 leta prefekt in učitelj nemšč. in telovadbe. Potem je študiral teol. v Louvainu (Belgija) in bil ordiniran 1928. Leta 1930 je opravil še 3. probacijo in 1931 prišel v Lj. Vodil je Marijine kongregacije, predvsem dijaške. Urejal je glasilo Naša zvezda, vsako leto je vodil fantovski tabor na Tavčarjevem Visokem pri Poljanah nad Škofjo Loko, duhovne vaje za kongreganiste in prirejal akademije. Med okupacijo je bil v Zgbu. 1945 je prišel v Mrb. in 1947 v Lj. Po izgonu iz Lj. se je naselil v Bogenšperku 1948, od 1952-57 je bil duhovni vodja v semenišču v Zadru, pozneje je do 1964 živel v Bogenšperku, od 1964-66 v Šentlovrencu, nato do 1968 v Borovnici in končno v Dravljah (Lj.), kjer je preživel najdaljši odsek svojega razgibanega življenja. Bil je pesniška duša, a trden značaj. Leposlovne in nabožne članke je začel objavljati v Glasniku Srca Jezusovega. Tako so nastale knjižice: *Iz tistih dni* (1942) in *Pesem življenja* (1943). Po vojni je pisal v Družino, v Cerkev v sed. svetu, Slov. jezuiti. Izdal je knjižice *Marija nas kliče* (1959, šmarnice, psevd. P.D.J.); *Gospod, nauči nas moliti* (1972); *Vitez iz Lojole* (1974); *Besede v globino* (1976). Prevajal je največ iz it. V knjigi

je izšel prevod *Duhovne vaje sv. očeta Ignacija Lojolskega* (Gor. 1961, psevd. duhovnik DJ).

Prim.: SBL IV, 638; Družina 1978, št. 10 s slikami; Krila 1982, št. 2-3 s slikami; S. Sitar, Letalstvo in Slovenci, 292-308; Župn. list Dravljje 1988, št. 41; S. Sitar, Zlomljeni propeler v meniški celici, Dnevnik 25. jun. 1988; Družina 1988, št. 35; Slov. jezuiti 1988, 125.

Jok

VUGA Ciril Metod, duhovnik, organizator, r. 21. apr. 1875 v Solkanu, u. 12. jul. 1922 v Gor. Oče Just, pokraj. obhodnik, mati Katarina Bratuž. Gimn. in bogoslovje je obiskoval v Gor., posv. 1899. Kaplan v Kobaridu 1899-1904, kurat v Batah 1904-07, stolni vikar v Gor. 1907-10, 1910-15 župnik v Podgori, nato je odšel s farani v begunstvo (Gmünd, Bruck). Potegoval se je za pravice beguncev, zato ga je glavar pregнал v Prago, od koder je obiskoval razkropljene Slov. in Hrv. Po vojni spet v Gor. pri usmiljenih bratih, od tu je upravljal tri fare: Ločnik, Podgori in Pevmo (1919-21). Nato ekspozit v Harijah pri Ilir. Bistrici. Bolan se je vrnil v Gor. in tu umrl. - Med šolanjem je nastalo prijateljstvo z J. Abramom in A. Brecljem. Navdušili so se za socialne ideje J. E. Kreka, kakor tudi za vse, kar je bilo slovan., zlasti za ukrajinščino. 1896 so ustanovili pobratimski krožek Kazaška zaporoška sič. Dodali so si imena Vuga-Salop, Abram-Bajda, Breclj-Bogdan, častni hetman pa je bil Krek-Ostap. Abram je začel prevajati Ševčenka, V. pa je skupaj z njim zložil *Šiško himno*, ki jo je uglasbil L. Sonc. Na Goriškem se je V. izkazal kot odličnega govornika in organizator. V Kobaridu je ustanovil Kat. slov. izobraževalno društvo. Podobno društvo je vodil tudi v Podgori. Marijinim družbam, ki jih je vodil v Batah, Gor. in Podgori, je dal pečat socialne vsebine. 1918 je postal član gor. pokraj. Narod. sveta. Nekaj časa je bil ur. Goriške straže. Pisal je socialne članke, pesmi je objavljajl v Vrteu in Angelčku. Nekaj pesmi je po smrti objavila Mladika 1922. Neobjavljena je ostala daljša študija *Deset božjih zapovedi in Visoka pesem*, oboje je napisal v semeniških letih. V pesmih je čutil močan Gregorčičev vpliv. Prezgodnja smrt je prekinila njegovo bogato delo.

Prim.: SBL IV, 639-40 in tam navedena liter.; Slovenci ob Soči med Brdi in Jadranom, 1983; KolGMD 1968, 114 s sl.; S. Stanič, Zgod. drobtinice iz Podgore, 1926; Folium peridicum goritiense 1922

Jok

VUGA Fran Andrej, sodnik, zborovodja, organist, r. 31. jan. 1879 v Kanalu, u. 1928 v Splitu. Oče Franc, posestnik, mati Marija Jug. Osn. š. je opravil v domačem kraju, gimn. v Gor. (1892-1900). Nato je študiral pravo in nastopil službo kot sodnik: pred vojno v Podgradu in Pazinu, po vojni v Senožečah, Komnu in Vipavi. Med vojno je bil stotnik-avditor in rešil marsikatero življenje s svojimi sodbami. Po vojni je bil suspendiran iz službe in je živel nekaj let v Ajdovščini kot notarski namestnik pri notarju Arturu Lokarju (PSBL II, 300). Po njegovi smrti (1926) je bil imenovan za sodnega predstojnika v Splitu. V. se je že od mladih let zanimal za glasbo, še posebej za zborovsko petje in je bil dober organist. Ko je bil v Ajdovščini, je oživil pevski zbor, ga vodil več let in organiziral lepo število koncertov. Kot organist je pomagal prijatelju Albertu Lebanu (PSBL II, 262) pri c. petju v Šturjah.

Prim.: Lib. Bapt. v Kanalu; Jahresbericht 1893-1900; GorS 5. okt. 1928; Gabršček II, 390.

Vh

VUGA Lucijan, kibernetik, publicist, pesnik, r. 30. jul. 1939 v Gor., živi v Novi Gor. Oče Franc, strojni ključavničar, mati Anica Špacapan. Osn. š. v Gor. in Solkanu, nižja gimn. v Solkanu, elektrogospodarska š. v Cerknem (1953-56). V Lj. je končal sred. metalurško š. (matura 1960), prav tam tudi Strojno fak. (diploma 1965). 1980 je na lj. Strojni fak. postal magister avtomatizacije, obdelovalnih sistemov in računalniške tehnologije. Njegova prva zaposlitev je bila v novogor. tovarni Gostol (1964-65), nato je služboval v tovarni Iskra v Sempetru pri Gor. (1967-74) in tovarni Cimos prav tam (1974-79). Med 1979 in 1982 je bil podpreds. izvršnega sveta skupščine občine Nova Gor. in direktor Zavoda za družbeno planiranje. Kasneje je delal kot vodja razvoja v podjetju Primorje-export (1982-86), prišel nato v izobraževalni center Iskra Delta v Novi Gor. (1986-89) in nazadnje postal raziskovalec v Združenem podjetju za strojegradnjo v Lj. Študijsko se je 1970 izpopolnjeval v ZDA (Cleveland) in Veliki Britaniji (London, Birmingham). 1980 je bil na lj. Strojni fak. habilitiran kot višji univ. predavatelj (ponovno 1986). S področja informatike, avtomatizacije, planiranja, računalništva, ekonomije in mednar. gospodarskega sodelovanja je objavil preko sto člankov, razprav, zapisov in esejev (Sreč, Prim-

Sreč, Delo, NRazgl, LDk, TiP, Časopis za kritiko znanosti, PrimN, Revija za razvoj itd.). Izdelal je preko 20 referatov in študij ter vodil in koordiniral več planskih načrtov (npr. srednje in dolgoročni plani občine Nova Gor. itd.). Z referati se je udeležil strok. sestankov v Jsli in drugih državah. Med 1982-86 je bil delegat skupščine SRS, v Novi Gor. je vodil občinski svet za kulturo, deloval v organih kult. skupnosti, bil član sveta Strojne fak. v Lj. in opravljal druge naloge. - S poezijo se je ukvarjal že v sred. š. (pisal je v list elektrogospodarske š. v Cerknem), objavljajl je v Mladih potih, v Pič, v Sd, Kapljah in Dialogih. 1987 je pri koprski Lipi izšla njegova prva pesniška zbirka *Odtenčje slučaja*. V. imenuje svojo poezijo kot »racionalno erotiko«. V tisku je objavljajl tudi pesniške (Sreč, PrimSreč) in gledal. kritike (Tribuna). V rokopisu ima za tisk pripravljeni dve pesniški zbirki ter dramski osnutek. Pseudonim Franc Vuga. - V samozal. je izdal strok. knjigo *FMS-Avtomatizacija* (Nova Gor. 1991).

Prim.: NRazgl 15. avg. 1986, str. 435, 444; PDK 26. apr. 1989; osebni podatki.

B. Mar.

VUGA Nevenka, por. **GORJUP**, prof., r. 8. okt. 1917 v Trstu, u. 1. mar. 1980 v Izoli. Oče Franc iz Kanala ob Soči, sodnik, mati Ivanka Zega iz Koprive na Krasu, posestnica. It. osn. š. je končala v Koprivi na Krasu, študij je nadaljevala v Lj. na realni gimn. (Mladika). Po maturi (1937) ji je Dravska banovina podelila štipendijo za dveletno višjo hotelsko š. na Dunaju (Höher Hotelfachschule, Wien). Po zaključeni višji hotelski š. in po opravljeni obvezni praksi v Gmundenu (Salzkammergut) se je nekaj dni pred začetkom vojne vrnila v Koprivo. Doma ni dobila zaposlitve, zato se je vpisala na U v Padovi, in sicer na Filoz. fak. (»Lettere«). Po okupaciji Jsle je študij deloma opustila in se priključila part. gibanju. Delala je predvsem na prosvetno-kult. področju: organizirala je pev. zbore, dram. prireditve v slov. jeziku. Po razpadu It. pa je 15. sept. 1943 na lastno pobudo v domačem kraju pričela s prvo redno ljud. š. v slov. jeziku (4 ure pouka dnevno) in z večerno š. za mladino od 14. leta dalje. Slednje je učila slov. jezik, part. pesmi in jih polit. vzgajala. Njeno delovanje v domači vasi je trajalo do 20. dec. 1943, ko so jo poslali v Trst z nalogo,

da bi kot tajn. mlad. organizacije vodila in organizirala trž. mladino. 3. mar. 1944 jo je it. policija aretirala. V trž. zaporih je bila do 28. jun., ko so jo Nemci s drugimi zaporniki poslali v koncentracijsko taborišče Auschwitz. Iz taborišča se je vrnila 3. sept. 1945 in se v Koprivi takoj ponovno vključila v prosvetno-kult. dejavnost. Bila je preds. prosv. društva Zarja v Koprivi, vodila pev. zbor in organizirala kult. prireditve. V tem času se je spet lotila med vojno prekinjenega študija in jun. 1947 v Padovi doktorirala s tezo o pesniku I. Grudnu. Okt. 1946 je prevzela mesto prof. na slov. gimn. v Gor. Naslednje leto pa se je po navodilih jsl. šolskih oblasti preselila v Trst, kjer je bila v šol. letu 1947/48 upraviteljica slov. trg. strok. tečaja na Proseku. Od 1948 dalje pa je bila prof. na slov. nižji sred. š. v Trstu. 1956 se je z družino preselila v Izolo, kjer je do upokojitve 1975 poučevala na gimn. z it. učnim jezikom v Kopru. Za potrebe pouka je sestavila *Slovensko berilo* za prvi in drugi razr. sred. šol z it. učnim jezikom, ki je izšla 1974.

Prim.: Podatki moža Borisa in hčere Vide; Izv-Trst 1948-56.

Ivančič

VUGA Saša, pisatelj in dramatik, r. 8. febr. 1930 na Mostu na Soči kot sin gostilničarja Milutina in Olge Urbančič. Osn. š. na Mostu na Soči, prvih pet let gimn. (1940-45) je opravil v it. jeziku v Gor., naslednja dva razr. v slov. gimn. v Gor., ki jo je v tedanji coni A ustanovila ZVU, 7. in 8. razr. ter maturo pa v gimn. v Šempetru pri Novi Gor. Po maturi se je vpisal na Filoz. fak. v Lj., kjer je študiral slavistiko in primerjalno književnost in 1956 diplomiral s tezo *Slovenska proza med obema vojnama o prvi vojni* pri prof. Marji Borštnikovi in njenem takratnem asistentu prof. Borisu Paternuju. Že 1949 se je zaposlil na RTV Lj. kot napovedovalec in voditelj oddaj, od 1962 pa kot dramaturg in ur. dramske redakcije. Študij je kasneje izpopolnjeval predvsem na področju kulture in sodobnega televiz. medija: v It. (1960, štipendija it. vlade), na Poljskem (1962, štipendija RTV Lj.) in v Franciji (1966, štip. Prešernovega sklada). - V. spada v srednjo pisateljsko generacijo. Prve novele je objavil v Soškem tedniku (*Srečanje*, 1947, št. 7) in v Mladinski reviji (*Prvi poljub*, 1948/49; *Post scriptum* 1951/52), vse pa imajo tipične značilnosti prve povojne slov. proze.

Prvo V-ovo v knjigi objavljeno delo spada v mladinsko liter. 1955 je objavil mladinsko povest s tolminskim bajeslovjem *Škorenjček Matvžek* (ilustracije so delo Gvida Birolle, ponatis 1975). Sledila je vrsta novel in romanov, v katerih je V. osvojil idejo o življenjski veličini malega človeka in njegovega trmoglavega vztrajanja v svetu, ob tem pa izdelal izrazito socialno kritiko. V-ov svet je vselej razpet med mestom in rodno zemljo, čeprav je v prvih delih še močno prisotna vojna izkušnja. Tipično zanj je konstantno vračanje k malemu, zatiranemu tolminskemu človeku in k bogastvu njegovega kult. izročila, ki se v prvi vrsti kaže kot prisotnost anekdotike ter folklornih in bajeslovnih motivov. V-ova proza se odlikuje po izjemni etični angažiranosti, snovni zanimivosti, ob tem pa velja omeniti izbrušeno modernost oblike ter jezikovno in stilno dognanost (I. Predan). - 1958 je izšel psihološki roman *Veter nima cest* (datiran sicer že 1955, Obzorje, Mrb.), kjer je v značilnem slogu ustvaril kompozicijo folklorno obarvanih anekdot o tolminskih ludeh. Ob socialni in nacionalni motiviki je to delo zaznamovano s temo smrti, minljivosti, ki v V-ovem svetu ni enkrat dogodek v posameznikovem življenju, temveč stalna človekova spremljevalka. Sledili sta zbirki novel *Račke po reki plavajo* (DZS, Lj. 1961), ki prinašajo podobe od predvojne okupacije na Tolminskem dalje, in *Zarjavele medalje* (1966). *Vseenost* (Lipa, Koper 1972), modernistični roman s sodobno tematiko, je V-ovo »najizrazitejše družbenokritično delo s poudarjenim stilističnim deležem in nadrobnim opazovanjem različnih človeških usod, dodal je še ironično groteskni ton, s katerim je izzval generacije na kolenih« (Pibernik), hkrati pa delo, v katerem se V. mestoma ograjuje od resnic polpreteklega časa. 1978 je izšel njegov obsežni zgodovinski roman *Erazem Predjamski*, ki sega v obdobje konca 15. stol. Za to delo je prejel 1979 nagrado Prešernovega sklada. 1980 so izšle spominske novele *Testenine bivših bojevnikov*, ki se tematsko vežejo na Zarjavele medalje, na obsoški svet v času med it. okupacijo in po vojni. Iz 1987 (ponatis 1990) je roman v dveh knjigah *Krtov kralj*, kjer se konstanca eksistencialne brezhibnosti izraža preko lika Napoleona Bonaparteja v njegovih dveh pohodih skozi slov. zemljo (1797 po Soški dolini do Kluz in v drugi knjigi kot Napoleonov pro-

dor ob Soči 1809 ter končni spopad pod prela-
zom Predel). - V. je avtor več radij. in televiz.
iger, za katere je prejel številne nagrade in
priznanja. Iz 1969 je knjiga z naslovom *Rekvi-
jem za heroji*, zbirka treh radij. in TV iger, ki
je prvi primerek knjižne izdaje slov. RTV dra-
me (poleg Rekvijsma še *Balada o temi*, 1967,
in *Bernardek*, 1962). Za radij. igro Bernardek je
V. prejel 1. nagrado na natečaju RTV za radij.
igro. Iz 1973 je radij. igra *Steza do polnoči* (izv.
1973, prev. v shr. R. Njeguš, v franc. R. Vrančič,
v nemšč. G. Fras, vse 1974), le-ta pa je v knjižni
obliki (Borec, Lj. 1975) izšla pod naslovom *Gor-
jupa bajta*. Za stezo do polnoči je V. prejel tudi
Nagrado vstajenje slov. naroda. Iz 1981 je radij.
igra *Silvestrovo črepinj* (prev. v angl. B. Pahor);
med drugimi številnimi naj omenimo še *Rajni
traktat* (TV igra 1985), *Mojstrovo najdaljšo ma-
riborsko noč* (1988), radij. igro *Povest o belem
zajcu* (1990), za katero je prejel 1. nagrado na
natečaju RTV za radij. igro. - Za TV je V. dra-
matiziral novele iz Boccacciovega Dekameron
(izv. 1969), za Radio Trst A pa Vorančev roman
Doberdob v 14 nadaljevanjih (27. febr. 1982-24.
mar. 1982 v režiji J. Babiča), medtem ko je bila
dramatizacija poglavja Judenburg objavljena na
RTV že 1972. Po njegovih scenarijih sta bila
posneta kratka filma *V sivi skali grad* in *So-
bota, njegov dan* (oba 1960). - V. je bil prvi preds.
založniškega sveta Lovske zveze Sje (1971) in je
uredil knjigo *Lovske trofeje na Slovenskem*
(1972). Oglašal se je v Mladinski reviji in tudi
v Novi reviji, nepretrgoma pa sodeluje in piše
v Sdb. V pripravi je njegov novi roman, ki ima
za tematiko življenje na Tolminskem v obdobju
1945-50.

Prim.: Osebni podatki; M. Kmecl, Slov. knji-
ževnost 1945-65, I., 1967; Leksikon CZ, Slov. knji-
ževnost, Lj. 1982, 392-93; V. Klabus, Slov. knjiž.,
1961 (S.V.); D. Rupel, Branje, Mrb. 1973; A. In-
kret, Spomini na branje, Mrb. 1977 ter Isti, Novi
spomini na branje, Lj. 1980; F. Bohanec, Živa
stvarnost, 1983, 183-210; F. Pišernik, Čas roma-
na, 1983, 151-86; M. Košir, 7 dni, 1977, št. 51;
Lovec 1980, 151-52; SBL IV, 640-41.

mlp

VUGA Svetozar (Zarko), pravnik in časnikar,
r. 24. nov. 1914 v Trstu, živi v Koprivi na Krasu
in v Parizu. Oče Franc, sodnik iz Kanala, mati
Ivanka Zega, poštna uslužbenka in posestnica
v Koprivi, sestra Nevenka (gl. čl.). Po močevi
smrti je s sestro Ernesto vodila znano gostilno

»Zega« (Bedgarjevi). Osn. š. v Koprivi, nato v
Vipavi, kjer je oče služboval, in končno priprav-
nica in vstop v drž. gimn. v Gor. Studij je na-
daljeval na škof. klas. gimn. v Šentvidu nad Lj.,
ker se je oče izselil v Lj., postal jsl. državljan
in z njim tudi V. Matura na klas. gimn. v Mrbu
1934. V Parizu je študiral na Svobodni šoli po-
lit. ved, kjer je poglobljal zamisel združene
Evrope v preteklosti in v bodočih perspektivah,
in na Pravni fak., kjer je diplomiral 1940. Vpi-
sal se je tudi na magisterij ter pripravljaval dokt.
disertacijo o filozof. osnovah gospodar. nacio-
nalizma. Po nem. vdoru v Jslu je bil iz Francije
evakuiran v London, kjer je bil v službi v
Minist. za finance jsl. vlade v begunstvu. V
jeseni 1944 se je s prvim transportom vrnil v
osvobojeni Bgd in bil zaposlen v Poverjeništvu
za finance. Ko se je formiral slov. bataljon, se
mu je pridružil kot borec, bil po hudi bitki pri
Opatovcu na sremski fronti zajet in odveden
v taborišče blizu Linza (Zgor. Avstr.). Po osvo-
boditvi se je vrnil domov in bil v službi v štu-
dijskem odseku PNOO v Trstu, kasneje v ured.
PDK, kjer je med drugim objavljaval vsakodnevno
»posebno poročilo« o zasedanju zunanjih mi-
nistrov štirih velesil o mirovni pogodbi z It.
Nato je bil ur. zunanje-polit. rubrike pri Ljud-
skem tedniku. Ker mu je jsl. oblast odvzela
prepustnico, se ni mogel vrniti v Trst, zato se
je zaposlil pri OLO Sežana kot niž. pravni re-
ferent. Na radiu Koper je bil prevajalec in čas-
nikar v polit. redakciji od 1951-55, ko se je iz-
selil v Francijo. - V Franciji je bil bančni usluž-
benec American Expressa na amer. voj. letal.
bazi v bližini Nancyja in pozneje pri istem
podjetju v Glavnem stanu zavez. sil v Evropi
v okolici Pariza. Po izselitvi teh ustanov v Bel-
gijo je služboval v pravnem referentstvu franc.
zavarovalne družbe GFA v Parizu do upokojitve
konec 1979. Kot upokojenec se bavi s pridelo-
vanjem terana na svojem posestvu v Koprivi,
po več mesecev v letu pa preživi v Parizu. - Kot
visokošolec v Parizu je anonimno objavil članek
o odstavitvi trž. škofa Fogarja v dnevniku *Le
Populaire* sept. 1936. V istem listu 1938 članek
o mučeniški smrti glasbenika Lojzeta Bratuža.
V dnevniku *L'Aube* 1939 članek o izganjanju
slov. jezika iz primor. cerkva. Ko je bil v akad.
letu 1938/39 preds. društva slov. izobražencev
v Parizu, je izšla v dvojezični reviji *Voix euro-
péennes - Europäische Stimmen* resolucija druš-

tva proti nem. zasedbi Češkoslovaške, eno leto prej pa je bila objavljena resolucija istega društva proti priključitvi Avstrije k Nemčiji. 1947 je objavil v PDK članek o nastanku prosv. življenja v Koprivi in o njegovi oživitvi po zlo- mu faš. V LdTD 1947 je pisal o proslavi 50-let- nice društva Zarja v Koprivi. V Ned. dnevniku 27. dec. 1987 je pisal o generalu Boroeviću in njegovem načrtu o ustanovitvi slov. vojske (Po- zabljeni »Soški lev«). V istem listu 3. jun. 1990 o volilni kampanji in o volitvah na Krasu (Ofi- cirška čepica nad opozicijsko skrinjico).

Prim.: Osební podatki 5. jul. 1990; A. Novačan, Jeruzalem-Kairo, SM Lj. 1986, pass.

Jem.

VUGA Tomaž, arhitekt, r. 25. febr. 1939 v Sol- kanu. Oče Zdravko, zidar, mati Rozalija Humar, gospodinja. Osn. š. (1945-49) in nižja gimn. (1949- 53) v Solkanu, višja gimn. v Novi Gor. (matura 1957). Arhitekturo je študiral na U v Lj. (FAGG, oddelek za arhitekturo). Diplomiral je pri prof. Mihevcu z diplomsko nalogo *Urbanizem Žuster- ne* (1963). Z že precej projektantskimi izkušnja- mi se je V. še isto leto zaposlil na SGP Gorica v Novi Gor. in se s tem aktivno vključil v nje- no izgradnjo, še bolj pa po odsluženi vojaščini (1963-64) s prevzemom vodenja odd. za urba- nizem na takratnem Zavodu za urbanizem in stanovanjsko gradnjo v Novi Gor. Po trasfor- maciji v Zavod za urbanizem 1968 je V. postal njegov direktor, kar je ostal tudi v Projektu, novi ustanovi, nastali v času integracij (1972) s pridružitvijo Geodetskega biroja in Projekt biroja. Na tem položaju je V. ostal do 1974, ko se je z vodstvene funkcije umaknil v stroko in v Projektu do 1982 vodil njegov sektor za urbanizem ter se uveljavil kot poglobitveni urba- nist rastoče Nove Gor. Iz tega V-ega delovne- ga obdobja je vrsta zazidalnih in regulacijskih načrtov za Novo Gor. in za kraje v občini, tako zazidalni načrt kareja Ledine, mednar. mej- nega prehoda Vrtojba (državno odlikovanje), naselja Podmark in sosednje Palestine v Šem- petru, pobočij pod Sv. Katarino, industrijske cone Lijak. Ob pretežno urbanistično usmer-jeni dejavnosti, v katero sodi tudi raziskovanje Nove Gor. kot urbanističnega fenomena in vo- zlišča interesov v koncentričnih krogih poveza- ne okolice (mestna regija) je V. tudi veliko projektiral: stanovanjske objekte v Novi Gor., Tolminu, Kopru, Ilir. Bistrici, objekte družbe-

nega standarda (dom upokojujencev in serija Dornberku, Sempasu, Novi Gor. Osn. š. 9. kor- Dornberku, Sempasu, Novi Gor. Osn. š. 9. Kor- pusa) in tudi v Aleksandrovcu, pobratenu z Novo Gor. Njegova je tudi Ljubljanska banka v Idriji. V-ovi projekti izpričujejo arhitektovo privrženost funkcionalizmu in konstruktivistični smeri v arhitekturi. Še v novogoriškem obdobju je V. delal tudi v komisiji za osimske ceste in povezave in bil preds. Odb. za urbanizem, stanovanjsko komunalna vprašanja in urejanje prostora pri Skupščini SR Sje (1974-82). 1. jan. 1982 je bil V. imenovan za namestnika preds. Rep. komiteja za varstvo okolja in urejanje prostora, 1986 je postal preds. tega komiteja in na tem položaju ostal do demokratičnih vo- litev 1990. Od začetka 1991 pa je predstavnik Jsle v mešani družbi Palomar s sedežem v Be- netkah, nastali v okviru delovne skupnosti Al- pe-Jadran z nalogami sanacije Jadrana. - V-ovo lj. obdobje je značilno po oddaljevanju od stroke in v povečevanju polit. delovanja, ven- dar vedno v okviru urejanja prostora in var- stva okolja. V tem času je nastala tudi nova prostorska zakonodaja, izoblikovali pa so se tudi drugačni pogledi na varovanje okolja. Ta- čas je V. delal tudi v različnih mešanih komi- sijah in delovnih skupinah za varstvo okolja in urejanje prostora (jsl.-it., jsl.-madž., slov.- štajerska, Slov.-FJK). V. je član Zveze urba- nistov Sje, katere preds. je bil od 1979 do 1981, od 1981 do 1983 pa je bil tudi preds. Zveze urbanistov Jsle. Član je tudi Društva arhitektov Lj. in Primorske. O pretežno urbanističnih te- mah je pisal v PrimN, PrimSreč, v reviji Ur- bani izziv (Urbanistični inštitut Sje), posebej v Delu pa se je pogosto oglašal v času polit. delovanja v Li. s članki o varstvu okolja in urejanju prostora. Kot projektant je zmagal na nekaterih natečajih (npr. športna dvorana v Novi Gor., dom upokojujencev v Novi Gor.).

Prim.: Osební podatki; Picc. 22. nov. 1975; Dnevnik 12. jan. 1979; Delo 31. dec. 1981; 17. sept. 1983; 8. nov. 1983.

Svd

VUJČIĆ Mira, roj. **LAMPE**, igralka, r. 16. mar. 1951 v Idriji, živi v Novi Gorici. Oče Friderik Lampe, šofer, mati Marija Sedej, delavka. Osn. š. (1958-66) in gimn. (1966-70) v Idriji in kot di- jakinja uspešno nastopala z Idrijskim dramatič- nim društvom. Po 1972 je študirala na Akade-

miji za gledal. umetnost v Lj. in diplomirala 1976 z diplomsko predstavo *Ozri se v gnevu* (Osborn). Že v sezonah 1970-71 in 1971-72 je službovala v Slov. stalnem gledališču v Trstu in 1970 odlično odigrala vlogo Anjute v Tolstojevi Moči teme. Od 1977 je stalno zaposlena v Primor. dramskem gledališču v Novi Gor., kot gost pa je v sezoni 1976-77 nastopala v Mariboru v otroški predstavi *Saj si vendar punca*. Doslej je odigrala skupno okrog 60 različnih vlog in sodelovala pri številnih radij. igrh, liter. večerih, proslavah in prireditvah. Najbolj uspele vloge v ansamblu PDG Nova Gor.: Sonja (Čehov, Striček Vanja, 1978); Hana (Grum, Dogodek v mestu Gogi, 1980); Julija (Shakespeare, Dva gospoda iz Verone, 1980); Agika (Örkeny, Tatovi, 1981); Bibi (Hieng, Zakladi gospe Berte, 1981); Joanne (Hare, Molči in bodi lepa, 1981); Lizaveta Bogdanova (Turgenjev, Mesec dni na kmetih, 1982); Groba (Držić, Skopuh, 1982); Ona (Turrini, Lov na podgane, 1983); Kresida (Shakespeare, Troilus in Kresida, 1983); Knećinja (Witkiewicz, Čevljarji, 1984); Novinarka (Bernhard, Na vseh višavah je mir, 1984); Pastorka (Pirandello, Šest oseb išče avtorja, 1985); Helga (Kroetz, Ne krop ne voda, 1985); Ženska (Pasolini, Orgija, 1986); Prentice (Orton, Kaj je videl batler, 1988); Marta (Strniša, Ljudožerci, 1988); Sostrata (Machiavelli, Mandragola, 1989); Neža (Zajc, Voranc, 1989); Margerita Ivanova (Birinski, Samomorilec, 1989); Borinova (Kozak, Vida Grant, 1989); Leontina (Marivox, Zmagoslavje ljubezni, 1991). - Nagrade in priznanja: Borštnikova nagrada 1983 za vlogo Ona v Turrinijevi igri *Lov na podgane*; Borštnikova nagrada 1985 za vlogo Pastorka v Pirandellovi drami *Šest oseb išče avtorja*; Bronasta vrtnica 1985 na Festivalu Alpe Jadran za vlogo Helga v Kroetzovi drami *Ne krop ne voda*; občinska nagrada Nove Gor. za gledališke uspehe v sezoni 1989-90. - O njeni vlogi Pastorka 1985 je gledal. kritik Vladimir Kocjančič zapisal, da je bila oblikovana s tistim notranjim zadovoljstvom, ki ga omogoča samo srečanje z velikima ustvarjalcema (Pirandellom in Korunom) in z bližino čudovitega urbanega ansambla svojih kolegov. - V uradni obrazložitvi strok. žirije 20. Borštnikovega srečanja (1985) pa je zapisano: V tem gledališkem eseu o igrilstvu in avtorstvu je Mira Lampe-Vujičić z občutkom za Pirandellovo odrsko govorico oblikovala lik, ki lebdi na meji

med doživljeno resničnostjo in avtorjevo vizijo. S svojo impulzivno igro je izzvala izpovedi igrancev in s tem ustvarjalno povezovala lok pirandellovske zgodbe.

Prim.: Osební podatki; Podatki iz dokumentacije Mestnega muzeja Idrija (hemeroteka, fototeka); GL (Orgija), izd. PDG Nova Gor., let. 30, št. 4, 1985-86.

Kvčč

VUK Anton, zadružni, politični in kulturni delavec, r. 10. jan. 1883 v Mirnu, u. 22. dec. 1967 v bolnišnici v Šempetru pri Gor. Oče Anton, čevljarski mojster, mati Jožefa Klančič. Ljud. š. je obiskoval v Mirnu, v očetovi delavnici pa se je izučil za čevljarja. Zaradi pljučne bolezni je obrt moral opustiti, obiskoval je knjigovodski tečaj in se pri D. Fajglju v Gor. učil glasbe (orgljanje in pevovodstvo), prav tako se je seznanil z režijo. Postal je tajnik Pomožne bolniške blagajne, ustanovil je mladinski pev. zbor, delal je v telovadni organizaciji Orel in abstinentnem društvu. Pevsko in dramsko delo je poleg domače vasi vodil še v Orehovljah, Rupi in na Peči. 1905 je postal organist v Mirnu, 1911 pa se je zaposlil v mirenski Čevljarski zadrugi najprej kot knjigovodja in še isto leto postal ravn. V. se je pri svojem javnem delu vključil v gor. krog krščanskih socialcev, se seznanil z J. E. Krekom in se doma na Goriškem povezal zlasti z mirenskim župnikom, sicer dežel. poslancem I. Rojcem ter zdravnikom A. Brecljem. Po izbruhu prve svet. vojne je Čevljarska zadruga, čeprav s skrčenim in priučenim osebjem, prevzela veliko vojaško naročilo. 1915 je ravn. V. vodil preselitev celotne zadruge v Vrbovec pri Mozirju na Štajerskem, kjer je ponovno začela obratovati in še naprej izvrševala vojaška naročila. Mirenska begunska kolonija je skupno z delavci zadruge in njihovimi družinskimi člani štela nad 1200 ljudi. 1916 je bil podvržen postopku civilnih in vojaških oblasti, češ da je v zadrugi zaposlen marsikdo, ki ni nujno potreben in se tako izogiba vojaški službi. Po večmesečni temeljiti preiskavi je bil 1917 oproščen. - Že poleti 1918 je V. poskrbel za začetek obnovitvenih del na poslopju Čevljarske zadruge v Mirnu, stroje pa so prepeljali nazaj šele 1921. Njeno finančno stanje se je kljub dolgovom proti koncu desetletja postopoma izboljševalo, ravn. V. je bil apr. 1929 odpuščen, novo vodstvo, ki je bilo v it. rokah, pa je tako slabo

gospodarilo, da je zadruga 1930 šla v stečaj. Od nov. 1929 do apr. 1931 je bil zaposlen kot knjigovodja in računovodja v tovarni orgel Zitzmann&Jeschek v Gor., ki se je v tem obdobju spremenila v družbo Cecilia. Po odpustu iz zadruge je bil nekaj časa z I. Krpanom družabnik trgovine čevljev Alpina v Gor., kasneje pa se je v Mirnu ukvarjal še s kokošerejo in sadjarstvom. Kot ključar božjepotne c. na Mirenskem Gradu je skrbel predvsem za reševanje denarnih zadržev v zvezi z obsežno obnovo po prvi svet. vojni. - V času med obema vojnama se je posvečal zlasti polit. in narodnoobrambnemu delu, npr. kot član gor. pokraj. odseka Narodnega sveta v l. 1918, bil je tudi odbornik polit. društva Edinost v Trstu, po razkolu 1923 je postal podpreds. krščanskosocialno usmerjenega društva Edinost v Gor., načeloval je gor. Zadružni zvezi. Po razpustu vseh slov. polit., gosp. in kult. ustanov je še dalje delal ilegalno v katoliški struji na Primorskem, tako v gor. Pokraj. odboru in Vrhovnem svetu za Goriško, Tržaško, Istro in reško področje, v skupnem organu, liberalno-katoliškem Narodnem svetu je bil podpreds. V znanem sporu med J. Kraljem in E. Besednjakom je pritegnil s slednjim, a je kljub težavam delal predvsem na terenu in vzdrževal stike zlasti z A. Rutarjem v Gor., B. Milanovićem v Trstu, V. Ščekom na Krasu, A. Cuffolom v Beneški Sloveniji ter s Kanalsko dolino. Sodeloval je pri tajnih shodih na Kuelju, Trstelju, Vitovljah, Mengorah in na Višarjah, kjer so pod pretvezo romanj ali nastopov pev. zborov skrbeli za narodnoobrambna srečanja slov. ljudi, zadolžen je bil za razpečevanje slov. knjig iz izdaj gor. založb po podeželju. Kmalu po napadu na Jslo, apr. 1941, je bil aretiran in poslan v zapor Coroneo v Trstu, kot polit. interniranec je nato prebil vojni čas v Bonifici pri Pisticciji, na otoku Ustica in v Castello Montalbano pri Firencah. Avg. 1943 je bil obsojen pred vojaškim sodiščem kot pobudnik upora v taborišču, a je bil ob kapitulaciji It. osvobojen iz zapor. Spet 1943 je zbežal v Apenine in se v bližini Norcie (Umbrija) pridružil sorodnikom; skupaj so pomagali pobeglim internirancem in pripadnikom odporniškega gibanja, zlasti še borcem jsl. bataljona Tito. Apr. 1944, kmalu po tragični smrti sina Stanka (gl. čl.), se je vrnil domov v Miren, maja 1944 je bil skupaj z ostalimi vaščani izseljen iz vasi. Iz

begunstva v Gor. se je vrnil domov maja 1945. V času ZVU 1945-47 je odprl v Mirnu trgovino z usnjem, hkrati pa je delal na polit. področju, zlasti si je prizadeval za priključitev Primorske k Jsli. V ta namen je obnovil stike z A. Cuffolom v Beneški Sloveniji ter za delegacijo na pariški mirovni konferenci preskrbel narodopisno, zgod. in statistično gradivo. Sestavil je resolucijo obč. Miren za zavezniško razmejitveno komisijo, ki je obiskala vas 1946. Okt. 1947 je bil med soustanovitelji obnovljene čevljarске zadruge v Mirnu, ki se je kasneje preobrazila v tovarno čevljev, in v njej do upokojitve 1952 služboval kot knjigovodja. 1950 je bil izvoljen za odbornika OLO Gor. in je to dolžnost opravljal dve leti. Jeseni 1952 so z nenačelnimi in neresničnimi napadi v časniku Nova Gorica, najverjetneje na namig uradnih polit. krogov, preprečili njegovo ponovno izvolitev. - Zadnje življenjsko obdobje se je ukvarjal predvsem z upravljanjem manjše družinske kmetije, aktivno je delal v Društvu upokojencev, s svojim strok. upravnim znanjem je domačinom uspešno reševal prošnje za pokojnine. Do visoke starosti, dokler so mu dopuščale moči, je sodeloval v upravi trž. NL, za katerega je pripravljaval letno bilanco. Urejal je tudi osebni arhiv z listinami, pomembnimi za polpreteklo zgod. gor. Slovencev, in zasnoval načrt spominov, ki jih pa žal ni dokončal. Sestavil je več temeljitih pregledov zgod. čevljarstva, od katerih je bil zadnji iz leta 1957 tudi v celoti objavljen (*Zgodovina čevljarstva v Mirnu*, NL 4. jul.-8. avg. 1985). Predvsem pa je bil v pogovorih s sorodniki in prijatelji neizčrpen vir podatkov o preteklosti domačega kraja in Goriške, pri čemer je vedno izkazoval visok narodni, demokratični in socialni čut. Od obdobja Avstroogrske in časa fašizma pa do nastanka druge Jsle je aktivno posegal v javno življenje na Primorskem, bil mnogokrat oviran in preganjan, a je vse težave premagoval z optimizmom, delavnostjo in v življenje naravnanim krščanskim prepričanjem.

Prim.: Zapuščina A. Vuka v Mirnu; Polde Kemperle, rkp. Kronika mirenske čevljarске zadruge, pisana na gradu Vrbovec l. 1917 (v zapuščini A. Vuka); A. Vuk, *Memorie sul mio servizio prestato al Consorzio Produttivo fra Calzolari di Merna, dal 15 gennaio 1911 al 13 aprile 1929 e sull'andamento della azienda nel periodo suddetto*, Merna 1930; Gabrček II (1934), 508, 560; Nova Gorica 28. nov. in 12. dec. 1952; S. Vuk, *Zemlja na zahodu*, Koper 1959, passim; PDk

23. dec. 1967 (osmrtnica); Delo 24. dec. 1967 (osmrtnica); PDK 24. dec. 1967; GS 1967, št. 9-10, 72-73; NL 4. jan. 1968; Gosp 12. jan. 1968; Goriški zbornik, Lj. 1968, 118; PDK 6., 7., 11., 12., 13. avg. 1970; NL 4. jan. 1973; M. Waltritsch, Slovensko bančništvo in posojilništvo na Goriškem, Gor. 1982, 126, 137, 158, 393, 419; J. Beltram, Tukaj je Jugoslavija, Koper 1983, 132-38; TKol 1984, 110-15; 1985, 95-100; F. Tomizza, Gli sposi di via Rossetti, Milano 1986, pass.; S. Vuk, Ljubezenska pisma, Trst 1986, pass.; Isti, Scritture d'amore, Trieste 1986, pass.; Mirenski Grad pri Gorici, Miren 1986, 11; SBL IV, 641; F. Tomizza, Mladoporočenca iz ulice Rossetti, Trst 1987, pass.; NL 24. dec. 1987; A. Pust, Mirenski Grad pri Gorici, Miren 1991, 13.

M. V.

VUK Franc, gospodarstvenik in kult. delavec, r. 15. maja 1897 v Mirnu, u. 1. jul. 1968 v bolnišnici v Sempetru pri Gor., ml. brat Antona Vuka (gl. čl.). Oče Anton, čevljarški mojster, mati Jožefa Klančič. Ljudsko š. je obiskoval v Mirnu, dve l. pa trgovsko š. v Gor. Med prvo svet. vojno je z Mirenci odšel v begunstvo na Štajersko in pričel delati v trgovini mirenske Čevljarske zadruge v Celju. Po končani vojni in vrnitvi domov se je zaposlil v trgovini čevljev mirenske zadruge na gor. Korzu, nato pa je delal v trgovini Trampuža in Koklja v Gor. 1938 je v tem mestu odprl lastno trgovino čevljev »pri sv. Krišpinu« v Raštelu skupaj s svakom Mirkom Tomažičem. Na povabilo Jože Vilfana je jeseni 1943 odšel v partizane, kjer je v Pokrajinskem odboru OF za Slovensko Primorje zastopal kršč. socialiste. Medtem mu je umrla žena, prav tako je v partizanih zaradi sektarskih odnosov zašel v težave, zato je zbolel in se začasno zatekel k bratu Antonu Vuku v Norcio (Umbrija). Na koncu 1943 se je vrnil v Miren, avg. 1944 so ga Nemci skupaj s hčerko Rado aretirali. Do Božiča je bil zaprt v Coroneu v Trstu, nato je s hčerko bil poslan na prisilno delo v Graz. Tik pred koncem vojne mu je uspelo priti domov, ponovno je odprl trgovino v Gor., ki je delovala do 1947. Po priključitvi Mirna k Jsl se je zaposlil v čevljarški zadrugi oz. kasnejši tovarni čevljev Jadran, kjer je bil odgovoren za skladišče in je imel na skrbi trgovine te tovarne v različnih krajih Slov. in Hrvaške. - Franc V. se je skoraj celo življenje ukvarjal tudi z ljudsko prosveto, zlasti z režiranjem, maskiranjem igralcev in knjižničarstvom. V gor. Prosv. zvezi je v dvajsetih letih vodil telovadni odsek. Kot režiser

ljubitelskih odrov je v Mirnu gojil zlasti klasični slov. ljudski repertoar. Ob 70-letnici F. Bevka je v tem kraju 1960 vodil uspelo dramatizacijo recitacij, proze in prizorov iz pisateljevega knjižnega zaklada pod naslovom *Mrak za rešetkami*. Z Bevkom sta si bila tudi dolgoletna prijatelja in ga je še zlasti po pisateljevi naselitvi v Rožni dolini redno obiskoval. Franc V. je bil velik ljubitelj slov. knjige, odlično je poznal slov. književnost, zanimal se je za zgod. in je vedno sledil tudi aktualnemu dogajanju. Proti koncu življenja se je ljubiteljsko ukvarjal s slikarstvom in upodabljal v olju zlasti domače pejsaže. V zborniku *Leto vere* (Lj. 1968, 86-88) je obj. čl. *Dolgujemo jim hvaležnost*, v katerem opozarja na vlogo žpka I. Rojca pri nastanku Čevljarske zadruge in v gospodarskem ter socialnem napredku Mirna.

Prim.: Podatki hčerke Bogomile Cotič iz Sempetra pri Gor.; arhiv A. Vuka v Mirnu; Naš čoln 1924, št. 10, 240; NL 4. jul. 1968; PrimN 20. jul. 1968; PDK 11. in 21. avg. 1970; J. Beltram, Tukaj je Jugoslavija, Koper 1983, 136; SBL IV, 641.

M. V.

VUK Janez, ekonomist, publicist, r. 8. avg. 1951 v Mirnu pri Gor., živi v Novi Gor. Oče Marjan, obrtnik, mati Natalija Pelikan, gospodinja. Osn. š. v Mirnu pri Gor., gimn. v Novi Gor. in Lj. (matura 1972). Na lj. U je študiral ekonomijo (diplomiral 1978). Zaposlen je bil v Ljubljanski banki v Novi Gor. (1978-83), pri zasebnem podjetju v Lj. ter Mikrohitu. Bil je med ustanovitelji lj. podjetja Transing (1988). Od 1989 je v Novi Gor. podjetnik. Od 1983 sodeluje v slov. tisku (Mladina, Delo, Telex, NL, Slovenec itd.) s članki in komentarji, ki so pred uvedbo pluralizma v Sji in Jsl opozarjali na ekonomske razloge krize socialističnega družbenega sistema. V kritične zapise in polemike v zvezi s samoupravnim sistemom je vnašal tudi osebne izkušnje. Sodeloval je tudi pri RAI, Radio Trst A. Od sredine 1989 vodi goriški zbor SDZ v Novi Gor. in piše v Slovenca komentarje.

Prim.: Osebni podatki.

B. Mar.

VUK (WUK) Josip (Giuseppe), leksikograf, duhovnik, r. 12. sept. 1802 v Gor., u. 28. avg. 1881 tam in pokopan na Sv. Gori pri Gor. Oče Anton, mati Marijana Pelicon (Pelizon). Doštudiral je v Gor. in bil 1825 tu posvečen v duhovnika.

Služboval je v Gor. od 1826-37 najprej kot katehet na dekliški šoli pri uršulinkah, nato na normalki; 1837 je bil tudi suplent za katehetiko in pedagogiko v gor. bogoslovju. Od 1838-46 je bil kpl. v Vilešah (Villesse, blizu Gradišča ob Soči), nato se je umaknil v začasni pokoj v Gor. 1847 je sprejel mesto nedeljskega kpl. in ljudskošol. učitelja (ludimagister) na Morozinskem otoku (Isola Morosini), 1848 je bil zasebni duhovnik v Prvačini, od 1849 do upokoj. 1857 je bil dušni pastir v bolnišnici usmiljenih bratov v Gor. - V pokoju se je ves posvetil svojemu življenjskemu delu, večjezičnemu (angl., franc., furl., it., lat., nem., slov. in starogrš.) slovarju, ki je izšel v 8 snopičih 1864 v Trstu z naslovom: *Technisches Polyglott - Onomasticum oder Wörterbuch der Namen der geistlichen, Civil- und Militärwürden und Chargen, der Professionisten, Künstler und Handwerker, der Grade der Bluts- und Eheverwandschaft, nebst anderen charakteristischen Benennungen in sieben Sprachen* (gl. ZD 1864, 104; vzporedno je tudi it. naslov: *Onomastico tecnico-polyglotto...*). Tiskal ga je na lastne stroške, kupce pa je vabil s posebnim tiskanim vabilom (Programma).

Prim.: Dr. L. Čermelj in Mar. Breclj, V. J., SBL IV, 643 in tam navedena liter.

Ured.

VUK Marko, umetnostni zgodovinar in kulturni delavec, r. 21. nov. 1947 v Mirnu, kjer tudi živi. Oče Marjan, uradnik, mati Natalija Pelikan. Osn. š. je obiskoval v roj. kraju, gimn. v Novi Gor., kjer je maturiral 1966. Na Filozof. fak. v Lj. je študiral umetnostno zgod. in zgod., dipl. je 1973 z nalogo o stavbni zgod. in opremi cerkve in samostana sv. Frančiška v Piranu. Od 1962 redno igra na orgle v domači ž.c., v času študija v Lj. je pel v PAZ Vinko Vodopivec in sodeloval v njem tudi kot korepetitor. Kot študent se je ukvarjal s časnikarstvom in začel sodelovati pri trž. NL. 1973 se je zaposlil v GorMuz, od apr. 1974 do mar. 1975 je bil pri vojaki. 1979 je opravil strok. izpit, 1988 je dobil naziv višji kustos. Aktivni je tudi na družbenem in kult. področju, saj je bil 1988 med ustanovitelji Ekološkega društva Miren, 1989 je bil med pobudniki simpozija o V. Ščeku v Komnu in postavitev spominske plošče v Avberju, 1990 med ustanovitelji Slovenskih krščanskih demokratov na Severnem Primorskem. - Na svojem delovnem mestu skrbi za temeljno dokumentacijo gale-

rijskega fonda GorMuz, pripravlja manjše in tudi večje razst. študijskega značaja primor. umetnikov, ukvarja se z raziskovanjem likovne umetnosti na Primor. v starejšem in polpreteklem obdobju, zlasti konca 19. in prve pol. 20. stol. Sodeloval je pri pripravi ali vodil postavitev naslednjih važnejših razst.: 1975 *Rafaella Nemca* na gradu Kromberk, 1976 *Milana Klemenčiča* prav tam, 1978 *Toneta Kralja* v Kanalu, 1981 *Ivana Čarga* na gradu Kromberk, 1985 razstave *Iz goriške kulturne zakladnice* prav tam, 1987 *Romane Favier Zorzut* v Kanalu, 1988 *Milka Bambiča* v Tolminu. V zvezi s to dejavnostjo je za razst. katal. napisal vrsto uvodov, študij, bibliografij in sestavil tudi ostalo dokumentacijo o umetnikih. 1990-91 je pripravljal monografijo o Milka Bambiča in ob tem delu opravil poglobljeno raziskavo njegovega življenja in dela. S strok. nasveti je sodeloval pri obnovi gradu Dobrovo in skrbel za fotodokumentacijo restavratorskih del. V strok. tisku je objavil naslednje razprave: *Srednjeveška cerkev v Prilesju pri Plavah* (GorLtk 1974, 41-50), *Arhitektura kraške renesanse* (GorLtk 1979, št. 6, 289-312), *Ivan Čargo, Življenje in delo* (Ivan Čargo 1898-1958. Razstava slikarskih del, Nova Gor. 1981, 4-25), *Minoritska cerkev in samostan sv. Frančiška v Piranu* (delna objava diplomske naloge, GorLtk 1983, št. 10, 129-51), *Pojav ekspresionizma na Primorskem* (Ekspresionizem in nova stvarnost na Slovenskem 1920-1930, Lj. 1986, 50-57), *Likovni in simbolni pomen svetogorske slike Matere božje* (Sveta Gora 1539-1989, Gor. 1990, 73-86). Avtor je dveh samostojnih knjižic: *Goriški muzej. Vodnik po zbirkah*, Nova Gor. 1977 (2. popravljena izdaja Nova Gor. 1979), *Grad Dobrovo v Goriških Brdih* (Nova Gor. 1983, ponatis iz GorLtk 1982, št. 9, 123-48). V časnikih in revijah se oglašja s poročili, knjižnimi ocenami in kritikami, zlasti v naslednjih: NL, PDK, PrimN, PrimSreč, VS. Sodeluje tudi pri Enciklopediji Sje in PSBL.

Prim.: Osební podatki; NL 11. okt. 1979; NRazgl 26. jun. 1981; Komunist 26. jun. 1981; Dnevnik 1. jul. 1981, Teleks 6. avg. 1981; Delo 29. avg. 1981; 23. okt. 1982; Kronika 1983, št. 1, 87-88; PDK 24. avg. 1983; Družina 3. avg. 1986; Dnevnik 14. maja 1988; Delo 18. maja 1988; PDK 1. sept. 1991.

Ured.

VUK Stanko, pesnik in pisatelj, r. 12. nov. 1912 v Mirnu pri Gorici, u. 10. mar. 1944 v Trstu. Oče Anton, ravnatelj zadružne tovarne čevljev,

mati Rozalija Mužulin iz Medane. Stanko je bil četrti od sedmih otrok. Med I. svet. vojno so se Vukovi s tovarno vred preselili v Nazarje na Štajerskem. Po vojni so se vrnili v uničeni domači kraj in si čez nekaj let zgradili hišo. Osn. š. je V. obiskoval v Mirnu, nižjo sred. in trgov. v Gor. (1925-29), v Lj. trgov. akademijo (1929-30), nato spet v Gor. V srednješolskih letih je stanoval v Alojzijevišču, kjer sta s C. Kosmačem skupaj pisala v dijaški list *Uporni veslar*. Vukove je faš. oblast preganjala. Zadrugi je vsilila komisariat in 1929 so V-ovega očeta odslovili. Takrat je V. zbežal v Jslo. V Lj. je prišel v družbo mladih ljudi, ki so se navduševali za krščanski socializem. Z njimi je sodeloval pri reviji *Ogenj*, katere sotrudniki so bili E. Kocbek, M. Kranjec, M. Breclj idr. Zaradi prebega v Jslo je bil V. v odsotnosti obsojen in se je lahko vrnil domov šele po amnestiji 1930. 1933 je moral k vojakom v Terni, Perugia in nato v Lodi, 1934 pa je v Gor. maturiral. Na U Ca' Foscari v Benetkah je študiral polit. in diplomatske vede (1934-38) ter promoviral z disertacijo o narodnih manjšinah v Jsli. V letih študija se je pogloblje seznanil z A. Resom, prof. srbohrv. in ruščine na beneški univ., med študenti pa z Goričanom G. Malnijem, s katerim je sodeloval pri humoristični publikaciji »18«. Sodeloval je tudi pri ilegalnih ciklostiliranih glasilih *Tihe besede* (1935), *Gmajna* (1936), *Pisanice* (1936), *Brinjevke* (1938), *Malajda* (1939) in drugih. Bil je v stikih z raznimi slavisti in literati, med njimi so bili K. Bačar, B. Fatur, F. Bevk, B. Pahor in M. Matičetov. V Gor. je obiskoval podravn. malega semenišča dr. I. Juvančiča, s katerim si je tudi dopisoval. S somišljeniki je obiskoval duhovnika in poslanca V. Ščeka v Avberju. Zbirali so se tudi na raznih sestankih, tako npr. na Sv. Višarjah in na Kovku pri Otlici. - Po doktoratu se je V. naselil v Trstu. Zaposlil se je v pisarni msgr. B. Milanovića, ki je vodil knjigarno in založbo. Deloval je v narodnoobrambnem duhu, obiskoval po deželi zapupnike, se pri oblasteh zavzemal za slov. založbe, tiskarne ipd. V-ova kult. in polit. dejavnost se je vseskozi opirala na ideal krščanskega socializma. Apr. 1939 je bil poklican k vojakom, poslan v Abruce in bil čez nekaj mesecev odpuščen. 6. jun. 1940 se je poročil s Tržačanko Danico Tomažič, sestro mladega komunista Pina Tomažiča. Okt. istega leta so ga faš. aretirali.

Preživel je leto dni v tržaškem zaporu Coroneo. Na drugem tržaškem procesu je bil med 60 obtoženci, katerim je sodilo Posebno sodišče za zaščito države. Obtožilo ga je protifaš. delovanja, širjenja slov. knjig, izdajanja dijaških listov, vohunstva in prevratništva ter ga obsodilo na 15 let ječe. Iz tržaških zaporov so ga premestili v Fossano v Piemontu. - Iz V-ovega jetništva se je ohranilo svojevrstno pričevanje, okrog 400 pisem, list(k)ov in dopisnic, naslovljenih na ženo Danico, nekaj na starše oz. očeta. Pisal jih je v it., ker drugače ni smel. Izbor pisem je izšel 1986 (*Scritture d'amore*, v slov. prevodu *Ljubezenska pisma*). Ohranili so se tudi zvezki s podrobnimi načrti (knjigarna v Trstu, filmsko podjetje, štirinajstdnevnik ipd.), ki pričajo o V-ovem snovanju in upanju na boljše čase. Jan. 1944 so ga iz Fossana preselili v Alessandrio, že febr. pa mu je nemška oblast kazni izničila in ga poslala v Trst. Ko so ga naposled izpustili, se je začel pripravljati na odhod v partizane, toda 10. mar. 1944 so trije neznanci ustrelili njega, ženo in dr. Draga Zajca, ki se je tistega večera mudil v njunem stanovanju. Iz okoliščin in podatkov je razvidno polit. ozadje trojnega umora; kdo so bili neznanci, ki so ga izvršili, pa je še vedno skrivnost. - Fulvio Tomizza je tragično V-ovo usodo dokumentirano obdelal v romanu *Gli sposi di via Rossetti* (1986). Roman je izšel tudi v slov., hrv. in romunskem prevodu. Na začetku pisatelj pojasnjuje, da snov zadeva narodno skupnost, katere mnenje o zločinu je bilo in je še deljeno. V sklepnem delu (str. 183-94) pa na podlagi pisnih in ustnih pričevanj navaja troje možnih krivcev (bela garda, partizani, plava garda). O V-ovi smrti dokumentirano razpravlja tudi Miran Košuta v spremnem eseju k *Ljubezenskim pismom* (str. 259-76). Prej in pozneje je o zadevi izšlo več člankov. V sezoni 1990/91 je Mestno gledališče ljubljansko uprizorilo lepljenko iz V-ovih pisem *Tako srečen bi bil, če bi ti razumela te moje besede* (izbor Tone Partljič, izvedba Tone Kuntner), Drama SNG Lj. pa Partljičevo dramo *Kakor pečat na srce* (gl. Gledališki list, str. 180-98). - V-ovo liter. delo ni obsežno, saj šteje 35 objavljenih pesmi in 19 proznih tekstov, v glavnem črtice ali samo skicirana besedila. Njegove prve pesmi so izšle 1929 v mesečniku *Družina*, pozneje je objavljial v *Domu in svetu* (1935-36), *Ljubljanskem zvo-*

nu (1935), Mladiki (1935-37), Dejanju (1939-40) in v gor. Pratici (1940). Nekaj pesmi je izšlo postumno v Domu in svetu (1944/II), Prim. dnevniku (1950, št. 46; 1952, št. 66; 1953, št. 59) in drugje. - V zgodnjih pesmih prehaja V. od mladostnega intimizma k socialno obarvanim motivom. V njegovi poeziji se čustveno razpoloženje izraža po podobah vetra, zvezd, vodá in borov, pomladi in jeseni, domače zemlje od Krasa in Vipavske doline do Brd, večkrat v lirskih miniaturah in v razdrobljenem slogu (npr. Zvečer, Pomlad, Sabotin, Pastirska, Februar). O svojem kratkem, nervoznem slogu je V. sodil, da ni v njem nič napačnega, predvsem zato, ker pri svojih pesmih ne pazi, kako je napisal, ampak kaj. »Morda pa so ti kratki, stisnjeni stavki edini adekvatni meni in mojemu svetu.« V njegovem pesniškem izražanju je marsikje zaznaven Zupančičev in Gradnikov vpliv, ali pa reminiscence iz poezije A. Vodnika in S. Kosovela. Nekateri pesmi (npr. Grm, Oblak) »družijo modernost s preprostostjo in zemeljsko nazornostjo podobe, ki ni bila nikoli daleč od ljudskega oblikovanja« (Legiša). Ljudski ton in arhaiziran izraz se kažeta zlasti v *Križevem potu*. V V-ovi liriki odkriva L. Legiša tenko pesniško žilo, večkrat krhko gradivo, neenakomerne sestavine, zraven pa pretanjeno občutljivost, ob kateri so se zaprle nove, emocionalno pretresljive podobe. - V-ova proza je rasla iz podobnih osnov kakor poezija. Prvi objavljeni tekst je *Dominik* (Slov. novele 1935) z motivi domače pokrajine in njenih ljudi. Istega leta je v Mladiki izšla črtica *Romarja*, opis poti v hribe in na Sv. Višarje. Romarski motiv je V. oblikoval tudi v besedilih *Višarska legenda* (Mladika 1937) in *Madona sclava* (Brinjevke 1938), v slednji s poudarjeno narodnoobrambno mislijo. V Mladiki so 1936 izšle še črtice *Pismo iz Benetk*, *Povratek na Kras* in *Naše življenje*. Novela *Hiša* (Biblioteka za pouk in zabavo 1937) obravnava boj kmečkega človeka z zemljo, 1939 sta izšla potopisno zasnovana spisa *Obisk v Bridih* (Biblioteka za pouk in zabavo) in *Iz istrske vasi: Kubeš in njegovi ljudje* (Slovenec 26. II. 1939). Po V-ovi smrti so v periodičnem tisku izšla še besedila *Lepa Vida*, *Balada o čevljar-skem vajencu* in scenarij *Rdečkasta prst*. V-ovo literarno delo sta za knjižno objavo pripravila M. Matičetov in L. Legiša v zborniku *Zemlja na zahodu* (1959). Na zbirko krajših proznih

sestavkov z istim naslovom je mislil že sam V., toda načrta ni mogel uresničiti. Urednika sta v zbornik vključila še nekaj nedokončanih ali nedodelanih in dotlej neobjavljenih proznih sestavkov (črtice, legende, opisi srečanj z ljudmi iz domačega sveta od gor do Istre). - O V-ovi prozi sodi M. Košuta, da učinkuje veliko bolj zaključeno in organsko kakor njegova poezija in da je »v hrepenenjskih, socialnih, potopisnih, pejsažnih, narodnostnih in drugih temah še marsikaj svežega, motivno zanimivega in razgibanega, pa predvsem Vukovega, da bi v slovenski literarni zgodovini zaslužilo pozornost obravnave«. - Posebna zvrst V-ovega pisanja so njegova pisma iz ječe. Nekaj odlomkov iz pisma ženi je izšlo 1953 (prev. A. Rebula), pismo očetu 1954 (prev. M. Matičetov), 35 pism pa je bilo vključenih v antologijo *Zemlja na zahodu*. Dobra tretjina celotnega epistolarija je izšla 1986, in sicer v izvirniku z naslovom *Scritture d'amore* (spremni esej F. Tomizza, izbor in opombe M. Matičetov) in v slov. z naslovom *Ljubezenska pisma* (prevod Vida in Milko Matičetov, spremni esej M. Košuta). V-ova ljubezenska pisma, napisana v tujem jeziku, so nenavaden dokument slovenske epistolarne literature. V njih je ljubezenska tema najpomembnejša, ni pa edina. Kakor v poeziji in prozi so tudi tu prisotne druge teme, npr. religiozna, krajinarska in literarna. M. Košuta dokazuje, da sodijo Ljubezenska pisma po slogu in jeziku v epistolarno književnost, in meni, da njihova literarnost »naravnost kliče po književnozgodovinskem prevrednotenju, ki bi korespondenco organsko pridružilo Vukovemu pesniškemu in proznemu delu«. Marsikaj pomembnega je ostalo v V-ovi zapuščini, tako tudi ital. prevod pesnitve *Dvenadsat'* (I dodici) ruskega pesnika A. Bloka in slov. prevod Saroyanovega spisa *Sedemdeset tisoč Armencev* s spremno besedo. Iz nje navaja M. Breclj v svoji oceni Zemlje na zapadu (*Knjiga zapečatená s krvjo*) nekaj misli, ki pričajo o V-ovi neomajni veri v slovenstvo: »Kot Armenci smo tudi mi Slovenci majhen narod, narod, ki se bo rešil le, če bo veroval v svoje človečanstvo, v dostojanstvo vsakega posameznika, če bo z obupno vero kričal skozi temo sodobnosti svoje slovenstvo. Odreči se slovenstvu pomeni za nas... izprazniti se svoje najžlahtnejše vsebine, svojega najslajšega soka, pomeni izroditi se, izneveriti se nalogi,

ki nam je od vekomaj začrtana na pozornici zemlje.« V. je objavil štiri literarnozgodovinske ocene in članke: *Giovanni Papini, La pietra infernale* (LZ 1935, 527), *Papini o sodobniku Croceju* (DS 1935, 229-32), *Povojna katoliška italijanska književnost* (DS 1936, 232), *Profesorju Alojziju Resu v slovo* (Mladika 1936, 270). Nekaj V-ovih pesmi je izšlo v it. in franc. prevodu, črtica *Lepa Vida* v hrv. - Psevdonimi: Stanko, Steno, Stanko Javor, Sergij Mantuani.

Prim.: Arhiv družine Vuk v Mirnu; Bibliografski oddelek NUK; dokumentacijski oddelek GorMuz; SBL IV, 643-44; F. Kalan-Kumbatovič, Sd 1935, 494, 496; T. Debeljak, *Pesniki ob meji* (Vuk, Balantič, Piščanc), DS 1944/I, 180; Isti, *Slovenčev koledar* 1945, 44 s sl.; M. Matičetov, *Stanko Vuk*, SPor 23. mar. 1946 in *Razgledi* II/1947, št. 6, 259-62; B(ačér) K(arel), Iz pisem Stanka Vuka, *Razgledi* 1950, 140-43; M. Samsa, Ob deveti obletnici S. Vuka in D. Tomažič, PDK 10. mar. 1953 s sl.; Ista, *Stanko Vuk*. Ob desetletnici njegove smrti, PDK 13. mar. 1954 s sl.; A. Rebula, *Pisma ženi*, Uvod, izbor in prevod, Sidro 1953, št. 1, 10-15; Č(rtomir) Š(inkovec), *Stanko Vuk* (Ob desetletnici), Tov 1954, št. 11 s sl.; M. Matičetov, *Vukovo pismo očetu* (prevod iz it.), SlovJ 19. mar. 1954; Isti, K objavi »Iz zapuščine Stanka Vuka«, *Beseda* 1954, št. 45; Ob 11-letnici tragične smrti Stanka Vuka, NL 10. mar. 1955 s sl.; L. Legiša, *Tragična zgodba Stanka Vuka*, *Zemlja na zahodu*, Koper 1959, 5-58; M. Breclj, *Knjiga zapečatena s krvjo*, PrimN 20. jan. 1960 s sl.; S. Plahuta, Ob 30-letnici smrti dr. Stanka Vuka, Sreč 8/1953, št. 41/42, 42; F. J., Njun zadnji dan, NL 10. apr. 1974; Ob 30-letnici smrti dr. Stanka Vuka, PrimN 8. mar. 1974; J. Koren, PDK 1974, št. 59 s sl.; Trojni umor v Trstu, PrimN 15., 22., 29. avg. 1975; T. Pavšič, *Pesnik in politik dr. Stanko Vuk* (Ob 70-letnici rojstva), PDK 21. nov. 1982 s sl.; M. Košuta, *Zlahtni klic ljubezni* (Ob 40-letnici smrti S. Vuka in žene), PDK 8. mar. 1984; D. Mevlja, *Stanko Vuk*, Tov 5. apr. 1984; J. Vidic, *Trojni umor v Trstu* (Ob 40-letnici zločina), PrimN 16. mar. 1984; F. Tomizza, *Pisma S. Vuka* (prev. J. Zlobec), Sd 1985, št. 12; G.F. Colombo, *Sposi senza confini*, Sabato, n. 10, 1986; J. Milič, *Neznano kam ali v... slovenske arhive?*, Delo 24. apr. 1986; F. Tomizza, *Prefazione, Scritture d'amore*, ZTT, Trieste 1986, 5-22; M. Košuta, *Vstajenje srca* (spremni esej), Ljubljenska pisma, ZTT, Trst 1986, 259-98; *Vstajenje srca*, Delo (KL), 27. mar. 1986; K. Humar, *Povest o tragični ljubezni dveh mladih zakoncev*, KatG 3. mar. 1986; M. Vertovec, *Gli sposi di via Rossetti*, tragedia di una minoranza, NMat 13. in 27. mar. 1986; N.P., *Zakonski pogovor v pismih*, Družina 1986, št. 5; Anketa o Tomizzovi knjigi *Poročena* iz ulice Rossetti, M(Trst) 1986, št. 5-6, 70-72; J. Vilfan o stikih z Vukom v Tomizzovih Mladopo-

ročencih, PDK 17. maja 1987; Z. Zavadlav, *Nerešena uganka o uboju v ulici Rossetti*, KatG 9. in 16. maja 1991.

L. B.

VUKASOVIĆ-STIBIEL Janko, rodoljub, glej **STIBIEL-VUKASOVIĆ Janko**

VUKSANOVIC Mirko, glasbenik in komponist, r. 22. jun. 1962 v Sarajevu; živi v Novi Gor. Oče Blažo, magister strojništva iz Mojkovca (Črna gora), mati Vera Tomsič, zdravnica iz Knežaka. Osn. š. in gimn. je obiskoval v Novi Gor., v Lj. pa je študiral na Akademiji za glasbo (teoretsko-pedagoška smer). Za V. kot glasbenika je pomembno sodelovanje s starejšim bratom **Markom** (r. 2. nov. 1958 v Lj.; šolal se je najprej v Sarajevu in nato v Novi Gor., kjer je zaključil osn. š. in gimn., v Lj. pa je na Filozof. fak. študiral filozof. in sociol.), Mirko igra klaviature in je avtor glasbe, medtem ko igra Marko bas kitaro, poje in piše besedila. 1978 sta ustanovila rock skupino »Park« in z njo tudi prvič javno nastopila. Skupina je bila le lokalnega pomena in je razpadla 1981. Po odsluženju vojaški obveznosti sta 1983 formirala novo skupino »Avtomobili«, ki je še danes ena najpomembnejših rock skupin ne le v Sji, ampak tudi v Jsli. Člana sta še Marko Kodermac (bobni) in Alan Jakin (kitara). »Avtomobili« so izdali tri samostojne plošče LP, in sicer: *Luna je zopet mlada* (Dokumentarna 1984), *Dolgo toplo poletje* (ZKS 1985) in *Kremmo* (Diskont 1988). V. je tudi avtor gledališke glasbe. Od 1987 sodeluje s PDG, za katerega je napisal glasbo za predstave: Kaj je videl batler, Lenča Flenča, Mandragola, Jasnovidka ali Dan mrtvih, Voranc, Samomorilec, Čiren Caj in operica Lucija in Ambrozij. Glasbo je napisal tudi za dve predstavi lj. gledališča Glej: Don Lorenzo in Vesna. Kot glasbeni producent in aranžer je V. sodeloval z Zoranom Predinom in Arsenom Dedičom pri njuni skupni plošči *Svjedoci priče* (Diskont 1989). Prav tako je avtor glasbe v dveh filmih (Trinajstica, Decembrski dež) in dveh TV nadaljevankah (Zgodbe iz medenega cvetličnjaka, Biznis je biznis).

Prim.: O »Avtomobilih« je bilo napisanih nekaj sto člankov; ker niso vsi evidentirani, je nemogoče navesti popolno bibliografijo (nepopolni pregled člankov ima Marko Vuksanović). Omenimo le časopise, kjer so bili objavljeni najpomembnejši teksti: Intervju (6. jun. 1984),

Rock (VI. 1984), Džuboks (VI. 1984), Teleks (26. jun. 1984), Večernji list (8. avg. 1984), Oslobođenje (24. avg. 1984), Reporter (18. sept. 1984), Polet (21. sept. 1984), Non (IX. 1984), Naši dani (10. maja 1984), Mladina (10. maja 1984), Oslobođenje (27. maja 1985), Rock (VII. 1985), Rock (X. 1985), Slobodna Dalmacija (VIII. 1985), Start (XI. 1985), Stop (24. dec. 1987), Rock (II. 1988), Stop (19. maja 1988), Top (23. jun. 1988), Teleks (23. jun. 1988), 7D (2. mar. 1989). O Mirku Vuk-sanoviću kot avtorju gledališke glasbe: glej gledališke liste PDG in gledališča Glej od 1987 naprej.

Mal.

VULČ Franc, politični delavec, r. 18. apr. 1891 v Leobnu v Avstriji, u. nasilne smrti v Bgdu v začetku 1926. Oče Franc, izdelovalec ščetk, mati Marija Klavora. Starša sta bila ekonomska emigranta, doma iz Čezsoče. Po njuni smrti (1898) sta se sem preselila otroka Franc in Rudolf. Franc je živel pri stricu Ivanu Vulču. Osn. š. je končal v Čezsoči (1905) in bil nato pomočnik pri trgovcih Josipu Zorniku v Gor. in pri Mihaelu Maliku v Ajdovščini. V začetku jan. 1912 se je v Trstu zaposlil kot trg. pomočnik v vele-trgovini Greinitz. - Kot vajenec je bil aktiven član ajdovskega Sokola. Tu se je izkazal kot telovadec in organizator. Vojsko je služil v 7. lovskem polku v Gor. in tu dočakal pričetek prve svet. vojne. Konec avg. 1914 je bil v spopadu z rusko vojsko ujet in odpeljan v vojno ujetništvo. 1915 je vstopil v 1. Srpsko dobrovoljačko divizijo v Odesi (na Solunski fronti se je preimenovala v Jugoslovansko), ki so jo sestavljali v Rusiji zajeti avstroogrski vojaki. S to enoto je (1916) sodeloval v bojih v Dobrudži, nato pa preko Arhangelska, Švedske in Norveške prišel v Anglijo. Od tu je šel v Francijo in prišel v Solun. Sodeloval je pri preboju fronte na Kajmakčalanu. Po vojni se je zaposlil na Jesenicah kot poklicni vaditelj pri Jsl. Sokolskem savezu. Bil je tudi član nacionalistične organizacije Narodne obrane in sodeloval pri organiziranju protiit. nastopov v Istri (apr. 1921), vendar se ni vključil v Orjuno. - 1921 se je zaposlil v trgovini s telovadnim orodjem Bašin in drug v Lj. Še vedno je bil aktiven v vrstah Sokola in zelo velike so bile njegove

zasluge pri urejanju stadiona za prvi vseskol-ski zlet (avg. 1921). Apr. 1921 naj bi celo orga-niziral in sodeloval pri demonstracijah v Lj. Operi. S somišljeniki, med katerimi so bili mlajši kult. delavci, je bil aretiran. Razočaran zaradi neizpolnjenih pričakovanj prostovoljcev v novi jsl. državi, se je približeval socialistič-nemu delavskemu gibanju. Na prehodu iz 1921 v 1922 je prišel v stik s KPJ oz. s SKOJ in spo-mladi 1922 bil med petimi ustanovnimi podpis-niki Iskre, prve ileg. mladinske organizacije po uvedbi Obznane (1921). Iskra je ilegalno delo-vala le od konca 1922, ko jo je lj. policija pre-povedala, ker so se v njej združevali pretežno komunisti. Ob ustanovitvi Neodvisne delavske stranke Jsle se je V. vanjo vključil in postal njen funkcionar. Bil je aktiven med lj. mladino. Njegove organizacijske sposobnosti so zlasti prišle do izraza pri oživljanju delavskih in otroš-kih telovadnih društev po vseh večjih slov. delavskih krajih (Jesenice, Trbovlje, Hrastnik, Za-gorje). Bil je pionir delavskega telovadnega gi-banja na Slovenskem. - Spomladi 1924 je bil V. na čelu Proletarskih akcijskih čet (PAČ) - prve delavske vojaške organizacije, ki sta jih KPJ in SKOJ organizirala proti Orjuni. Uspehi njegovega dela, urjenja in organiziranja PAČ so se pokazali ob spopadu Orjune z delavci v Trbovljah (1924). V. v spopadu ni sodeloval, ker se je tedaj že umaknil v Avstrijo in nato v Rusijo. Od tod se je vrnil in ileg. deloval v Bgdu, vendar njegove naloge niso znane. Bgd. policija ga je aretirala 16. jan. 1926, zaprla v Glavnjačo, ga strahotno mučila in razmrcvar-jenega vrgla v Donavo. Resnica o smrti je prišla na dan šele čez dve leti (1928), razkrili so jo obtoženi komunisti. Njegova ilegalna imena so bila: Vujo, Vlado, Stanko, Jansen. Doprsni kip ima v Bovcu (delo Negovana Nemca), odkrit 1. maja 1980.

Prim.: SBL IV, 64445 in tam navedena liter.; osebni arhiv D. Sedmak; Enotnost 24. febr., 30. mar. in 1. maja 1928; LdP 26. apr. 1947; Polet 9. okt. 1949; F. Klopčič, Desetletja preizkušeni, Lj. 1980, pass.; H. Klavora, Čez drn in strn v novo življenje (rkp.); GorLtk 8/1981, 267.

Sed.

W

WALLAND (BALANT) Jožef, četrti goriški nadškof in ilirski metropolit, r. 28. jan. 1763 v Novi vasi pri Radovljici kmetu Jožefu in Barbari Fister, u. 11. maja 1834 v Gorici. Šolal se je v Ljubljani in na Dunaju, bogoslovje v Gradcu, posvečen v duhovnika 15. nov. 1789, nadaljeval teologijo v dunajskem Avguštinu. Po 1790 je služboval kot kaplan v Kresnicah in Vel. Laščah, nato katehet na Lj. normalni. Po 1798 poučeval v liceju v Lj. moralno in pastoralno bogoslovje. 1805 postal kanonik in nadzornik Lj. šol ter pomagal pri pregledu Japljeve Biblije. Pod franc. okupacijo je bil od 1809 rektor Lj. centralne šole in akademije. Velik pospeševalec šolstva. Po odhodu Francozov je 1815 postal gubernijski svetnik v Trstu, 1816 pa isto v Lj. Cesar Franc I. ga je 8. mar. 1818 imenoval za gor. škofa, 2. okt. t.l. ga je potrdil papež Pij VII. in 22. nov. 1818 ga je Lj. škof A. Gruber v Lj. posvetil v škofa. 10. jan. 1819 je bil ustoličen v gor. stolnici. - Škof Walland je bil vzgojen v jožefinskem semenišču v Gradcu. Zato je v prvih letih škofovanja uveljavljal verske nazore Jožefa II. Izrazito jožefinsko je bilo tudi njegovo prvo pastirsko pismo 1819, v katerem je predpisoval znane jožefinske odredbe v bogoslužju. 1824 je izdal goriški »proprium« brez dovoljenja sv. stolice. To mu je povzročilo hude težave. Pozneje je skušal popraviti svoje napake in zaceliti rane, ki jih je bil Jožef II. zadal gor. škofiji. Med drugim je Jožef II. 1784 zaprl gor. bogoslovje. Škof W. se je trudil, da so 1818 obnovili šolanje v gor. bogoslovju. Preuredil bogoslovno šolo in imenoval nove profesorje. Ti so bili: Anton Peteani, poznejši škof v Poreču, Jernej Arko, brata Jakob in Jožef Stibil, Jožef Krobat in Jožef Poklukar. Duhovnike je opominjal, naj se v pridigah drže Sv. pisma in cerkv. učiteljev. Zidal je nove cerkve, pridno obiskoval župnije in jih duhovno dvigal. V gor. stolnici je posvetil štiri škofo: Ant. Leonardija za Trst, Ant. Al. Wolfa za Lj., Ant. Peteani za Poreč ter Ant. Juriceja za Dubrovnik. Po Napoleonovem padcu je Avstrija ustanovila Ilirsko kraljestvo, ki pa je ostalo le na pa-

pirju. Tedaj je papež Pij VII. poveril škofu W. nalogo preurediti ozemeljski sestav škofij v Dalmaciji in Istri. W. je res predložil svoj načrt, po katerem je papež Leon XII. 1828 ukinil več škofij v Dalmaciji, nekatere pa združil po dve in dve v eno škofijo (tržaško-koprsko, poreško-puljsko). Izvedbo teh odlokov je poveril škofoma Wallandu in A. A. Wolfu, ki sta to izvršila 12. febr. 1830. Končno je papež Pij VIII. z bulo 27. jul. 1830 ustanovil Ilirsko cerkveno provinco z metropolitanskim sedežem v Gorici. Ta je obsegala: 1. goriško nadškofijo (od te so pa odtrgali vipavski dekanat in ga priključili Lj. škofiji), 2. ljubljansko škofijo, 3. tržaško-koprsko škofijo, 4. poreško-puljsko in 5. krško škofijo (otok Krk). Goriški škofje so bili spet povzdignjeni v nadškofe in metropolitane. Tako je tudi Walland 6. jan. 1832 v goriški stolnici prejel palij z naslovom »nadškof goriški in metropolit ilirski«. Toda 11. maja 1834 je Walland umrl. Pokopal ga je tržaški škof Mat. Ravnikar. - Ilirska metropolija s sedežem v Gor. in s štirimi škofi - sufragani je trajala sto let - do 1933. Tedaj je sv. sedež Lj. škofijo podredil naravnost Rimu. Iz ostalih škofij v Italiji je osnoval »Goriško metropolijo« (ne več Ilirsko), ki je obsegala: goriško nadškofijo, tržaško-koprsko in poreško-puljsko škofijo (brez ljubljanske in krške škofije, ki sta pripadli Jugoslaviji).

Prim.: Folium period. archidioec. Gorit. I (1875), 129 in pass.; Wurzbach 52, 243-45; Drobčinice 1865/66, 107-28; Kaučič, LZ 1895, 598; Glaser II, 14, 15, 54; J. Lesar, SBL I, 22-23 pod Balant (Walland) Jožef, 22-23; R. Klinec, Zgod. gor. nadškofije, GMD 1951; Šolstvo na Slovenskem, Lj. 1987, 50.

T. P.

WALTRITSCH Marko, časnikar, publicist, politik, zgodovinar, r. 23. jul. 1932 v Gor., živi prav tam. Oče Hinko, uradnik, mati Cecilija Bertulin, gospodinja (gostilničarka). V Gor. je obiskoval it. osn. in nižjo srednjo š. ter po letu 1945 slov. klas. licej (matura 1951). Studiral je na Filoz. fak. v Trstu. Publicistično in časni-

karsko je deloval že v srednji š. 1946 je izdal tri številke mladinskega lista *Južnogoriški strazar*, pobudil je glasilo gor. srednješolcev *Mladi vzori* (1949-51) in sourejeval dijaško glasilo v Gor. *Mlada setev* (1946-50). 1948 je pričel sodelovati pri PDK (filatelija, šport, dijaška kronika, reportaže), pri listu se je nato stalno zaposlil 1971. Delal je v gor. redakciji PDK, od 1980 bil ur. gor. kronike, od 1988 do 1990 pa odgovorni ur. lista. Časnikarski izpit je opravil v Rimu (1972). 1991 se je upokojil. - Od 1948 je sodeloval tudi pri LdTd, pri gor. Soči (gor. kronika, uvodniki in komentarji itd.), kasneje pri Gosp. (od 1955), v letih 1990 in 1991 je bil odgovorni ur. ter urejal zadnje številke Gosp. (priloga PDK). - Kot gor. dopisnik je sodeloval tudi v it. tisku, tako pri rimskem dnevniku *Avanti* (1958-70), beneškem dnevniku *Gazzettino*, videmskih listih *La Regione* in *Il Lavoratore friulano* in bil med 1957-60 ur. gor. kronike v listu *Corriere di Trieste*. W. je sodeloval tudi v tisku v Sji (Delo, Nedeljski dnevnik, PrimN, Teleks), pri Radiu Trst A (reportaže, Na goriškem valu, Goriški obrazi, Goriške gostilne, Muzeji v F-JK, Evropska mesta in muzeji v njih itd.), pri Radiu Koper (goriška kronika v slov. in it.) in pri agenciji Alpe Adria (TV Koper) več kot deset let stalni dopisnik s slov. in it. prispevki. Njegove prispevke so objavili tudi JKol, Dan, Sreč, StudG, Pazinski memorijal (1990) itd. - Pri časnikarskem delu je pokazal posebno zanimanje za zgod. gor. Slov. druge polovice 19. in začetka 20. stol. S tega področja je poleg daljših reportaž v PDK (krajevne kronike, dogodki iz prve in druge svet. vojne, biografski prikazi itd.) objavil samostojni brošuri *Odkritje spomenika padlim v NOB* (Podgora 1975, skupaj s S. Kuštrinom in S. Terpinom) in *Kratek pregled slovenskega posojilništva na Goriškem* (Gor. 1979 cikl.). Temeljne so tri obsežnejše monografije o zgod. denarništvu na Gor. in v Furlaniji. 1982 (2. izd. 1983) je izdal dvojz. knjigo *Slov. bančništvo in posojilništvo na Goriškem - Gli istituti di credito sloveni nel Goriziano*, Dežela F-JK je objavila knjigo *Le casse rurali friulane dalla loro costituzione al fascismo* (Trst 1987), knjiga *Posojilnice na nabrežinskem Krasu* (Nabrežina 1989) je pravzaprav monografski opis devinsko-nabrežinske občine od konca 19. stol. dalje. V obliki člankov je nato objavil pregled kreditnega združništva na

Primorskem (v Hranilnica in posojilnica na Opčinah, 1983) in jubilejni zapis ob 75-letnici posojilnice v Doberdolu (Il Territorio 1984). O tem je še podrobneje pisal v prispevku za zbornik *Doberdob* včeraj in danes (1988); ta zbornik je tudi uredil. O zgod. slov. denarništvu je tudi govoril na posameznih predstavitev svojih knjig, poleg tega še na simpoziju o zgod. denarništvu in bančništvu na Slov. (Lj. 1984), na Pazinskem memorijalu (1984), na posvetu o zgod. bančništvu na ozemlju Italije (Verona 1987), na posvetu o organiziranem življenju na podeželju v Fari (1983), na posvetu o katoliškem gibanju v Gor. (1985). - W. je svoje raziskovanje gospodarske zgod. Slov. na Goriškem gradil predvsem na arhivskih (javne in zasebne zbirke) ter časopisnih virih in pri tem načel povsem neobdelano tematiko, ki ji zgodovinopisje ni posvečalo posebne pozornosti. Razen denarništvu je W. posvečal pozornost tudi slov. šolstvu na Gor. in poleg časopisnih člankov (PDK) objavil daljše razprave v zbornikih *Slovenska osnovna šola Oton Župančič v Gorici* (1982), *Osnovna šola Franc Bevk v Gorici* (1984; oba je tudi uredil) in *La scuola, la stampa, le istituzioni culturali a Gorizia e nel suo territorio dalla metà del Settecento al 1915* (1983). O šolstvu, denarništvu in gospodarstvu v občini Sovodnje pri Gor. je objavil samostojne prispevke v *Sovodnjskem zborniku* (1, 1983); bil je ur. tudi te izdaje. Uredil je brošuro *Občina Sovodnje ob Soči* (1970). O Pevmi, Oslavju in Št mavru v zgod. je pisal v zborniku *Slovenska osnovna šola Josip Abram* (1984), podobno tudi o *Doberdolu v razdobju 1850-1915* (*Doberdob* včeraj in danes). Poleg doberdobskega in sovodnjskega zbornika je uredil publikacijo prosv. društva »Kras« (Dol-Poljane 1966) in zbornik *Ob 60-letnici planinskega društva v Gorici* (1971). Napisal je *Zgodovinski pregled razvoja glashenega pouka med Slovenci v Gorici* (objavljen je v 25 let šole Glasbene matice v Gorici, 1987), uredil je brošuro *Nabrežina 1990 - Sesljan 1991* (1991). Uredil je več priložnostnih brošur Slov. prosvetne zveze, med temi *Kamen na kamnu* (1979) in *Peter Kocjančič* (1980). 1980 je postal tudi odgov. ur. mesečnika *Il Campanile* (Capriva del Friuli). - W-ovo javno delo se začena v dijaških letih. 1951 je ustanovil akademsko-srednješolski klub »Simon Gregorčič« v Gor., ki se je kasneje razvil v gor. mestni klub. Bil je več let v vod-

stvu Slov. prosvetne zveze (1973-81 tajnik zveze za Goriško). Deloval je v SKGZ (član njenega predsedstva in član odbora za Goriško). Polit. je delal najprej v DFS, 1957 je stopil v PSI (podtajnik strankinega pokraj. odb. za Goriško, član dežel. odb. za F-JK in tajnik mestne sekcije v Gor.). Na listi PSI je bil 1965 izvoljen v gor. pokraj. svet in bil kot prvi Slovenec od faš. razpusta pokraj. sveta v letu 1922 po več kot treh desetletjih izvoljen za odbornika (1965-70) in doslej edinega podpreds. slov. narodnosti (1970-73) gor. pokraj. uprave. 1975 je bil izvoljen za obč. svetovalca v Gor. (bil je načelnik sve-tovalske skupine PSI), ponovno izvoljen tudi 1980 in 1985. V teh 25-ih letih je bil član raznih komisij in odborov (član deželne komisije za izseljenska vprašanja, član Pokraj. turistične ustanove, podpreds. Pokraj. področja za javne prevoze itd.). Bil je tudi tajnik zadruga za gradnjo Kulturnega doma v Gor., kot tudi član in odbornik številnih slov. društev in ustanov v Gor.

Prim.: SBL IV, 663 in tam navedena liter.; Voce I 9. apr. 1983; Bančni vestnik 1983, str. 141-44; PDK 9. maja 1985 in 21. jul. 1988.

B. Mar.

WARTO Julij, duhovnik, r. 18. maja 1845 v Idriji, u. 5. nov. 1908 v Bazovici pri Trstu. Oče Josip, lekarnar, mati Terezija Seibel. Šole je dovršil v Lj., bogoslovje v Gor. za tržaško škofijo. V duhovnika je bil posvečen 12. avg. 1868. - Leta 1868 je nastopil službo kaplana v Buzetu v Istri, a že 1870 je prišel v Trst za kaplana pri Novem sv. Antonu, kjer je ostal skoraj 20 let. 1899 je bil za kratek čas rektor tržaškega škof. konvikta. 1900 je postal župnik v Bazovici in ostal tu do smrti. - W. je v Trstu in Bazovici delal skromno in nihče tržaških Slov. ni slutil, da pod njegovo navidezno skromnostjo biva plemenita slov. duša. Kot prof. na c. kr. gimn. v Trstu se je zelo zavzemal za dijake in jim veliko pomagal. Bil je skrben oče in je zato prvi ustanovitelj tržaške dijaške kuhinje. S svojimi žrtvami je oral ledino za dijaško mladino. - V Bazovici je posvetil svoje skrbi lepoti in urejenosti domače cerkve. Kar je v cerkvi lepega, je njegovo delo. V letih 1902/03 je cerkev popolnoma prenovil. Od tedaj so barvna okna za glavnim oltarjem (narejena v Innsbrucku), freske na stropu in v prezbiteriju (Klement De Neri iz Gorice), križev pot (Johan Hlaka iz Prage),

oltar Žalostne Matere božje in oltar s križem (Jakob Campidell iz Beljaka). - Za njegove zasluge v šoli in v dušnem pastirstvu je bil 1906 imenovan za monsinjorja.

Prim.: Folium Terg. 1883-1909; Šematizem Trst 1870-1909; ŠkaTrst; Žup. arhiv Bazovica; KolclcMD 1914, 32.

Skerl

WEINBERGER - MASLO Zinka, javna delavka, r. 23. sept. 1899 v Šempetru pri Novi Gorici v delavski družini Martelančevih, u. 17. maja 1985 v Lj. Med I. svet. vojno je družina morala na pot begunstva v Lj., kjer se je spoznala s poznejšim možem Mirkom Weinbergerjem. Po vojni se je naselila v Zagorju ob Savi, kjer je mož našel zaposlitev kot steklar. Mož je delal v komun. stranki, se spopadal z orjuno in 1927 odšel v Moskvo na študije, Zinka pa je ostala doma in prevzemala polit. vloge, vzdrževala zvezo s polit. delavci, opravljala službo kurirke in podobno. Širila je komun. tisk, skrbela za pomoč in 1930 odšla za možem v Moskvo. Tudi v Moskvi je njen dom postal shajališče številnih sorojakov. Tam je spoznala tudi Josipa Broza - Tita. V začetku je obiskovala predavanja na komun. U narodnih manjšin zahoda KUNMZ, nato se je zaposlila v tovarni Elektrozavod, kjer je postala uradnica in brigadirka oddelka. Po štirih letih je postala knjižničarka v KUNMZ, čez leto dni pa uslužbenka v Mednar. leninski šoli, kjer je bila sekretarka. V letih 1938-41 je delala v založbi tujega tiska, zlasti zahodnega, vmes pa doživljala čas stalinskih čistk, katerih žrtev je postal tudi njen mož 1943 v Norilsku. Z napadom na Jslo in SZ je nastopilo pomembno obdobje tudi za Zinko. Od 1942-45 je pripadala skupini jsl. komunistov v Moskvi, ki so vodili radijsko postajo Svoobodna Jslo. Morali so propagirati osvobodilno gibanje za novo Jslo. Po osvoboditvi se je Zinka lahko vrnila domov. Deset let je bivala v Bgdu in se posvečala sindikalnemu delu in upravljala sindikalno čitalnico. 1956 se je upokojila in preselila v Lj. Tu je samo še z zgledom bodrila mladež k delu.

Prim.: M. Ivanič, Delo 23. maja 1985; SBL IV, 671.

Šah

WERDEN(M)BERG (VERDEM(N)BERG), gor. plemiška druž. Izhaja iz druž. Ve(a)rda (Werda) de Olivis, po izvoru iz Gandrije pri Luganskem

jezeru v it. Švici (Canton Ticino). Njeni pripadniki so bivali tudi v lombardskem mestu Como. Od tam se je **Giovanni Nicas(s)lo Verda de Olivis** proti koncu 15. stol. preselil v Gor. in se tam poročil z grofično Renato iz gor. plemiške druž. Kronschal, ki mu je dala dva sinova. Od teh je bil **Janez Krstnik** (r. 1582 v Gor., u. 15. sept. 1648 na Dunaju) izredno nadarjen. V kratkem času je dokončal pravne študije in se začel uveljavljati v javnem življenju. Ob poroki nadvojvode Ferdinanda (1600) je spremljal v Gradec grofa Ivana Marija Coroninija (PSBL I, 196) in se izkazal kot pravni izvedenec, govornik in diplomat. Nadvojvoda mu je poveril službo general. iztirjevalca (fiscale) najprej za gor. grofijo, nato za Štajersko. J. K. se je v tej službi odlično izkazal in nadvojvoda ga je povzdignil v osebnega tajnika in svetnika. 1616 se je J. K. poročil s sestro grofa Coroninija Katarino in 9. jun. 1620 je bil sprejet med gor. patricije z bratom **Petrom**, ki je bil doktor filozofije in zdravnik. Ko je nadvojvoda postal ces. (Ferdinand II. 1619-1637), je bil J. K. povzdignjen 25. febr. 1623 z bratom v baronski stan s predikatom de Verdenberg, 7. nov. 1630 pa v grofovski stan in njegovo gospodstvo Namest na Moravskem je postalo grofija. Po 1620 je kupil številna gospodstva, gradove in posestva na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Moravskem, med katerimi naj omenimo gospodstvi Križ-Mekinje (1620?), ki je bilo prej last grofov Thurn (PSBL IV, 38-43) in Zgornje Perovo (1629) v okolici Kamnika ter gospodstvo Graveneggh (Graveneck) na Štajerskem (1626). Na Dunaju je sezidal palačo, ki je pozneje prešla v last knezov Schwarzenberg. Ces. mu je podelil tudi službo tajnega dvor. svetnika in komornika zlatega ključa ter dedno službo dvornika (1626) in velikega mojstra palice (1632) za Gor. grofijo. J. K. je namenil del svojega bogastva javnim in verskim ustanovam, še posebej gradnji cerkva, molilnic, kapelic in samostanov. V Gor. si je pridobil skupaj z ženo Katarino velike zasluge za gradnjo c. na Kostanjevici in za ustanovitev prvega sem., ki so ga vodili jezuiti. Novemu sem. sta ugledna meščana podarila 25. mar. 1629 hišo z vrtom nedaleč od c. sv. Ivana, precej zemlje v Vilešu in Solkanu in 12.000 gold., ki so pozneje narasli na 20.000. Z dohodka so lahko jezuiti vzdrževali 24 dijakov. Zavod je lepo uspeval, število učencev je raslo, nato

so se dijaki 1634 preselili v hišo druž. Sem(b)ler (PSBL III, 334-35), v kateri je danes gor. drž. knjižnica. To sem. (Seminarium Werdembergicum) je prvi zametek gor. malega sem. in je bilo uradno ustanovljeno 2. maja 1636. Po smrti ces. Ferdinanda II. je bil J. K. še nekaj časa osebni svetnik njegovega sina Ferdinanda III., nato pa se je počasi umaknil iz javnega življenja. Pokopan je v dunajski c. sv. Mihaela, kjer si je dal že nekaj let pred smrtjo postaviti spomenik in spominsko tablo. Njegov sin **Ferdinand Leopold** je bil sodnik in ni imel potomcev moškega spola, zato je z njim veja izumrla. **Janez Filip**, zadnji predstavnik veje, ki se je začela z J. K-ovim bratom Petrom, je u. v Brnu 19. apr. 1733.

Prim.: R. Coronini, Fasti Goriziani (prev. L. Da Ponte), Gor. 1780, 14-15, 60-61; Morelli II-III, pass.; G. D. Della Bona, Tentativo di raccogliere sotto forma di un lessico patrio..., Gor. 18.. (ms. Bibl. Civ. di Gor.); Kociancic, Hist. Sem.; A. Jacobi, La nobiltà goriziana, Gor. 1924 (ms. Bibl. Civ. di Gor.); Isti, Giovanni Battista Conte di Verdenberg v Bollettino Storico della Svizzera Italiana, Serie II, Anno II (1927), 1, 6-11; Nadšk. sem. v Gor. ob petdesetletnici ustanovitve 1912-1962, Gor. 1963, 10-11; F. Spessot, Seminario Verdenbergico dei Gesuiti. Storia. 1615-1773 v Le istituzioni gesuitiche a Gor., Gor. 1969; D. Butkovič, Malo sem. - sedež slov. š. v IzvGor, Gor. 1985, 21-29.

Vh

WERNER Anzelm (krstno ime **Otto Raphael**), benediktinec, arhitekt, r. 9. apr. 1875 v Cannstattu pri Stuttgartu, u. 19. (20.?) sept. 1938 v Sankt Matthiasu. Oče Raphael, pleskar, mati Agnes Kriesmann. Osn. š. in prve razr. gimn. je obiskoval v Cannstattu, nato je študiral v Stuttgartu. 1889 mu je p. Stephen Waldner kot odličnjaku nudil možnost nadaljevanja študijev na višji š. Emaus v Pragi, kjer je W. ostal do 1890, ko se je preselil v Sekovo (Seckau) na Štajerskem in 1894 dokončal klas. gimn. v tamkajšnjem samostanu. 10. sept. i. l. je vstopil v noviciat in prejel ime sv. Anzelma. Leto kasneje je napravil prve redovniške obljube in začel študirati filoz. in bogosl. vede. Zaradi šibkega zdravja je prekinil redne študije in se šolal privatno pod vodstvom nekaterih sobratov benediktincev. 12. sept. 1898 je opravil slovesne redovniške zaobljube, 3. sept. 1899 je vstopil v diakonat. Naslednje leto je zaključil teol. študije in bil posvečen v mašnika 16. jun. 1900. - W. je že v zgodnjih letih kazal zanimanje in na-

darjenost za gradbeniško umetnost ter se najprej sam, nato pa s pomočjo sobratov izpopolnjeval v tehničnem risanju in načrtovanju. Pater Paul Sauter iz samostana Sv. Ottilie, ki se je mudil 1900 v Sekovem za popravila dela na glavnem oltarju (slovesno ga je odprl in blagoslovil i. 1. gor. kardinal Missia, PSBL II, 442-45) in koru samostanske c., ga je imenoval za sodelavca, ga pobliže seznanil z gradbeniškim poklicem in mu bil učit. še mnogo let. - Wevo prvo samostojno delo je privatna dekliška š. v Sekovem (1900). Med njegova prva dela sodi tudi Villa Oppen na sekovškem Zellenplatzu. Opat Ildefons Scheber ga je poslal v Tutzing na Bavarsko (1902-04), kjer sta delovala znana arhitekta Kurz in Ostenrieder. V njuni družbi se je W. izpopolnil pri gradnji velikega samostana za misijonske sestre ob jezeru Starenberg in se nato ves posvetil gradbeništvu. Med 1904 in 1906 je bil zaposlen pri gradnji dekliškega vzgojevališča v Maria-Ettalu, med 1907 in 1912 pa je deloval predvsem na Primorskem: na Trsatu zraven Reke, na Reki, v Trstu (S. Cipriano), v Iki, v Klani, v Lj. (jezuitska c. sv. Jožefa). Ko je gor. nadšk. F. Borgija Sedej (PSBL III, 319-23) hotel uresničiti želje svojih prednikov in sezidati novo malo sem., je v jan. 1908 poveril izdelavo načrta W., ki mu je že v jun. predložil kar dva načrta. Komisija, ki so jo sestavljali nadšk. sam, mons. J. Wolf (glej tam) in Brumat ter salezijanski rav. Scaparone, je izbrala drugi načrt, ki ustreza približno sedanjemu, toda brez levega krila in brez kupole, ki po prvi svet. vojni ni bila obnovljena. Dne 30. nov. 1908 je bil postavljen prvi kamen bodoče zgradbe. Jul. 1909 so se začela zidarska dela pod nadzorstvom samega patra W., ki se je dal upodobiti v doprskem kipu na pročelju desnega krila kot atlant. Med gradnjo je W. bival v palači gor. nadšk., ki mu je začasno poveril tudi službo šk. tajnika, dušnega pastirja in ceremoniarja. Jun. 1910 je bila stavba prekrita, naslednje leto pa je bila gradnja dovršena in 6. okt. 1912 so novo sem. slovesno odprli. Ko se je mudil na Gor., je W. pripravil tudi načrt za batujsko ž. c., ki ga je hranil žpk I. Leban (PSBL II, 263). Po tem načrtu je Leban po vojni c. podaljšal in preuredil. Med 1912 in 1915 je W. deloval na Koroškem, pri gradnji samostana in c. v Harbachu pri Celovcu in pri gradnji c. v Mittelburgu in Kunzelsauu. Ko se

je med vojno prekinilo vsako gradbeniško delovanje, se je mudil na Južnem Tirolskem v samostanu Siebeneich pri Griesu kot administrator in dušni pastir tamkajšnjih benediktinskih redovnic. Jul. 1920 je odpotoval v Brazilijo, kjer je postal prior samostana (in bližnjega svetišča Sv. Marije na hribu Serrato) v S. Bento pri Santosu. Tu se je začel spet baviti tudi z gradbeništvom. V Santosu je restavriral samostan karmeličank, v Jundiakyu je sezidal š. (1921), v Paryu c. za frančiškane, v Sorocabi š. za redovnice iz Tutzinga (1922-23), v Itapetingi samostan in zavod. Zaradi nastalih težav je bil 1925 priorat razpuščen in patri so se razpršili po raznih samostanih v Braziliji ali pa se vrnil v Evropo. W. se je odpravil v Evropo, obiskal Rim in potoval po Avstriji in Nemčiji, kjer se je mudil nekaj časa v opatiji Sankt Matthias pri Trierju. Naslednje leto se je vrnil v Brazilijo in se spet posvetil delu. S. Paolo, Pary, Sorocaba, Itapetinga, Rio Preto, Jundiaky, Braganca, Victoria, Paranagua, Rio de Janeiro in Curityba predstavljajo glavna področja njegovih gradbeniških posegov v letih do 1929, ko se je vrnil v Evropo na vabilo svojega opata, ki mu je poveril izvedbo nekaterih gradbenih načrtov v Trierju. - Telesno izčrpan in bolan se je W. kaj kmalu moral odpovedati vsakemu in delu in drugemu opravilu, tudi pastirskemu, še posebej po jun. 1933, ko ga je zadela možganska kap. Zadnja leta je preživel v samostanu Sankt Matthias, kjer je umrl v noči med 19. in 20. sept. 1938. Prirojena nadarjenost za arhitekturo je W. omogočila, da se je brez rednega študija arhitekture samostojno uveljavil v tej stroki. Navezan na klasično tradicijo in obenem nezaupljiv do skrajnih modernističnih tokov v arhitekturi, se ni omejil na golo kopiranje. S samostojnimi pogledi je povezoval lepoto s funkcionalnostjo; ustvarjal je dovršena in v okolje vključena dela. Uporabljal je sodobne gradbene tehnike in materiale ter zahteval največjo natančnost pri izvajanju del. Še posebno se je izkazal pri načrtovanju cerkev, šol, samostanov in semenišč. Njegove mogočne gradnje v raznih srednjeevropskih deželah in v Južni Ameriki pričajo o njegovi sposobnosti in nadarjenosti.

Prim.: L'Idea del Popolo maja 1939; KolGMD 1940, 81; Sem. v gor. nadšk. v Nadšk. sem. v Gor. ob petdesetletnici ustanovitve 1912-1962, Gor. 1963, 9-16; A. Lojk, Il riuso dell'ex semi-

nario minore di Gorizia per due facoltà universitarie, Trst 1986/87 (dipl. naloga) in tam navedena literatura.

Vh

WESTER Emil, duhovnik, r. 4. jun. 1878 v Budjevicah na Moravskem, u. po dolgi bolezni 16. mar. 1946 na Repentabru pri Trstu. Oče Avgust, prof. matem. in fizike v Kranju, mati Ivana Mally. Sred. š. je opravil v Lj., bogoslovje v Mariboru, kjer je bil posvečen v mašnika 5. okt. 1900. Od 5. okt. 1900 do 30. nov. 1912 je bil pri frančiškanih v provinci sv. Križa. Zapustil je redovniški stan in prišel v tržaško škofijo. Tu je bil od 1. dec. 1912 do 30. jul. 1914 kaplan v Lovrani (tedaj v trž. škofiji), od 1. avg. 1914 do 25. avg. 1921 dušni pastir v Pregari in Istri (dekanija Opertalj) na meji med Sjo in Hrv. (tu je v cerkvi rabil slov. jezik). Od 26. avg. 1921 do smrti župnik na Repentabru. Od 19. jun. 1930 do 10. mar. 1935 je skrbel tudi za župnijo Zgonik (gor. nadšk.), od 12. jan. 1936 do 1945 za Skopo. - Bil je zelo preprost duhovnik, požrtvovalen, skromen in pri ljudeh priljubljen in spoštovan. Veliko je pomagal, čeprav je čutil pomanjkanje. Umrl je siromak, kakor je sam zapisal v oporoki. Precej je olepšal cerkev, se trudil za cerk. petje. Še posebej je skrbel za praznik Marije Vnebovzete, ko je bil romarski shod. Pod fašizmom je preizkusil marsikatero sitnost, zlasti v Zgoniku. Med vojno je dvakrat preprečil posredovanje nem. vojske v župniji. K njemu se je večkrat zatekel trž. škof msgr. Fogar, da je našel mir in razvedrilo.

Prim.: Podatki tržaškega škof. in repentaborskega župnij. arh.; Kronika, ki jo je napisala njegova gospodinja Neža Rejec in jo je v izvodih objavila trž. Mladika pod naslovom Iz zgoniške občine..., (M(Trst) 1971, št. 8, 9 in 12; 1972, št. 3, 4).

Škerl

WIDMAYER Alojzij Franc, baron in c. kr. generalni major, r. 1764 v Rihemberku, sedanjem Braniku, kot sin tamkajšnjega oskrbnika pri grofu Lanthieriju. Napravil je vojaško kariero, zaslovel pa je po junaštvih v bojih proti Turkom in Francozom. Kot polkovnik ličanskega polka si je 1813 v vojni v Dalmaciji prislužil viteški križec reda Marije Terezije; pripomogel je k temu, da je Zadar spet pripadel Avstriji. Večkrat je bil ranjen, zato je zbolel in po 42 letih službe odšel v pokoj. U. je na Dunaju 17. sept. 1831. Vojaško veteransko društvo za

Goriško in Gradiščansko mu je 26. okt. 1913 postavilo v sedanjem Braniku umetniško oblikovan spomenik, ki ga je izdelal mojster Culot iz Gor. in še stoji na prvotnem mestu.

Prim.: Dokumentacija ZVNKD Gorica, Nova Gor.; La nobiltà goriziana per l'ex consigliere imperiale ed ex maggiore I. R. Antonio Jacobi, 1924, str. 581 (rkp. knjiga, Biblioteca Civica Gorizia, Ms 152); Soča 25. in 28. okt. 1913; Gorica 25. in 28. okt. 1913; Nataša Stupar-Sumi, Grad Rihemberk nad Branikom, Li. 1973, 28, 29; ZUZ 1974-1976, 81-82, sl. na str. XXIII; PrimN 3. sept. 1982.

M. V.

WILHELM (Guglielmi) Adolf (Dolfi), trgovec, politični delavec, r. 1. jun. 1928 v Senožečah, živi na Opčinah. Oče Adolf, po poklicu mesar, mati Marija Skrlavaj, gospodinja, rojena na Opčinah. Družina se je preselila na Opčine 1936. Tu je dokončal osn. in sr. it. š. Zaradi hudih medvojnih življenjskih razmer se je kot trinajstletnik zaposlil pri vaškem obrtniku. Jun. 1944 so ga Nemci odpeljali v delovno taborišče organizacije TODT v Matulje pri Reki, maja 1945 pa je bil mobiliziran v partiz. vojsko. Ze jun. istega leta je stopil v SKOJ. Po povratku domov jan. 1946 se je vključil v polit. delo v okviru Zveze komunistične mladine STO. Od 1948 je bil član Izvršnega odbora ZKM STO, 1955 pa je postal član Centralnega komiteja. Zaradi intenzivnega aktivističnega dela je bil na upravnih volitvah 1961 izvoljen na listi KPI v tržaški občinski svet, kjer je neprekinjeno deloval kar tri mandatne dobe (skoraj 18 let). Kot občinski svetovalec se je ukvarjal predvsem s problematiko tržaškega podeželja in Krasa in z vprašanji narodnostnih pravic slov. manjšine v tržaški občini. Posebno pozornost je v tem okviru posvečal urbanističnim problemom mesta in okolice. Svoje delo v korist slov. narodnostne skupnosti na Tržaškem je po odhodu iz tržaškega občinskega sveta 1978 nadaljeval kot pokraj. svetovalec KPI. V pokraj. upravni svet je bil izvoljen 1980; tu se je zavzemal predvsem za pravičnejše socialne odnose v celotni pokrajini, za boljšo teritorialno ureditev kraškega območja, proti razlastitvam ter proti najrazličnejšim špekulacijam tako politične, narodnostne in socialne narave. Na volitvah 1980 je bil hkrati kar s 600 preferenčnimi glasovi izvoljen zmerom na listi KPI tudi v rajonski svet za Vzhodni Kras. Tu se je zavzemal

zlasti za odpravo velikih pomanjkljivosti pri upravi Opčin in drugih vzhodnokraških vasi, ki jih je občinska uprava zanemarjala. Dobršen del svoje polit. in družbene dejavnosti je W. posvečal tudi socialnim problemom. 1972 je na Opčinah ustanovil zadrugo Stajpce (led. ime: Štajbce ali Štajbice) za gradnjo ljudskih stanovanj; še vedno je njen preds. S tem je bistveno pripomogel, da je veliko domačih družin z deželno podporo prišlo do stanovanja.

Prim.: Osební podatki 12. sept. 1991; Arhiv OZE pri NSK Trst.

Ropot

WILHELM Albert, igralec, r. 27. okt. 1906 v Senožečah, u. sept. 1944 v Velikem Šiljegovcu pod Nišem. Oče Rudolf, delavec v pivovarni, mati Ivana Čehovin, gospodinja. 1912 se je družina preselila na Opčine. Tu je W. končal obvezno šolanje. V Trstu se je izučil za avtomehanika in istočasno dokončal sred. industr. šolo. Na Opčinah je delal v domačem mladinskem društvu Prosveta. Kot igralec-amater je W. prvič nastopil v drami Lovski tat, pozneje v številnih dramskih vlogah. W. je bil zadnji preds. mladinskega društva Prosveta na Opčinah. Ob razpustu slov. društev je zaradi faš. odšel 1928 v Jslo. Sprva je živel v Mariboru kot delavec v mrh. tiskarni. Kot igralec in masker je igral in režiral v raznih delavskih odrih pri Zvezi kulturnih društev. 1938 je režiser Fran Žižek osnoval Neodvisno gledališče v Mrbu in pritegnil W. Ko je jeseni istega leta Žižek ustanovil v Ptujju Avantgardistično gledališče, je postal v tem gled. W. glavni igralec. 1940 se je W. vpisal v komun. partijo. Ko so ob kapitulaciji stare Jsle Nemci vdrli v Ptuj, so W. zaprli na gradu Borl skupaj z ženo Nado, roj. Pfeifer, ki je bila tudi igralka ptujskega gledališča. Oba so izgnali v Srbijo, v vas Kaonik pri Kruševcu, kjer sta bila najprej aktivista OF, 1. nov. 1942 pa sta odšla v partizane. W. je postal vodja kulturno-umetniške diletantske skupine pri Vrhovnem štabu NOV Srbije, igral je na osvobojenem ozemlju v okolici Leskovca. Sept. 1944 je s svojo igralsko skupino nastopal na partiz. mitingu v Lebanih (25 km od Leskovca). Ob tej priložnosti so ta kraj bombardirala bolgarska letala, W. je bil hudo ranjen, umrl je med potjo v partiz. bolnišnico v Borincih. Pokopan je v Borincih. Tam je na osn. š., ki so jo po vojni zgradili ob njegovem grobu, vzidana

spominska plošča. V muzeju v Prokuplju visi med slikami domačih padlih tudi njegova in Nadina (četniki so jo usmrtili 16. febr. 1944, ko je reševala ranjence). - W-ov igralski talent je odkril režiser mrh. Drame Rade Pregarc, ki ga je sprejel 1928 v svojo privatno dramsko šolo. W. je nenehno študiral, strok. in polit. Kot igralec je v naslovnih in glavnih vlogah ustvaril nepozabne like. Bil je vzor mlajšim igralcem in s svojo izbrano tehniko govora jim je bil hkrati dober pedagog. V Žižkovi režiji je W. odigral naslovne vloge v Sofoklejevem Kralju Edipu, v komediji J. Kranjca Detektiv Megla, v Gogoljevi enodejanki Snubač, v Žižkovih dramtizacijah Deseti brat in Martin Krpan; igral je Poljanca v Cankarjevi Lepi Vidi, Žižka v Linhartovem Matičku itd. V režiji Jožeta Babiča je nastopal v komediji J. Kranjca Skedenj, v Wernerjevi komediji Na ledeni plošči, v komediji O. Ernsta Vzgojitelj Lanovec; v vlogi Nesreče v Ostrovskega komediji Gozd, ki jo je po odhodu Jožeta Babiča tudi sam režiral. Omenjene vloge je odigral v sezonah 1938-41. Največjo popularnost mu je prinesla vloga Jezičnega dohtarja v Burki o jezičnem dohtarju, s katerim je gostoval po Štajerski, pa vloga Martinka Spaka v Jurčičevem Desetem bratu, prepričevalno in doživeto je upodobil starega Cabota v O'Neillovi drami Strast pod brestii. V komediji A. Collalta Beneški trojčki je po mnenju kritike dokazal svojo izjemno igralsko osebnost. - W. je kot igralec bistveno pripomogel k rasti ptujskega gledališča. S svojim talentom in študijem se je razvil v enega najboljših tedanjih slov. karakternih igralcev. Usoda mu ni dovolila, da bi do kraja razvil igralsko nadarjenost, saj bi zaradi svoje zunanjoosti in sposobnosti postal eden najmarkantnejših slov. igralcev. V počastitev spomina na W. sta 1987 Pokraj. muzej Ptuj in ZKO pripravila posebno razstavo.

Prim.: M. Kapelj, Naš rojak A. Wilhelm umetnik in dosleden borec, PDK 4., 5. nov. 1976; Drag. H. Popović, Topličke novine, Prokuplje 24. febr. 1968; GL SNG Mrb. 1959; Vprašalna pola Zgod. ods. NSKT, pripr. S. Hrovatin; D. Mevlja, Pozabljena podoba partizana-igralca, TV-15 7. apr. 1933; Izjavi J. Babiča in F. Žižka; A. Marinković, Nisem vedel niti kako se imenuje, iz knjige Svedočanstva pričevanja, ed. Bratstvo in Enotnost, Čačak 1978, 136-37; I. Mavrič, Avantgardni teater, Ptujsko gledališče 1786-1958, 29-44.

nsf

WINDISCHER Franc Matija, gospodarstvenik in mecen, r. 24. febr. 1877 v Postojni, u. 30. mar. 1955 v Lj. Oče Franc, davčni uradnik, mati Alojzija Kuttin. Osn. š. v Lj. in Vipavi, klas. gimn. 1887-96 v Lj. 1892 mu je umrl oče. S pomočjo štipendije J. Kalistra je študiral pravo na Dunaju in v Gradcu. Pozneje je delal v finančnih službah v Lj. do upokojitve 1931. V letih 1948-55 je bil znanstv. sodelavec Zavoda za spomeniško varstvo LRS. - 1904 je prevzel pouk pravoznanstva na Obrtno-nadaljevalni šoli. V letih 1904-31 je bil pomembna osebnost v krogih, ki so si prizadevali za razvoj slov. trgovine, obrtništva in industrije. 1902 je postal član slov. trgov. društva Merkur, v letih 1913-23 je bil njegov podpreds. in nato do ukinitve 1941 preds. Ustanovil je 1907 Slov. obrtniško društvo v Lj. in Trgovsko obrtno zadrugo, ki se je razvila v Trgovsko obrtno banko. 1909 jo je prevzela Jadranska banka v Trstu kot svojo podružnico v Lj. - Od začetka je bil član uprave Ljubljanskega velesejma in na tej funkciji pospeševal razvoj umetnosti in kulture. Delal je tudi v lj. Sokolu in postal podstarosta Slov. sokol. zveze. Pripadal je NNS in prišel v njen izvršni odbor. Ob sporu v stranki je podprl stare in na prošnjo Ivana Tavčarja prevzel upravo Narodne tiskarne. - Še kot študent na Dunaju je dopisoval v Slovenski list članke za rubriko Iz državnega zbora. Pozneje je pisal tudi uvodnike. Od 1906 dalje je pričel v Slovenskem narodu objavljati članke z gosp. vsebino. 1907 je pripravil in uredil prvi letnik Trgovskega koledarja. Objavljal je tudi v Slovencu. Uredil in komentiral je več brošur s trgovsko vsebino. Nasprotoval je menjavi kron v dinarje v razmerju 4 proti 1. - Bil je velik ljubitelj slikarstva in skrbel za slov. umetnike, nakupoval dela zase in za obrtna združenja. 1925 je sodeloval pri prevzemu poslopja Narodnega doma za potrebe Narodne galerije. 1929 je postal preds. Narodne galerije, ki je bila v celoti odprta jun. 1933. Kupoval in podarjal je Narodni galeriji večje število umetnin. Vse do podržavljenja je bil skrben gospodar. - S subvencijami je omogočal izid strok. del ZDHV (predhodnik SAZU). 1937 je bil izvoljen za preds. Umetnostnozgod. društva v Lj. in nalogo opravljal do 1949. - Bil je spreten organizator, odličen strokovnjak in govornik. Z njim je povezana slov. gospodar. zgod. prvih desetletij našega stoletja. Bil je med red-

kimi, ki so se zavedali, da bogastvo tudi obvezuje nasproti narodni kulturi.

Prim.: SBL IV, 699-700; Krstna knjiga župnije Postojna; Ljudje in kraji ob Pivki, 1975, 101, 106.

Stres

WINKLER Andrej, politik, r. 10. nov. 1825 pri Nemcih v Trnovskem gozdu, u. 16. mar. 1916 v Gradcu. Oče Jernej, posestnik in trgovec, mati Katarina Voug. Osn. š. in gimn. v Gor., kjer je 1844 tudi maturiral. Pravo je študiral na Dunaju do 1849. V dijaških letih se je deloma preživljal tudi kot domači učitelj (pri Auerspergih v Lj. in na Igu), 1848/49 je bil pristav na gor. gimn. Temeljito znanje slov. si je pridobil pri prof. J. Premruju. V Gor. je bil odb. Slavjanskega bralnega društva in o njem poročal. V članku *Novi slovenski besednik* (Sja 1848, 198) je priporočal naslonitev na južnoslovan. jezike. 1849 je stopil v službo v Gor., 1850 je opravil sodni izpit v Trstu, 1854 je postal aktuar v Kanalu, 1857 pristav v Sežani, 1858 se je vrnil v Gor. in v splošno zadovoljstvo uredil zemljiško odvezo za gor. deželo. Bil je soustanovitelj Slovenske čitalnice v Gor. (1862) in do 1866 njen preds., 1864-76 je bil odbornik SM. 1865 je bil postavljen za okraj. predstojnika v Krmini (1866 je prejel Franc-Jozefov viteški red), 1868 je bil imenovan za okraj. glavarja v Tolminu, od 1871 je bil namestniški svetnik v Trstu. V Tolminu je začel z občinami uradovati slov. Veliko zaslug si je pridobil tudi z gradnjo cest. 1874 je bil premeščen k namestništvu v Trst, 1875 je postal dvorni svetnik. V Trstu je vodil referat za dežel. kulturo in bogočastje. 1876 je prišel k uprav. sodišču na Dunaj, od 5. maja 1880 do 7. okt. 1892 pa je bil deželni preds. na Kranjskem, prvi in zadnji vodja drž. uprave na Kranjskem, ki je bil narodno zaveden Slov. Po upokojitvi je živel v Gor., poleti v svoji vili v Tolminu. Po izbruhu vojne z It. se je 1915 umaknil v Gradec. - Za razvoj razmer na Gor. je seveda pomembno predvsem njegovo delovanje v gor. dežel. zboru. 1861 je bil izvoljen v gor. dežel. zbor v gor. kmečkem volilnem okraju. Bil je edini Slov., ki je prišel v dežel. odb. Ponovno je bil izvoljen 1867, 1870 v tolminskem kmečkem okraju, 1876 v skupini slov. mest in trgov. V dežel. zboru je že 1861 dosegel sklep, da se uvede slov. dopisovanje s slov. občinami. Kot dežel. odb. je začel tudi slov. uradovati. Sodeloval je pri novem volil-

nem redu 1866, s katerim se je ločila veleposestniška kurija na slov. in na it. del s po tremi poslanci. S tem je bila zmanjšana it. moč v dežel. zboru. S pomočjo dežel. glavarja Viljema Paceja je dosegel uvedbo slov. jezika v odsekova poročila in sejne zapisnike. Skrbel je za to, da je bilo slov. besedilo zakonov vzorno sestavljeno. Njegova pomirjevalna politika pa je naletela na odpor radikalne struje. Jeseni 1869 ni podpisal interpelacije J. Tonklija za zedinjeno Sjo, kot je to storila večina poslancev. Zato so mu graški študentje izrekli nezaupnico. 1873 je bil v ožji volitvi proti Tonkliju izvoljen v držav. zbor, ob tem je bil deležen mladoslov. in vladne podpore. Na Dunaju se je pridružil vladni nem. liberalni stranki, kar so mu zelo zamerili. Zaradi službenega položaja se je vse bolj prilagajal vladni politiki, vendar pa ni nikoli izdal slov. narod. programa. Pred novimi volitvami v držav. zbor 1879 se je pojavil proti njemu velik odpor, postavili so mu protikandidata F. Povšeta, vendar je na volitvah zmagal. Poslej je v držav. zboru nastopal samostojno, vendar v vseh narodnostnih vprašanjih složno z drugimi slov. poslanci. - 18. mar. 1880 je bil imenovan za dežel. preds. na Kranjskem. Odložil je držav. in dežel. poslanski mandat in se s posebnim oklicem poslovil od volilcev. Vodstvo dežel. vlade je prevzel 5. maja 1880. Od dežel. uradnikov je zahteval, naj se ne mešajo v politiko, župane je pozdravil s slov. okrožnico in ukazal okraj. glavarjem, naj s slov. župani poslujejo po slov. Ves čas svojega predsedništva na Kranjskem je moral nastopati zelo previdno. Ob njegovem prihodu so imeli Nemci večino v dežel. zboru, Lj. občin. svetu, dežel. šol. svetu, trgov. in obrt. zbornici. Vodilno uradništvo je bilo nem. ali pa nemškutarsko usmerjeno, pa tudi Slov. na Kranjskem mu dela nikakor niso olajšali. Prav pri uradništvu je dosegel najprej bistvene spremembe. Polagoma so odpotovali na nova službena mesta ali pa se upokojili najzagrizenejši nem. usmerjeni uradniki, v domovino pa so se začeli vračati preganjani slov. prof. Na učiteljišču je bil za večino predmetov uveden slov. jezik, ljud. šole so postajale slov., poleg njih pa so seveda zrasle tudi nem. 1888 so bili končno imenovani samo slov. nadzorniki, tega leta so tudi odprli slov. obrt. š. in 1892 samostojno slov. nižjo gimn. 1881 je prišla v slov. roke tudi trg. in

obrt. zbornica, 1882 so Slov. zmagali v vseh treh volilnih razredih v Lj. občini in po 14 letih je Lj. ponovno dobila slov. župana Petra Grassellija. Na volitvah v dežel. zbor, ki je bil že 6 let nem., so 1883 dobili Slov. večino. Nato so se začeli notranji spori med Slov., ki so se proti koncu desetletja pomirili. V naslednjih letih se je W. vse bolj posvečal tudi splošnim uprav. zadevam. Kot prej na Gor. je tudi zdaj na Kranjskem posvečal veliko skrb jezikovni pravilnosti vladnih razglasov in dežel. zakonov, kjer mu je precej pomagal Fran Levec. Zaradi sprememb v krhkem nacionalnem ravnotežju avstrij. dela monarhije, se je W-jev položaj zelo poslabšal in 1892 je moral prositi za upokojitev. Pri svojem delu je imel kot uradnik, predstavnik centralne vlade in vladarjev namestnik marsikdaj vezane roke. Kljub vsem oviram je stopoma dosegel v deželi za Slov. pomembne uspehe, ki pa so se jih Slov. zavedeli, ko je bilo že prepozno.

Prim.: SBL IV, 701-703 in tam navedena liter.; E. Holz, GorLtk 12-14, 1985-87, 155-73.

Holz

WINKLER Venceslav, mladinski pisatelj in šolnik, r. 10. avg. 1907 na Lokvah v Trnovskem gozdu, u. 11. dec. 1975 v Lj. Oče Friderik, želez. delavec, mati Ivana Šuligoj. 4-leten je prišel s starši v Gor. Tu je 1913-15 obiskoval dva razr. osn. š., naslednje štiri v begunstvu v Šentvidu nad Lj., 1919-23 v Lj. realko; prestopil je na učitelj. in 1927 maturiral. Učil je v Gorišnici, v Velikem Podlogu pri Krškem, od 1929 v Novi vasi na Blokah. V teh letih se je seznanil s programom kršč. social. mladinc, organiz. v društvu Krekove mladine, in s Slov. kmečko zvezo. Zaradi polit. delovanja ob volitvah 1938 je bil kazensko premeščen na Krko pri Stični. Po kapitulaciji Jsle se je vključil v osvob. gibanje, postal član rajon. odbora na Krki in okrož. odbora v Stični. Ob roški ofenzivi so ga It. aretirali in poslali v taborišče na Rab. Po it. kapitulaciji 1943 je postal komandant 2. bataljona Rabske brigade in se bojeval pred Reko in pri Klani. Ko se je brigada priključila 14. diviziji, so ga poklicali v upravno komisijo za osvob. ozemlje. Toda zaradi nem. ofenzive mesta ni zasedel, temveč je polit. delal v Suhi krajini in v grosupeljskostiškem okrožju. Avg. 1944 je bil imenovan za načelnika odd. za osn. šolstvo pri preds. SNOS. 1945-50 je bil vodja

odseka za osn. šolstvo ter načelnik planskega odd. na Ministr. za prosveto, 1950-52 rav. DZS, 1952-55 uprav. šole na Vrtači (Lj.), od 1955 ur. šolskih knjig in učil pri DZS; 1964 je bil imenovan za pedag. svetnika; tudi po upokojitvi 1967 je delal pri založbi do 1973. - Odlikovanja: Spomenica 1941, 1947 red bratstva in enotnosti II, 1951 red zasluge za narod III, 1963 red za hrabrost, 1975 red dela z rdečo zastavo, 1970 Zagarjeva nagrada. - W. je eden najplodovitejših slov. mlad. pisateljev. Vsebina njegovih del je v glavnem svet otrok in doraščajočih. Posrečene so njegove zgodbe o narodnih junakih, kmečkih puntarjih, upornikih proti graščakom, junakih proti Turkom. Sem spadata mlad. igrice *Slovenska sanja* (1926/27) in *Zgodba o Petru Klepcu* (1927/28). Pomemben motiv njegovega pripovedništva je upor proti narod. in družb. zatiranju. Take so povesti: *Straža pred Ljubljano* (1926/27), *Janko iz Tesne ulice* (1928/29), *Otroci s črne ceste* (1930/31). Ta dela so izhajala v nadaljevanjih v Orliču. Kot pristaš Krekove mladine goji prolet. liter. in kulturo. Pri almanahu *Seдем mladih slov. pisateljev* (1931) je sodeloval s spisi, ki izražajo prolet. protest in socialist. revolucionarnost. - Podobni sta črtici: *S pestjo v obraz in Križ* (psevd. Peter Kovač) ter pesmi: *Moj brat je padel na barikadah*, *Ogenj in Proletarska koračnica*. Sem spadajo tudi *Zadnje ure tovariša Stefana*. - V Novi vasi je prišel v stik s kmečkim podeželjem. Tako nastanejo novele in povesti o življenju na kmetih, npr. *Potoška mladost* (1935), *Cesta čez Resje* (1936, prva W-jeva knjiga), *Hiša v Grapi* (1934), *Do-bravski bogovi* (1936). Dogajanje na Blokah in važna razdobja slov. zgod. so predmet povesti: *Hribčev Gregec* (1938) iz časov turških vpadov, *Petelinje pero* in *Koča ob cesti* (1947) iz časa kmečkih puntov, *Mladec Dragožit* (1946) o slov. naseljevanju in pokristjanjevanju. - Po 1945 so mu vzori klasiki mlad. literar., kakor sta Dickens in Twain. Tu se mladostna doživetja spojijo z dozorelostjo in izkušnostjo kritičnega ustvarjalca. Sem sodijo: *Trgovina sredi sveta in druge zgodbe* (1946), *O fantu, ki je znal žvižgati* (1957), *Kolesar Matejko* (1960), *Ukradena svetilka* (1960), *Zlata roža iz Javh* (1960 - 7 pravljič). Narodno-osvob. črtice in povesti sodijo med najboljše partiz. mlad. slovstvo: *Drejc z Višave* (1956), *Pot na Lisec* (1959), *Sesti mora ostati* (1965), *Samo naše* (1958), *Gadje iz Siške* (1965), *Tisti iz*

Zelene ulice (1967), *Dolgonožci in počasni jež* (1970). - Njegovo pisanje je preprosto, domače, vedro. Rad ima slikovite podobe, legende, pripovedke, anekdote, humoreske in basni. W. je pisal v mnoge liste, kakor so npr. Kres, M, Mladost, Naš rod, Zvonček, Orlič, Vigred, Barčica, Ciciban, Kurirček, Mlada njiva, Mladi svet, Novi rod, Pionir, Pionirski list idr. Izbor *Izbrana mladinska beseda* je 1980 pripravil in s spremno besedo opremil M. Dolgan. - Šolnik: Med NOB (1944-45) je obnavljal osn. šolstvo na osvobod. ozemlju in skrbel za tečaje za učit. pripravnike. Na njih je predaval pedagogiko in občo metodiko. Sodeloval je pri izdelavi začasnega učnega načrta za nižje razr. osn. šol (1944, cikl.). Pripravil je učbenik *Prva čitanka*. Po vojni je vodil obnovo v Sji in slov. šolstva na Primor. Pobudil je delovanje pedagoških društev, sindikata prosvetnih delavcev, pedag. tisk, delo v mlad. organizacijah itd. Bil je član uprav in ured. mlad. tiska P in SodP. Obravnaval je šolsko reformo, 7-letno šolanje, pedag. tisk, vzgojni pomen mlad. knjig, šolo, prosti čas. Napisal je nad 50 člankov. - Delal je v ured. skupinah (B. Gerlanc, J. Ribičič, A. Šavli idr.), ki so pripravile berila za osn. šole: *Prva čitanka* (1949), *Druga čitanka* (1949), *Tretja čitanka* (1949), *Četrta čitanka* (1949), *Peta čitanka* (1956), *Berilo za nižje razrede strokovnih šol, 1-4* (1950). Za 3.-8. razred osnovnih šol v Porabju je z B. Gerlancem in A. Šavlijem sestavil *Slov. jezik. vadnico, 1-3* (Budimpešta 1972-75). V *Spominih* je opisal življenje na okupiranem in osvob. ozemlju, internacijo na Rabu, delo v grosupeljskem okraju, partiz. šolstvo, npr.: *Spomini na 1. 1941 na Krki* (Zbornik občine Grosuplje, 1972), *Drobci iz 1. 1942 na Krki* (ibid., 1973), *Solstvo med NOB* (Bitka kakor življenje dolga, 1975). - Pseudonimi: Peter Kovač, Petja Robotkin (Rabotkin), Jakob Struja, Svjatoslav, Trnovčan, Vaclav, Vencelj, Venceslav, Venčeslav, Štefanov Venč.

Prim.: Osebn. podatki; druž. arhiv pri vdovi Julijani (Lj.); arhiv DSP in Slov. šol. muzeja (Lj.); MohBibl.; SBibl.; Zssl VI, VII; L. Novy, Ciciban 1946/47, 104-06; LDk 1955, št. 54 s sl.; Kojeko, Bgd 1970; B. Plesničar, Ciciban 1945-70, bibl. kazalo, 1970; Ista, Pionir in Slov. pionir, 1970; J. Potrč, NRazgl 1974, št. 23; B. Gerlanc, Delo 1975, št. 292 s sl.; F. Vurnik, Dnevnik 1975, št. 343; A. Šavli, PDK 1975, 299 s sl.; Isti, PD 1975, št. 9; L. Kejžar, ibid., št. 21; V. Cvetko, SodP 1976, 71-72; F. Adamič, Zbornik občine

Grosuplje, 1976, 274-75; Slov. slikanica in knjiž. ilustracija za mladino 1945-75, 1978, 129; I. Potrč, Srečanje s kurirčkovimi nagrajenci, 1980, 102-10 s sl.; Slov. književnost, Cankarjeva založba, Lj. 1982, 395; SBL IV, 704-06.

Har.

WINTERTON WILLONGHBY Thomas John, generalni major, poveljnik anglo-ameriških vojaških sil in zavezniške vojaške uprave anglo-ameriške cone Svobodnega tržaškega ozemlja. Upravo nad imenovano cono je prevzel v mar. 1951 od svojega prednika, It. preveč naklonjenega generala Aireya, ki je zapustil mesto poveljnika 13. mar. 1951 in je še ob slovesu izjavil svoje prepričanje, da STO mora biti vrnjeno It. »v interesu miru in varnosti Evrope«, potrdil nujno neposrednih pogajanj med It. in Jslo v svojem zadnjem poročilu na ONU. Župan Bartoli se mu je lepo zahvalil in mu obljubil, da mu bo podeljeno častno meščanstvo, ko bo Trst vrnjen It. W. je prišel v Trst iz Avstrije, kjer je bil vojaški poveljnik angl. zasedbenih sil in angl. visoki komisar. V Trstu je bil W. strog izvrševalec londonske oz. washingtonske politike. Ukazi Londona in Washingtona pa so v tistem času pomenili: držati enako krajevno razdaljo med Slov. in It. Toda že 13. sept. 1952 je izšel v Uradnem listu ZVU ukaz z veljavnostjo od 1. sept. 1952, da je kar 21 generalnih ravnateljev ZVU prešlo v it. roke. V prvih dneh nov. 1953 pa so bile po Trstu hude demonstracije proti ZVU, zlasti proti zavezniški civilni policiji, ki ni dovolila it. zastave. Dijaštvo je obmetavalo policijo s kamenjem in ta je izstrelila nekaj strelcev, ranila in celo ubila nekaj civilistov. Po vročih nov. dneh 1953 je it. vlada protestirala pri Vel. Britaniji in ZDA zaradi orožja, ki ga je W. uporabil, in zahtevala njegov odpoklic. A angl. zunanji minister Eden je dal zaupnico W. 5. okt. 1954 pa je general W. objavil sporazum o coni A. 25. okt. se je izvršil prenos oblasti in uprave cone A It. Naslednjega dne so it. vojaške sile vkorakale v cono A in ob 10. uri bi bil moral general W. predati posle it. generalu De Renziju. Zaradi slabega vremena in ogromne množice ljudstva se redna predaja ni mogla izvršiti ne na ulici, ne v vladni palači, niti v hotelu Savoia. 26. okt. 1954 ob 10. uri je general W. dal naslednji razglas: 1. S tem razglašam konec Zavezniške vojaške uprave v anglo-ameriški coni STO-ja; 2. Vsa vladna in upravna oblast v anglo-ameriški coni STO-ja,

kakor tudi jurisdikcija v tej coni, ki sem jo doslej upravljal jaz kot poveljnik anglo-ameriških sil, s tem razglasom preneha. - General W., ki ni mogel priti v osebni stik z it. generalom, se je vkrcal na angl. letalonosilko Centaur, ki je odpeljala zadnje Angleže.

Prim.: De Castro Diego, Il problema di Trieste, I, II, Bologna 1953; B. Novak, Trieste 1941-1954, Mursia, Milano 1973.

Šah

WOLF Anton, poštni strokovnjak, r. 4. jun. 1868 v Postojni, u. 2. nov. 1937 v Lj. Oče Franc, mizar, mati Marija Bonač. Osn. š. je obiskoval v Postojni, realko v Lj., kjer je maturiral 1889. Zaposlil se je v Lj. na pošti, postal nadkontrolor, tajnik Direkcije pošte in telegrafa ter izšolal številne poštne uradnike. Pred zlomom Avstrije je skupaj z lj. županom Iv. Hribarjem in nadkontrolorjem Iv. Podgornikom sodeloval pri tajnih načrtih za prevzem pošte in brzojava po Narodnem svetu ter imel velike zasluge, da je bil ob prevratu 1918 prevzem gladko in odločno izveden, enako tudi pri prevzemu in organizaciji PTT v Sji v času narodne vlade v Lj. in ob slov. zasedbi južne Koroške. 1921 je bil poklican v Bgd, kjer je sodeloval pri sestavi pravilnikov jsl. poštne uprave. Priredil je prvo slov. poštno knjigo *Pravilniki in navodila za izvrševanje poštne službe v kraljevini S H S* (1928).

Prim.: Rojstne matice Postojna Škalj); Ivan Hribar, Moji spomini, II, 260, 273; SBL IV, 714. T. P.

WOLF Anton Alojzij, 24. lj. škof, r. 14. jun. 1782 v Idriji, u. 7. febr. 1859 v Lj., pokopan v lj. stolnici. Oče Gašper, rudarski nadzornik, mati Kristina Kahl. V r. kraju je obiskoval 3-razr. ljudsko šolo in 2 razr. gimn., v Lj. jo od 1794 nadaljeval, 1799 končal tečaj modroslovja in 1803 študij teologije. Ker je bil premlad, ga je nadškof M. Brigido 1803 posvetil v diakona, mu dal službo kateheta lj. rokodelskih učencev in delo pomočnika v pisarni nadškof. tajnika. S papeževim dovoljenjem je bil 5. dec. 1804 predčasno ord., postal kaplan in nem. pridigar v stolnici, a še naprej pomagal v nadškof. pisarni. Zaradi slabega zdravja ga je Brigido poslal 1805 za beneficiata v Idrijo, 1806 dobil še eno od tamkajšnjih kaplanij. Ko je ozdravel, ga je 1807 imenoval za škof. tajnika ter kateheta rokodel. in trgov. pomočnikov; tedaj je opravil

župnijski izpit. Brigidov naslednik A. Kavčič ga je 1807 imenoval za notarja in ravnatelja škof. konzistorialne pisarne, 1810 še za suplenta modroslovja na lj. liceju. Po Kavčičevi smrti so W-a izvolili 1814 za konzist. svetnika, sept. i.l. mu je cesar podelil Lambergerjev kanonikat v lj. stolnici, 1815 ga imenoval za viš. nadzornika ljud. šol v lj. škofiji, 1816 za duhovnega referenta za šolo in pouk pri trž. guberniju z nazivom prvi vladni svetnik, 1820 je postal predsednik komisije za odtujitev drž. premoženja v Trstu. Po odhodu lj. škofa A. Gruberja za nadškofa v Salzburg je 27. febr. 1824 cesar imenoval W-a za lj. škofa, papež izvolitev potrdil 12. jul., posvetil ga je 3. okt. 1824 nadškof J. Balant (Walant) v Gor. (Hierarchia catholica napačno 2. okt., Lavrenčič pa 30. okt.), slovesno so ga umestili 31. okt. v Lj. Cesar Franc I. je W-u in naslednjim lj. škofom 12. jan. 1826 vrnil knežji naslov, ki je bil odpravljen z ukinitvijo lj. nadškofije 21. avg. 1807. - Veliko skrbi je W. posvetil vzgoji in izobrazbi duhov. naraščaja. Pri verskem zakladu je dosegel, da se je število bogoslovcev smelo povečati od 50 na 80, kar je bilo toliko bolj nujno, ker je papež 16. jul. 1830 priključil lj. škofiji dekanije Postojna, Il. Bistrica (iz trž. škofije) in Vipava (iz gor. nadškofije). Ko je bila 1833 priključena še župnija Motnik, so se meje lj. škofije v celoti pokrivala s kranjsko dež. mejo (prim. V. Steska. IMK 1906, 53-70). 1854 je daroval glavnico 8000 gld za nakup teol. knjig za revnejše bogoslovce, 1856 ustanovil glavnico 5000 gld za semeniško knjižnico. Poskrbel je, da je vselej kdo od lj. bogoslovcev nadaljeval študij v Avguštejnu na Dunaju. Da bi revnejšim dijakom, od katerih si je obetal duhov. kandidate, omogočil šolanje, je jul. 1845 kupil hišo z vrtom v Lj. (na današnji Poljanski c.), jo obnovil in dozdaj ter ustanovil dijaško semenišče za 80 gojencev. Naložil je osnovni kapital 20.000 gld, kar naj bi zadoščalo za 10 gojencev, sicer pa vzdrževanje ustanove zaupal duhovnikom lj. škofije, ki so do konca W-ovega življenja zbrali kapital ok. 40.000 gld. Cesar je ustanovo dovolil 21. mar. 1846 in je okt. sprejela prvih 22 gojencev. Poimenovali so jo Alojzijevišče (Collegium Aloysianum). Prvi ravnatelj je bil poznejši škof J. Pogačar (gl. N 1846, 179-80; J. Lesar, Doneski za zgod. Alojzijevišča, 1896). - Oživil je novomeški kapitelj (1831, ukinjen 1811), ustanovil 3 nove župnije,

9 lokalnih kaplanij in 5 ekspozitur, v 20 župnijah kaplansko, v 7 drugo in v eni še tretje kaplansko mesto. Veliko težav je imel z župnija-ma Suhor in Dragatuš, ki sta se odcepili od nem. viteškemu redu inkorporiranih župnij Vinica in Črnomelj. Ustanovil ju je šele po 20 letih pogajanj. Ker so bili farani revni, je dal na svoje stroške (33 000 gld) zgraditi obe cerkvi (posvetil 1858), župnišči in pri podružnici Radovica kaplanijo. Sicer je posvetil vsega 45 novih, obnovljenih ali povečanih cerkva, oltarje v 5 cerkvah, nad tisoč zvonov (vse vlilo podjetje Samassa v Lj.). Zahteval je, da so cerkve urejene in lepo opremljene. Sam je dal popraviti vsa poslopja lj. škofije na Kranj. in Štaj. Vizitacij je imel šest. Opravil jih je vestno in natančno, o čemer pričajo podrobni lastnoročni zapisniki in poročila (Relationes de statu diocesis Labacensis) v Rim (gl. J. Turk, BV 1944, 140-45; Isti, Zbornik Zimske pomoči, 1944, 453-63). Sodeloval je na zborovanjih avstr. škofov na Dunaju 1849 (obravnavali odnose med Cerkvijo in državo ter krajevno Cerkvijo in Rimom; W. je bil v odboru, ki je sklepe sporočil cesarju) in 1856 (obravnavali uresničitev konkordata med Avstrijo in Sv. sedežem; na nove možnosti, ki jih je odprl konkordat, je W. opozoril svoje duhovnike s pastirskim pismom 17. mar. 1856). - 1827 je predpisal enoten bogoslužni red *Ordo cultus Divini publici in dioecesi Labacensi praescriptus*, 1841 popravil in pomnožil obrednik *Compendium ritualis Romani usibus dioeceseos Labacensis accomodatum* (ponatis 1844; vernikom namenjena besedila so nem. in slov.), 1848 izdal nov bogoslužni koledar za lj. škofijo *Proprium sanctorum Apostolicae sedis indultu usibus dioeceseos Labacensis*. 1852 je za duhovnike vpeljal duhovne vaje, večinoma imel uvodni in sklepni govor. S cerkv. disciplino jih je seznanjal v pastirskih pismih (1824-59); za duhovnike so nem. ali lat., za vernike (navadno vsako leto za postni čas) slov. Od govorov sta bila posebej natisnjena: pridiga pri procesiji pri Sv. Jakobu v Lj. (1826, slov. in nem.) in nagovor pri posvetitvi bander 17. polka v Lj. (1845, ponatis iz N 1845, 167-68). Nadzornikom ljud. šol je s posebno poslanico priporočil Zalokarjevo Umno kmetovanje (1855). 1824-51 je bil preds. komisije ubožnega sklada v Lj. Za vsako leto je pripravil tiskano poročilo *An das wohltätige Publicum der Hauptstadt Laibach von der Armeninstituts-*

Commission (izhajalo v zač. jan.). V zadnjem za 1850 (rkp kopija v ŠKALj) je obsežno in natančno popisal delo komisije v 26 letih, ko jo je vodil. Premoženje instituta je zelo okrepil (ok. 74 000 gld na ok. 209 000 gld in nad 100 000 gld premoženja ubožnih ustanov). Skrb za revne je bila tudi sicer zanj značilna; mdr. je 1841 ustanovil v Idriji 3 štipendije za revne dijake, ob svoji zlati maši namenil revnim večjo vsoto. - Trajno mesto v slov. kulturi si je zagotovil predvsem s financiranjem in organizacijo nove izdaje sv. pisma ter nem-slov. in slov-nem. slovarja. Čeprav je zrasel v nem. družini, je slov. jezik cenil in ga podpiral. Najprej je omogočil ponatise knjig: Listi inu evangelji v'neделе inu praznike celiga lejta (1825, prevod M. Ravnikar-Poženčan; 1833, prir. Jožef Burgar; obe sta tudi katekizem in molitvenik) in Sveti postni evangelji za vsak dan (1826). Pobudil je okrajšano izd. Sveto pismo stare zaveze (1840-41, izdal S. Klančnik). Za novi prevod celotnega sv. pisma, se zdi, da se je prvi ogrel Slomšek in zbral sodelavce, od katerih je vztrajal samo P. Javornik. W. je na Slomškovo pobudo odkupil Javornikova prev. besedila in MD poravnal vse stroške, ki jih je imela s pripravami sv. pisma. Vodstvo prevajanja je poveril J. Volcu. Sveto pismo stare in nove zaveze je šlo sprva dobro od rok: 1856 je izšla nova zaveza (zv. 5 in 6), 1857 stare zaveze 1. in 2. zv., 1858 še 3. zv. Pri prev. 4. zv. se je zataknilo; izšel je 1863 (z letnici 1859), tako da ga W. ni dočakal. - Za izid velikega slovarja, ki so ga pripravljali od zač. 19. stol. (V. Vodnik, F. Metelko idr.), ima W. odločilno mecensko zaslugo. Da bo financial natis, se je odločil po pogovoru z J. Bleiweisom 28. dec. 1853. Izdelavo nem-slov. dela je prevzel M. Cigale (Deutsch-sloven. Wörterbuch, 1860; W. je videl natisnjeno le prvo polo, ki so mu jo poklonili za zlato mašo), slov-nem. dela pa končno M. Pleteršnik (Slov-nem. slovar, 1894-95). Na obeh je kot plačnik stroškov poudarjeno označen W.; odtod pogosta oznaka »Wolfov slovar« (prim. J. Vošnjak, LZ 1893, 234-37, 303-06). - W. je bil vreden in natančen cerkv. dostojanstvenik, izredno delaven, izvrsten pravnik in gospodar, bogat podpornik mnogim. Strogost janzenistov in servilnost jožefincev je odklanjal. Hotel je imeti red v škofiji in nobena stvar ni mogla biti odložena brez njegove vednosti. Zasebno je bil prijazen, zaupljiv in gostoljuben.

Ni pa manjkalo zavistnežev, ki so ga hoteli diskreditirati z namigovanji na njegovo življenje. Barage ni preganjal zaradi propagiranja bratovščin (Kidrič, Prešeren, II, 114), temveč mu celo pomagal iz nevzdržnega položaja, v katerem se je znašel zaradi obtožb sobratov; vse W-ove sodbe o Baragi so zelo pozitivne. S Slomškom je bil v stalnih pismenih stikih in se posvetoval o važnejših stvareh; mdr. mu je svetoval, naj sedež lavant. škofije namesto v napol nemški Mrb. raje prenese v Celje, da bo bolj sredi škofije. V oporoki (17. avg. 1858; obj. N 1882, 139-40) je za glavnega dediča imenoval Alojzije-više, določil pa tudi, da morajo iz njegove zapuščine plačati natis sv. pisma in obeh slovarjev, dokončno poravnati dolg stolnici (za pogrebne stroške T. Hrena), večje vsote volil lj. sirotišnici, gluhonemnici, deškemu zavetišču idr. Priznanja: častni član filharmonične družbe v Lj (1824). KD za Kranjsko (1826; 1834-35 tudi preds.) in za Štaj. (1830), družbe za pospeševanje poljedelstva in industrije na Kor. (1830), notranjeavst. društva za industrijo in obrt (1838), družbe Dež. muzeja v Lj. (1841), Zgod. društva za Kranjsko (1845 in 1854), geognostično montanističnih združenj za notr. Avstrijo in za deželo ob Ennsu (1846), zgod. društva za Štaj., Kor. in Kranjsko (1847); častni meščan Lj. (1849). Cesarjeva odlikovanja: tajni svetnik (1844), komturni križ Franca Jožefa (1850), železna krona I. razreda (1854; ob cesarjevi poroki, ki se je je udeležil). - Za zlato mašo (1854) se je ponudil Slomšek, da bi mu govoril, vendar je W. odklonil, češ da je preveč rahločuten (govor obj. postumno, prev. F. Kosar, Drob. 1887, 41-51); potem je govoril J. Pogačar, a W. ni bil navzoč.

Prim.: Krstna knjiga (ž. urad Idrija); lxx. Protokol 10-17, Repertorij 33-42, Inventarji 5, št. 12-13, Škofje 7, Vizitacije 5, št. 9, Spisi Alojzije-više (vse ŠKALj); Privatni arhivi 63 (DAS); Hrasteljeva zapuščina 20-21 (ŠKAMrb; pisma Slomšku); Cong. Concil. Relationes ad Limina, Labacensis (Arch. segreto Vaticano); F. Grm, Biografski okvir in podobe lj. škofov (1964, rkp, ŠKALj); I. Potočnik, Il proprium sanctorum della metropolia di Lj. (Rim 1982, rkp, ŠKALj); A. Snoj, Zbornik Teol. fak. v Lj., 1956-57, 1-18 (tipkopis, Teol. fak. Lj.); E.J. Kidrič, Zgod. 579; Prijatelj, Profili 87, 88; Wurzbach; LZg 1854, 1031-32, 1034; 1859, 113, 120, 127, 134-35; Österr. Volksfreund (Dunaj) 1858, št. 67-70; Salzburger Kirchenblatt 1858, 107 sl.; (K. Wurzbach), A. A. Wolf, Dunaj 1858; F. Klun, MHK 1859, 13-14; WZg 1859, 760-61; ZD 1859, 25-28; I. Lavrenčič, A. A. Wolf, 1882 (ponatis iz N 1882, št. 7-19); M. Pir-

nat, IMK 1907, 141-42; I. Vrhovnik, ib. 17-31; I. Prijatelj, ZMS 1907, 2-4, 13, 16, 26; Mal, DS 1930, 290-96; A. Zigon, ib., 305-07; F. Kovačič, AZN 1930-32, 321, 329-30; V. Steska, Glasnik S. J. 1938, 209-10 (s sl.); A. Zdešar, BV 1940, 227-46; F. Hrstelj, Družina 1962, št. 5; Hierarchia catholica medii et recentioris aevi, 7, 1968, 229; F. M. Dolinar, Tvoja in moja cerkev, 1982, 65; Fr. Dolinar, SBL IV, 714-16. Upodobitve: litografija J. Kriehuber 1835; olje Š. Šubic 1847 (Polhov Gradec, grad); olje M. Stroj 1857 (nadškof. dvorec Lj.); grafika B. Jakac 1938 (reprod. Glasnik S. J. 1938, 210); doprni kip, marmor F. K. Zajec 1860 (stolnica Lj.; tudi manjša serijska izvedba v mavcu).

Dolinar

WOLF (WOLFF) Edvard (Edoardo), vitez, slikar, r. 2. apr. 1833 v Bellunu, u. 31. dec. 1902 v Trstu. Oče Anton, sodnik, mati Katarina Zadnik (iz Planine pri Rakeku). Obiskoval je 8 razr. gimn. v Gradcu in v šol. letu 1851/52 nadaljeval šolanje na modelarskem oddelku Akademije za lik. umetnost na Dunaju. Tu je 13. jul. 1854 prejel spričevalo za slikanje glav po antičnih predlogah in bil menda zato oproščen vojaščine, čeprav nekateri viri trdijo, da sta s slikarjem A. Karingerjem služila v 17. pešpolku. V letih 1856-58 je študiral na akademiji v Benetkah, postal nato prof. risanja v Splitu (do poroke 1870 z Josipino Nikolić iz Kotora), pozneje pa je služboval na višji realci v Trstu. - Slikati je pričel na Dunaju, kjer se je 1859 tudi prvič predstavil na skupinskih razstavah Oesterr. Kunstvereina in Akademije za lik. umetnost. Izdelal je precej oltarnih podob, ki krasijo župno cerkev v Velikih Laščah ter cerkve v Splitu in Trstu. Od številnih pokrajinskih slik, ki jih navaja liter. ali ki so v zasebnih in javnih zbirkah, so znane: Pokrajina ob vodi s kravami (1862), Ortneški grad (1866), Otroka ob obrežju (1882), Kraška pokrajina (1888), Dolina pri Repentaboru (1897), Kolodvor ob morju (1899), Pokrajina ob večerni zarji (1901). Naslikal je mnogo portretov družinskih članov, sorodnikov in znancev, ki jih povečini ni datiral, npr.: portret matere (danes v Narodni galeriji), dopasni portret žene, portret tašče Jos. Nikolić, portret hčere Josipine kot otroka (okr. 1885) in kot dekleta, dopasni dekliški portret z dolgimi lasmi (v Narodni galeriji), portret sina Pompea (1888), portreta Janeza in Marije Kosler ter portreta Teodorja Rudeža (1900) in njegove žene (1901). V Trstu je slikal portrete za grško družino Economo in za viteza Zachovnika. Ohra-

nila se je še avtorska poslikava stropa njegove vile (Scorcola 207, Via Commerciale, Trst). Zapusil je več (nedatiranih) krajin in tihožitij ter kopij Tiziana, Van Dycka in Botticellija. Hči Josipina je v Ljubljani hranila kakih 30 risb krajin, 10 cvetličnih motivov, 20 študij figur in še nekaj zapuščine. Mnogo slik je raztresenih na Dunaju po privatnih zbirkah. Kot slikar je bil W. značilni predstavnik klasičnega akademskega realizma. V pokrajinske slike je rad vnašal romantično razpoloženje, stroge in rutinirano dodelane portrete pa je bogatil s slikovitimi kontrasti.

Prim.: PBL IV, 716 in tam navedena liter.

Kvčč

WOLF Janez, kulturni in gospodarski delavec, duhovnik, r. 26. avg. 1835 v župniji Podbrdo, u. kot vojni begunec v Lj. 10. maja 1917. Oče Blaž, kmet, mati Marija Kos. Posvečen 22. avg. 1859. Pet let je bil kaplan v Ročinju, nato do 1868 v Kanalu, kjer je pisal kroniko, potem župnik v Šlovrencu 1868-76, nato župnik v Mirnu in od 1880 do 1900 pri Sv. Ignaciju na Travniku v Gor., končno je bil stolni kanonik v Gor. Bil je cerkveni nadškof. sodnik in po smrti nadšk. Jordana kapitularni vikar (1905-06). Zatem upravitelj deškega malega semenišča in ravn. nadškof. pisarne. - Bil je ponižna, skromna duša, toda neutrujen delavec, vesten in goreč. Na Travniku je dal poslikati cerkev. Po naročilu nadšk. Missie je kupil Böckmanovo vilo z vsem zemljiščem, kar je bilo podlaga za nadškof. deško semenišče. W. je imel finančni in gospodarski talent. Njemu je nadšk. Sedej zaplaval vse finance za gradnjo mogočne stavbe semenišča. - W. je bil tudi preds. Jožefovega društva za bolne duhovnike. To društvo je imelo svoje hiše v Meranu in v Gor. V Iki blizu Opatije je dal zgraditi morsko zdravilišče, ki se je po njem imenovalo Joanneum. - W. je bil tudi navdušen planinec. V naravi, v gorah je iskal razvedrilo in si krepil živce za odgovorno delo, ki mu je bilo naloženo. Zato je čutil nepopisno domotožje, ko je moral v begunstvo v Lj., od koder je hrepenel po svojih hribih in čistem zraku. Prav ljubljanska megla je pomagala, da je počasi izhiral.

Prim.: J. Abram, Kanonik Janez Wolf, KolGMD 1929.

Jok

WOLF Janez (v roj. knj. **Peier**, v drugih dok. tudi **Pajer**, **Payer**), slikar, r. 26. dec. 1825 v Leskovcu pri Krškem, u. 12. dec. 1884 v Lj. Oče Janez Franc, podporočnik in zemljemerec ilir. province (takrat zaposlen pri regulaciji Save), mati Jera Pajer (ki se z W-ovim očetom ni nikoli poročila). Osn. š. v Leskovcu, 3 letnike gimn. pri frančiškanih v Novem mestu (1838-41) (že s priimkom Wolf), kjer so opazili njegovo nadarjenost in ga posebej poučevali v risanju. Nemirni duh ga je prisilil, da se je baje nekaj časa potepal s cigani po Dolenjskem. Ko se je vrnil domov, ga je v uk sprejel sobni slikar Gorenjc v Novem mestu. Kasneje odšel v Lj. k sobnemu slik. Burji in postal njegov pomočnik. Tu se je spoprijateljil s slikarjem Janezom Borovskim, ki ga je uvedel v krog takratnih lj. slikarjev Langusa, Egartnerja, Goldensteina. Na povabilo slik. J. Kindigerja je odšel v Linz, kjer je sodeloval pri poslikavi neke cerkve. Vpoklican k vojakom 18. apr. 1845 (17. pešpolk), je dosegel razne voj. čine (1847 narednik, 1848 poročnik, 1854 nadporočnik in polk. pribočnik). Med vojaško službo je bival v It. (Gor., Videm, Benetke, Brescia, Desenzano, Verona, Ancona), na Madžarskem, na štajerskem in v Lj. 31. okt. 1854 je zapustil vojsko, 19. nov. i. l. pa se je vpisal na beneško akademijo (Regoletti), kjer je ostal do 1857. V tem času se je preživljal z risanjem osnutkov za umetnoobrtne izdelke v livarni Šveda Th. Hasselquistu. V Benetkah je spoznal gor. slikarja Antona Rotta in nem. ideal. slik. A. Feuerbacha, s katerim je ostal tudi kasneje v pismenih stikih. F. je Wolfa obiskal v Lj. 1873, W. pa mu je vrnil obisk na Dunaju, da bi se z njim dogovoril o sodelovanju pri poslikavi avle dunajske akad., a do dela ni prišlo. Po vrnitvi iz Benetk se je 28. maja (SBL, 27. maja, Mesesnel) 1858 poročil z Nežico Sernec iz Lj., hčerko krakovskega mesarja in posestnika Josefa Sernitza in Marije Ulbing. Preselil se je k Sv. Jakobu, nato pa v Sentvid k slik. Matiju Tomcu (1860-72), ki je z W. večkrat sodeloval. Ko se je vrnil v Lj., je imel delavnico na Dunajski c. V zakonu so se W. rodili trije otroci: Nežica (1859-60), Josipina (1860- po 1925 verjetno v Zagrebu, kamor se je po poroki preselila) in Alojzij (1862-64), ki je umrl zaradi opeklin po padcu na ognjišče. Žena je ob tem dogodku zblaznela. Težko druž. življenje je W. vedno bolj vodilo v sa-

moto, ki so jo poživljali le učenci, za katere je prav očetovsko skrbel (M. Tomc, Janez in Jurij Šubic, A. Ažbe, S. Ogrin, L. Grilc, A. Jebačin in Anton Čej s Planine pri Cerknem, ki je veliko slikal po Prim.). Med W-ovimi sodelavci pa večkrat srečamo tudi A. Karingerja, J. Borovskega, kasneje še A. Robleka in P. Šubica ml. W. je posebno zadnja leta življenja preživljal v pomanjkanju, takrat je baje tudi risal skice za pročelja hiš pri stavbeniku V. Treu, ki jih je ta nato izdajal za svoje. - W-ov opus obsega freske in tabelne oljne sl. Freskantske tehnike W. sicer ni najbolje obvladal, zato so njegove cerkvene poslikave začele kmalu razpadati, več jih je bilo tudi uničenih (npr. poslik. prezbiterija trnovske c. v Lj.). Njegove tabelne sl. pa so se včasih pojavile tudi na razstavah (npr. na II. lj. velesejmu). W. je eden izmed najpomembnejših slik. 2. pol. 19. stol. na Slovenskem. V slik. je uveljavljal nazarenske ideale, njegova dela so čustveno poudarjena. Zgledoval se je po nekaterih nazarenskih slikarjih (Schnorr, Führich), pritegovali pa so ga tudi mojstri it. renesanse (npr. Tiziano). Šel pa je še dlje: v nasprotju z nazarenskimi mojstri, ki so predvsem sledili idealizmu, je W. skušal vpeljati v slik. nekatere realistične elemente (npr. slikal je po živih modelih). Prav s tem je veliko pripomogel k uveljavljanju realizma v slov. slikarstvu (zlasti bratov Šubic). - Za Primor. je W. še posebno pomemben, ker je pri nas spet obudil veliko baročno tradicijo cerkv. poslikav in zapustil prav tu nekaj svojih najboljših del (npr. Vipava). 1866 je poslikal prezbiterija ž. c. sv. Jakoba v Štjaku: Tabli postave, Sv. Rešnje Telo, Danijel v levnjaku, Jeremija ob razvalinah Jeruzalema, Ezekijelovo videnje živih bitij, Izaija prerokuje o Jesejevi koreniki, David harfist, Sv. Ambrož, Sv. Avguštin, Angela s kadičnicama, Sv. Trojica; Vrabče (1869-70 (?)), celotna notranjščina ž. c. Marijinega darovanja na Taboru: Sv. Janez Evangelist, Sv. Blaž reši dečka, Marijino kronanje, Sv. Jožef z Jezusom, Marija z Jezusom, Dva angela; Oznanjenje, Obiskovanje, Rojstvo, Angel budi Jožefa, Beg v Egipt, Dvanajstletni Jezus v templju, Vnebovzetje, Pojoči angeli, Angeli z instrumenti; Črniče (1870), ž. c. sv. Vida: Mučeništvo sv. Vida, Sv. Trojica s štirimi evangelisti, Sv. Ambrož, Sv. Avguštin, Sv. Gregor Veliki, Sv. Hieronim, Dvanajstletni Jezus v templju, Jezus

blagoslavlja otroke (po W-ovem kartonu slikal Janez Šubic); (slikarije je 1939 obnovil Clemente Del Neri in pri tem marsikaj dodal); Vipava (1876-77), ž. c. sv. Štefana (po naročilu takratnega vipavskega župnika Jurija Grabrijana je moral W. dopolniti baročno poslikavo cerkve, v kateri je 1752 Franc Jelovšek okrasil obok prezbiterja z iluzionistično fresko): olt. stena: Povelčanje sv. Štefana; d. st.: Smrt sv. Štefana; l. st.: Sv. Štefan sprejet med diakone, Sv. Štefan deli miloščino, Sv. Štefan prejme diakonsko čast (te tri prizore je po W-ovih osnutkih naslikal S. Ogrin); na olt. steni za vel. olt. je naslikan nastavek s kartušo: v njej upodobljena glava Kristusa trpina, pod njo napis in datum poslikave. V vipavski c. so W. pomagali poleg Ogrina še A. Jebačin, L. Grilc in Risigaro iz Benetk. Na freskah Smrt sv. Štefana in Povelčanje sv. Štefana je W. nekatere figure naslikal po živih modelih (na prvi npr. žena ob stebru na d. str., ki si z robcem pokriva obraz, ima poteze Karoline Dolenc Mayer, pri kateri naj bi W. stanoval in bil na hrani v času svojega slikanja v Vipavi; na drugi npr. ima eden izmed angelov poteze dekleta iz znane Premrlove druž. v Vipavi; sv. Štefan ima npr. poteze nadučitelja Iva Trošta). Na Primor. je W. zapustil tudi dve tab. oljni sliki: Brezmadežna 1876 (Podraga pri Vipavi, ž. c. sv. Mohorja in Fortunata) in sv. Kancijan in tovariši 1876 (Planina pri Ajdovščini, ž. c. sv. Kancijana). Sicer so W-ova dela raztresena po domala vsej Sji. Cerkv. poslikave so npr. v Lj. (šentjakobska c., frančišk. c.), Ribnici, Trbovljah, Vel. Laščah, Vrhniki, Zagorju ob Savi, Stražišču pri Kranju, na žalostni gori nad Preserjem. - W-ove tab. slike v olju (okr. 90) pa so npr. v Dolenji vasi pri Ribnici,

Horjulu, Novem mestu, Mavčičah, Podkumu, Postojni, Predosljah, Preddvoru, Raki, Ribnici na Dol., Slov. Konjicah, Sostrem, Stari Loki, Suši pri Zalem Logu, Sentjurju pri Celju, Sentrupertu, Škofji Loki, Trati, Vel. Sevnici, Vidmu, Zagorju ob Savi, Železnikih. Križev pot je naslikal za Križe, Ljubno na Gor., Naklo in Rako. Od posvetnih del je znan samo portret slik. prijatelja Iv. Borovskega s hčerko. Nekaj W-ovih osnutkov hrani Nar. galerija v Lj.

Prim.: ZD 1883, 216; S 1884, št. 287; Soča 19. dec. 1884; LZ 1885, 54-55; Kres (Celovec) 1. jan. 1885, št. 1, 64; Wurzbach, 292-294; DS 1910, 427-33, 474-81, 521-8; 1916, 174; Mladika 1922, 362, 370; E 31. avg. 1922; F. Mesesnel, Malř J. Wolf, Praga 1922 (doktorska diser.); J. Mal, Zgod. um. pri Slovencih, Hrvatih in Srbih, Lj. 1924, 37-38 (sl. 27, 28); S 26. dec. 1925; V. Steska, Slov. um., I, Prevalje 1927, 304-14 (sl. 62-68); Zbornik sveč. sv. Pavla nov. 1927, št. 11, 164-65; ZUZ 1929, 150; 1932-33, 20, 25, 30, 31, 32, 34, 120, 164; GMS 1939, 400-10; F. Mesesnel, Janez in Jurij Šubic, Lj. 1939, 16 in pass.; Thieme-Becker XXXVI, 208-09; Stelè, Umetnost, 96, 107 sl.; V. Molè, Um. južnih Slovanov, Lj. 1965, 395, 397, 399, 420; Varstvo spomenikov IX, 1962-64, 99-103; ELU IV, 580-81; Stelè, Oris, 115, 117 sl., pass.; Menaše, st. 2335; S. Mikuž, Umetnostnozgod. topografija grosupeljske krajine, Lj. 1978, 21, 26; A. Dvořák Schrott-G. Moder, Slikar J. Wolf, dipl. naloga, Lj. 1972, (tipkopis); Österreichisches biograph. Lexikon 1815-1950, VII, Wien 1978, 374; ZUZ XIV-XV, 1978-79, 244, 246, 253; A. Žigon, Cerkveno stensko slikarstvo poznega XIX. stol. na Slov., Celje 1982, 10, 26-27 in pass., (sl. 11-16); T. Brejc, Slov. impresionisti in evr. slikarstvo, Lj. 1982, 132; P. Petru-M. Zargi, Narodni muzej v Lj. (Kult. in nar. spom. Sje, št. 123), Lj. 1983, pass.; GorLtk 1985-87, št. 12-14, 234; SBL IV, 717-19 z liter.; ZUZ XXII, 1986 (z liter.); La cultura slovena nel Litorale, Gor. 1988, 97-99; S. Žitko, Historizem v kiparstvu 19. stol. na Slov., Lj. 1989, 106, 108.

V-č

Z

ZABUKOVEC Janez, krajevni zgodovinar in nabožni pisec, r. 14. maja 1868 v Ložu, u. 24. apr. 1946 v Komendi. Oče Valentin, kočar, mati Marija Konc. Osn. š. v Ložu, gimn. (1880-87) in bogoslovje v Lj., posvečen v mašnika 23. jul. 1891. Kaplanoval je v Metliki 1891-94, Podbočju (prej Sv. Križ pri Kostanjevici) 1894, v Slavini pri Postojni 1894-96 in v Podbrezjah 1897. Župnik je bil 1897-1903 v Zg. Tuhinju (tudi šolski nadzornik), 1903-09 na Jesenicah, 1909-27 v Križah pri Trziču in 1927-46 v Komendi. Nemško okupacijo je preživel v Preserju pod Krimom. - V Slavini se je lotil krajevno-zgod. raziskovanja v lj. škofiji pod vodstvom A. Koblarja. Napisal je obsežno knjigo *Slavina*, prispevek k zgodovini župnij lj. škofije, Lj. 1910. (Oceni: I. Vrhovnik, LZ 1911, 219 ter J. Mantuani, Carn. 1912, 86). Zgod. sta tudi članka: *Prisilna delavnica v Lj.* (Gorenjec 1915, št. 33 in 35) in *Bistrica* (Cerkveni glasnik za Trziško župnijo 1925, št. 11-15). Napisal je tudi praktične pastoralne pripomočke, ki jih je kritika povoljno ocenila: *Kratek pouk o sv. zakonu z naslovom: Pouk zaročencem in zakonskim*, 1902 in 1907; *K Materi*, nauki, opomini in molitve za dekleta, 1924 in 1925; *Vrtnice*, junijska pobožnost na čast Srcu Jezusovemu, 1935. Zanimiv je Z-ev članek: *Statistični izkaz Mohorjanov* (KMD 1929, 114-21) z zemljevidom na str. 30, na katerem je pokazal, kako so člani razporejeni po slov. župnijah. - Ko je bil v Metliki, je zbiral ljud. pesmi (prim. Slov. ljud. pesmi, II, 1981, 386); v Komendi je skrbel za knjižnico in zapuščino P.P. Glavarja, biografija o njem je ostala v rkp.

Prim.: SBL IV, 735; J. Zabukovec, *Slavina* 1910, 244-46 s sl.; rojstne matice (SkALj); rkp. gradivo (župn. arhiv Komenda); S 1938, št. 113 s sl.; Ljudje in kraji ob Pivki 1975, 91, 108; J. Gregorčič, *Pisma P.P. Glavarja Jožefu Tomlju*, 1982, 13.

T.P.

ZADNIK Maks, publicist, zgodovinopisec in raziskovalec zgod. NOB na brkinsko-istrskem, pivškem in kraškem območju, r. 26. jan. 1923 v Pregarju v Brkinih, sedanja obč. Ilir. Bistrica.

Oče Franc, mali kmet, mati Jožefa, roj. Zadnik, gospodinja; družina je štela osem članov. Stanuje v Boninih, občina Koper. Na Pregarju je končal 6 razr. it. osn. š. in se istočasno pri teti Mariji Dodič »Jesharici« naučil za silo pisati in brati slovensko. Nadaljevati študijev na kakšni trgov. ali drugi sred. šoli v Trstu mu ni bilo mogoče zaradi revščine, zato je delal na kmetiji in hodil na dnino vse do 1942. Tedaj je bil aretiran zaradi suma, da sodeluje z OF, in vpoklican v it. vojsko na Sicilijo »v delavski bataljon«. Ob razpadu It. je pobegnil, prišel v Trst in se 12. sept. vključil v NOB. Bil je borec in pozneje polit. komisar čete v Brkinski brigadi in namestnik komisarja bataljona v Istrskem odredu, ob njegovi ukinitvi 25. maja 1945 premeščen v Narodno zaščito v Bazovico pri Trstu do njene ukinitve 13. jun. 1945. Nato je bil inštruktor v šoli milice v Lj., Begunjah in Logatcu od avg. 1948 do sept. 1954, nakar do 1960 komandir postaje milice v Škofji Loki in v Predosljah do jan. 1963 in odtlej do upokojitve 1972 spet strokovni učitelj v sred. š. milice v Tacnu pri Lj. - V letih 1946-53 je obiskoval srednješol. študije in maturiral na 1. drž. gimn. v Lj., v letih 1947-62 pa je končal tudi oficirsko in višjo upravno šolo. Zaradi potreb po učbenikih in zgod. spisih o šolanju miličnikov se je 1962 skupaj s prof. Ivanom Križnarjem in Francem Cerkvenikom lotil zgod. raziskav nastanka in razvoja organov za notranje zadeve in prvi obsežnejši spis te vrste objavil jun. 1964 za 20-letnico šole. Po upokojitvi je delal pretežno kot publicist in raziskovalec na področju zgodovino-pisja NOB in za uveljavljanje brkinskega območja. 1975 je Partizanska knjiga izdala njegovo 900 strani obsegajoče delo *Istrski odred*, nagrajeno z Nagrado Vstaje 1976. V nadaljevanjih v PDK od 4. do 17. jun. 1972 in nato 1973 v posebni knjižici je objavil delo *Požig prvih sedmih vasi na Primorskem*. V publikaciji Brkini 1974 - Tridesetletnica volitev v NOO na Južnem Primorskem je objavil poleg dela *Požig prvih sedmih vasi še Ustanovitev in borbena pot Istr. odreda, Brkini so umirali v plamenih in Parti-*

zanska bolnišnica Zalesje v Smagorju. V posebni izdaji Knjižice Kozjane-partizanska vas v Brkinih je objavil sestavke: *Kozjane in sosednje vasi skozi stoletje*, *Partizanske enote na Kozjanah* in *Kozjanska učiteljica Roza Markič, Kovačičeva, Firm*. Kot soavtor je sodeloval pri knjigi *Slovenska Istra v boju za svobodo* in pri knjigi *Napredna mladina Slov. Istre v boju za svobodo*, 1979. Slovenska AM zveza je 1979 izdala njegovo delo *Trideset let slovenske AM organizacije* (220 str.). V Nedelj. dnevniku sept. 1970 in v PrimN okt. 1970 je objavil sestavek *Kdaj bodo na vrsti Brkini* in z njim sprožil pomembno polit. akcijo za pomoč nezadostno razvitim Brkinom v republiškem obsegu. V Bistriških zapisih I/80 je objavil sestavek *Brkini in njihovo središče Tatre* in zanj prejel Kettejevo nagrado Kult. skupnosti Ilir. Bistrica. V letih 1981-82 je v PrimN objavil protestne članke proti izkoriščanju Brkinov po Zavodu za pogozdovanje Krasa. V JKol je objavil prispevke: *Partizanska bolnišnica Zalesje v Brkinih* (1969); *Rešili so se iz ognja in četniškega zapora* (1970); *Kako je Franc Vojvoda trikrat prelisil fašiste* (1972); *Partizanska bolnišnica pod Boko na Malem Krasu* (1973); *Brkini in njihovo središče Tatre* (1975); *Smrt satana Tretjega Rajha, divjega Christiana Wirtha* (1976); *Srečanja z borci hrvaških istrskih brigad v Brkinih, Podgori in na Pivki* (1978); *Požig Brezovega brda v Brkinih* (1979). V raznih periodičnih in drugih glasilih in revijah (Borec, PDK, PrimN, TV-15, JKol, Loški razgledi, Bistriški zapisi in še kje) je v razdobju 1962-91 objavil še najmanj 200 sestavkov. Za svoj opus o NOB je prejel vrsto drž., republ. in krajevnih odlikovanj (Medalja za hrabrost, Red za hrabrost, Red zasluge za narod II. stop., Red bratstva in enotnosti, Red dela II. stop., Red dela z zlatim vencem, Kidričevo srebrno plaketo za zasluge na področju razvijanja tehnike, Nagrado Vstaje 1976). Član je Sveta za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij v Kopru in za zgod. dejavnost pri ZZB NOB Koper.

Prim.: Jože Furlan, Maks Zadnik-šestdesetletnik, PDK 26. jan. 1983; Arhiv OZE NŠK v Trstu; Pisni izjavi M. Z. 15. jun. in 10. sept. 1991; Bibliografija JKol, Zal. ZTT 1981; Arh. PDK.

Koren

ZADNIK Zvezdana, zdravnik, pediater, r. 8. apr. 1909 v Postojni, živi v Lj. Oče Avgust, adjunkt pri južni železnici, mati Marija de Glerija, gospo-

dinja. Študij medic. je začela v Lj. in nadaljevala v Bgdu, kjer je promovirala 1933. Najprej je opravila staž, nato se je zaposlila kot privatni zdravnik v St. Jerneju na Dolenjskem. 1941 je prišla v Lj. in začela specializacijo pediatrije. Maja 1941 se je vključila v OF. Apr. 1942 je bila aretirana in odpeljana v zapore v It. Po razpadu It. je bila v ilegali v Abruzzih. Od dec. 1943 je delala v partiz. zdravstvu (bolnišnica VII. korpusa); bila je upravnica evakuacijske baze. Do febr. 1945 je vodila evakuacijo ranjenecv preko Topuskega. Nato je bila do konca vojne upravnica bolnišnice v Zadru. Po demobilizaciji poleti 1945 je nadaljevala specializacijo pediatrije, ki jo je opravila 1948. Vodila je otroški odd. ortopedske bolnišnice v Valdoltri in Rovinju. Od 1948 do upokojitve (1970) je bila na ortopedski kliniki v Lj. Izpopolnjevala se je v Zürichu 1948. Predavala je pediatrijo v šoli za fizioterapevte in v šoli za medic. sestre. Sodelovala je na pediatričnem kongresu z referatom o zgodnji terapiji poliomeilitisa.

Prim.: Pismo župnij. urada Postojna (10. sept. 1989); ULjBB I, 1957, 389; II, 525; III, 927; Gradivo o slov. partiz. saniteti, Lj. 1979, 22; Poslanstvo slov. zdravnika, Lj. 1965, 455, 476, 477, 503, 534, 537.

A. Pr.

ZAFRED Frane, delavec, tigrovec, borec NOBJ, r. 9. sept. 1903 v Stari Sušici (o. Postojna), padel 30. nov. 1944 nad domačo vasjo. Oče Anton, mati Helena Kovačič, mali kmetje, sestra Marija (gl. čl.). Zaposlil se je v ladjedelnici v Trstu in Tržiču, kjer je bil več let aktiven tigrovec. Ker ni zatajil slov. porekla, so ga odslavili. Že od 1926 je delal proti faš. zatiranju na področju med Postojno, Il. Bistrico in Brkini. Njegova posebna zasluga je bila, da je liter. raznašal po vaseh slov. Istre in v Trst, kjer je imel zveze z Marijo Jakulin, Lipovcem (Tine), Marijo Španger na Proseku, s trgovcem Fr. Udovičem idr. V Udovičevi trgovini se je srečal s Fr. Dobrinjo iz Laporja pri Marezigah, mu izročil liter., mu jo nosil v Lapor, nato sta Fr. Dobrinja in njegova žena Tilka hodila po ileg. tisk v Staro Sušico ter imela mnogo sodelavcev v sosednjih vaseh. Z. je sam in z drugimi pogosto prinašal liter. iz Jsle čez zelo varovano mejo na Prim. Tudi na dom v St. Sušico so mu jo nosili tigrovci, zlasti Fr. Žetko iz Volč pri Košani, Fr. Kruh iz Šembij, Lojze

Pugelj in Josip Ujčić iz Il. Bistrice. Že od začetka je sodeloval z glavnim organizatorjem TIGRa na Pivškem Jožetom Vadnjalom iz Zagorja, Janezom Penkom iz Koč, a v Bitnjah z Jožetom Grahorjem (PSBL). Z letom 1935 je snoval ileg. protifaš. dejavnost z iskrenim prijateljem Viktorjem Bobkom iz Trnovega (ustreljen na Opčinah 15. dec. 1941). Z. so tigrovci občudovali in je bil zelo priljubljen. Imel je pogoste polic. preiskave na domu in bil večkrat zaprt. Zaprt je bil tudi z obtoženci na drugem tržaškem procesu, a se je izmotal in bil deportiran v neki kraj pri Teramu. Ob padcu it. faš. se je vrnil v St. Sušico, se vključil v NOBJ in se ni zadrževal doma. Z. in Janez Perenič s Prema sta imela skrivališče nad St. Sušico in v njem prenočevala. Zjutraj 30. nov. 1944 sta prišla iz skrivališča in se previdno napotila proti vasi. Nenadoma so iz zasede nanju streljali Nemci. Z. je obležal mrtev, težko ranjeni Perenič je ozdravel.

Prim.: Pripovedovali Marija in Ivanka Zafred, Fani in Marija Urbančič, Alojz Pugelj, Josip Ujčić, Josip Grahor, Marija Valenčič.

Rut

ZAFRED Ivan, narodni heroj, r. 19. dec. 1908 v Stari Sušici pri Postojni, u. 3. jun. 1943 v Sepotu (Srbija). Oče Anton, kmet, mati Helena Kovačič, gospodinja. Po osn. š. v Dolnji Košani je delal v ladjedelnici v Tržiču. 1923 je emigriral v Jslo. Živel je v Srbiji. Zaposlil se je kot kovinarski delavec, dejaven je bil v delavskem gibanju, 1938 se je vključil v KPJ, delal je tudi v sindikalnem gibanju in bil tudi član Sokola. 1939 je bil med soorganizatorji stavke v tovarni antimona pri Ivanjici v Srbiji, kot diverzant pa je sodeloval v akcijah v ladjedelnici na Čukarici pri Bgdu (1940). NOB se je priključil 1941. Najprej je zbiral orožje, jul. 1941 pa se je pridružil partizanom Kosmajskega odreda v Srbiji. Postal je komandir 2. čete. V tej funkciji se je boril po Šumadiji. Sodeloval je v bojih z nem. vojsko in protipartizani v krajih Belanovci, Čumić, Darosava in drugod. Padel je pri Sepotu v boju z Nem. Njegovo partiz. ime je bilo Mičo. Za narodnega heroja Jsle je bil imenovan 8. nov. 1953. Po njem je poimenovana osn. š. v Košani, tu stoji tudi njegova spominska plošča.

Prim.: SBL IV, 741; Narodni heroji Jsle, Bgd

1982 s sl.; Ljudje in kraji ob Pivki, 1975 (knj. 1), str. 110; Milka Lukežič-Malc, TV-15, št. 49, 10. dec. 1981.

Plah.

ZAFRED Marija, hišno ime **Matjonova**, por. **URBANČIČ**, trgovka, borka NOVJ, r. 1. sept. 1916 v Stari Sušici. Oče Anton, mati Helena Kovačič, brat Frane (gl. čl.). V ileg. dejavnosti proti faš. je delovala že v it. osn. š. v St. Sušici. Oboroženim trojkam iz Jsle, ki so bratu Franetu prinašale liter. in orožje, je v temnih večerih nosila hrano v gozd, kjer so prenočevali. Frane je skrival v gozdu v zakopani pločevinasti posodi ta material, za katerega je vedela le ona, in hodila ponj med bratovo odsotnostjo. V dolbini pod okensko polico je skrivala propag. material, da ga je imela pri roki, ko so prihajali ponj in ji ga tudi prinašali iz Il. Bistrice, kamor je tudi sama hodila po liter. V Volčah pri Košani je mnogo liter. dobival od trojk iz Jsle Frane Žetko in jo nosil v razne vasi, zlasti v St. Sušico k Zafredovim, kjer je bilo nekako središče protifaš. dejavnosti. Razen iz bistriških in brkinskih vasi so prihajali tudi od daleč po liter.: Janko Vrtovec iz Završka (Vrem. dolina), Fr. in Tilka Dobrinja iz Loparja pri Marezigah, Fr. Lipovec iz Kovčic in iz Trsta, kadar je tam bival. Ko so oborožene trojke ilegalno prišle iz Jsle čez državno mejo na Javornikih ali Snežniku na Bistrško, so v gozdu Stražica, na Rátečevem Brdu ali drugod na gmajni oddale liter. in orožje vodilni skupini, kateri so pripadali Viktor Bobek, Tone Dolgan, Josip Ujčić, Marija Valenčič, Marija Urbančič in Marija Zafred. Še isto noč so skupaj z oboroženo trojko nesli ta material v St. Sušico in se v gozdu sestali z Marijo in Fr. Zafredom. Z-ova je oborožene fante po več dni oskrbovala s hrano, zdravili, in kar so potrebovali v gozdu, kjer so prenočevali. Prizadevno je sodelovala z vodjem TIGR-a Viktorjem Bobkom (ustreljen 15. dec. 1941 na Opčinah). Njeni trije bratje Frane, Ivan, Anton in sestra Ivanka so sodelovali v ileg. protifaš. organ. TIGR, nato vsi v NOBJ. Ivan Mičo, narodni heroj, je padel pri Arandelavcu v Srbiji, Anton, umrl za posledicami vojne, star 62 let, Frane padel 30. nov. 1944 pri domači vasi, Ivanka vojni invalid. Z-ova je avg. 1941 začela sodelovati v OF, ko jo je skupina 7 borcev pod vodstvom Ervina Dolgana obiskala v St. Sušici. Njen dom v St. Sušici so faš. prvega izropali in požgali 20. maja 1942.

Z-ova je pred faš. zbežala v Trst, kjer je sodelovala z Lipovcem za OF. Ob koncu 1942 se je med snežnimi viharji prebila skozi Istro in Brkine v domači kraj, a je v ilegali zaradi osebne varnosti ostala pred domačini nepoznana do konca vojne. Vsa leta med NOB je opravljala pomembne in naporene naloge. Po osvoboditvi se je poročila s kmetom Jožefom Urbančičem, ki je bil 25. jun. 1942 obsojen na 30 let težke ječe. Z-ova dela in živi s svojo družino na kmetiji v St. Sušici.

Prim.: T. Rutar, Zafredovi-Matjonovi borci iz Stare Sušice, PDK 12. nov. 1978; Isti, Matjonovi v Stari Sušici, PrimN 7. nov. 1978; pripovedovanje: Marija Zafred, Marija Urbančič, Marija Valenčič, Josip Ujčič, Alojz Pugelj. O Z-ovi je pisal Janez Kramar, SlovJ 3. febr. 1961; Gorazd Morjak v PrimN 1961, št. 25 in 29.

Rut

ZAFRED Stojan, slikar samouk, r. 13. jul. 1951 v Postojni, živi v Divači. Oče Franc, železničar, mati Marija Tomažič. Osn. šola v Divači, šolanje je nadaljeval na Tehniški š. za elektrotehniko v Lj. Kot srednješolec se je zanimal za glasbo in igral v koprskem ansamblu Diamanti. 1970 so mu zaradi nesrečnega skoka v morje med počitnicami v Valdobitri trajno ohromele roke in noge. Med dolgotrajnim zdravljenjem je odkril, da lahko piše s svinčnikom v ustih, to spretnost je še izpopolnil in se poskusil v risbi ter s slikanjem v olju. V bolnišnici je upodabljal sosede, prerisoval razglednice, kasneje pa ga je zamikala kraška motivika. Njegova prva slik. mentorica je bila akad. slik. Seka Tavčar. Zgodnja dela so nastajala v skladu z likovno preprostim realističnim gledanjem. Ustvarjal je tihožitja in vedute, pri portretih pa je viden ekspresivni naglas. V nadaljnjem opusu se je poglobil v posebnosti kraške arhitekture; ta slikarsko zanimiva snov mu je omogočila napredek v kolorističnem smislu. Na to temo je 1983 ustvaril tudi ciklus grafik, ki so izšle v posebni mapi. Opazno je, da je tedaj že izoblikoval izrazit osebni pečat in utrdil slikarsko-tehnično znanje. V risbi razodeva močan smisel za filigransko natančno oblikovanje detajla. V naslednji umetnostni fazi se v Z-ovih delih pojavijo nadrealistične prvine, tradicionalna kraška arhitektura se je spremenila v grozljivo kuliso, upodobljeni svet pred gledalcem razpada, priča smo fantastičnim videnjem, ki so posledica slikarjeve težke bolezenske precizkušnje in slu-

tenj ob naravnih nesrečah. Umetniški vrh pomeni ciklus *Tkiva*, ki je nastal na osnovi univerzalnega raziskovanja človeške zgradbe. Barve so sedaj žive in kontrastne, očiten je odmik od realističnih zaznav stvarnosti, ko umetnina že prehaja v prepričljivo izrazno splošnost. Z. je samostojno razstavljal v naslednjih krajih: Lj., Postojna, Divača, Koper, Zadar, Sežana, Nova Gor., Tatre, Pliskovica, Boljunec, Salež, Trst, Škedenj, Kanal, Idrija, Dutovlje, Izola, Padriče, Ilir. Bistrica, Portorož, Kostanjevica na Krki, Novo mesto, Krško, Trebnje. Od 1986 je štipendist mednar. združenja slikarjev, ki rišejo z usti ali nogami (VDMFK - Vereinigung der mund- und fussmalenden Künstler) v Liechtensteinu, kamor redno pošilja svoja dela. 1976 je dobil diplomu na ex tempore v Piranu, 1978 prav tam odkupno nagrado, 1982 plaketo S. Kosovela Skupščine občine Sežana.

Prim.: Osebni podatki; PDK 6. jan. 1973; TT 16. maja 1973; TT 12. dec. 1973; PrimN 24. maja 1974; 16. dec. 1977; Nedeljski dnevnik 24. avg. 1978; PDK 28. jan. in 27. mar. 1982; St. Zafred. Razstava slik in risb, Zavod za rehabilitacijo invalidov, Lj. 17. dec.-27. dec. 1982 (zloženska); Dnevnik 28. dec. 1982; St. Zafred, Galerija Rika Debenjaka Kanal, 25.3.-17.4.1983 (zloženska); PDK 21. maja 1983; PrimN 31. maja 1983; PDK 19. jun. in 17. nov. 1983; Picc. 21. febr. 1984; Delo 13. mar. 1984; St. Zafred, Razstava slik, Klub kulturnih in znanstvenih delavcev, Lj., 11.5.-1.6.1985 (zloženska); PDK 12. dec. 1985; 7 dni 18. jun. 1987; Skupinska razstava. Vojko Gašperut - Gašper, Stanika Glavan, Rajmundo Hansal, St. Zafred, Trebnje, maj-jun. 1989 (zloženska); St. Zafred, Razstava olj, Portorož, 5.4.-15.4.1990 (zloženska; Arena 12. maja 1990; PDK 23. maja 1990; Neodvisni dnevnik 26. maja 1990; Paraplegik jun. 1990, št. 49; PrimN 12. jun. 1990; Politikin Zabavnik 27. jul. 1990; St. Zafred, Pregledna razstava, Dolenjski muzej, Novo mesto, 27.7.1990 (razst. katal.); St. Zafred, Trebnje, Novo mesto, Sežana 1990 (razst. katal.); Dolenjski list 2. avg., 13. sept., 6. dec. 1990; Skozi Kosovela vidim čas. Razstava slik, Mala gal. Sežana, 21. mar.-11. apr. 1991 (razst. katal.).

M. V.

ZAJEC Edvard, slikar, r. 11. febr. 1938 v Trstu, živi v Syracuse (New York, ZDA). Oče Ivo, lesni trgovec, mati Marija Kastelic. V Trstu je obiskoval slov. Nižjo gimn. in 1957 maturiral na Višji realni gimn., kjer je imel za prof. risanja prof. Černigoja (PSBL I, 233-34). 1958 se je s starši preselil v Cleveland (ZDA), kjer je obiskoval Cooper school of art (1958-61). Do 1963 je živel v ZRN. Med 1964-66 je obiskoval ALU v

Lj. (diploma pri prof. G. Stupici). 1968 je diplomiral na Fak. za lik. umet. in umetn. zgod. na Ohio University, Athens, Ohio (ZDA). 1968-70 je poučeval slik. najprej na Carleton collegeu, nato na Saint Olaf collegeu v Northfieldu, Minnesota. 1969 je postal član društva Computer arts society (London) in se začel zanimati za računalniško grafiko, kateri se je popolnoma posvetil. Med 1970-80 je živel v Trstu, kjer je poučeval risanje in lik. umet. na slov. šolah (učiteljske in nižje sred. šole). S sodelovanjem inž. M. Hmeljaka je poglobljaj možnosti, ki jih umetniku nudi računalniška grafika. Tako je 1971 prikazal v palači Costanzi projekt COMP3. Poleti 1980 se je na povabilo odd. za medijske študije univ. v Syracusi vrnil v ZDA, kjer je ustanovil posebno študij. skupino za računal. grafiko. Tu živi in dela še sedaj. Prejel je več priznanj, mdr.: 1968 nagrado s odkupom 50th May Show The Cleveland Museum of Arts. - Z. je eden redkih slov. slik. s Tržaškega in Goriškega, ki se odpove klasičnemu gledanju na lik. ustvarjalnost, na njeno vlogo in na njeno mesto v sedanji konsumistični družbi ter preide k računal. umet. Njegova dela spadajo v zvrst najsodobnejše umet., njihova zamisel in njihov nastanek je vse drugače pogojen, kajti njegova dela so plod umetnikove zamisli, njegove programacije ter so odločilne dejavnosti računalnika, torej računalniškega stroja, ki točno odmerja dimenzije, razčlenitev, barve. Z. izhaja iz temeljne predpostavke: slikovno polje lahko razdelimo s kvadratno mrežo. Dobili bomo več kvadratov z določeno likovno vrednostjo, ki jo lahko simbolično izrazimo in preko računalniškega programa organiziramo v nove podobe. - Samostojne razstave: 1968-69 Northfield, 1970 Kranj, 1970, 1971, 1975, 1977, 1978, 1984, 1989 Trst, 1977, 1981 Lj., 1979 Benetke, 1979 Koper, 1981 Dallas, 1983 Pariz. Skupinsko je razstavjal v ZDA, It., Jslj, Holandski, Veliki Britaniji, Braziliji, Kanadi, Franciji, Belgiji, Nemčiji. - O njem so pisali: G. Montenero, U. Apollonio, P. Krečič, M. Renner, A. Rojc idr. - Svoje poglede na umetnost in posebej na računal. grafiko je predložil v raznih člankih, intervjujih in okroglih mizah, mdr.: *Možnosti ustvarjalca v zamejstvu* (Kulturni dom, Trst 1972); *Likovni izraz in računalnik* (Sinteza 1977, št. 38/40); *Informatrix* (Trst 1979).

Prim.: Osební podatki; podatki v razst. kata-

logih; PDK 11. febr. 1970, 18. maja 1975, 5. jun. 1983, 28. maja 1989; Picc. ob razstavah; Peter Krečič, Avgust Černigoj, Trst 1980; SBL IV, 750.

2-1

ZAKRAJSEK Fran, pesnik, literarni zgodovinar, prevajalec in publicist, r. 21. jun. 1835 v Gorici, u. tam 11. maja 1903. Oče Andrej, mati Margareta Miklavič. Osn. š., gimn. in licej je dovršil 1855 v roj. mestu, nato je študiral klasično in slovansko filologijo na U na Dunaju ali v Gradcu ali Pragi, a študijev ni dokončal. Od 1860-67 je bil suplent na višji realki v Gor. in poučeval nem., it. in slov. Po odpustitvi se je preselil na osn. šolo, vendar je znano le, da je učil 1873-74 v Sežani. Potem je bil zasebni učitelj, odvetniški in zakotni pisar. Z ženo Terezijo Lusnig sta imela v Gor. več let gostilno, ker pa sta imela 9 otrok, je vladalo v družini pomanjkanje; predal se je tudi pitju ter umrl zanemarjen in zapuščen za progresivno paralizno. - Pesnik: lirske in epske pesmi in epigrame je objavljaj po maturi v N, SG, ZD, Goriškem letniku, Soči in Rogaču, samostojno pa je izdal dve zbirki: *Lira in cvetje*. Poezije. Zložil Franjo Zakrajšek, od drugih neodvisni I. del Poezij. Izdala in založila Ivan Dolinar in Avgust Bremic, Trst 1885. V prvem delu so izrazito rodoljubne pesmi in ponekod spominjajo na Gregorčiča. V drugem delu je nekaj opisov krajev in razpoloženj s poučno tendenco, kratkih in brez pravega pesniškega poleta. V tretjem delu so pripovedne pesmi in prevodi, npr. *Marijine solze v Bettehemu*, ko je iskala prenočišče; *Kralj Lir*, dolga pripoved o Murdohu, ki biča Lira, dokler ne znori; *Materino slovo v Teru* je žalostna pesem o materi, ki utone v Teru; *Regata* je opis regate v Benetkah s tragičnim koncem; *Grof Ugolino* je prevod iz Dantejevega Pekla (21 tercin), šibek in večkrat nerazumljiv. Sledijo Odlomki, daljši kosi iz epov, ki jih je Z. zasnoval, a najbrž ne dokončal: *Libuška roža* je odlomek iz alegorije o Gregorčiču; *Nebeški spreved* je vzet iz religioznega epa Alojzija; *Herodežev bor se Škarjotom v peklu* je vzet iz pisateljevega dela Besneči Herodež; naslov spominja na Ariostov ep Besneči Roland; *Gospod Silava* pripoveduje o junaških bojih gospoda Silave z gradu na sežanskem Tabru s Turki; odlomek je po avtorjevih besedah vzet »iz pisateljeve junaške pesmi Vit s Tabra«. Dokončan pa je ep, ki ga je priobčil na koncu

s posebnim naslovnim listom, *Ljudmila in Privina ali pokristjanjenje koroških Slovencev*. Posvetil ga je Bogdanu Trnovcu, sodniku v Sežani, ki je precej vplival na Z-ov »vseslovanski« jzik. Ep je nadaljevanje Prešernovega Uvoda h Krstu pri Savici. Valjahun napade poganе, ki jih vodi žrec Droh, pomaga mu panonski knez Privina, ki ljubi Valjhunovo hčer Ljudmilo. Ta se preobleče v viteza in se junaško bori ob Privinu, dokler ni smrtno ranjena. Tedaj se razkrije, prime za roko Privino, duhovnik ju blagoslovi, poroka je sklenjena, nato umre. Delo je sestavljeno iz nagovorov, bojev, junaških dejanj, vendar pa je vse zelo raztegnjeno in psihološko neutemeljeno. Verz je deseterec, vendar svoboden. Preoblečeno junakinja je Z. lahko našel pri Jožefu Iskraču Frankolskem, ki je 1863 izdal v Celovcu Veroniko Desceniško, epsko pesem v XV spevih, kjer se Veronika preobleče v viteza in junaško bojuje, dokler ni ranjena. - Druga Z-ova zbirka je izšla v Gor. 1891 z dolgim naslovom *Poezije. Zbirka lirčnih pesem, fantazij, humorističnih balad, rapsodij, satir, pripodob, basnij, prislovic, epigramov, balad in junaških pesem*. Zložil Fran Andrejevič Zakrajski. Pesmi so zelo mnogovrstne, osebne, refleksivne, o bojih Srbov s Turki 1876, o ruskih osvoboditeljih, o furlanski bedi, v rapsodiji *Valjahun* opisuje spet boje med kristjani in pagani, v biblični rapsodiji *Savlov srd pred Gibejo* pripoveduje o Savlovi jezi in Davidovem posredovanju, v pesmi *Doktor Cmokavzarjev hymnus* se je spravil nad zdravnike, v pesmi *Vodilce za življenje* daje nasvete za življenje, v *Današnjem svetu* pa ugotavlja, da »le novci dajó ti papo, čast, modrost«. V drugem delu sta najprej dva prevoda iz Seidela in Heineja, nato sledita dve daljši pesnitvi *Matijček iz Zoran* in *Moja prva pesem l. 1855*. Prva je humoristična, druga rodoljubna. Na koncu je »junaška pesnitev« *Devinska grofica*, sestavljena iz treh delov: Uvod, Nuna devinska, Osveta (620 verzov). Gre za nov poskus slov. romantičnega epa, ki ga je Z. skušal ustvariti po ljudski devinski legendi. Poskušal je posnemati Prešerna, Gregorčiča, Aškercu, vodilo ga je vroče rodoljubje in to je pozitivna stran njegovih obeh zbirk. Hudo moti neznanje knjižne slovenščine, ki pogosto spominja na Koseskega, a tudi na slovanščino B. Trnovca. Sodobna kritika ga skoraj ni omenila. - Z. se je

ukvarjal tudi z dramatiko in 1866 napisal po Schillerjevem zgledu tragedijo v verzih v petih dejanj. *Marija Antonijeta*. V Novicah (N 1866, list 11) je priobčil razpis subskripcije, v naslednjih dveh številkah pa je priobčil *Odlomek iz predigre k tragediji »Marija Antonijeta«*, vendar pa ni bilo odmeva in rokopis se je izgubil, čeprav ga je poslal v Lj., da bi ga uprizorili. Odlomek žaloigre *Knez Aleksej in Izabela* iz ruske zgod. je izšel v Liri in cvetju, vendar se igra ni ohranila, če jo je dokončal. Uprizorili pa so v Lj. 1871 njegov prevod veseloigre *Lažnjivi stric*, ki jo je napisal Louis-Benoit Picard. Tudi ta rkp. se ni ohranil. - Pomemben je Z-ov liter. zgod. spis *Abriss der neuslovenischen Litteraturgeschichte* (Jber. d. Oberrealschule, Gor. 1861), v katerem je obdelal s stališča šol. potreb slov. književnost od reformacije do sodobnosti. Dijaikom je bil namenjen tudi učbenik *Vodilce za lepo pisavo i kratka razlaga prozaičnih i pesniških spisov* (ibid. 1867). To je literarna teorija, napisana s široko razgledanostjo in s številnimi primeri. Obrisi in Vodilce sta bila za tisto dobo na dostojni višini. Z. je spisal tudi prvi slov. dialektološki spis *Slov. podnarečje na Primorskem* (SG 1866); obravnava samo glasoslovje in je najbrž le del celotnega opisa narečij v Posočju; naslonil se je na Miklošiča, gradivo pa je dolga leta zapisoval sam. Za SG je napisal daljši članek *Dante Alighieri in doba njegova* (1867). Namesto časopisa Slovenska vila, ki ga je napovedal 1861 v N, je izdal almanah *Goriški letnik za čitatelje vsacega stanu*. Prvi tečaj za leto 1864. V njem je priobčil več praktičnih nasvetov, 70 str. dolg odlomek iz Cervantesovega Don Kihota, ki je prvi prevod v slov., narodne pesmi, 6 lastnih pesmi idr. Narodnih pesmi je imel zbranih nad 400, deloma zapisal sam; pozneje jih je K. Štrekelj porabil za SNP. - Prevajalec: Največje Z-ovo delo v prozi je prevod in predelava povesti *Oglénica ali hudobija in nedolžnost* (MD Clc 1865, 1894², 1904³). Z njo je najbrž tekmoval pri razpisu MD za leto 1864, a je dobil prvo nagrado Jurčič za Jurija Kozjaka, drugo Erjavec za Hudo brezno ali Gozdnarjev rejeneč. Prēvesti je hotel celega Cervantesovega Don Kihota, ki naj bi izhajal v snopičih (prim. N 1862, 14), objavil pa je le odlomke iz začetnih poglavij v Gor. letniku. Prevod je zelo dober. V Vodilce je vključil prevod odlomka iz Zaro-

čencev A. Manzoni (1. pogl.), odlomek Kuga v Milanu leta 1630 pa v KMD 1866. Večkrat se je lotil Dantejeve Božanske komedije: v Liri in cvetju je priobčil 21 tercin iz Pekla pod naslovom Grof Ugolino, odlomek iz III. speva je objavil v Domovini 1867, 178. Po nekaj pesmi je prevedel iz Matthisona, Chamissa, Heineja, Schubarta, Seidela in Uhlanda, v furlanščino pa je prevedel Prešernov sonet Življenje ječa. Prevedel je tudi Schillerjevo igro Stričnik kot stric, ki je niso upriz. in ni ohranjena. - Dopisnik in pisatelj: Z dopisi in članki je sodeloval v N, SG, KMD, SV idr. Poročal je o narodnostnih, šolskih in vzgojnih vprašanjih, napisal pa je tudi nekaj črtic: *Ne zasramuj nikogar zavolj telesnih napak*, Šol. Prijatelj 1853; *Domorodne misli*, Janežičev Cvetnik 1865, 4. izd. 1881; Sket, Slov. čitanka za četrty razr. sred. šol, Clc 1893; *Deklica s koso*, Janežičev Cvetnik 1865, 4. izd. 1881; *Slov. fantom*, KMD 1874; *Zlato klasje iz poganske starodavnosti*, Janežičev Cvetnik 1881. - Psev.: F., Fr. Z., Fr. Goriški, Kešjarkaz, Mestoselec, Mestoselski, J. Primorski.

Prim.: V. Smolej, Fr. Zakrajšek, GorLtk 6/1979, 429-90 s podrobno liter. in bibl. ter prvo celotno oznako Z-ovega dela; Isti, SBL IV, 755-56 in tam navedena liter.; M. Jevnikar, Slov. književnost v It.: Fr. Zakrajšek, RAI-Trst A 6. in 20. mar. 1979.

Jem.

ZAKRAJŠEK Mileva, roj. **LAVRENČIČ**, igralka, r. 6. avg. 1885 v Postojni, u. 4. maja 1971 v Mariboru. Oče Ivan Lavrenčič, notarski kandidat, mati Leopoldina Vičič, gospodinja. Od 1908 por. z zdravnikom Karlom Zakrajškom. Osn. š. je obiskovala do 1900 v Novem mestu, Šmihelu pri Novem mestu in Lj., pozneje še učit. pripravnic (1905-06) v Trstu (Notre Dame de Sion). Z gledališčem se je prvič srečala, ko je bila stara šest let, nastopila je v vlogi Božidarja v Wilbrandtovi igri Svetinova hči. Stalno je sodelovala pri amaterskih predstavah v Novem mestu in v Škofji Loki. Učila se je violine in 15-letna vodila novomeški amaterski orkester, pozneje violinistka v ork., ki ga je vodil njen stric Oskar Dev. Po prvi svet. vojni se je z družino preselila v Mrb., bila med ustanovitelji GM, prva violinistka v ork., prirejala komorne koncerte na svojem domu. K poklicnemu gled. je prišla na pobudo prijateljice in igralka Berte Bukšekove in upravnika R. Brenčiča. 1926 je

nastopila v predstavah mrb. Nar. gled. v vlogi Elizabete v Schillerjevi drami Maria Stuart. V letih 1926-41 in 1945-59 je bila redna članica mrb. Drame in to do upokojitve (sez. 1958/59). Nekaj vlog je odigrala tudi po upokojitvi. V mrb. gled. se je povzpela v vodilno, karakterno igralko. Izredno je bila priljubljena pri kritiki kot pri občinstvu. Po svoji umetniški zrelosti in moči je bila med najboljšimi slov. dramskimi igralkami. Z-ova je bila deležna številnih umetniških nagrad in priznanj. Sodelovala je pri snemanju prvega slov. filma *Na svoji zemlji* (1948), v katerem je odigrala vlogo Angelce Gradnikove. Pozneje je igrala še v slov. filmih *Kopljí pod brezo* in *Svet na Kajžarju*. V njenem repertoarju izstopajo vloge zrelih, karakternih ženskih likov. V Gogoljevih komedijah je igrala Glavarjevo ženo (Revizor) in Fjoklo (Ženitev). S svojo preprostostjo in iskrenostjo je oblikovala vloge naravno, poglobljeno in doživeto. Take so bile gospa Pernellova v Molièrovem Tartuffu, Kantorjeva Hana v Cankarjevem Kralju na Betajnovi, Grozdovka v Cankarjevi drami Za narodov blagor, Županja v Pohujšanju idr. V uprizoritvah slov. sodobnih del je srečno upodobila Komposarico v Leskovčevi drami Dva bregova, teto Sido v Župančičevi Veroniki Deseniški, Pavlo Rojnikovo v Kraigherjevi Na fronti sestre Žive, Lizo Kreflovo v Potrčevi Kreflovi kmetiji, Uršulo Hening v Kreftovi Veliki puntariji. Pogostoma je nastopala v opereta. Najbolj izrazite vloge je odigrala po drugi svet. vojni. Bila je Mati v Ženah na Niskavuoriju, zanj je dobila 1949 Prešernovo nagrado, nato Helena Alving v Ibsenovih Strahovih, Bella v delu Globoko so korenine, kasneje gospa Higginsova v Pygmalionu ter babica Eugenia v Casonovi drami Drevesa umirajo stoje, za katero je dobila Prešernovo nagrado 1960. Z-ova je bila umetnica z izjemnim umetniškim darom. Bila je uspešna tako v drami kot komediji. Dragocen je bil njen dar za humor, ki je bil nevsljiv, naraven, sproščen, kot je zahtevala vloga.

Prim.: SBL IV, 758-59 in tam navedena liter.; SGL III, 795-96; TV-15 8. avg. 1985.

nsf

ZALAR Vinko, publicist, politik, r. 9. jul. 1947 v Lj., živi v Marezigah. Oče Ivan, uslužbenec, mati Marija Turšič, gospodinja. Osn. š. na Raketu, gimn. v Postojni (matura 1966). V letih 1966-75 je študiral na Lj. U (Filoz. fak. - svetovna

književnost in liter. teorija, sociologija kulture), kjer je opravil diplomu prve stopnje. Med študijem je bil honorarno zaposlen na SAZU. Po vojaškem roku se je zaposlil na Zavodu SRS za družbeno planiranje (1976-77), nato v kemični industriji Iplas (Koper, 1977-91). 1991 je stopil v svoboden poklic, deluje kot prevajalec in dopisnik Slovenca za območje treh obalnih občin. Med študijem je objavljajal v Tribuni, Časopisu za kritiko znanosti, Biltenu študentov Filoz. fak. (Frifak) in sodeloval pri radiu Student. Urejal je tudi glasilo tovarne Iplas (1977-91). V študentskih letih je delal v polit. gibanju (bil med organizatorji zasedbe Filoz. fak., sodeloval v akcijah študentov zoper posege polit. oblasti v delo lj. U in tudi ostalih jsl. U itd.). 1974 je bil zaradi polit. delovanja obsojen in po pritožbi dobil pogojno kazen. V letih 1971-73 je živel v lj. »komunah« Tacen in Brod, nato (1977-82) v »komuni« v Rokavcih (Marežige). 1989 je pobudil ustanovitev Slovenske demokratične zveze za južno Prim.; pred volitvami (1990) je postal preds. Demosa za isto območje. Kandidiral je za slov. drž. poslanca, izvoljen je bil za poslanca koprške skupščine.

Prim.: Osební podatki; Studentsko gibanje, Lj. 1984, pass.

pšč

ZALAZNIK Mirjam, misijonarka, prof. in ravnateljica, r. 2. jan. 1899 v Pulju, u. 19. avg. 1982 v Kanpurju v Indiji. Oče je bil poštni uradnik z Vrhnike, mati iz Šempetra na Krasu. Gimn. je dovršila v Trstu, na Filoz. fak. je študirala nem. in franc. v Gradcu (1917), na Dunaju in v Lj., kjer je 18. okt. 1922 doktorirala kot prva ženska doktorica filologije. Učila je v Celju, Kočevju, Lj. na liceju, kjer jo je režim Pašić-Pribičević odstavil. Zatekla se je v Zgb, a se še isto leto vrnila na licej v Lj. Poleti 1926 je bila v Grenoblu, v jeseni je odšla za prof. na Ptuj. Tu se je po posvetovanju s p. A. Prešernom odločila, da vstopi v samostan in se posveti misijonskemu delu. 1927 je dobila franc. štipendijo in odšla v Pariz. Od tam je podala ostavko na drž. službo in vstopila v noviciat reda Blažene Device Marije ali loretink (Institut. Beatae Mariae Virginis seu Virginum anglarum - IBM) v Nymphenburgu pri Münchnu. Od tam so jo poslali v Anglijo, da se je pripravila za misijonsko delo, in 25. avg. 1930 napravila končne zaobljube. Okt. istega leta je odšla v Indijo

in najprej poučevala v Patmi, kjer je bila od 1940 tudi prednica, v Allahabadu je bila ravn. gimn., prav tako v Džhansiju. Nato je delala pod Himalajo v Naini Talu, ko se je vrnila v Allahabad, kjer je kot prednica ustanovila učiteljsišče. Več kot dvajset zadnjih let je bila ravn. v Kanpurju, kjer so jo mučile bolezni (siva mrena na očeh, hud revmatizem, pogoste omedlevice). 1959 je prišla na dopust v Evropo, vendar v domovino ni mogla, ker ni dobila vizuma.

Prim.: Podatki lazarista Ladislava Lenčka (2. jun. 1991); Letopis slov. škofij 1978, 497; Jože Kokalj, Pogovori ob Gangesu, Lj. 1989, 66-67 (s sl.) in 290-91.

Jem.

ZAMAR Ciril, kulturni delavec, duhovnik, r. 3. okt. 1878 v Fojani (goriška Brda), u. 19. apr. 1940 v Biljah. Oče Mihael, mati Jožefa Kocijančič. Gimn. je študiral deloma v Gor. in deloma v Novem mestu. Tu se je od mojstra Ignacija Hladnika navzel navdušenja za lepo zborovsko petje. Po maturi je vstopil v gor. semenišče. Posvečen je bil 31. jul. 1904. Kaplanoval je najprej v Kobaridu, kjer je vodil pev. in tamburaški zbor. Nato je bil prestavljen v Solkan. Tu je pod okriljem izobraževalnega društva vodil kult. prireditve in mogočen pev. zbor. Povezal se je z Vinkom Vodopivcem, s katerim sta naredila polno načrtov za bodočnost in jih tudi uresničila. 1911 je prišel v Bilje, kjer je ostal do smrti. V Biljah ga je sredi najplodovitejšega dela zalotila svet. vojna, ki je ustavila njegovo delo. Po vojni se je vrnil v razdejane Bilje in začel obnavljati opustošeno župnijo. Na novo je sezidal podrto župno cerkev, razdejane podružne cerkve in opustošeno župnišče. Z novimi zvonovi in novimi orglami in misijonom so se Bilje prerodile. Biljenski pev. zbor je pod njegovim vodstvom postal med najboljšimi v celi deželi. V petju je poučeval vse: moški zbor, mešani zbor in otroški zbor. Veliko bridkih ur je pod faš. prestal zaradi svojega dela, a je ostal neomajen in vztrajen učitelj in organizator svojega ljudstva do zadnjega diha. - V najtežjih časih je uspešno vodil tudi župno kmečko posojilnico. Bil je velik gospodarski talent. S tem talentom je omogočil prijatelju Vodopivcu, da je izdajal svoje skladbe zvezek za zvezkom do zadnjega časa. Poleg pev. zborov je uspešno vodil tudi Marijino družbo, iz katere je izšlo veliko zavednih slov.

žena. Sredi največjega dela ga je pri polnem zdravju zadela smrt. Ko se je vračal s pogreba msgr. Berlota, se je ponesrečil s kolesom.

Prim.: Župn. arhiv Bilje; V. Vodopivec; CG 63 (1940).

Jok

ZAMAR Pavle (Pier Paolo), slikar, r. 29. jun. 1929 v Ločniku pri Gor., u. 22. dec. 1989 v Piranu. Oče Lojze, delavec, po rodu Furlan, mati Katarina Korenjak. Osn. š. v Ločniku, niž. sred. š. v Gor., kjer se je 1942 vpisal v gor. it. š. za umetno obrt, a je ni dokončal zaradi vojne. Faš. so mu odpeljali starše v taborišče, sam pa je šel v partizane, kjer se je dobro izkazal in bil večkrat odlikovan. Po vojni je ostal v Sji in dokončal gimn. v Radovljici (1946). Začel se je baviti s slik., sodeloval pri slik. opremi raznih klubskih prostorov v Lj. (1949-50) pod mentorstvom slik. Z. Didka, spoznal razne slik. in z njimi pričel veliko slikati (1952-55). Ko je 1955 Slov. Prim. pripadlo Sji, se je Z. naselil v Novi Gor., kjer je bil pobudnik, soustanovitelj in tudi preds. (1957, 1959) slik. amater. kluba N. Pirnat, iz katerega je izšla cela vrsta pomembnih slik. V tem času je poučeval na trg. š. v Novi Gor. in organiziral slik. krožek in tečaje za otroke in mladino. Prvo skupinsko razst. je imel 1957, samostojno pa 1959. 1962 se je preselil v Portorož, 1966 pa v Piran, kjer je odprl slik. atelje in razširil svojo aktivnost tudi na druga področja (avtomobilizem, padalstvo, letalstvo, podvodni šport). Postal je upravnik tamkajšnjega letališča in tajnik obč. sveta ZKPO. 1966 je ustanovil mednar. slik. Ex-tempore, v katerem je tudi vsako leto nastopal, in mladinsko gled., za katero je izdeloval kuliserije. Pri obč. umetniškem društvu je 1981 ustanovil dramsko sekcijo. - Z. je slikal predvsem krajine (Kras, Vipavsko dolino, Istro in njeno Obalo, motive iz ptičje perspektive), občasno tudi tihožitja in portrete. Za njegova dela sta bistvena predvsem vtis in razpoloženje. Kar se tiče tehnike, je Z. iz prvotnega realizma preko impresionizma prešel v abstrakcijo in si ustvaril svoj lastni vzorec z značilno reliefno tehniko in uporabo raznih materialov (mivka, zlati lističi), ki poudarjajo »barvne strukture s pomočjo reliefnega nanosa« in delujejo v celotni zgradbi kompozicije »kljub dekorativnosti zelo dinamično in slovesno... V bistvu pa je umetnik razpet med realizmom, ki je v slik. delu

vseskozi prisoten, ter med abstrakcijo kot najprimernejšim stilom za doseganje ravni sodobnosti« (M. Juteršek). - Psevdonim: Zappa. Važnejše skup. razstave: 1957, 1959 Nova Gor.; 1965, 1971, 1981 Piran; 1973, 1985 Kranj; 1987 Lipica, Ricmanje (Babna hiša), Ronke. Samostojne: 1959, 1961 Nova Gor.; 1962 Ajdovščina; 1963, 1973, 1985 Portorož; 1965, 1986 Kranj; 1972, 1989 (pregledna razst. 1959-88) Piran; 1973 Trst (TK); 1974 Gor. (Il Torchio); 1986 Senožeče; 1987 Sežana. O njem so pisali mdr. E. Smole, R. Rehar, M. Tršar, C. Milic, A. Pavlovec, A. Boc, M. Bambič, J. Vetrovec, I. Ivačič, F. Monai, B. Šuligoj, A. Godnik, A. Medved.

Prim.: Osební podatki; Soča 14. dec. 1957; Delo 30. apr. 1959; NRazgl 5. mar. 1965; Tov 27. febr. 1968; Picc. 30. maja 1987; KatG 11. jun. 1987; PrimN 29. dec. 1989; M. Juteršek-J. Javoršek-A. Medved, Pavle Zamar-Zappa. Pregledna razstava. Obalne galerije Piran, Piran 1989.

Mučič-Vh

ZAVADLAL Mihael, šolnik, r. 23. sept. 1856 na Gorjanskem na Krasu kmetu Andreju in Mariji Svetlič, u. 12. jun. 1916 v Zadru. Gimn. je obiskoval 1868-76 v Gor., klas. filologijo in slavistiko 1876-79 na Dunaju in tu opravil 1883 drž. izpit za gimn. prof. Učil je na gimn. Fr. Jožefa na Dunaju (1880-82), v Trstu (1882-85), Pazinu (1885-90) in Celju (1890-95), kjer je bil 1894/95 tudi okraj. šol. nadzornik. 1895-98 je bil ravn. gimn. v Dubrovniku, 1898 imenovan za dež. srednješol. nadzornika za Dalmacijo, se preselil v Zadar in tu deloval do smrti. Odlikovan je bil z redom železne krone III, 1913 imenovan za dvornega svetnika. - Kot petošolec je sodeloval pri gor. dij. društvu Lipa; močno je nanj vplival prof. Fr. Levec, ki ga je usmeril v študij slavistike. Na Dunaju je bil član akad. društva Slovenija (1878/79 in 1880/81 tudi preds.), imel predavanja *O kresni noči* (1876), *Premišljevanja o vojski* (1877), *O Simonu Jenku* (obj. SN 1879, št. 86). Kot učitelj in nadzornik je bil strog, zahteval absolutno disciplino, a bil vedno pravičen. Zaradi tedanjih polit. razmer v Dalmaciji in ostrih bojov proti avstr. šolski politiki je imel veliko težav, bil proglašen celo za režimskega in protinarodnega človeka (Narodni list, Zadar, 1898, št. 88), vendar po krivici. Napisal je razpravi *Wodurch wird die Überlieferung, dass Sophokles dem Philoktetes im höchsten Greisenalter geschrieben, im Stücke selbst bestätigt* (izv. gimn. v Pazinu 1886/87)

in *Die Sprache in Kastelec Bratovske Bvqvice S. Roshenkranza* (izv. gimn. v Celju 1890/1), ki je vzbudila ugodne ocene (V. Oblak, LZ 1891, 618-26; Isti, AslPh 1892, 445-51; V. B(č)ek, DS 1891, 570-72; 1892, 38-42). Ko je služboval na Slov., je pripravljaj nem. študije o Janezu Svetokriškem in vipavskem dialektu ter pisal slov. gramatiko. Izv. realke v Splitu so obj. njegov govor ob otvoritvi nove stavbe te šole (1909/10).

Prim.: R. matice (Ž. urad Gorjansko); Gabršček II; Bibi JLZ II; Glaser IV, 197; Lilek II, 68; Vencajz; E 1916, št. 170; Narodni list, Zadar, 1916, št. 47, 49; J. Barač, XV program c. kr. vel. gimn. u Zadru 1915/16, 9-14; UT 1916, št. 12; CJKZ 1918/19, 230; Lj. Maštrović, 150 godina zadarske gimn., Zadar 1954, 58; P. Medin-Dremovčev, JKol 1970, 175-81; J. Orožen, Zgod. Celja in okolice II, 1974, 202, 203; I. Perić, Borba za ponarodjenje dalmatin. školstva 1860-1918, Zgb 1974, 137, 171; SBL IV, 774-75. - Članek je napisal naš sodelavec Lc za SBL, z dovoljenjem ured. ga ponatiskujemo.

Lc

ZAVADLAV Ivanka, roj. **JERMOL**, pesnica samouk, prosvetna delavka, r. 22. jun. 1924 v Anhovem delavcu Ivanu in hišni gospodinj Jožefi Gabrijelčič. Osn. š. obiskovala v zaselku Gorenje Polje. Do 1943 se je ukvarjala s šiviljstvom, nato se je zaposlila kot trgovska pomočnica v Delavskih zadrugah (Cooperative operaie), po knjigovodstvenem tečaju v Opatiji pa v cementarni v Anhovem. Po poroki 1953 živi v Štandrežu pri Gor. Kot dekle in na spodbudo župnika Izidorja Zavادلava je začela pisati in uprizarjati krajše igre, predvsem v misijonskem duhu. Za prvo javno povojno prireditev v Anhovem je napisala in zrežirala igrice *Na Skalnici*. V letih 1965-71 je prosvetno delala v Štandrežu: napisala, priredila in dramatizirala je vrsto mladinskih odrskih del, predvsem enodejank; skrbela je za miklavževanje, božičnico, materinski praznik in misijonsko nedeljo. Kot pesnica poje o lepoti nepokvarjene narave in kmečkega življenja, izpoveduje svojo navezanost na rojstni kraj in ljubezen do svojcev. Ciklus pesmi govori o zvedavem Tončku in o njegovem odkrivanju sveta. Pogoste so nabožne pesmi. Objavlja v Pčk, v KatG je izšla pesem Oj Štandrež, moja vas (za otroški zbor uglasbil T. Debenjak), od 1970 se je oglašala v glasilu Štandreški zvon. Pesmi je zbrala in izdala razmnožene na ciklostil pod naslovom *To usoda je hotela*, Štandrež 1976-80.

Prim.: Osební podatki; 20 let dramske dejavnosti 1965/85, Prosvetno društvo Štandrež, Gor. 1985; Dvajset let župnijskega doma »Anton Gregorčič« - Štandrež 1965/85, Gor. 1985; M(Trst) 1982, 5, 77-78.

B.Lu.

ZAVADLAV Izidor, prosvetni delavec, duhovnik, r. 27. sept. 1909 v Vrtojbi, zahrbtno ubit 15. sept. 1946 v gozdu pred Gorenjim Poljem (Anhovo). Oče Peter, kmet, mati Urša Gorkič, gospodinja. Osn. š. v Vrtojbi, gimn. v Gor. in Kopru, bogoslovje v Gor., posvečen 6. apr. 1935. Službe: od 1. jun. 1935 do 15. sept. 1946 župnik na Gorenjem Polju. Od 1. jun. do konca avg. 1945 je bil kaplan v gor. Sanatoriju, konec febr. 1945 se je namreč umaknil z Gor. Polja v Gor., ker se doma ni čutil več varnega. Konec avg. 1945 se je vrnil v svojo župnijo. - Z. je bil neizprosni borec za pravice slov. ljudi, zato je prišel v navzkriž s faš. oblastmi v Saloni (Gor. Polje). Že 1936 se pritožuje gor. kvestura, da nima it. pridige med mašo. Podobne pritožbe si sledijo naslednja leta. Med vojno so Nemci febr. 1945 za povračilo ustrelili 16 ljudi na Gor. Polju. OF je vrgla parolo, da je kriv župnik Z., ki sicer ni skrival svoje nesimpatije do OF in komunizma. Ker se ni več čutil varnega, se je umaknil v Gor. Po vrnitvi v župnijo je širil katol. tisk, posebno Slov. Primorca. Tudi s tem se je zameril domačim terencem. - Ko se je v nedeljo, 15. sept. 1946, skozi gozd vračal z Marijinega Celja, kjer so obhajali praznik Žal. M. B., so ga neznanci napadli in pobili do smrti. Sum je padel na domačine, zato je nadškof K. Margotti dne 23. sept. 1946 izdal interdikt nad župnijo. Z-ovo truplo so našli v gozdu šele 5. okt. Pokopali so ga v Vrtojbi 8. okt. 1946. Njegova nasilna smrt je vzbudila velik odmev v vsej tedanji javnosti, krivcev pa niso našli.

Prim.: Arhiv gor. kvesture; NadškAGor.; Slov. Primorec 29. nov., 20. dec. 1945; 14. febr., 5. sept., 26. sept., 3. okt., 10. okt., 17. okt., 24. okt., 21. nov. 1946; PDK 2. avg., 12. sept. 1945; 8. febr. 1946; Soški tednik 21. sept. 1946; Kol-GMD 1947.

Hum.

ZAVADLAV Metod, fotograf, r. 8. sept. 1940 v Vrtojbi očetu Cirilu, kmetu, in materi Jožefi Batistič. Osn. š. je obiskoval v Vrtojbi, nižjo gimn. v Šempetru pri Gor., triletno poklicno fotografsko š. v Lj. Na nižji glasb. š. v Šempetru se je učil violino in igral v šol. orkestru,

kasneje pa v Goriškem simfoničnem orkestru. Zaposlil se je pri fotografu Alojzu Pavšiču (PSBL II, 594-95) v Solkanu, poročil se je z njegovo hčerko Alenko, s katero vodita Foto atelje Pavšič Zavadlav. Ukvarja se s fotografijo po naročilu (ateljejska, reportažna, industrijska, propagandna), prav tako z umetniško fotografijo v črnbeli in barvni tehniki. V tej zvrsti je vzbudil pozornost s ciklom *Sledovi časa*, v katerem je upodobil razbrzdane obraze z likovno zanimivimi kontrasti svetlobe in sence. - Z. se je poglobil tudi v gled. fotografijo, kjer je uresničil obsežno dokumentacijo predstav PDG iz Nove Gor. S tem v zvezi se ne ukvarja le s fotografiranjem konvencionalnih »službenih« posnetkov, ampak tudi vsebinsko zahtevnejših, med samo predstavo, v katerih prihajajo do izraza njegov smisel za trajno upodobitev umetniškega trenutka, dinamiko in vizualno privlačno naključno kompozicijo. Pomemben je tudi ciklus aktov, v katerem se dviguje nad banalno erotiko, v ateljeju posneto žensko telo dobiva s poudarjeno svetlobno igro značaj splošne, na umetniško višino dvignjene figuralne kompozicije. - Z. je razstavljal samostojno v naslednjih krajih: 1981 Sredipolje, 1982 Nova Gor., Solkan, 1983 Sežana, Skopje, Nova Gor., 1984 Gor., 1988 Slovenj Gradec, Sežana, Idrija, 1988-89 Nova Gor., 1991 Solkan. Bil je član USUF Jsle, sedaj pa je član Društva fotografskih delavcev Sje; slednje mu je 1983 na 4. republiški razst. podelilo 1. nagrado.

Prim.: Osební podatki; PrimN 15. maja 1981; Picc. 17. maja 1981; PrimN 16. apr. 1982; Metod Zavadlav, Fotograf, Mala gal. Sežana, 7.7.1983-28.7.1983 (zloženska); PrimN 16. sept. 1983; Pri-dite, predstava je! Priloga PrimN 12. jun. 1987; Metod Zavadlav, Fotografije, Slovenj Gradec 1988 (razst. katal.); PDk 8. febr. 1989; PrimN 10. in 21. mar. 1989.

M. V.

ZAVADLAV Viljem, fotograf, uradnik, r. 4. maja 1928 v Štandrežu pri Gor. Oče Jožef, kmetovalec, mati Ljudmila Budal. Osn. it. š. je opravil v Štandrežu, nato je delal doma na kmetiji, pozneje pa se je zaposlil na pošti. Za fotografijo se je začel zanimati v letih 70, ko je imel v Štandrežu prvo razstavo (1974) in je ustanovil z Jožkom Prinčičem gor. slov. fotografski krožek Skupina 75. Za njegovo fotografsko govorico sta značilni predvsem izrazita linearnost in od-poved vsakovrstni metafori. »Zavadlav je pesnik za človeka osrečujoče samote in tišine, in v tem

pogledu mojstrsko obvladuje svoja sredstva. Bolj dokumentarne kot pa umetniške so foto-grafije na obvezno temo, pozorne samo na zu-nanje znake« (M. Rener). Udeležil se je številnih skup. razstav v našem in sosednjem prostoru (Sovodnje 1974, 1975, 1976, 1977, 1978; Gor. 1975, 1978, 1980; Nova Gor. 1975, 1977, 1991; Piran 1975; Fiumicello 1975; Lj. 1975; Štandrež 1976; Rim 1977; Slovenj Gradec 1977; Trst 1977; Števerjan 1990; Beograd 1991) in prejel precej pohval in priznanj (mdr. 1. nagrado na IX Biennale regionale di fotografia artistica »Città di Gorizia« 1978 in 3. nagrado na X Biennale... »Città di Gorizia« 1980).

Prim.: Osební podatki; PDk 10. dec. 1978; 20. okt. 1979 in 7. dec. 1980; M. Rener, Tekst v ka-talogu za razst. Kamen na kamnu, Gor. 1979.

Vh

ZAVADLAV Zdenko, publicist, r. 29. maja 1924 v Šoštanju, živi v Lj. Oče Ignac, gimnazijec gor. drž. gimn. iz Štandreža, mati Flora Batistič, trgovka iz Trsta. Oče je po prvi svet. vojni so-deloval v narodnoobramb. gibanju, 1923 je emi-griral v Jslo in se kot uslužbenec zaposlil v Šoštanju. Mati se je s svojo družino že med prvo svet. vojno preselila v Lj. Tu so odprli trgovino južnega sadja. Osn. š. je obiskoval v Šoštanju, v Lj. realno gimn. Zaradi sodelovanja z levičarskimi dijaškimi organizacijami so ga v sedmem letniku 1941 izključili iz lj. sred. š. (letnik je končal v Mrbu). Zaradi očetovega izgnanstva se je družina to leto preselila v Lj. in nato v Štandrež. Z., ki je bil aktivist mla-dinske OF že v Lj., je polit. delo nadaljeval na Gor., kjer se je povezal z Borisom Dročem in nato Antonom Veluščkom (gl. čl.). Delal je kot mladinski aktivist, nato pa kot član ob-veščevalne službe za Gor. Okt. 1942 ga je za-jela it. policija in ga zaprla najprej v Gor., nato v Rimu. Po obsodbi pred vojaškim so-diščem je bil zaprt v Roveretu in nato v za-poru Coroneo v Trstu. Po posredovanju gor. prefekta grofa Paceja, ki je bil znanec njegovih sorodnikov, in škofa Fogarja, ki je poznal oče-ta, so ga nem. oblasti izpustile (okt. 1943). Po vrnitvi iz zaporov je delal kot član VOS za Gor. in za Goriško. Za tem je bil član okrož. izpostave odseka za notranje zadeve pri pred-sedstvu SNOS za gor. okrožje, avg. 1944 pa je bil premeščen na Štajersko, kjer so ga vklju-čili v delo oddelka Ozne za Štajersko in Ko-

roško, odgovoren za Mrb. Po vojni je bil namestnik načelnika Ozne za Mrb. in bil v tej funkciji navzoč tudi pri povojnih pobojih domobrancev na Štajerskem. Okt. 1946 je bil premeščen v Bgd, kjer so ga v drž. okviru Ozne zadolžili za obveščevalno službo v It. Še isto leto se je temu delu odpovedal. Dne 1. jan. 1947 se je zaposlil kot sekretar v Tovarni avtomobilov v Mrbu. Okt. 1948 so ga jsle vojaške oblasti obtožile za agenta zahodnoevrop. držav (že pred tem so njegovo ženo Vero Uršič iz Sežane obsodili kot agentko Gestapa) ter Informbiroja. Obsojen je bil na smrt z ustreli-tvijo. Po posredovanju Josipa Rusa, očetovega sokolskega prijatelja, so V-ovo obsodbo omilili na dvajset let ječe. Od tega je bil zaprt šest let v Lj., Mrbu, Novem mestu, Škofji Loki. 1954 je bil pogojno izpuščen, do upokojitve 1976 je delal v turističnih agencijah in v hotelstvu. - Z-ovo življenje je bilo prepleteno s številnimi osebnimi stiskami, konflikti in iskanji resnice. Od tu izvira njegova publicistična dejavnost, s katero se je pričel ukvarjati v začetku osem-desetih let. Njegova publicistika v obliki član-kov, pisem, peticij, glos, daljših razprav, po-lemik in intervjujev obravnava različna področ-ja, največ je pisal o povojnih pobojih domo-brancev in drugih nasprotnikov NOB na Šta-jerskem, o dejavnosti varnostnoobveščevalne službe in Ozne med vojno na Gorenj. in Šta-jerskem, o stikih med partizani in nem. oblast-mi na Gorenj., o dachauskih procesih in ujet-nikih, o slov. narodni spravi, o ekoloških in drugih sodobnih vprašanjih itd. V njegovih spisih prevladujejo polemični toni. Njegova bi-bliografija obsega nad 70 enot. Objavljal je v slov. časnikih in revijah v Sji in v tujini (Bo-rec, Nova revija, Mladina, Tribuna, Teleks, De-lo, NRazgl, Dnevnik, Gorenjski glas, Družina, Novi tednik, KatG, Vestnik in Tabor ter Svo-bodna Slovenija v Buenos Airesu), daljše zapise, ki jih je sestavil na podlagi lastnih doživetij in virov, je tudi arhiviral v arhivih IZDG, Gor-Muz in RSNZ. V knjižni obliki je izšel njegov širši zapis *Iz dnevnških zapiskov mariborskega oznovca* (Mrb. 1990). Drugi del zapiskov z opom-bami in viri pa je pripravljen za tisk, prav ta-ko so za tisk pripravljene *Resnične in neresnič-ne zgodbe o Ozni in gestapu na Štajerskem*.

Prim.: Osební podatki; Življenjepisni podatki v Arhivu GorMuz v Novi Gor.; Z. Zavadlav, *Iz dnevnških zapiskov mariborskega oznovca*, Mrb.

1990, pass.; Jožko Kragelj, *Moje celice*, Lj. 1990, pass.

Plah.

ZAVRTANIK Adolf, industrialec, r. 16. jan. 1882 v Solkanu, u. 23. avg. 1964 v Kamniku. Izšolal se je v trgov. stroki, imel v ul. Porta trgovino z mešaním blagom, nato je delal prav tako v Trstu v tovarni čokolade Lejet. Poročil se je z Gemmo Babuder (3. dec. 1883, Trst - 17. jan. 1957, Lesce); njuni otroci: Milena (1905-57, por. Potrata), Elizabeta (r. 1906, por. Koman), Adolf (mlad umrl), Ada (r. 1910, por. Sitar), Lidija (1914-89, por. Mandele). Poleti 1921 so pribežali v Jslo, najprej na Bled, 1922 v Lesce, kjer so še isto leto začeli s proizvodnjo čokolade. Ta je potekala sprva v izredno skromnih razmerah, v enem samem prostoru in le s tremi stroji, deloma na ročni pogon, ki jih je Z. iznajdljivo izdelal iz razpoložljivega, predvsem vojnega materiala (valji iz granatnih tulcev). Do 1925 je sezidal hišo s tovarniškimi prostori, kjer je začela z delom razmeroma majhna, a moderna »Tovrnica čokolade Zavrtanik, Lesce-Bled«. Proizvodnja okoli 600 kg čokolade dnevno je temeljila v glavnem na delu družinskih članov, tovarna je zaposlovala največ tri druge delavce. Z-ovo načelo je bila visoka kakovost, omogočala sta jo zlasti omejeni obseg proizvodnje in uporaba najboljših surovin, predvsem kakava iz afriških in ameriških kolonij, ki ga je uvažal v zrnju in ga predeloval v svojem obratu. S prodajo zato ni bilo težav, kupci so prihajali tudi neposredno v tovarno, med njimi člani vladajoče rodbine s kraljem Aleksandrom. - Med vojno je proizvodnja mirovala, 1946 je prišlo do nacionalizacije brez odškodnine, vendar de-lovanje tovarne brez njenih prejšnjih delavcev-lastnikov ni bilo mogoče. Z. je kot tehnični vodja v povojnem pomanjkanju ponovno vzpo-stavil proizvodnjo z (predvsem maščobnimi) na-domestki, usposobil dotrajane stroje in opremo, dovolil uporabo svojega priimka kot kakovostne označbe. V obratu je delalo več družinskih čla-nov, za očetom pa je prevzela tehnično vodstvo Z-ova hči Milena Potrata. Iz tradicije te Zavrtanikove tovarne je izšla današnja Gorenjka. Z. je preživel zadnja leta pri oddaljenem družinskem članu, ki ga je odtujil ožjim svojcem, da bi se okoristil z ostankom njegovega pre-moženja.

Prim.: Podatki hčerke Ade Sitar; Krajevni leksikon Dravske banovine 1937, str. 653.

SAS

ZAVRTANIK Danilo, doktor fizikalnih znanosti, vodja jsl. skupine raziskovalcev v CERNu, r. 15. avg. 1953 v Novi Gor., živi v Lj. Oče Avgust, pek, mati Alojzija Batič, trgovka. Osn. š. v Solkanu 1960-65, nato v Ajdovščini 1965-68, prav tam gimn., maturiral 1972. Od 1970-77 je igral v članskem moštvu Rokometnega kluba Ajdovščina. Med 1975-78 je pel v Akademskem pev. zboru V. Vodopivec iz Lj. 1979 je diplomiral na lj. U, Fak. za naravoslovje in tehnologijo, Odd. za fiziko, in si pridobil naslov dipl. inž. fizike z delom *Izbira metode za identifikacijo nabitih delcev v območju gibalnih količin okrog 300 MeV/c*. 1980-82 podiplomski študij na lj. U, Fak. za naravoslovje in tehnologijo, Odd. za fiziko, smer fizika jedra. 1984 je magistriral in si pridobil naslov magister fizike z delom *Ekperimentalna aparatura za meritve reakcij...* 1987 je doktoriral na lj. U, Odd. za fiziko, in si pridobil naslov doktor fizikalnih znanosti z delom *Meritev in analiza kotnih porazdelitev pri reakciji...* Večkrat je bil izvoljen z nazivom asistent za fiz. na lj. U, 1991 v naziv docent za fiz. na lj. U. V šol. letu 1975-76 je poučeval mat. in fiz. na Osn. š. pri Prehodnem mlad. domu v Jaršah (Lj.), 1976-77 demonstrator pri vajah iz fiz. na lj. Medic. fak., 1982-83 je poučeval fiz. na gimn. Šentvid (Lj.). Od 1977 je redno zaposlen na Inštitutu J. Stefan v Lj., od 1983 zunanji sodelavec lj. U, Odd. za fiz., od 1988 pridružen sodelavec Evropskega laboratorija za fiz. delcev, CERN, Ženeva. 1983-88 strok. sekretar Odseka za fiz. jedra Inštituta J. Stefan (Lj.) in predstavnik Odseka za fiz. jedra v Odb. vlagatelj Računskega centra Inštituta J. Stefan (Lj.); od 1988 vodja lj. skupine fizikov, ki sodelujejo v Evropskem laboratoriju za fiziko delcev, CERN, Ženeva; od 1989 član Steering Committeeja mednar. kolaboracije CPLEAR v CERNu, Ženeva; od 1988 član Društva visokošolskih prof. in drugih znanstv. delavcev lj. U; od 1989 član Društva za biomedicinsko tehniko (Lj.); od 1990 član European Physical Society; od 1990 član jsl. vladne komisije za ponovni sprejem Jslc v CERN. Predaval in sodeloval je na seminarjih v Shanghaju, Pekingu, Lj., Torontu. Inicijator in soorganizator je bil razstave Iz neskončnosti v neskončnost (prikaz dejavnosti Evropskega laboratorija za fiz. delcev, CERN), Cankarjev dom, Lj., 2.-22. apr. 1990. Poleg raziskovalnega dela pa se v Ženevi po-

sveča vse bolj tudi tako imenovani znanstv. politiki. Soavtor je mnogih znanstv. publikacij v Nucl. Instr. and Meth, Phys. Lett., itd. in mnogih člankov v zbornikih, ki so bili objavljeni ob raznih znanstv. simpozijih: Arandjelovac, Jsla (1979); Portorož, Jsla (1983, 1985); NBS Gaithersburg, Mayland, ZDA (1986); Peking, Kitajska (1987); Dubrovnik, Jsla (1989); Gatchina, USSR (1989); Chateau de Blois, Francija (1989); Los Angeles, Kalifornija, ZDA (1990); Stockholm, Švedska (1990); New York, ZDA (1991).

Prim.: Osební podatki (jun. 1991); PrimN 13. febr. 1991 s sl.; 29. nov. 1989 intervju za Radio France Internationale; 23. dec. 1989 intervju za Radio Koper, predvajano 2. jan. 1990; 23. dec. 1989 intervju za Radio Zgb; 2. apr. 1990 intervju za Radio Trst, predvajano 6. apr. 1990.

Sirk

ZAVRTANIK Peter (Anton), profesor, r. 28. jun. 1901 v Solkanu, u. 17. febr. 1967 v Lj. Oče Anton, kmet, mati Katarina Madon, gospodinja, Osn. š. je obiskoval v Solkanu, gimn. v Gor., maturiral je po končani vojni. Na lj. U je študiral pedagogiko in 30. jun. 1926 promoviral pri prof. K. Ozvaldu z nalogo *Ali naj šola življenje vodi ali spremlja?* (podatek v PDK 21. febr. 1967, da je šolanje končal v Padovi, ni pravilen). Bil je med prvimi primor. rojaki, ki so promovirali na lj. U (pred njim A. Mayer, A. Res, K. Jug, M. Rupel, A. Kacin, I. Pertot, A. Vilhar, F. Čibej, V. Bartol). Po šolanju je kot srednješolski učitelj služboval v Srbiji (Niš 1926-28, Aleksinac 1929, Novi Sad 1929-31). 1931 je opravil v Lj. prof. izpit in v Lj. služboval do 1945. Po vojni je prišel na Primor., krajši čas je učil v Kopru, nato od nov. 1945 do febr. 1946 na učiteljišču v Gor. Do maja 1946, ko je prišel v Trst, je krajši čas učil v Tolminu in Postojni. V Trstu je nato učil lat. do upokojitve (1964). Kot učitelj na nižji sred. š. (tik pred upokojitvijo je učil na Opčinah) se je priljubil s hudomušnostjo. Z nekrologom (E 24. avg. 1924 in PV 24/1924, 255-56) se je spomnil sorojaka in sovrstnika Klementa Juga.

Prim.: PDK 21. febr. 1967; Solkanska čitalnica 1867-1967, Solkan 1967, 24-25; Kokole 145, 172, 203; Župn. arhiv Solkan.

B. Mar.

ŽAZULA Jožef, pesnik, publicist in fotograf, r. 23. mar. 1870 v Idriji, u. 29. jul. 1944 v Bjelovaru na Hrvatskem. Oče Ivan, rudniški nadzornik, mati Ana Gnezda. Po ljud. š. v roj. kraju

je obiskoval gimn. v Lj. (1. razr.) in Kranju ter po 4. razr. 1887 stopil v davčno službo. Le-to je vestno opravljial 20 let v Logatcu, Škofji Loki, Vipavi, Lj., Stični, Višnji Gori in Idriji. 1907 se je prvič upokojil in preživel naslednje desetletje v Idriji, kjer ga je pozimi 1908/9 dežel. odbor postavil za gerenta mestne občine. Konec leta 1917 se je preselil v Celovec in postal jeni 1918 tajnik Narodnega sveta. V času bojev za severno mejo se je 1919 umaknil v Maribor in 1920 nekaj časa bival v Dobrli vasi. Nato se je kot izkušen davčni strokovnjak ponovno zaposlil in bil davčni upravitelj na Prevaljah do 1925, ko je dokončno stopil v pokoj. Od 1928 do 2. svet. vojne je prebival v Celju, Vojniku in Mariboru. Nemci so ga že jul. 1941 z družino vred izselili na Hrvaško (Travnik, Bjelovar), kjer je do smrti živel v velikem pomanjkanju. - Pesniti je začel že kot gimnazijec in nato vsa leta službovanja veliko objavljial v LZ, DS, Slovincu, Slovenskemu narodu in drugod. Njegovi verzi izkazujejo več hotenja kot daru in se spreminjajo v meditacije o veselju, naravi in rudarskem življenju. Posebno nagnjenje je imel do sonetov in v tej pesniški zvrsti presegel vse rekorde. Prvi sonetni venec *Tebi čast, Marija!* mu je 1894 objavila Zgodnja Danica, drugega z značilnim akrostihom *Slava rudarstvu* pa DS 1906. Med 1906-16 je pesnil celo venec sonetnih vencev z naslovom *Svetovlastniku!* (prim. A. Debeljak, *Jutro* 1943, št. 88a), nekakšno hvalnico naravi in njenemu stvarniku. Celotna poema šteje kar 212 sonetov, od katerih jih je uspel objaviti le 75, in sicer z obširno razlago v svojem poljudnoznanstvenem mesečniku *Vrh razglednika*. Priobčeni so bili sonetni venci *Religija, Vesolje, Naše osolnčje, Zemlja, Anorganizmi*. Revijo *Vrh razglednika* je ustanovil, založil, urejal in tudi pisal povečini sam 1921 na Prevaljah; zamislil si jo je kot edicijo Mohorjeve družbe, s katero je pred tem sodeloval, a mu je uspelo izdati le tri številke. - Poleg pesništva je Z. pritegovala tudi glasba, zato je poskrbel za natis svojih glasbenih pesmi. Rudarjem je namenil dve pesmarici: *Jamski odmevi* (v Gor. 1907, uglasbil komponist Danilo Fajgelj) in obširno zbirko rudarskih pesmi z naslovom *Rudno bilo*, ki jo je v samozal. izdal 1936 v Mariboru, ko mu je pesmi komponiralo devet priznanih skladateljev (Adamič, Fajgelj, Foerster, Grum, Jobst, Mirk, Ocirk, Premrl,

Tome). Naslov pesmarice *Rudno bilo* si je zamislil kot geslo, ki naj bi zamenjalo dotedanji rudarski pozdrav »srečno«. - Z. je pogosto obravnaval tudi upravna, davčna, polit. in podobna vprašanja ter objavljial tovrstne članke v številnih časopisih, revijah in uradnih tiskih. O problematiki razmejnitve na Koroškem je poročal v letih 1918-19. Iz navezanosti na rudarsko Idrijo je izviralo njegovo zanimanje za geologijo, paleontologijo, naravoslovje nasploh, matematiko in tehniko; tako je 1902 v DS razpravljial celo o zrakoplovstvu. Posebej ga je privlačila idrijska krajevna zgodovina, kateri je namenil vrsto spisov (npr. 1905 o idrijskem rudniškem gledališču, 1908 o zgodovinskih napisih v Idriji). V Cerkvenem glasbeniku je v letih 1938-39 objavil članke, s katerimi je skušal dokazati, da je bil slavni komponist J. Gallus Idrijčan. Mnogo skrbno zbranega domoznanstvenega gradiva je do danes ostalo v rokopisu. - Z. je bil 40 let navdušen planinec in sistematično prekriziral slov., avstr. in švic. gorski svet. Za Slov. planinsko društvo je oskrbel številne markacije, med drugim tudi za poti Razdrto-Nanos-Vipava in Ajdovščina-Čaven. Svoja pota je opisoval v Planinskem vestniku, kjer je skupno objavil okrog 40 prispevkov (npr. serija člankov *Štiri-deset let z nahrbtnikom*, PV 1932). Že okrog 1900 se je veliko ukvarjal s fotografijo (navdušil ga je F. Lampe), se udeleževal amaterskih razstav in prejel več priznanj. Trikrat (1898, 1900, 1902) je dobil prvo nagrado na fotografskih razstavah SPD v Lj., uveljavil pa se je celo na Dunaju (1899, zgod. motivi z Dolenjske), v Gradcu (1903) in Leipzigu (1912, kačja smreka). 1904 je izdelal prvo slov. fotografsko panoramo *Slovenske gore* (1 m²) in jo podaril SPD. Za idrijski rudnik je 1903 pripravil obsežen album fotografij vseh rudarskih objektov v mestu. Precej njegovih posnetkov je reproduciranih po časopisih in revijah, žal avtorstvo ni povsod zanesljivo. Kot publicist je Z. nastopal pod številnimi psevdonimi, npr. Bolislav, J.Z., I.Z., Jos.Z-a, Vladimir itd. Celotna njegova bibliografija obsega okrog 400 spisov najrazličnejše vsebine.

Prim.: SBL IV, 777-78; hemeroteka Mestnega muzeja Idrija; *Vrh razglednika* 1921, leto I, štev. 1 in 2 (Prevalje); Jožef Zazula, *Rudno bilo*, Mrb. 1936; PV 1941, št. 1; Lado Božič, *Iz idrijskih logov*, Jožef Zazula (planinski prijatelj in gorohodec) - tipkopis in rokopis v fasc. L. Božiča, Zgod. arhiv v Lj. - enota v Idriji.

Kvčč

ZDEŠAR (SDESHAR, SDEŠAR) Andrej, duhovnik, publicist, r. 22. nov. 1821 v Lj., u. 26. maja 1865 v Grdoselu pri Pazinu. Posvečen je bil 8. sept. 1845. Najverjetneje je bilo njegovo prvo delovno mesto v Pičnu, od koder se je oglašal v N. Tako je poročal o gosp. razmerah v Pičnu (N 4. avg. 1847), objavil »laško« in »ilirsko« obliko za imena nekaterih večjih krajev v Istri (N 1. dec. 1847, str. 191-92). Njegov članek *Istrijski Slovenci med Teržaškim in Reškim morjem* (N 1848, str. 7-8, 11, 19, 23, 27, 31-32, 35, 39-40, 48, 62, 123-24, 132, 136, 140-41, 148-49, 153) je prvo daljše poročilo o istrskih Slovencih (in Hrvatih), ki ga je objavil slov. tisk. Opis je namenjen v prvi vrsti narodopisnim posebnostim in ne postavlja jasnejših opredelitev med hrv. in slov. sestavino Istre, kar je npr. nov. 1849 storil P. Kozler v časniku *Illyrisches Blatt*. Kasneje je Z. služboval v Lanišću, na Kastvu, v Brezovici, v Kringi, v Čepiću in nazadnje v Grdoselu. V zadnjih treh krajih je delal tudi kot učitelj.

Prim.: ZD 20. jul. 1865, str. 167; B. Milanović I, 99; Pazinski memorijal 17/1988, 21; Podatki Ivana Graha iz Ližnjana (pismo s 30. sept. 1991).

B. Mar.

ZDEŠAR Anton, duhovnik, član Misijonske družbe, publicist, r. 11. jan. 1871 v Ljubogjni, župnija Horjul, u. 18. apr. 1945 v Jastrebarskem, kjer je tudi pokopan. Oče Tomaž, mati Marija Logar. V Gradcu je bogoslovne študije zaključil z doktoratom. V duhovnika je bil posvečen 19. jul. 1896. V stari Avstriji je opravljal katehetsko službo. 17. dec. 1913 je prišel na Mirenski Grad kot prvi superior nove postojanke lazaristov. Naslednje leto je kot poslanec družbe potoval na generalno družbino zborovanje v Pariz in na povratku po nesrečnih okoliščinah kot avstrijski državljani padel v francosko ujetništvo, ki se je končalo šele 1917. Na Grad se je vrnil 26. mar. 1918, ko je s sobratom Pircem v odsotnosti domačih župnikov upravljal kar devet okoliških župnij. 1919 je bil imenovan za ravnatelja usmiljenih sester v Jsli. Bil je tudi spiritual v Škofovih zavodih v Sentvidu nad Lj., 1926 pa se je še v tretje podal na Grad, tokrat vendarle za daljše obdobje. Sploh pa je njegov življenjepis izrazil odraz prelomnosti časov, v katerih je Z. živel, kaže pa nam tudi vso razgibanost Misijonske družbe in ne nazadnje še kleno pokončnost Z-jeve osebnosti.

Grad je moral zapustiti pod pritiskom fašističnih oblasti, iz Grobelj so ga izgnali Nemci; Gradu je sledil Bgd v Srbiji, Grobljam Jastrebarsko na Hrvaškem. Letalska granata je tu do smrti zadela Z-ja in njegovega nečaka, tudi lazarista Stefana Bastiča. - Z. je bil znan kot voditelj duhovnih vaj, posebej rad se je ukvarjal tudi s publicistiko. Pisal je v verske časopise, Bogoljub ga je poimenoval za pridnega sotrudnika. V tisku je izšlo nekaj njegovih knjig, npr. *Blaženi Justin de Jakobis* in *Zgodovina usmiljenih sester*. V Jastrebarskem je po Costu sestavil obširen življenjepis sv. Vincencija, ki je izšel po Z-jevi smrti kot razmnoženina. Z. je bil mož velikih talentov, ki mu je družba zapala odgovorne službe, na Grad pa s sobrati napotila v oznanjevalni premik v gor. in trž. škofiji.

Prim.: Liber Confratrum in Monte Grad ab anno 1913 usque ad 19...; Bogoljub, posebej 1914, št. 10 in 1916, št. 1; Kratko navodilo za pravo pobožnost do Matere božje, kraljice src, Lj. 1918; življenjepis v provincialnem arhivu v Lj.; Anton Pust, Mirenski Grad pri Gorici, Miren 1986 (druga dopolnjena izd., Miren 1991).

B-n

ZDEŠAR Henrik, učitelj in strok. pisec, r. 15. jan. 1906 v Lj., u. 11. jul. 1983 tam. Oče Henrik, delavec, mati Marija Škerl. Po osn. in mešč. š. je obiskoval lj. učiteljske in maturiral 1925. Učiteljeval je v Gorjah pri Bledu (1925) in Loškem Potoku (1926-29), šol. uprav. v Kalu pri Sentjanžu (1929-35) in v Sentjanžu na Dolenj. (1935-41). V začetku druge svet. vojne je bil kot rezervni oficir mobiliziran in je prišel v nem. ujetništvo. Po vrnitvi se je v začetku 1942 povezal z narodnoosvob. gibanjem, a je bil izdan, zaprt in jul. 1942 interniran na Rabu. Tu je sodeloval v ileg. organizaciji in po kapitulaciji It. postal komandant I. bat. Rabske brigade, nato komisar Vojkove brigade. Zaradi silnega razmaha slov. šolstva na Primor. po it. kapitulaciji je bil dec. 1943 imenovan za pokraj. šol. nadzor. za Primor. in Trst in ostal na tem položaju do jul. 1945. Na Primor. je ustvaril tako šol. mrežo, da jo je bilo mogoče nadaljevati po osvoboditvi. Dal je pobudo za prvi ped. tisk na Primor. in sam sodeloval s strok. članki. Organiziral je pedag. tečaje, skrbel za izpopolnjevanje učnega načrta in dajal potrebna navodila na učitelj. konferencah, saj je bilo zelo nizko število poklicnih učiteljev. Prirejal

je tekmovanja med šolami in organiziral proslave ob jubilejih slov. kult. delavcev. Povsod se je izkazal kot odličen organizator in nesebičen delavec, in to v najhujših časih in mnogokrat v življenjski nevarnosti. Znan je bil po svoji skromnosti in dobrosrčnosti, za vsakogar je imel toplo besedo, znal je navdušiti mladino in jo mobilizirati, da se je uspešno vključevala v delo. - Jul. 1945 se je vrnil v Lj. Najprej je bil načelnik na Min. za prosveto LRS, kjer je vodil referat za osn. š. Nato je bil preds. republ. sindikata prosv. delavcev LRS, šol. uprav. na Prulah v Lj., načelnik Pedag. centra LRS, kjer je vodil seminarje in tečaje za pedagog. delavce. 1961 je bil upokojen kot svetovalec sekretariata sveta za šolstvo. Po upok. je še predaval na tečajih in do 1967 sodeloval pri prosv. delu. - Pisal je zlasti o šolstvu, o učitelj. izobraževanju, o organizaciji šol na Primor. med NOB, npr.: *Leto prosvetne borbe in zmag na Primor.* (Slov. zbornik 1945); *Primor. ljudstvo v borbi za slov. osn. šolo* (P 1945/46); *Sola v borbi za svobodo Primor.* (PDK 1951, št. 99); *Šolstvo na Primor. v času NOV* (SodP 1951), za knjigo S. Pavliča in V. Smoleja *Partizansko šolstvo na Slovenskem* (1981) je prispeval članek *Primorska Sja* (s S. Pavlič). - Za delo je dobil več odlikovanj in zahval: PNOO za Primor. mu je ob odhodu v Lj. poslal posebno zahvalo za nesebično in uspešno delo na področju šolstva v času NOB. 1946 je dobil red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, za hrabrost, zaslug za narod s srebrno zvezdo; 1961 red dela z zlatim vencem; 1969 red zaslug za narod s srebrnimi žarki. Prejel je tudi Žagarjevo nagrado (1967). - Zadnja leta je živel v St. Janžu pri Rečici ob Savinji. Težka bolezen ga je priklenila na bolniško posteljo.

Prim.: Lastni arh. iz osebnega sodelovanja; arh. SŠM Lj.; SBL IV, 780.

M. Pah.

ZDRAVLJIČ Ivan (Janez), duhovnik, ljudski misijonar, član Misijonske družbe, r. 5. febr. 1866 v kraju Selce, kuracija Lese, občina Grmek v Benečiji, u. 24. jul. 1956 v Lj. Osnovno š. je obiskoval v Hlodiču, končal pa jo je v Čedadu. Gimn. in bogoslovne študije je opravil v Vidmu, kjer je bil 1891 posvečen v duhovnika. Služboval je najprej v Oblici in Mažerolah, nato je 1899 vstopil v Misijonsko družbo. Po noviciatu v Gradcu ga je pot vodila na različne družbine

postojanke: Celje, Maribor, Mirenski Grad, Lj. Na Mirenski Grad je prvič prišel 17. dec. 1913, v skupnosti sobratov lazaristov, ki so prav tedaj prevzeli oskrbo božjepotnega griča. Na Grad se je vrnil po prvi svet. vojni 1921 in ostal tu do 1934, ko so ga fašistične oblasti na poti v Gor. aretirale ter obsodile na konfinacijo. Interniran je bil v Orio pri Brindisiu, odkoder se je vrnil v Celje. - Z. je bil v svojem duhovniškem poslanstvu predvsem ljudski misijonar in voditelj duhovnih vaj. Bil je na okrog 400 misijonih in vodil okrog 250 duhovnih vaj. Na Gradu je opravljal tudi službo superiorja. V zadnjem obdobju življenja med drugo vojno in po njej pa se je posvetil spovedovanju. V teh težkih časih si ga je za spovednika izbral tudi škof Vovk. Vsekakor je bil Z. klena duhovniška osebnost, ki se je zarisala v srca ljudi za dolga desetletja.

Prim.: Liber Confratrum in Monte Grad ab anno 1913 usque ad 19...; letopis Misijonska družba sv. Vincencija Pavelskega. Jugoslovanska provinca 1932; življenjepis v provincialnem arhivu v Lj.; Anton Pust, Mirenski Grad pri Gorici, Miren 1986 (druga dopolnjena izd., Miren 1991).

B-n

ZDRAVLJIČ (SDRAULIG) Marjan, zdravnik-pediater, beneškoslovenski prvoborec in rodoljub, r. 27. febr. 1917 v Klodiču (občina Grmek) v Beneški Sloveniji, u. 10. apr. 1987 v Novi Gor., pokop. v Sempetru pri Novi Gor. Oče Josip (Giuseppe), trgovec in gostilničar, mati Marija (Marjanca) Zdravljíč, gospodinja. It. osn. š. je obiskoval v Klodiču 1923-28, dva razr. slov. gimn. v Gor., nato v Čedadu, Vidmu in Pordenonu, kjer je maturiral 1937. Študij medicine je začel v Padovi in nadaljeval v Bologni. K vojakom je bil vpoklican 1937, a zaradi univerz. študija je bil začasno oproščen vojaščine. 1941 je bil ponovno mobiliziran v it. vojsko v sanitetno službo in po zasedbi Lj. pokrajine premeščen v it. vojaško bolnišnico v Lj., se na jesen 1942 ponovno vrnil v Bologno, kjer je nadaljeval študij medicine do sept. 1943. Med študijem v Bologni je deloval v naprednem študent. gibanju. Po povratku domov ob kapitulaciji It. se je pridružil narodnoosvob. gibanju in bil med navduševalci in organizatorji prvih obo-roženih part. čet in bataljonov sept. in nov. 1943 na območju Klodiča-Sv. Lenarta ter v njih opravljal komisarske in sanitetne naloge. Ob

ustanovitvi »klodiške čete« 16. sept. 1943 je bil njen komisar, nato komisar briško-beneške čete v bataljonu Andreja Manfrede, po novembrski sovražni ofenzivi 1943 na območju Matajurja in po organiziranju Briško-beneškega odreda je postal v njem sanitetni referent, poleti 1944 s ponovno ustanovitvijo Briško-beneškega odreda pa komisar beneškega bataljona v njem. Nov. 1944 je bil imenovan za komisarja Operativnega štaba za zah. Primor. in to ostal do konca vojne in s svojo enoto prvi vkorakal v osvobojeni Čedad ter navezal stike z anglo-ameriškimi zavezniki. Po umiku part. sil čez Sočo na osnovi sporazuma Aleksander-Tito je bil član štaba JLA v Kanalu ob Soči. Ob povratku iz štaba JLA v Čedad ga je na prijavo nasprotnikov narodnoosvobod. gibanja in pod obtožbo delovanja proti it. državi aretirala zavezniška policija. Zaprt je bil od avg. do nov. 1945 v Čedadu in Tolmezzu (Tolmeču) v Karniji, nakar izpuščen in predan komandi odreda JLA v Opatjem selu. Po odpustu iz vojske s činom kapetana JLA je ostal v Sji in nadaljeval študij medicine na U v Lj., kjer je 1950 diplomiral in nato na U v Bgdu opravil še specializacijo za otroškega zdravnika. Do konca 1956 je služboval na pediatrični kliniki bolnišnice v Lj., nato je prišel v bolnišnico v Novi Gor. (Šempetru) in 1958 prevzel mesto predstojnika pediatričnega oddelka, nekaj let kasneje je bil imenovan za primarija bolnišnice dr. Franceta Derganca v Novi Gor., kjer je ostal do upokojitve 1984. - V času bivanja v Lj. in Novi Gor. je bil v It. vključen kot prvi obtoženec tudi v proces v Firencah proti 59 beneškim rodoljubom, znanim kot proces proti »beneški četi«, pod obtožbo kršitve določb it. kazenskega zakonika in izdajstva domovine. Proces (v njegovi odsotnosti) se je vlekel do 1959. Javni tožilec je za glavna obtoženca dr. Zdravljica in njegovega soborca in sorojaka Jožka Ošnjaka zahteval najvišjo kazen 24 let zapor. Po intervenciji predstavnikov jsl. organov in takratnega preds. it. vlade Parrija so bili vsi obtoženci deležni amnestije, vendar Z. 16 let ni smel v domače kraje. - V študent. letih v Vidmu in Bologni je bil Z. tudi profesionalni nogometaš v it. C, B in A ligi pri moštvihi Udinese, Verona in Bologna ter član drž. študent. reprezentance 1939 na svetovnem prvenstvu na Dunaju. Za medvojne borbene in povojne delovne zasluge je prejel številna odli-

kovanja, med drugimi Red part. zvezde, Red bratstva in enotnosti 2. stopnje, Red dela z rdečo zastavo itd.

Prim.: Osebna pričevanja piscu vdove po Z. M. v Šempetru (1991) in sestre Else Gardini v Vidmu (1991); Jožko Ošnjak, Pod Matajurjem, Zavod Borec, Lj. 1969; Isti, Velika izguba za Beneško Slovenijo, TV-15, Lj. maja 1987; Isti, Umrli je velik človek, Beneški Slovenec, NRazgl. maja 1987; Leopold Kotar, Dr. Mario Zdravljic - sedemdesetletnik, TV-15, Lj. marca 1987; j.k. (Koren), Ob sedemdesetletnici rojstva beneškega rodoljuba dr. Marjana Zdravljica, PDK marca 1987; Delo 17. apr. 1987 s sl.; in arhiv PDK v Trstu; osebni spomini in zapiski iz let 1943-44.

Koren

ZEGA Ernest, igralec, r. 2. okt. 1915 v Hruševici pri Sežani, u. 25. nov. 1988 v Izoli. V Sežani je končal šest razr. osn. šole. Kasneje je pobegnil iz It. v Maribor, kjer se je na triletni poklicni šoli izučil za soboslikarja in opravljal ta poklic do druge svet. vojne. 1936 se je vrnil domov in odslužil vojaški rok v it. vojski (Bologna), kmalu po vrnitvi pa je bil mar. 1940 mobiliziran in bil po krajšem služenju v Trstu in Postojni razporejen v poseben delovni bataljon, s katerim so ga poslali na Sardinijo. V začetku 1942 se je vključil v OF. Da bi se izognil ujetništvu, se je po kapitulaciji It. najprej pridružil it. brigadi Sabauda, nato pa 3. prekomorski brigadi, s katero je preživel vso bojno pot od Visa do Soče. Bil je polit. delegat voda ter član brigadne kulturniške skupine ter igral več vlog v delih, ki so jih uprizorili v Splitu, Šibeniku in drugih krajih Dalmacije. Po osvoboditvi je opravil šestmesečni gledal. tečaj v Gor. ter bil od 1946 do 1954 član tržaškega gledališča, od 1955 do 1956 igralec koprškega gledališča, nato je sodeloval pri različnih gledaliških, precej časa v Mestnem gledališču Ljubljanskem, od 1964 do upokojitve 1975 pa v novogoriškem gledališču. Za tem je bil tajnik kult. društva Svoboda v Izoli ter bil še vedno aktiven na kult. področju, občasno je še vedno igral. - Pomembnejše igralske ustvaritve: Dr. Belič (Mihelič: Ogenj in pepel); Nikolas (Via mala); Rista Todorović (Nušić: Gospa ministrica); Antonio (Kakor hočete); Monteg (Romeo in Julija); Church Warren (D'Usseau - Gow: Globoko so korenine); naslovne vloge v Priestleyevem Inšpektorju na obisku, v Frelihovi Vrnili se je, v Držić - Rupel Botru Andražu. V novogoriškem gledališču je igral

vloge: Jožef Mrmolja (Za narodov blagor); Cepetec (Seiler: Klovn in njegov cirkus); Sanson (F. Hochwalder: Javni tožilec); Pat Vandermeelen (H. Weigl: Namišljeni zdravnik); Jaka in Ropotec (Linhart: Županova Micka); Bela Nioska (L. Candoi: Eva se bo rodila jutri); Kralj (D. V. Hep: Hura soncu in dežju); Tožilec Kralj (P. Levi: Zadeva Pinedus); Konrad (P. Schurek-H. Sassmann: Pesem s ceste); Rafael (N. Manzari: Mrtvi ne plačujejo davkov); Radža iz Indopora (J. A. Baown: Čarodejni mangovi listi); Jmanik (Bor: Kolesa teme); Joris (A. E. Greidanus: Dve vedri smeha); General (S. Mrožek: Policaji); Mousche (V. Rabadan: Ljubezen mojstra Martina); Gostilničar (S. O'Casey: Plug in zvezde); Henri Trochard (Spewack: Naši trije angeli); Jim Bayliss (Miller: Vsi moji sinovi); Riccardo (Goldoni: Tast po sili); Sodnik (Cankar: Kralj na Betajnovi); Luka (Roksandić: Poroka); Žužek (Matiček se ženi); Gorjan (Bevk: Gorjan); Oz (L. F. Baum: Čarovnik iz Oza); Sančo Pansa (Torkar: Vstajenje J. Švejka); Loyal (Molère: Tartuffe); Armis (A. Saitta: Mimo pravil); Šlak (J. Žmavc: Domača naloga na potevu); Anta (Nušić: Pokojnik); Matevž (Goldoni: Primorske zdrahe); Upokojenec (M. Sušmelj: Slon na trgu); Piškalo (Jurčič - Rob: Deseti brat); Gregor (Javoršek: Manevri); Gluhi Vezinet (E. Labische: Florentinski slamnik); Mr. Gibbs (J. Kesselring: Arzenik in stare čipke); Komisar (G. Feydeau: Hotel svobodne menjave); Morak (Goldoni: Pahljača); Belogardist (Kosmač - Povše: Balada o trobenti in oblaku); Direktor (N. Novak: Gugalnik); Herman (F. Rudolf: Veronika); Robert (Brecht: Prividi Simone Machard) in druge.

Prim.: Podatki Z-ove vdove; arhiv PDG; dokumentacija GorMuz v Novi Gor.; SGL III, 799; A. Klun, Brigada bratstva in enotnosti, Koper 1981, 693; A. Klun, Ernestu Zegi v spomin, PrimN 9. dec. 1988.

Jan

ZEGA Miha, javni delavec, glasbenik, r. 25. sept. 1852 v Skopem, u. 25. apr. 1919 v Lj. Oče Mihael, mati Marijana Budin. Najverjetneje je dvoletno učiteljsiše končal v Gor., kjer se je 1870-71 zaposlil v odvetniški pisarni dr. K. Lavriča. Od tu je odšel na prvo službeno mesto v Kanal, kjer je bil učitelj, nadučitelj in do 1899 tudi vodja osn. š. V Kanalu si je pridobil velik ugled z delom v čitalnici (preds. in pevovodja),

sicer pa se je kot organizator petja in skladatelj uveljavil daleč na Goriškem. Med 1875-79 je delal v odboru pev. društva »Slavec« v Gor. Komponiral je v »resnem cecilijanskem stilu«. Ob 35-letnici kanalske čitalnice so pev. zbori zapeli Z-ovo skladbo *Mi smo mi*. Vodil je tudi združene pev. zборе na »narodnem slavju« v Tolminu (8. sept. 1906), takrat so zapeli tudi Z-ovo skladbo *Ali ste nas čuli?* V Kanalu je bil Z. tudi župan in imel trgovino z vinom in gostilno. - V polit. življenju je najprej delal v narodnonapredni stranki in bil njen kandidat na deželnozborskih volitvah 1901 (kmečka kurija); sodeloval je pri ustanovitvi kmečke stranke (1907), leta 1908 je bil na listi SLS prvič izvoljen v gor. deželni zbor; ponovno je bil izvoljen 1909 (obakrat v kmečki kuriji sodnih okrajev Gorica-okolica, Kanal, Ajdovščina). V letih pred prvo svet. vojno se je polit. nagibal k »novostrujarjem« (krščanski socialci). Z. je nudil prvi glasbeni pouk mlademu Mariju Kogoju (gl. čl.). Med prvo svet. vojno je izgubil premoženje, v Lj. je u. kot begunec. Objavil je spomine na dr. K. Lavriča (Soča 1. nov. 1906).

Prim.: Novi čas 28. okt. 1910; Slovenec 26. apr. 1919; Gab I 533, II 63, 222, 225, 252, 273; Ob stoletnici kanalske čitalnice in ob odkritju spomenika Mariju Kogoju. Kanal 1967, 8; Jelerčič, 85, 114, 115, 155; Župnij. arhiv Kanal.

B. Mar.

ZEI Miroslav, biolog, r. 25. jul. 1914 v Nabrežini, živi v Portorožu. Oče Herman, strojnik v avstrijski mornarici in nato strojevodja v Trstu in po 1. svet. vojni v Mrbu. Mati Rozalija Cotič, po rodu iz Gorice. Osn. š. je obiskoval v Mrbu, prav tako realko od 1924-32. Študiral na Filoz. fak. lj. U, skupina biologija od 1932-36. Promoviral za doktorja filozof. z disertacijo *Sistem in morfologija jadranskih vrst družine giric* (Maenidae) 1940. Od 1937-48 je bil asistent in pozneje višji znanstveni sodelavec na Inštitutu za oceanografijo in ribarstvo v Splitu. 1948 je bil postavljen za izrednega prof. za zoologijo na lj. U (Zoološki inštitut). 1954 je postal redni prof. in 1956 predstojnik prej imen. inštituta. Med tem časom se je izpopolnjeval na oceanografskih zavodih v Neaplju, Messini, Kielu, Svtlu. 1951 je bil imenovan za honorarnega direktorja Inštituta za biologijo morja v Rovinju pod okriljem JAZU in za honorarnega sodelavca te akad. Bil je večletni preds. biološke sekcije Slovenskega prirodoslovnega društva v Lj., član

ured. odbora Biološkega vestnika, član mednar. komisije za raziskovanje Mediterana. Aktivno se je udeleževal mnogih kongresov in sodeloval pri sestavljanju ribarske konvencije z It. (1955). Sodeloval je pri raziskovanjih ribarstveno-biološkega, oceanografskega, zoološkega in splošno biološkega področja. 1958 je postal predstojnik oddelka za zoologijo in 1960 ravnatelj inštituta za biologijo lj. U. Kot redni prof. je predaval primerjalno anatomijo vretenčarjev, biologijo vretenčarjev, evolucijo in oceanografijo. Sodeloval je pri strokovnih obravnavah Jadrana. Na Biotehnični fak. je v tem obdobju deloval do 1963. Prej pa je poučeval na Filozofski in Naravoslovni fakulteti. - Jan. 1962 je bil postavljen v svetovni organizaciji FAO za direktorja ribiško-bioloških programov v zahodni Afriki od Tunisa in Maroka do Konga Brazaville. Predmet raziskovanja je bila bio-oceanografska tematika in njena aplikacija v ribarstvu zahodnoafriških držav, deloma mediteranskega bazena. Po vrnitvi v domovino je postal predstojnik Morske biološke postaje v Portorožu (Piranu). Upokojen je bil 1975. Od 1976 predava predmet ihtiologija in ribiška biologija na Katedri za zoologijo Biotehnične fak. v Lj. 1981 je bil ponovno habilitiran za rednega prof. Bil je tudi član različnih misij v okviru OZN in občasno je predaval na tujih univerzah. - Napisal je knjige: *Življenje našega Jadrana* (1947, soavtor J. Zhančl), *Človek in ocean* (1950), *Jadranske girice* (Maenidae) (1951), *Iz ribjega sveta* (1951), *Morja bogati zakladi* (1956), *Morski svet* (1956), *Iz življenja sesalcev* (1957), *Zoologija* (1957), *Dvoživke in plazilci* (1958), *Vretenčarji* (1961), *Morski ribji trg* (1983, z bratom Ladom), *Jadranske ribe* (1987), *Obrazi morja* (1987), *Življenje v morju* (1988). Poleg tega je prispeval poglavja za nekatere knjige in objavil prek 50 razprav in čl. v domačih in tujih publikacijah. Z mnogo truda je poskušal razviti ribiško raziskovalno delo, predvsem na področju morskih gojitev. Nekaj izkušenj je lahko uporabil za morsko-ribogojna prizadevanja na Tržaškem. Ukvarja se s pisanjem strokovno-poljudnih tem s področja odnosa človeka do narave.

Prim.: Osební podatki; ULjBB I, II; PDK 2. dec. 1969, št. 277; Delo 1972, št. 315 s sl.; Dnevnik 1976, št. 12; Zdenka Lovec, PrimN 1986, št. 70 s sl.; Jože Štirn, Miroslav Zei - 70 letnik, Proteus, dec. 1984 s sl.; SBL IV, 785-86.

Stres

ZEI Zlatko, slikar, r. 7. jun. 1908 v Trstu (Rojan), u. 11. jun. 1982 v Izoli, pokop. v Mrbu. Oče Herman, železn. strojevodja, mati Rozalija Cotič, brat Miroslav, biolog, ihtiolog (gl. čl.). Real. gimn. je začel v Trstu (1918/19) in nadaljeval v Mrbu, kamor se je družina preselila, dovršil pa je učiteljske 1928. Slikarstva se je učil pri A. Gvajcu, materinem bratu V. Cotiču, J. Mežanu in K. Jiraku, po 1950 je ob delu študiral likovno vzgojo na VPS v Lj. in diplomiral 1954. Pred vojno je poučeval risanje v različnih krajih, vojno je preživel v izseljenstvu v Srbiji v užiškem okraju, od 1944 je delal v partiz. agitpropu užiškega okrožja, od jan. 1945 v propagandnem slik. odd. VŠ v Bgdu, od apr. v agitpropu v Murski Soboti in Mrbu. Od sept. 1945 do upok. 1964 je učil ris. na šolah, vmes je bil 1950-52 tehn. vodja SNG Mrb. - Udeležil se je slik. kolonij Ravne 1975 in 1978, Ptuj-Borl 1976. Bil je član: lik. društva Brazda, mrb. pododb. DSLU (tajn. 1963-73, tehn. vodja Razst. salona Rotovž 1971-76), Sokola in Partizana. Sour. in sodeloval je pri zborniku *75 let Društva za telesno vzgojo Partizan Mrb.-Center*, 1982. - Kot slikar je upodabljal predvsem pokrajine v akvarelih, gvaših, oljih in risbah. V zadnjem desetletju je podajal zlasti metamorfoze detajlov kraških tal (Skalnato vejevje, 1973), morskih čeri (Čeri, 1976) in gorskih skal. Ker se je ukvarjal s slikarstvom samo ob prostem času, ni ustvaril veliko. - Razstavljal je: Mrb. 1939, 1940 (s T. Primožičem, kat.), 1953 (z O. Polakom), 1954 (kat.), 1972 (kat.); Užice 1944; Radenci 1969, 1972; Celje 1974 (kat., uvod B. Rudolf); Passau, Untergriessbach in Nürnberg 1971, Zah. Berlin 1976 (z O. Polakom, povsod so izšli kat.). Sodeloval je tudi na skupin. razstavah mrb. lik. umetnikov in DSLU Lj. doma in v tujini. Retrospektivna razstava je bila v Mrbu 1979 (kat., uvod M. Gabršek-Prosenc; z biograf., seznamom razstav, ilustr. in scenografij, z reprod. in sl.). - Ukvarjal se je tudi z gledališčem in na sokol. odrih v Murski Soboti, Rušah in Mrb. med vojnama igral, režiral in bil scenograf. Med 1950-52, ko je bil tehn. vodja SNG Mrb., je pripravil zanj sedem scenografij. Po zadnji vojni je ilustr. nekaj učbenikov. Dobil je več priznanj in nagrad.

Prim.: Asta Znidarčič, Z. Z., SBL IV, 786-87 in tam navedena liter.; E. Frelih, PDK 1982, št. 142; SGL III, 799-800.

Ured.

ZELEN Danilo, tigrovec, borec za osvoboditev Primorske izpod faš. Italije, član vodstva ileg. org. Tigr, r. 9. jul. 1907 v Senožečah, padel 13. maja 1941 na Mali gori pri Ribnici. Rodil se je kot šesti izmed sedmih otrok (najmlajši Milovan je umrl v trž. Rižarni) trgovca Ivana in gospodinje Marije Delak. Osn. š. je obiskoval v roj. kraju. 1917 so ga poslali v š. v Lj., kjer je 1925 maturiral na drž. realki in se istega leta vpisal na elektrotehn. odd. Tehn. fak. lj. univerze. 1929 je dobil jsl. državljanstvo. Sprva je še opravljal izpite, nakar se je vse bolj posvečal delu za osvob. Primorske in Istre izpod faš. Italije, vendar se je vpisoval na univ. do 1932, verjetno, da bi prikrl ileg. delo. S tem delom je začel zgodaj, morda motiviran že v razgledani in zavedni družini, v kateri mu je bila največja zaupnica mati. Ob naraščajočih težnjah po poitalijančevanju in fašizaciji Primor. je svoje delo vse bolj stopnjeval, ga kasneje povezal z obveščevalnim delom za potrebe obv. centra Dravske divizije, pred drugo vojno pa še za angl. Intelligence Service. Iz Lj. je stalno zahajal na Primorsko, sprva še s potnim listom, kasneje ilegalno z imenom Dušan. 1928 se je z I. Grahorjem udeležil tajnega dijaškega tečaja v Cvetrežu blizu Kala nad Kanalom. Odslej je tesno sodeloval predvsem z A. Rejcem (gl. čl.). Konec sept. 1929 se je na čelu trojke odpravil na Vremščico na sestanek, ki sta se ga udeležila tudi Marušič in Miloš. 3. nov. 1929 je na sestanku na Razklanem hribu podprl Bidovčevo mnenje, da so potrebne akcije za uspešen boj proti fašizmu. Po zatrtju kult. in pol. življenja na Primor. je z drugimi nar. delavci skrbel za širitev slov. literature, učbenikov, it. antifaš. liter. in tigrovskih glasil *Svoboda* (od 1929 do 1940) in *Ljudska fronta* (1936). Obe glasili je večidel pisal A. Rejec, razmnoževali pa so ju v kletnem prostoru hiše na Tyrševi, zdaj Titovi c. 92 v Lj., kamor se je Zelenova družina preselila 1933. Skupaj z drugimi je Z. organiziral prenos orožja čez mejo in prehod preganjanih it. antifašistov v emigracijo. Z. je hodil na Primor. sprva z J. Kukecem, T. Černačem (gl. čl.), F. Fortunatom (gl. čl.) idr., kasneje z J. Godničem (gl. čl.), F. Kravanjo (gl. čl.) idr. Pohodi so trajali včasih po ves mesec. Na zapupnih sestankih se je na eni in drugi strani meje srečaval s tigrovci in drugimi ileg. delavci. Konec dvajsetih in v začetku tridesetih let

je organiziral številne oborožene akcije in pri nekaterih tudi sam sodeloval: atentate na Slovencem nevarne fašiste, na domače izdajalce, požige šol-potujočevalnic, sabotažne akcije idr. Zaradi konspirativnosti ni pri nobeni izpričana njegova navzočnost. Njegovo dolgo, morda skoraj poldrugo desetletje trajajoče ileg. delo, je težko izpričati s podatki in datumi. Faš. oblasti so pred prvim trž. procesom hotele dobiti v roke tudi Z. Za njim so razpisali tiralico. Na procesu so Z. večkrat imenovali in ga obtožili kot enega osrednjih akterjev (to velja tudi za drugi proces, čeprav je bil Z. tedaj že mrtev). - Z. se je 1930 za nekaj mesecev umaknil v Pariz, kjer se je srečal s slov. in it. emigranti in poglobil stike z različnimi skupinami (Concentrazione antifascista, Giustizia e Libertà, KPI). Po izjavi I. Regenta je takrat Z. hotel vstopiti v KP, pa so ga zavrnil. Po vrnitvi iz Francije jeseni 1930 je Z. okrepil delo na Primor., v dokaz, da s procesom niso zatrli prim. odpora. 1934 je ob sodelovanju okrog 30 tigrovcev organiziral prenos večje količine orožja z jsl. strani na it. Dec. 1935 sta A. Rejec in Z. v Parizu podpisala akcijski sporazum o sodelovanju med narodnorevolucionarnim gibanjem Slov. in Hrv. v Jul. krajini in KPI. Podpisnik je bil tudi J. Godnič. Z. je snoval atentat na Mussolinija in je hotel sam v Rim, pa so mu sodelavci to preprečili. Sodeloval je pri pripravi atentata, ki naj bi ga izvedel v Kobaridu F. Kavš 1938. Avg. 1939 se je dogovoril s komunist. voditeljem P. Tomažičem in predal komunist. skupini orožje in razstrelivo. Z. in Kravanja sta pred začetkom vojne okrepila sabotažne akcije na železnica v Avstriji in Italiji. Na zahtevo it. in nem. oblasti je bila 1940 za Z. spet razpisana tiralica. Umaknil se je v Beograd, se skrival v Lj. in okolici, v bližini Reke in v Novem ob zadnjem srečanju tovarišem naročil: »Dobimo se v gozdovih nad Ribnico!« Kot jsl. državljan je bil vpoklican v vojsko. Prve dni apr. 1941 sta ga v voj. taborišču pri Višnji Gori videla J. Godnič in A. Laharnar. Po razsulu se je Z. zatekel v okolico Ribnice. Ko je tja vkorakal sovražnik, se je pojavil v gostilni pri Kramarčku pri Debeljakovih in šel nato v skrivališče na Malo goro, kamor sta kasneje prišla še T. Majnik (gl. čl.) in F. Kravanja. V gozdarski kolibi so jih, po naključju ali po izdaji, odkrili. 13. maja je prišlo do kratkega spopada s patruljo

it. in slov. orožnikov. Potem ko je Majnik že uklenjen zbežal in Kravanja obležal ranjen, naj bi si hudo ranjeni Z. smrtni strel zadal sam. Padel je kot prvi v prvem oboroženem spopadu z okupatorjem. It. oblasti sprva niso vedele, kdo je. Ker so sumile, da gre za Z., so ga izkopali, da ga je oče identificiral. Po vojni je mati njegove posmrtno ostanke z ribniškega pokopališča prepeljala na lj. Žale. Jsl. povojne oblasti niso Tigru priznale antifašistične vloge. Življenje in delo D. Z. ostajata delno zavita v skrivnost. Nesporna je njegova pomembna vloga v organizaciji, v kateri je bil predvsem akcijski, gverilski vodja. Postal je legendarni lik, simbol primor. odpora proti nasilnemu raznarodovanju. Na kraju, kjer je padel, stoji skromen spomenik. Leta 1991 se je ob 50-letnici Z-ove smrti zvrstilo o njem in Tigru več razprav in spominskih svečanosti, v domačih Senožčah pa so mu odkrili spominsko ploščo.

Prim.: Pogovori z R. Bordonom, J. Debeljakom, M. Dolenc, A. Dolencem, L. Černač, J. Godničem, A. Laharnarjem, T. Rutarjem in B. Zidaričem za niz: B. Skoberne, Pričevanja o Tigru, RAI Trst A 13. nov. 1986-1. jan. 1987; Zapiši T. Černača in J. Zalarja iz arhiva T. Rutarja; ŠkAlj; Zgod. arhiv Lj.; Čermelj, Med prvim, 101 pass.; Čermelj, Proces 1941, 22 pass.; Ferenc, Tigr; V. Spanger, Bazoviški spomenik, Trst 1965, 74, in ponatis 1986; F. Škerl, Spopad na Mali gori, Borec 4/1961, 172-74; A. Rejec, Veliki primorski junak D. Zelen je padel že 13. maja 1941 na Mali gori pri Ribnici, PDK 16. maja 1971 s sl.; -b. (A. Rejec), Začetniki boja za osvoboditev - Danilo Zelen, Demokracija 31. jun. 1971; S. Šorli, Obsojeni za zločin, ki ga niso storili, TV-15 7. febr. 1977; S. Renko, Spopad na Mali gori pri Ribnici 13. maja 1941, PDK 20. in 21. avg. 1981; Sardoč; A. Zidar, Doživetja tigrova partizana, 1987, 29-69, sl.; B. Skoberne, Danilo Zelen kdo je bil to? PrimN 15. sept. 1989-20. apr. 1990, štirinajstdnevno, skup. sl.; V. Vremec, P. Tomažič in drugi tržaški proces, 1989; M. Kacin Wohinz, Prvi antifašizem v Evropi, 1990, in članki in razprave o Tigru iste avtorice v period. in strok. tisku; SBL IV, 787-88 in tam navedena liter.

Skoberne-ldt

ZELENIK Ljubica, baletna solistka, baletna pianistka, klavirski pedagog, r. 14. sept. 1911 v Trstu, živi v Lj. Oče Fran, drž. nameščenc, mati Ana Lido, gospodinja. Prvi in drugi razr. osn. š. v Trstu, 1918 se je z družino preselila v Lj. in tam nadaljevala šolanje. Končala je Sred. glasb. š. v Lj., klavir se je učila pri L. M. Škerjancu, balet predvsem pri P. Golovinu. Od

1935-44 je bila honorarna članica baleta v O SNG Lj., stalna članica od febr. 1944 do 1953. Od 1953 do upokojitve 1971 pa je bila nastavljena na SBS ZGBI v Lj. kot baletni in klavirski pedagog in korepetitor. Nastopala je v številnih baletih, operah in operetah v baletnem zboru in nekaterih manjših solističnih vlogah (*Slovanski plesi*, *Dvořák* itd.). Z lj. O SNG je gostovala v Trstu (1937) in na Reki (1939), Na SBS je poučevala klavir in balet ter pod njenim mentorstvom so se izšolale nove generacije baletnih plesalcev.

Prim.: Osebni podatki; SGL III, 800; arhiv Gled. muzeja v Lj.

nsf

ZEMLJAK Jože, politik in diplomat, r. 15. nov. 1908 v Lj., u. 28. jan. 1987 tam. Oče Josip, finančni kontrolor, mati Ivana Kebe. Osn. š. v Lj., gimn. v Škofovih zavodih v Šentvidu, kjer je sodeloval pri dijaškem listu Domače vaje. Med 1929-34 je na Filoz. fak. študiral slavistiko. Polit. se je angažiral v levih krščanskih akademskih društvih, predvsem v prizadevanjih za dograditev slov. univerze. Od 1936 je bil honorarni, od 1938 pa stalni prof. na Trgov. akad. v Lj. Po okupaciji Sje je kot predstavnik kršč. socialistov vstopil v OF in v njenem okviru stalno napredoval. 1941 je bil član izvrš. odb. mladinske OF, 1942 član okrož. odb. za Lj. Konec 1942 so ga it. oblasti zaprle, od apr. do jul. 1943 je moral preživeti v taborišču Visco. Pred kapitulacijo It. je v Lj. postal član POOF, po 8. sept. pa je odšel v partizane, kjer je postal načelnik odseka za ljudsko vzgojo in prosveto pri Upravni komisiji za osvobodeno ozemlje. Na zboru v Kočevju je bil izvoljen v SNOS, Vrhovni plenum OF in v AVNOJ, v jeseni 1944 pa še v Izvrš. odb. OF. Bil je tudi načelnik kulturno-prosv. odseka Znanstvenega inštituta. Dec. 1944 je bil poslan v Bgd v diplomatsko službo, v kateri je delal 20 let. 1945 je bil član jsl. vojne misije v Parizu, 1946 in 1947 kult. in nato socialni ataše pri veleposlaništvu v Parizu, do 1949 nato svetnik veleposlaništva v Varšavi ter 1950 še v Rimu. 1954-57 je bil vodja jsl. gosp. delegacije v Trstu, nato do 1957 šef kabineta drž. sekretarja za zunanje zadeve. Veleposlanik Jsle je bil na Dunaju (1957-60) ter v Izraelu (1960-64). V Bgdu je bil zatem do 1975 sodnik Zveznega ustavnega sodišča, nato pa v Lj. svetovalec Skupščine SRS pri komisiji za mednar. odnose. Na pobudo Borisa Kraigherja je najprej pri

nsf	dr. Nataša Sosič Fabjan, urednica na RAITrstA, Trst
Pan	dr. Nadja Pahor Verri, prof., Trst
Plah.	mag. Slavica Plahuta, v.d. direktorja Gor. muzeja, Nova Gor.
Pšč	Tomaž Pavšič, kustos Mestnega muzeja Idrija
R. A.	dr. Aldo Rupel, prof., Gor.
Ropet	dr. Robert Petaros, raziskovalec na univ. v Vidmu, Trst
Rut	Tone Rutar, učitelj in časnikar v p., Nova Gor.
SAS	dr. Sandi Sitar, glavni urednik Slovenca, Lj.
Sed.	Drago Sedmak, kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
Sirk	dr. Ivan Sirk, prof., Gor.
S. M.	Slavica Mlakar, prof. muzikologije, glasb. šol. center, Tolmin
Strčić	Petar Strčić, ravn. Arhiva Hrvatske, Zgb
Stres	Peter Stres, prof., Dobrovo v Brdih
Svd.	Drago Svoljšak, muzej. svetovalec, Narodni muzej, Lj.
Svk.	dr. Roman Savnik, višji znanst. sodel. SAZU v p., Lj. (†)
Šah	dr. Maks Šah, ravn. v p., Trst (†)
Škerl	dr. Lojze Škerl, škofov vikar, Trst
Škoberne	Boža Škoberne, publicistka, Lj.
T. P.	dr. Tone Požar, prof. na Škofijski gimnaziji v Vipavi
-u	dr. Pavle Merku, programist na RAITrstA v p., Trst
Ur., Ured.	urednik - uredništvo
V-č	dr. Verena Koršič, umetn. zgod., Pariz-Gor.
Vh	dr. Jožko Vetrih, prof., Gor.
VIK	Vilma Krapež, prof., višji bibliotekar v Osred. knjiž. Sr. Vilharja v Kopru
Z-1	Franko Žerjal, prof., Gor.-Trst

POPRAVKI

VADNAL Alojzij:	str. 142, vrsta 18 levo: 1950 in ne 1959
	str. 143, vrsta 42-43 levo: z I. Kovačič in ne z I. Kovačičem